

**ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ
ΕΛΛΑΔΑΣ**

ΠΡΑΚΤΙΚΑ

27^{ου} ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ

ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗ, 2 έως 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

ΠΑΓΚΥΠΡΙΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΕΛΛΗΝΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ

27° ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

με θέμα:

«Εργασιακή ικανοποίηση, εργασιακή εξουθένωση και εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

- Οι επιπτώσεις της πανδημίας
- Οι επιπτώσεις των εφαρμοζόμενων πολιτικών
- Οι επιπτώσεις των εξελίξεων στην τεχνολογία
- Οι επιπτώσεις των απαιτήσεων του σύγχρονου σχολείου»

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

ΤΡΙΤΗ 2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Επίσημη Έναρξη Συνεδρίου

Χαιρετισμοί Προέδρου Δ.Ο.Ε, Π.Ο.Ε.Δ. και επίσημων προσκεκλημένων

Δείπνο υποδοχής

ΤΕΤΑΡΤΗ 3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας Δ.Ο.Ε. για την εργασιακή εξουθένωση των εκπαιδευτικών (Α΄ μέρος)

Γεώργιος Ανδρουλάκης, Καθηγητής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών στο γνωστικό αντικείμενο «Ποσοτικές μέθοδοι στην Κοινωνική και Εκπαιδευτική Έρευνα».

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί της εισήγησης

«Η εξουθένωση των εκπαιδευτικών ως μορφή εργασιακής αλλοτρίωσης: όψεις και διαστάσεις μιας λανθάνουσας "υπαρξιακής ματαίωσης"»

Νίκος Φωτόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής του Τμήματος Κοινωνικής & Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Διάλειμμα για καφέ

«Από την εδραίωση του ενωτικού κινήματος στην αύξηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας: Πολιτικές διαστάσεις του επαγγελματικού άγχους των εκπαιδευτικών».

Ελευθέριος Κληρίδης, Καθηγητής στη Συγκριτική Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Συγκριτικών Σπουδών στην Εκπαίδευση (CESE), συν-εκδότης του επιστημονικού περιοδικού European Education.

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων

Ελαφρύ γεύμα

«Από τον Επιθεωρητή στον Σύμβουλο Εκπαίδευσης: Δύο αιώνες αξιολόγησης και εργασιακού άγχους του εκπαιδευτικού πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης».

Αθανάσιος Καραφύλλης, Πρόεδρος και Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, στο γνωστικό αντικείμενο «Ιστορία της Εκπαίδευσης».

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων

ΠΕΜΠΤΗ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας Δ.Ο.Ε. για την εργασιακή εξουθένωση των εκπαιδευτικών (Β΄ μέρος)

Γεώργιος Ανδρουλάκης, Καθηγητής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών στο γνωστικό αντικείμενο «Ποσοτικές μέθοδοι στην Κοινωνική και Εκπαιδευτική Έρευνα».

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί της εισήγησης

«Η Καλλιέργεια της Ανθεκτικότητας (Resilience) των Εκπαιδευτικών: Κίνδυνοι και προοπτικές».

Μιχαλίνος Ζεμπύλας, Καθηγητής Επιστημών της Αγωγής του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, Honorary Professor στο Nelson Mandela University της Ν. Αφρικής και Επισκέπτης Καθηγητής στο Centre for Research in Educational and Social Inclusion, University of South Australia.

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων

«Εξουθένωση και ικανοποίηση στην εργασία των εκπαιδευτικών: ανιχνεύοντας τους όρους του δημιουργικού εκπαιδευτικού έργου».

Περικλής Παυλίδης, Πρόεδρος και Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Α.Π.Θ. και διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Κρατικού Πανεπιστημίου Λομονόσοφ της Μόσχας.

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων

Κλείσιμο συνεδρίου από τους Προέδρους Δ.Ο.Ε. και Π.Ο.Ε.Δ. και ανακοίνωση συμπερασμάτων.

Λήξη εργασιών

Αποχαιρετιστήριο δείπνο στο κέντρο «Χάραμα»

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ: Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Αντιπρόεδρος Δ.Ο.Ε.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΗΣ: Γενικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΑΝΟΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ταμίας Δ.Ο.Ε.

ΧΑΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ: Αντιπρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΠΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Ταμίας Π.Ο.Ε.Δ.

ΤΡΙΤΗ 2 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

1^η Ημέρα

Επίσημη Έναρξη Συνεδρίου

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Παρακαλώ για να ξεκινήσουμε.

Κυρίες και κύριοι επίσημοι προσκεκλημένοι, αγαπητοί και αγαπητές συναδέλφισσες και συνάδελφοι, κυρίες και κύριοι, εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας σας καλωσορίζουμε στο 27^ο Συνέδριο που πραγματοποιεί η Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος με την Παγκύπρια Οργάνωση Ελλήνων Δασκάλων. Ένα Συνέδριο ουσίας και όχι τύπων, ένα Συνέδριο που έχει πολύ περισσότερα χρόνια ζωής από τον αριθμό 27 και οι λόγοι είναι πολλοί και δεν είναι της ώρας να αναλυθούν.

Εκείνο το οποίο είναι βέβαιο και είναι ελπίδα μας και πιστεύουμε ότι θα γίνει: να έχει πολλά χρόνια συνέχειας, γιατί τα προβλήματα είναι πολλά και είναι κοινά για τους εκπαιδευτικούς της Ελλάδας και της Κύπρου.

Τη σημερινή μας εκδήλωση - συνεδρίαση πανηγυρική τιμούν με την παρουσία τους ο εκπρόσωπος του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη Αλεξανδρούπολης πατήρ Θεολόγος, ο Δήμαρχος Αλεξανδρούπολης κ. Ιωάννης Ζαμπούκης, η Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Έβρου κα Δήμητρα Βουρδόγλου, εκπροσωπώντας την ΑΔΕΔΥ τα μέλη της Εκτελεστικής Επιτροπής Χαράλαμπος Κόκκινος και Παντελής Βαϊνάς, το μέλος του Δ.Σ. της ΟΛΜΕ ο Νεκτάριος ο Κορδής, ο Πρόεδρος της Οργάνωσης Ελλήνων Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Κύπρου ο συνάδελφος Δημήτρης Ταλιαδώρος, ο Γενικός Ταμίας της Οργάνωσης Λειτουργών Τεχνικής Εκπαίδευσης Κύπρου συνάδελφος Ιάκωβος Κουμής, οι αιρετοί του ΚΥΣΠΕ ο Νίκος Φασφαλής και ο Τάσος Αντωνιάδης, Πρόεδροι - Αιρετοί - Μέλη Διοικητικών Συμβουλίων των Πρωτοβάθμιων Συλλόγων όλης της χώρας, Πρόεδροι - Μέλη Διοικητικών Συμβουλίων των 4 Συλλόγων του Νομού Έβρου: Αλεξανδρούπολης, Ορεστιάδας, Σουφλίου και Διδυμοτείχου, οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι που χωρίς την παρουσία τους τίποτα δεν θα μπορούσε να γίνει και τους ευχαριστούμε πάρα πολύ κ. Γεώργιος

Ανδρουλάκης, Καθηγητής του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών, ο κ. Μιχαλίνος Ζεμπύλας, Καθηγητής στο Πρόγραμμα Επιστήμης της Αγωγής του Ανοιχτού Πανεπιστημίου Κύπρου, ο κ. Αθανάσιος Καραφύλλης, Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου Θράκης, είναι και Πρόεδρος του Τμήματος, ο κ. Ελευθέριος Κληρίδης, Αναπληρωτής Καθηγητής στη Συγκριτική Παιδαγωγική στο Πανεπιστήμιο Κύπρου, Πρόεδρος της Ευρωπαϊκής Εταιρείας Συγκριτικών Σπουδών στην Εκπαίδευση, ο κ. Περικλής Παυλίδης, Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ο κ. Νίκος Φωτόπουλος, Αναπληρωτής Καθηγητής στο Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου.

Ευχαριστούμε πάρα πολύ τους εκλεκτούς μας εισηγητές οι οποίοι με το επιστημονικό τους κύρος συμβάλλουν στην εκδήλωση.

Θα ήθελα να καλέσω στο βήμα για έναν σύντομο χαιρετισμό τον εκπρόσωπο του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Αλεξανδρούπολης τον πατέρα Θεολόγο.

Χαιρετισμοί Επίσημων Προσκεκλημένων

Πατέρας ΘΕΟΛΟΓΟΣ: Αξιότιμε κ. Δήμαρχε, αξιότιμη κα Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Έβρου, αγαπητά και σεβαστά μέλη της ΔΟΕ και της αντίστοιχης ΔΟΕ της Κύπρου, καλωσορίζουμε τους Κυπρίους στην Αλεξανδρούπολη, σας καλωσορίζουμε όλους σας, ευχόμαστε Καλή Χρονιά, χαιρόμαστε, κ. Πρόεδρε της ΔΟΕ, που επιλέξατε την Αλεξανδρούπολη, τον ακριτικό Βορρά και την τιμάτε με τη λειτουργία αυτού του Συνεδρίου μετά από 3-4 χρόνια, του 27^{ου} Συνεδρίου της ΠΟΕΔ, της ΔΟΕ μάλλον, μεταφέρω σε όλους σας τις ευχές και τις ευλογίες της Ιεράς μας Μητροπόλεως και του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτη μας ο οποίος δεν βρίσκεται στην Αλεξανδρούπολη, διαφορετικά θα ήταν εκείνος εδώ σε αυτή τη θέση αυτή τη στιγμή, μου είπε να μεταφέρω ευχές προσωπικές, ευχές για την επαγγελματική σας σταδιοδρομία και ό,τι καλύτερο για όλους.

Αναφορικά με τη θεματολογία του Συνεδρίου, οφείλω να πω ότι είναι άκρως ενδιαφέρουσα. Όποιος ρίξει μια απλή ματιά στον κατάλογο της

θεματολογίας θα καταλάβει ότι συνδέεται άμεσα με τη σύγχρονη πραγματικότητα στο σύγχρονο δημοτικό σχολείο. Πραγματικά ως δάσκαλος αλλά και ως κληρικός περιμένω τα πορίσματα και τα συμπεράσματα αυτού του Συνεδρίου, περιμένω και ελπίζω και εύχομαι να γίνουν αποδεκτά και σεβαστά από την εκπαιδευτική κοινότητα και της Ελλάδας και της Κύπρου, ούτως ώστε να βοηθήσει το Συνέδριο, αυτό που οργανώνετε εδώ στην Αλεξανδρούπολη, την εκπαιδευτική πραγματικότητα και τη διδασκαλική πράξη, όσα αφορούν στα παιδιά, αλλά και όσα αφορούν στους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, δασκάλους και στους διοικητικούς.

Καλή δύναμη, καλή συνέχεια, Καλή Χρονιά, ευχές και ευλογίες σε όλους σας.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Σας ευχαριστούμε πολύ. Καλούμε στο βήμα τον κ. Δήμαρχο Αλεξανδρούπολης, Ιωάννη Ζαμπούκη. Κύριε Δήμαρχε, συγχαρητήρια για την επανεκλογή σας, προσβλέπουμε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση ως Ομοσπονδία, έχετε πολύ σημαντικό ρόλο να παίξετε, είστε ένας πολύ σημαντικός πυλώνας της εκπαιδευτικής διαδικασίας και θα σας ακούσουμε με ενδιαφέρον.

Ι. ΖΑΜΠΟΥΚΗΣ: Δεν έχω να σας πω τίποτα περισσότερο από το να σας καλωσορίσω, είμαστε στις εποχές της νέας Αλεξανδρούπολης, σύγχρονη, ευρωπαϊκή, με όλα τα καλά που έχουμε πάνω μας αλλά δεν είναι το Συνέδριό σας τέτοια η θεματική για να σας πω τους λόγους για τους οποίους η Αλεξανδρούπολη στο επόμενο, στο 28^ο - 29^ο που σίγουρα θα ξαναγυρίσετε εδώ στον τόπο τον δικό μας, θα γίνει εδώ και θα βλέπετε διαρκώς, θα δείτε διαρκώς μάλλον μία εντελώς ολοκαίνουργια πόλη.

Είμαι εδώ για να σας υποδεχθώ εκ μέρους της τοπικής κοινωνίας, το 2024, στην Αλεξανδρούπολη, να σας ευχαριστήσω, Πρόεδρε και όλα τα Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου για την τιμή που κάνετε να μπείτε με το δεξί στη νέα χρονιά εδώ στην πόλη μας, για δύο λόγους: εγκαινιάζετε καταρχήν το συνεδριακό τουρισμό. Φημίζεται η Αλεξανδρούπολη για τα καλούδια που έχει στη φιλοξενία της, στα καλά που έχει και ιδίως στο συνεδριακό τουρισμό με τις πολλές και μεγάλες ξενοδοχειακές μονάδες, που είναι απολύτως επιτυχημένες αλλά και προφανώς για τους ανθρώπους που είναι ιδιαίτερος φιλόξενοι.

Το δεύτερο είναι οι Κύπριοι, οι φίλοι μας οι Κύπριοι, ήτανε στόχος μεγάλος. Πήγαμε, ήρθαμε τουλάχιστον 3 χρόνια στην Κύπρο, αναπτύξαμε σχέσεις με τον Δήμο του Στροβόλου, εκεί με την κα Τάνου, το ΤΟΠ Κίνησης, την ΤΟΥΣ και επιτέλους εμείς εγκαινιάζουμε επισήμως τον ερχόμενο Απρίλιο, πρώτη βδομάδα του Πάσχα, την αεροπορική αυτή σύνδεση με τη Λάρνακα, εσείς μας φέρατε φυσικά τον κυπριακό αέρα πολύ νωρίτερα, αρχές Ιανουαρίου, οπότε και την αισιοδοξία και την ελπίδα ότι αυτή η αεροπορική σύνδεση θα ευδοκιμήσει και θα μας φέρει και άλλον επιπλέον κόσμο, τουρισμό για το επόμενο χρονικό διάστημα.

Δασκαλοπαίδι είμαι, ξέρω τι περνάτε, και από μπαμπά και από μαμά, οπότε την επιμονή σας και την υπομονή σας σας την εύχομαι απλόχερα για τη νέα χρονιά, γιατί δεν είναι το γνωστό μονάχα ότι εκπαιδεύετε και μαθαίνετε - μορφώνετε, κ. Καραφύλλη, νέες γενιές από Ελληνόπουλα και Κυπριόπουλα, είναι ότι διαπλάθετε και χαρακτήρες και αυτό είναι το πιο σημαντικό, οπότε οι ευχές μου είναι να έχετε γεμάτη υγεία τη νέα χρονιά, πολλές-πολλές ευτυχισμένες στιγμές, σας εμπιστευόμαστε και σας πιστεύουμε πάρα πολύ, προχωρήστε στον επόμενο χρόνο με ό,τι καλύτερο διαθέτετε σαν δυναμική.

Καλή επιτυχία στις εργασίες σας και όπως είπα και λίγο πριν, αν όχι το 28, το 29 θα είμαστε πάλι ραντεβού, θα είμαι πάλι Δήμαρχος εγώ εδώ. Να είστε όλοι καλά, ευχαριστούμε πολύ για την παρουσία σας.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Καλούμε στο βήμα για έναν σύντομο χαιρετισμό τη Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Έβρου την κα Δήμητρα Βουρδόγλου. Ήταν παράλειψή μου που δεν ανέφερα ότι ο κ. Παυλίδης είναι και Πρόεδρος του Παιδαγωγικού Τμήματος του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Έχετε τον λόγο.

Δ. ΒΟΥΡΔΟΓΛΟΥ: Λοιπόν, καλησπέρα και από μένα. Εγώ να πω καταρχήν Χρόνια Πολλά, Καλή Χρονιά, να έχουμε μία ευλογημένη χρονιά, με υγεία, δημιουργική και κάθε καλό για όλους μας και τις οικογένειές μας.

Θέλω να ευχαριστήσω καταρχήν όλους που ήρθατε. Κύριε Δήμαρχε, κύριε εκπρόσωπε του Μητροπολίτη, αγαπητοί Καθηγητές, συνάδελφοι, σας ευχαριστούμε όλους που ήρθατε στην Αλεξανδρούπολη, που φέρατε το Συνέδριο εδώ, γιατί το έχουμε ανάγκη και το θέλουμε.

Ξέρετε, είναι πολύ ωραίο τώρα σ' αυτή την εποχή έχουμε δυνατότητα διαδικτυακά να συμμετέχουμε σε Συνέδρια, αλλά αυτή η κίνησή σας που είχε να γίνει από το 2002 νομίζω ότι σηματοδοτεί και την αγάπη σας για τον τόπο μας και ευχαριστούμε. Και ελπίζουμε να συνεχίσετε. Όσο δε για τη θεματολογία νομίζω το είπαν όλοι, κυρίως επενδύσαμε όλοι στα..., προσπαθώντας να ακολουθήσουμε τις εξελίξεις τις ευρωπαϊκές, τις διεθνείς, τις ελληνικές στον εκπαιδευτικό τομέα, επενδύσαμε όλοι στα high skills, τρέχοντας όλοι για δεύτερα πτυχία, μεταπτυχιακά κλπ.

Όμως κάπου μάλλον κάτι χάσαμε, κάτι δεν είδαμε. Ο εκπαιδευτικός είναι αντιμέτωπος, κάθε μέρα έρχεται αντιμέτωπος με πάρα πολλές προκλήσεις, πάρα πολλές δυσκολίες. Αυτό το οποίο, λοιπόν, είναι πάρα πολύ σημαντικό είναι να μάθουμε και εμείς οι εκπαιδευτικοί δεξιότητες, να αναπτύξουμε στρατηγικές για να μπορούμε να ανταπεξέλθουμε. Να είμαστε εμείς δυνατοί, οι ίδιοι μας πρώτα απ' όλα.

Αν ένας εκπαιδευτικός είναι καλά ο ίδιος του, τότε θα είναι πολύ καλός και στην τάξη του, θα είναι πολύ καλός και στα παιδιά του. Ευχαριστούμε, λοιπόν, γιατί η θεματολογία νομίζω ότι είναι αυτή ακριβώς που χρειάζονται οι εκπαιδευτικοί μας. Να ευχηθώ καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου και θα είμαστε εδώ και θα σας ξαναπεριμένουμε. Ευχαριστώ πολύ.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Εκ μέρους της ΑΔΕΔΥ θα κάνει χαιρετισμό ο συνάδελφος Χαράλαμπος Κόκκινος, μέλος της Εκτελεστικής Επιτροπής.

Χ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ: Σεβαστέ Πατέρα της Ορθόδοξης Εκκλησίας μας, κ. Δήμαρχε, κυρία Διευθύντρια Εκπαίδευσης, συνάδελφε εκπρόσωπε από την ΟΛΜΕ, αγαπητοί εισηγητές - καθηγητές των Πανεπιστημίων και συνέδροι, εκπροσωπώντας την ΑΔΕΔΥ μαζί με τον συνάδελφο τον Παντελή τον Βαϊνά, αλλά και ένα μέλος της ο Γενικός Γραμματέας ο Σπύρος ο Μαρίνης είναι μαζί μας στην Εκτελεστική Επιτροπή, πρώτα απ' όλα θα ήθελα να ευχηθώ από τα βάθη καρδιάς ευτυχισμένο και δημιουργικό το 2024, να ικανοποιήσει κάθε ατομική και κάθε συλλογική προσδοκία και να υπάρχει προκοπή σε σας και στο σπιτικό σας.

Και οι ευχές αυτές βγαίνουν, όπως είπα, από τα βάθη της καρδιάς διότι σε εποχές τις οποίες ζούμε καλούμαστε να δείξουμε και τη

δύναμή μας, να δείξουμε κοινό βηματισμό και να προχωρήσουμε με σύνεση και συνεννόηση. Και θέλω, επίσης, να συγχαρώ ιδιαίτερω τα δύο Διοικητικά Συμβούλια της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδος και της ΠΟΕΔ που επέλεξαν τούτο δω τον τόπο. Εδώ στην ακριτική Ελλάδα, στον Έβρο, με τους πολλούς συμβολισμούς, να πραγματοποιήσουνε αυτό το Συνέδριο, που εκτιμούμε ότι θα είναι ένα Συνέδριο ουσίας, ένα Συνέδριο που το έχει ανάγκη η εκπαιδευτική κοινότητα, ένα Συνέδριο που το έχει ανάγκη η κοινωνία μας.

Και είναι γεγονός ότι ο εκπαιδευτικός έχει όλα αυτά τα χρόνια υποστεί αρκετά, ενώ την ίδια ώρα πρωταγωνιστεί στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Έχοντας ζήσει τις πολιτικές του μνημονίου, που σημαίνει περικοπές, σημαίνει άδικη λιτότητα, σημαίνει γενικότερα πολιτικές που σε οπισθοδρομούν, συνολικά την παιδεία και όχι μόνο τον ίδιο, έχοντας ζήσει και αντιμετωπίσει τις δυσκολίες της πανδημίας του covid-19, όταν κλήθηκε με ιδία μέσα να αντιμετωπίσει τηλεεκπαιδεύσεις, να δώσει τη μάχη να στηρίξει τη δημόσια εκπαίδευση, όταν μάλιστα χρόνια τώρα δίνει τα διαπιστευτήριά του, κάτω από δύσκολες συνθήκες, σε όλο τον ελλαδικό και σε όλο τον κυπριακό χώρο, διδάσκοντας τα νέα παιδιά, τη νέα γενιά και προσπαθώντας να μεταλαμπαδεύσει αρχές και αξίες τις οποίες έχει ανάγκη η κοινωνία μας να προχωρήσει.

Επειδή θα τοποθετηθώ και ως σύνεδρος κατά τη θεματολογία, έχω να πω το εξής και θα είμαι πολύ σύντομος: είναι γεγονός ότι το εργασιακό άγχος, το οποίο έχει προέλθει και μέσα από πολιτικές οι οποίες εκπορεύτηκαν για μας χωρίς εμάς και η εντατικοποίηση η οποία υπάρχει είναι ένα μεγάλο ζήτημα, στο οποίο πρέπει να το παλέψουμε μαζί και να στείλουμε τα μηνύματα και σ' αυτούς που διαθέτουν την εξουσία στα χέρια τους αλλά πάνω απ' όλα ένας κλάδος ο οποίος φημίζεται για τις θέσεις, τις απόψεις του και την ενέργεια, τη θετική ενέργεια που βγάζει, θα πρέπει δημιουργώντας κοινωνικές συμμαχίες και εδώ είναι και ο ρόλος των Δημάρχων και άλλων Φορέων, ώστε να συμπορευτούμε προκειμένου να λυθούν τα μεγάλα ζητήματα που αφορούν την εκπαίδευση.

Ως ΑΔΕΔΥ είμαστε κοντά σας. Είμαστε σε διαρκή συνεργασία, άλλωστε είμαστε, εσείς, είμαστε το ίδιο. Παλεύουμε και αγωνιζόμαστε για κοινές αξίες, κοινές διεκδικήσεις, για μια καλύτερη παιδεία. Και θυμίζω ότι, επίσης, και το Κοινωνικό Πολύκεντρο της ΑΔΕΔΥ, το Ινστιτούτο της ΑΔΕΔΥ,

είναι αυτό το οποίο έχει εκδώσει μια σειρά από μελέτες που αφορούνε και για την πορεία του εκπαιδευτικού κατά τη διάρκεια του covid και την προσφορά του, αλλά και για τα μισθολογικά μας και ούτω καθεξής.

Τα αναφέρω όλα αυτά γιατί έχουμε τη δύναμη, έχουμε τα μέσα και πρέπει όλοι μαζί να προχωρήσουμε για να φέρουμε το θεμιτό αποτέλεσμα.

Και κλείνοντας θέλω να πω το εξής το οποίο θα μου επιτρέψετε να το κάνω μια ιδιαίτερη αναφορά, απευθυνόμενος σε όλους τους συνέδρους, αλλά απευθυνόμενος σε ανθρώπους που υπηρετούν Ομοσπονδίες, που έχουνε μια παρουσία εδώ και πολλά χρόνια. 100 χρόνια η Διδασκαλική Ομοσπονδία - 70 χρόνια η ΠΟΕΔ.

Η χρονιά που μπήκε, στη χρονιά που μπήκε δυστυχώς συμπληρώνονται για τη μαρτυρική Κύπρο 50 χρόνια από την κατοχή του Αττίλα, από την τουρκική κατοχή. Και όπως αντιλαμβάνεται κανείς ότι για όλους εμάς τους Έλληνες θα πρέπει να μην υπάρχει λήθη αλλά αντίθετα να συνεχίσουμε ενωμένοι τον αγώνα για δίκαιη λύση του Κυπριακού, όπως έχουνε εκδοθεί και αποφάσεις και από Οργανισμούς αλλά και με βάση το Διεθνές Δίκαιο, διότι είναι ντροπή για όλο τον πολιτισμένο κόσμο να υπάρχει η μοναδική διχοτομημένη πρωτεύουσα η Λευκωσία, δεν υπάρχει σε άλλο κράτος και είναι ντροπή, επίσης, να βλέπουμε τη σημαία του κατακτητή χαραγμένη στον Πενταδάκτυλο.

Δίκαιη λύση, λοιπόν, του κυπριακού να ευχηθούμε και να συνεχίσουν οι δύο Ομοσπονδίες να πορεύονται στο δρόμο της δημιουργίας και της προσφοράς, όπως ταιριάζει σε ανθρώπους που αγωνίζονται για τη δημόσια εκπαίδευση. Να είστε καλά, καλή επιτυχία.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Καλούμε στο βήμα τον εκπρόσωπο της ΟΛΜΕ, συνάδελφο Νεκτάριο Κορδή.

Ν. ΚΟΡΔΗΣ: Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, να ευχηθώ και εγώ και εκ μέρους της Ομοσπονδίας Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης καλή και δημιουργική χρονιά σε όλους και όλες και στους συναδέλφους από την Κύπρο, ευχαριστούμε για την πρόσκληση και εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες του πάρα πολύ σημαντικού Συνεδρίου.

Θέλω να σας μεταφέρω πάρα πολύ σύντομα μία εικόνα από τη θεματολογία του Συνεδρίου που αφορά τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση. Αρχικά θέλω να σας δώσω τη μεγάλη εικόνα του κάδρου για τον Έλληνα και την Ελληνίδα εκπαιδευτικό καθηγητή / καθηγήτρια, είμαστε αυτή τη στιγμή το 5^ο πιο γερασμένο εκπαιδευτικό προσωπικό στην Ευρωπαϊκή Ένωση, η Διδασκαλική Ομοσπονδία έχει χαμηλότερο μέσο όρο σε σχέση με μας, έχουμε έναν εκπαιδευτικό ο οποίος κάνει πολύ διοικητικό έργο σε σχέση με όλη την υπόλοιπη Ευρωπαϊκή Ένωση όπου ο εκπαιδευτικός κάνει κυρίως εκπαιδευτικό έργο, έχουμε έναν εκπαιδευτικό που συντηρεί σχολεία, που μεταφέρει βιβλία, ο οποίος μάλιστα πολλές φορές παίζει και το ρόλο του ψυχολόγου και του κοινωνικού λειτουργού, χωρίς να είναι ψυχολόγος και κοινωνικός λειτουργός, γιατί πολύ απλά στη Δευτεροβάθμια ο ψυχολόγος, αν υπάρχει, έρχεται μια φορά τη βδομάδα σε κάθε μία σχολική μονάδα. Τις υπόλοιπες μέρες τον ρόλο αυτό παίζει ο εκπαιδευτικός.

Και επειδή είναι εδώ και ο αξιότιμος κ. Δήμαρχος, το λέω, είναι πάρα πολύ σημαντικό ζήτημα. Και παράλληλα θέλω να σταθώ σε μία τελευταία του ιδιότητα. Ο Έλληνας και η Ελληνίδα εκπαιδευτικός στη Δευτεροβάθμια πολλές φορές είναι και κυανόκρανος, διότι αυτή τη στιγμή όσο και αν κάνουμε πως δεν το βλέπουμε έχουμε μία τεράστια έξαρση της ενδοσχολικής βίας και του εκφοβισμού, και πολλές φορές ο εκπαιδευτικός μπαίνει στη μέση για να χωρίσει συγκρουόμενες ομάδες μαθητών και μαθητριών.

Αυτός, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός, αυτή η Ελληνίδα και αυτός ο Έλληνας εκπαιδευτικός, έχει να αντιμετωπίσει μία αντiekπαιδευτική πρακτική από την πλευρά του Υπουργείου, η οποία θέλει να μεταμορφώσει τα σχολεία μας από χώρους μόρφωσης, διαπαιδαγώγησης, παραγωγής της γνώσης και του πολιτισμού, από χώρο συνεργασίας, χαράς και δημιουργίας, σε μια καρικατούρα γραφειοκρατικού μηχανισμού, βεμπεριανού τύπου.

Ξέρετε, οι εκπαιδευτικοί μας σήμερα καλούνται να διεκπεραιώσουν ένα τεράστιο όγκο γραφειοκρατικών διαδικασιών, ξένων προς το αντικείμενο των σπουδών τους. Την ιδιότητά τους, τις ουσιαστικές επαγγελματικές τους υποχρεώσεις που είναι η ενασχόληση με τους μαθητές, τις μαθήτριες τους, η προετοιμασία της διδασκαλίας, η ανάπτυξη συνεργατικών σχέσεων με τους συναδέλφους και τις συναδέλφισσες, η

επαγγελματική τους ανάπτυξη με στόχο την καλύτερη ποιότητα της παρεχόμενης προς τους μαθητές και τις μαθήτριες εκπαίδευσης.

Πολλές φορές, λοιπόν, καλούνται να διεκπεραιώσουν απαραίτητες εργασίες, όπως θα σας πω ένα απλό παράδειγμα, να παρέχουν υποστήριξη σε γονείς και κηδεμόνες, σε μαθητές και μαθήτριες, σε ζητήματα όπως η συμπλήρωση του μηχανογραφικού. Δεν θα σταθώ καθόλου στο θέμα του covid. Θα σας πω μόνο ένα δείγμα. Ο Έλληνας και η Ελληνίδα εκπαιδευτικός ορίστηκε υπεύθυνος covid την περίοδο του covid, χωρίς, δηλαδή, ενώ κάποιος ας πούμε ήταν φιλόλογος. Ορίστηκε υπεύθυνος covid.

Δεν θα σας πω το πάγιο αίτημα και των δύο Ομοσπονδιών που είναι η μείωση του αριθμού των μαθητών. Αυτό λέγαμε και την περίοδο της πανδημίας.

Κλείνοντας, θέλω να σας πω ότι το μόνο αποτέλεσμα που έχει φέρει όλος αυτός ο τεράστιος όγκος εξωδιδασκτικής - εξωεκπαιδευτικής δουλειάς είναι αυτό που ζούμε καθημερινά γυρίζοντας όλη τη χώρα, η επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών μας, οι συγκρούσεις στα σχολεία, η μείωση του διαθέσιμου για την εκπαιδευτική εργασία χρόνου.

Παράλληλα οι εκπαιδευτικοί θέλω να το γνωρίζετε όλοι στην Ελλάδα είναι νομικά ανυπεράσπιστοι και δέχονται ευθείες βολές, ακόμη και με άσκηση λεκτικής και σωματικής βίας και νομικής δίωξης από κάθε ενδιαφερόμενο.

Ένα παράδειγμα, για να μιλάμε με παραδείγματα. Στην Πελοπόννησο αυτή τη στιγμή διώκεται ένα σχολείο διότι ένας μαθητής κατά τη διάρκεια μιας εκδρομής με ένα αεροβόλο πυροβόλησε κάποιον περίοικο, κάποιον που πέραγε έξω από το ξενοδοχείο και γι' αυτό θεωρήθηκαν υπεύθυνοι οι εκπαιδευτικοί.

Κλείνοντας θέλω να σας πω ότι υπάρχει αυτή η τρέλα με τις Εγκυκλίους που έρχονται καθημερινά, αυτή η απίστευτη τρέλα που παραπέμπει σε παλαιότερες νομοθεσίες και πραγματικά ζούμε ένα μινώταυρο και ένα λαβύρινθο εγγράφων. Και βέβαια καμία επιμόρφωση και κλείνω για την εκπαιδευτική νομοθεσία και την άσκηση διοικητικού έργου.

Αυτό που θέλω να σας πω είναι τους 4 άξονες που προτείνουμε και μ' αυτό ολοκληρώνω. Εμείς προτείνουμε να υπάρχει περιορισμός των

εξωδιδασκικών καθηκόντων των εκπαιδευτικών σε όσα συνδέονται αμιγώς με τον εκπαιδευτικό παιδαγωγικό τους ρόλο. Θεωρούμε απαραίτητη την πρόσληψη διοικητικού προσωπικού στα σχολεία, θεωρούμε απαραίτητο να υπάρχει μια κωδικοποίηση της εκπαιδευτικής νομοθεσίας, να υπάρχει ένας νόμος πλαίσιο στα πλαίσια αυτής της εκπαιδευτικής νομοθεσίας και βέβαια θεωρούμε απαραίτητο να υπάρχει επιμόρφωση όλων των στελεχών, όλων των στελεχών και όλων των εκπαιδευτικών στην άσκηση διοίκησης, στην εκπαιδευτική νομοθεσία, με άδεια από την εργασία τους και βέβαια αυτή η επιμόρφωση να γίνεται σε τακτά χρονικά διαστήματα.

Εύχομαι καλή επιτυχία στις εργασίες σας, γι' αυτό το τόσο σημαντικό ζήτημα. Ευχαριστώ πολύ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Καλούμε στο βήμα τον Πρόεδρο της Οργάνωσης Ελλήνων Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης Κύπρου συνάδελφο Δημήτρη Ταλιαδώρο.

Δ. ΤΑΛΙΑΔΩΡΟΣ: Ευχαριστώ το Προεδρείο. Εκπρόσωπε του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Αλεξανδρούπολης, κ. Δήμαρχε της Αλεξανδρούπολης, κυρία Διευθύντρια της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού, εκπρόσωποι της ΑΔΕΔΥ, της ΟΛΜΕ, Διοικητικά Συμβούλια της ΔΟΕ και της ΠΟΕΔ, επιτρέψτε μου και μένα να αρχίσω με ευχές για καλή, δημιουργική και παραγωγική εκπαιδευτικά χρονιά. Είναι μια ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση που χαιρετίζω εκ μέρους της Οργάνωσης των Ελλήνων Λειτουργών Μέσης Εκπαίδευσης το 27^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας και της Παγκύπριας Οργάνωσης των Ελλήνων Δασκάλων ΠΟΕΔ.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες εκφράζω από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΠΟΕΔ για την τιμητική πρόσκληση να συμμετάσχουμε και να απευθύνουμε χαιρετισμό.

Η συγκίνηση και τα ανάμεικτα συναισθήματα είναι δεδομένα ως προερχόμενοι από τη νοτιοανατολική εσχατιά του Ελληνισμού, τη μαρτυρική Μεγαλόνησο Κύπρο, γιατί βρισκόμαστε στη βορειοανατολική εσχατιά του Ελληνισμού, την ακριτική Αλεξανδρούπολη.

Είναι ιδιαίτερα συγκινητικό για κάθε Έλληνα Κύπριο εισερχόμενος από τη δυτική είσοδο της Αλεξανδρούπολης να αντικρίζει την πινακίδα που ανήρτησε ο Δήμος της πόλης με την αιματοβαμμένη Κύπρο και

το διαχρονικό σύνθημα που καθιέρωσε ο Ελλαδίτης συγγραφέας Νίκος Δήμου: «Δεν ξεχνώ». Ένα σύνθημα που κυριάρχησε για δεκαετίες στο κυπριακό εκπαιδευτικό σύστημα, ιδιαίτερα επίκαιρο φέτος που συμπληρώνονται 50 χρόνια από την τουρκική εισβολή του '74.

Πανάρχαιοι δεσμοί συνδέουν το θρακικό ελληνισμό με τον κυπριακό ελληνισμό. Είναι γνωστή η επιτύμβια στήλη με την απεικόνιση ενός πολεμιστή που συμμετείχε στο εκστρατευτικό σώμα του Κίμωνα του Αθηναίου για την απελευθέρωση της Κύπρου από τον περσινό ζυγό και θυσιάστηκε το 449 π.Χ. στον Κάμπο της Μεσσαορίας, εκεί κοντά στο κατεχόμενο σήμερα χωριό του Γρηγόρη Αυξεντίου. Το όνομα αυτού, Διονύσιος Καρδιανός, από την Καρδία της Ανατολικής Θράκης.

Με θρακικό αίμα βάφτηκε η κυπριακή γη και κατά την τουρκική εισβολή του 1974. Δύο θρακιώτες καταδρομείς, ο Χατζόπουλος Χρήστος του Αθανασίου από το Ελαφοχώρι Διδυμοτείχου και ο Δοϊτσίδης Χριστόδουλος του Παναγιώτη από την Καρωτή Διδυμοτείχου, φονεύθηκαν λόγω καταρρίψεως και συντριβής του πολεμικού αεροσκάφους στο οποίο επέβαιναν κατά την εκτέλεση πολεμικής αποστολής της 1^{ης} Μοίρας Καταδρομών εναντίον των Τούρκων στην περιοχή της Μακεδονίτισσας Λευκωσία στις 22 Ιουλίου του 1974.

Αιώνια θα είναι η ευγνωμοσύνη μας σ' αυτά τα παλικάρια που πρόσφεραν τη ζωή τους σε εκείνο τον άνισο αγώνα για την ελευθερία της Κύπρου.

Στην κοινή μας ιστορία καταγράφεται και η συμμετοχή Κυπρίων αξιωματικών του Ελληνικού Στρατού που έλαβαν μέρος το 1920 στις επιχειρήσεις της απελευθέρωσης πόλεων της Ανατολικής Θράκης, όπως οι 40 Εκκλησίες και η Ανδριανούπολη.

Η Ιερά Μονή Κύκκου τηρώντας την υπόσχεσή της όταν απελευθερώθηκε η Ανδριανούπολη από τον ελληνικό στρατό απέστειλε στον Έλληνα Πρωθυπουργό Ελευθέριο Βενιζέλο το σημαντικό για την εποχή εκείνη ποσό των 200 λιρών ως αμοιβή στον πρώτο Έλληνα στρατιώτη που εισήλθε στην πόλη του Ανδριανού.

Συγκινητικό είναι και το δέσιμο του γειτονικού Νομού της Ξάνθης με τη Μεγαλόνησό μας. Μερικά χιλιόμετρα από την Ξάνθη υπάρχει το χωριό

Αυξέντιο. Οι Μικρασιάτες πρόσφυγες που εγκαταστάθηκαν εκεί μετά την ανταλλαγή του '23 δεν ήταν ικανοποιημένοι από την ονομασία του χωριού τους Νέο Κατράμι, τουρκική λέξη που σημαίνει μαύρο και το 1961 ζήτησαν και πέτυχαν τη μετονομασία του σε Αυξέντιο τιμώντας τον ήρωα της ΕΟΚΑ, τη θυσία του οποίου εξύμνησε σε μια εξαιρετική ποιητική σύνθεση ο Γιάννης Ρίτσος. Στήθηκε ένα Ηρώο και προτομή στη μνήμη του στο κέντρο του χωριού και αργότερα, το 2008, ιδρύθηκε σε ένα διώροφο σύγχρονο κτίριο ένα εντυπωσιακό Λαογραφικό και Ιστορικό Μουσείο Γρηγόρη Αυξεντίου.

Παρούσα ήταν η Κύπρος στη Θράκη και κατά τις καταστρεπτικές πυρκαγιές του περασμένου καλοκαιριού. Με αυταπάρνηση εργάστηκαν οι Κύπριοι πυροσβέστες για αρκετές ημέρες στην κατάσβεση φωτιάς στην περιοχή Τρεις Βρύσες παρά την Κοινότητα Σουφλίου στον Έβρο.

Συνάδελφοι και συναδέλφισσες της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας, με την ευκαιρία της εδώ παρουσίας και των τριών Εκπαιδευτικών Οργανώσεων της Κύπρου θα θέλαμε να σας εκφράσουμε την αλληλεγγύη και τη στήριξή μας στους συνδικαλιστικούς αγώνες σας για την αναβάθμιση του δημόσιου σχολείου και ταυτόχρονα την προάσπιση της αξιοπρέπειας και του κύρους του εκπαιδευτικού κόσμου.

Το θέμα του 27^{ου} Πανελληνίου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου της ΔΟΕ και της ΠΟΕΔ είναι ιδιαίτερα ενδιαφέρον και επίκαιρο γιατί εξετάζει τις επιπτώσεις της λειτουργίας του σχολείου του 21^{ου} αιώνα στην ψυχική ανθεκτικότητα του σημερινού εκπαιδευτικού. Οι συνθήκες μέσα στις οποίες κλήθηκαν να εργαστούν π.χ. τα σχολεία μας την περίοδο της πανδημίας ήταν εξαιρετικά δύσκολες. Οι εκπαιδευτικοί μας κλήθηκαν να λειτουργήσουν παιδαγωγικά σε μια νέα εκπαιδευτική πραγματικότητα μέσω της διαδικασίας της τηλεεκπαίδευσης.

Το άγχος και η πίεση των εκπαιδευτικών μεγάλωνε περισσότερο λόγω και του γεγονότος ότι το εκπαιδευτικό σύστημα και τα σχολεία μας ήταν ανέτοιμα να λειτουργήσουν κάτω απ' αυτές τις πρωτόγνωρες συνθήκες. Ακόμα και όταν επαναλειτούργούσαν τα σχολεία την περίοδο του covid τα μέτρα υγειονομικής προστασίας που έπρεπε να ληφθούν επιδείνωναν πολλές φορές το άγχος των εκπαιδευτικών.

Η άλλη πτυχή του σύγχρονου σχολείου είναι η σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού μας η οποία είναι εντελώς διαφορετική με αυτή που βιώσαμε στη δική μας εποχή ή ακόμα και προ μιας 15ετίας. Μεγάλος αριθμός μαθητών με μεταναστευτική βιογραφία στις τάξεις μας έχει αλλάξει άρδην το παιδαγωγικό σκηνικό.

Η μεγάλη διαφοροποίηση στο επίπεδο των μαθητών μας δημιουργεί σοβαρά προβλήματα και προκαλεί πίεση και άγχος στους εκπαιδευτικούς να ανταποκριθούν αποτελεσματικά με τη διαδικασία της διαφοροποιημένης διδασκαλίας. Αυτά και άλλα ζητήματα, όπως η χρήση των νέων τεχνολογιών στην εκπαίδευση, στην εκπαιδευτική πράξη, η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και άλλα, θα παρουσιαστούν και θα αναπτυχθούν στο ενδιαφέρον αυτό Συνέδριο.

Κλείνοντας, ευχαριστούμε και πάλι για την πρόσκληση και ευχόμαστε κάθε επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου σας. Σας ευχαριστούμε.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Καλούμε στο βήμα την Πρόεδρο του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Αλεξανδρούπολης «Γεώργιος Βιζυηνός» τη συνάδελφο Ζωή Κάλτσου για ένα σύντομο χαιρετισμό.

Ζ. ΚΑΛΤΣΟΥ: Κύριε Δήμαρχε, κύριε εκπρόσωπε της Ιεράς Μητροπόλεως της πόλης μας, κυρία Αναπληρώτρια Διευθύντρια του Νομού, κύριοι Πρόεδροι, Αντιπρόεδροι, κυρίες και κύριοι Μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων της ΔΟΕ - ΠΟΕΔ και των Πρωτοβάθμιων / Δευτεροβάθμιων και Τριτοβάθμιων Σωματείων, εκλεκτοί εισηγητές και αγαπητοί συνάδελφοι, μαζί με τις θερμές ευχές μας για ένα λαμπρό και φωτισμένο 2024, σας καλωσορίζουμε στην πόλη μας και στις εργασίες του Συνεδρίου.

Η Αλεξανδρούπολη με πληθυσμό που σήμερα υπερβαίνει τους 70 χιλιάδες κατοίκους είναι η μεγαλύτερη πόλη της Περιφέρειας Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, εξασφαλίζοντας υψηλή ποιότητα ζωής και συνεχή πολιτιστική αναβάθμιση στους κατοίκους της.

Με την ηγεμονική της θέση στο γεωγραφικό χώρο της ευρύτερης περιοχής αποτελεί τη βασική πύλη διασύνδεσης μεταξύ των χωρών των Βαλκανίων, της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των χωρών της Μεσογείου. Μία θέση που της έχει υπαγορεύσει και τη θέση της στην ιστορία.

Η νεώτερη ιστορία της άρχισε να γράφεται όταν η νεωτερικότητα άλλαξε τον ευρωπαϊκό χάρτη, τότε που το λιμάνι και ο σιδηρόδρομος στάθηκαν οι συνθήκες ύπαρξης της πόλης, στις αρχές της δεκαετίας του 1870. Η δημιουργία της ξεκίνησε μέσα σε ένα κλίμα αλληλεγγύης που απέτρεπε διχαστικές νοοτροπίες μεταξύ των πρώτων κατοίκων της, που προερχόταν από ποικίλες εθνοπολιτισμικές ομάδες και η οικονομία ήταν αυτή που όριζε τους κανόνες λειτουργίας της κοινωνίας.

Μπορεί η πληθυσμιακή σύνθεση και η κοινωνική ανάπτυξή της να επηρεάστηκε από τα συγκρουόμενα πολλές φορές συμφέροντα των Μεγάλων Δυνάμεων και της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας που υπαγορεύτηκαν και από τη γεωπολιτική της θέση, καθώς η πόλη ήταν μία πληθυσμιακή Βαβέλ, ωστόσο αυτό που χαρακτήριζε την τοπική κοινωνία μέχρι και τις αρχές της δεκαετίας του 1920 ήταν η συνεργασία και η ειρηνική συνύπαρξη.

Στο κλίμα αυτό συνεχίστηκε και η υποδοχή του μεγάλου κύματος των προσφύγων που εγκαταστάθηκαν μετά τη Μικρασιατική καταστροφή, την εκκένωση της Ανατολικής Θράκης και τη Συνθήκη της Λοζάνης και καμία ομοιότητα δεν παρουσίαζε με την εικόνα που ίσχυε στην υπόλοιπη Ελλάδα.

Στα χρόνια που ακολούθησαν οι πρόσφυγες από τη Μικρά Ασία, την Ανατολική Θράκη και την Ανατολική Ρωμυλία και οι γηγενείς συνυπήρξαν και οι σχέσεις τους ήταν ισορροπημένες και αρμονικές.

Στο σημείο αυτό ας κάνουμε μια σύντομη αναφορά στη σημαντική προσφορά της πόλης στην εκπαίδευση, αφού εδώ λειτουργούσε το μοναδικό ανώτερο πνευματικό ίδρυμα σε όλη τη Δυτική Θράκη και μία από τις έξι Παιδαγωγικές Ακαδημίες στην Ελλάδα, την οποία διαδέχθηκαν αργότερα το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης και το Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης Προσχολικής Ηλικίας.

100 χρόνια συνεχούς σχεδόν παρουσίας στα εκπαιδευτικά δρώμενα κλείνουν φέτος, καθώς το πρώτο Διδασκαλείο της πόλης δημιουργήθηκε το 1923 με πρώτο Διευθυντή τον Θεόδωρο Κάστανο, έναν από τους σημαντικότερους εκπαιδευτικούς της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας που στεγάστηκε σε ένα από τα ελάχιστα ιστορικά κτίρια που έχουν απομείνει στην Αλεξανδρούπολη, ένα κτίριο στολίδι στο κέντρο της πόλης, που σήμερα στεγάζει το Πειραματικό Δημοτικό Σχολείο.

11 χρόνια αργότερα, το 1934, με την κατάργηση των Διδασκαλείων Δημοτικής Εκπαίδευσης ιδρύεται η Παιδαγωγική Ακαδημία με διετή κύκλο μεταγυμνασιακών σπουδών, μία από τις 6 σε όλη την Ελλάδα, και με τη χορηγία των απογόνων του ευεργέτη Ζαρίφη μετονομάζεται σε Ζαρίφειος Παιδαγωγική Ακαδημία. Πρώτος της Διευθυντής αποτέλεσε ο Ευάγγελος Παπανούτσος, η μεγάλη αυτή προσωπικότητα και ένας από τους σημαντικότερους μεταρρυθμιστές της ελληνικής εκπαίδευσης.

Χιλιάδες δάσκαλοι και τις τελευταίες δεκαετίες και νηπιαγωγοί απόφοιτοι σκόρπισαν τα φώτα της μάθησης σε όλη την Ελλάδα, ενώ σε τοπικό επίπεδο συνέβαλαν καθοριστικά στην ανάδειξη της τοπικής ιστορίας, της πολιτιστικής ανάπτυξης και της κοινωνικής προσφοράς.

Κλείνοντας τον χαιρετισμό μας αναφέρουμε τον Γεώργιο Βιζυηνό, τον πατέρα του διηγήματος, ως άλλη μία ακόμα μεγάλη προσωπικότητα που συνέβαλε στον χώρο της εκπαίδευσης, με καταγωγή από την Ανατολική Θράκη. Ο Γεώργιος Βιζυηνός επισήμανε τη σύνδεση του παιχνιδιού με την εργασία και την τέχνη ως φυσική και απαραίτητη προβαθμίδα τους.

Για τον Βιζυηνό το παιχνίδι και η εργασία έχουν μία και μοναδική πηγή που δεν είναι άλλη από τη γενική ορμή της ανθρώπινης φύσης προς τη δράση και με τη διαφορά ότι το παιχνίδι έχει ως κύριο σκοπό του την ενεργοποίηση αυτής της δύναμης, ενώ αντίθετα η εργασία το χρησιμοποιεί σαν μέσο για να επιτύχει έναν αντικειμενικά ισχύοντα στόχο.

Κατανοούμε, λοιπόν, την αναγκαιότητα ανάδειξης των παραγόντων που επηρεάζουν τις εργασιακές σχέσεις, κάτι με το οποίο πραγματεύεται το Συνέδριο αυτό, και που σίγουρα συνδέονται με την εκπαιδευτική διαδικασία και ευχαριστούμε για την παρουσία σας εδώ όλους εσάς, ευχόμαστε καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου.

Ευχαριστώ.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε την Πρόεδρο και περνάμε στο δεύτερο κύκλο που περιλαμβάνει τις ομιλίες των δύο Προέδρων, της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας και της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων. Καλούμε στο βήμα την Πρόεδρο της ΠΟΕΔ τη συνάδελφο Μύρια Βασιλείου.

Χαιρετισμοί Προέδρου Π.Ο.Ε.Δ. - Δ.Ο.Ε.

Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Εκπρόσωπε του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Αλεξανδρούπολης, κ. Δήμαρχε της Αλεξανδρούπολης, κα Διευθύντρια Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης Νομού Έβρου, αγαπητέ Πρόεδρε και Μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας, αγαπητά Μέλη Διοικητικού Συμβουλίου της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων, κύριοι εκπρόσωποι ΑΔΕΔΥ, ΟΛΜΕ, ΟΕΛΜΕΚ και ΟΛΤΕΚ, κύριοι εισηγητές, εκλεκτοί προσκεκλημένοι, συναδέλφισσες - συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, να ευχηθώ και εγώ από καρδιάς μια καλή και ευλογημένη Νέα Χρονιά, με υγεία, αγάπη, νέους στόχους και όνειρα. Ας ευχηθούμε η Νέα Χρονιά να φέρει επιτέλους την επί γης ειρήνη και την πολυπόθητη ελευθερία στην ημικατεχόμενη για 50 χρόνια Κύπρο μας.

Είναι ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση που βρίσκομαι σήμερα μαζί σας, για να χαιρετίσω εκ μέρους της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων το 27^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο που συνδιοργανώνεται από τη ΔΟΕ και την ΠΟΕΔ και έχει ως θέμα: «Εργασιακή ικανοποίηση, εργασιακή εξουθένωση και εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης».

Ο θεσμός του Πανελληνίου Συνεδρίου έχει μια μεγάλη ιστορία, αρχής γενομένης το 1987. Εδώ και 26, λοιπόν, χρόνια ΔΟΕ και ΠΟΕΔ κρατούν ζωντανό αυτό το θεσμό παρ' όλες τις δυσκολίες που έφερε η οικονομική κρίση, η πανδημία και όχι μόνο. Αξίζει όμως να γίνει και μια αναφορά στην πρώτη-πρώτη προσπάθεια που έγινε και καταγράφεται πολύ πιο πριν, τη δεκαετία του '60.

Το Μάιο του 1962, λοιπόν, με πρωτοβουλία τότε της ΠΟΕΔ πραγματοποιείται το 1^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Λειτουργών Στοιχειώδους Εκπαίδευσης στη Λευκωσία. Ενδιαφέρον υπάρχει σε ό,τι αφορά στα πορίσματα του εν λόγω Συνεδρίου. Μεταξύ άλλων καταγράφεται η αντικατάσταση, η ανάγκη αντικατάστασης του ισχύοντος τότε αναλυτικού προγράμματος, η εφαρμογή της οχτάχρονης στοιχειώδους εκπαίδευσης και η καθιέρωση της δημοτικής σε όλες τις τάξεις του δημοτικού σχολείου.

Πορίσματα που φαίνεται να αξιοποιήθηκαν στο πλαίσιο των τότε διεκδικήσεων τόσο της ΠΟΕΔ όσο και της ΔΟΕ.

Αποδεδειγμένα, λοιπόν, τα Πανελλήνια Συνέδρια που συνδιοργανώνονται από τις δύο Εκπαιδευτικές Οργανώσεις ΔΟΕ και ΠΟΕΔ αφενός έχουν θετικό αντίκτυπο σε εκπαιδευτικό επίπεδο και τα πορίσματά τους μπορούν και αξιοποιούνται προς όφελος της δημόσιας εκπαίδευσης και των λειτουργιών της. Αφετέρου τα Συνέδρια αυτά συμβάλλουν ουσιαστικά στη σύσφιξη των σχέσεων τόσο των ηγεσιών των δύο Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, όσο και των μελών τους.

Ελλαδίτες και Ελληνοκύπριοι δάσκαλοι / δασκάλες, νηπιαγωγοί, ειδικοί εκπαιδευτικοί, έχουν την ευκαιρία να γνωριστούν αλλά και να ανταλλάξουν σκέψεις και απόψεις για εκπαιδευτικά και συνδικαλιστικά θέματα, μιας και σε ένα μεγάλο βαθμό τα θέματα τα οποία απασχολούν τις δύο Οργανώσεις είναι κοινά.

Ως ηγεσίες των δύο Εκπαιδευτικών Οργανώσεων νιώθουμε ιδιαίτερα περήφανοι και περήφανες που καταφέραμε φέτος και μετά τις πολλαπλές δοκιμασίες που η πανδημία έφερε τα τελευταία τρία χρόνια στον εκπαιδευτικό κόσμο, να δώσουμε σάρκα και οστά σε ακόμη ένα Πανελλήνιο Συνέδριο, κρατώντας έτσι άσβεστη τη φλόγα αυτού του πραγματικά σπουδαίου θεσμού.

Το 27^ο Πανελλήνιο Συνέδριο έχοντας στο επίκεντρο την εκπαιδευτικό και τον εκπαιδευτικό πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, πραγματεύεται το επάγγελμα υπό τον φακό τριών εννοιών: της επαγγελματικής ικανοποίησης, της επαγγελματικής εξουθένωσης και του επαγγελματικού άγχους. Είναι ένα θέμα ιδιαίτερα επίκαιρο και γι' αυτό άλλωστε όχι τυχαία απασχολεί τον εκπαιδευτικό κλάδο τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Αδιαμφισβήτητα η πανδημία έχει επιβαρύνει ιδιαίτερα το επάγγελμα του εκπαιδευτικού προκαλώντας άγχος και εξουθένωση στους εκπαιδευτικούς, που για ένα μεγάλο διάστημα κλήθηκαν να καλύψουν τα μεγάλα κενά του εκπαιδευτικού μας συστήματος, έτσι ώστε το κάθε παιδί να έχει την εκπαίδευση και που δικαιούται και που του αξίζει. Πώς να μην προκληθεί επαγγελματική εξουθένωση και πώς να μην προκληθεί

επαγγελματικό άγχος όταν οι εκπαιδευτικοί μας εν μία νυχτί έπρεπε να ενημερωθούν και να μάθουν να χρησιμοποιούν την τεχνολογία όχι μόνο ως εργαλείο ενίσχυσης της εκπαιδευτικής διαδικασίας αλλά ως το μοναδικό κανάλι πραγμάτωσής της, έτσι ώστε τα παιδιά να συνεχίσουν την εκπαίδευσή τους εξ αποστάσεως.

Από την άλλη, οι εκπαιδευτικές πολιτικές ενίοτε λόγω της έλλειψης διαλόγου με τις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις αλλά και γιατί τις περισσότερες φορές λαμβάνονται με κύριο γνώμονα το οικονομικό κόστος, μέσα από οικονομικίστικη οπτική και όχι μέσα από την προσέγγιση που θέλει την εκπαίδευση να αναγνωρίζεται ως επένδυση για το μέλλον της κοινωνίας, πολλές φορές ναι, είναι παράγοντας άγχους και εξουθένωσης. Ελάχιστες είναι οι περιπτώσεις όπου οι εκπαιδευτικές πολιτικές διορθώνουν προβλήματα και στρεβλώσεις στην εκπαίδευση και έχουν ως αποτέλεσμα την επαγγελματική ικανοποίηση στους εκπαιδευτικούς.

Δεν είναι τυχαίο άλλωστε που χιλιάδες εργαζόμενοι, ανάμεσά τους και εκατοντάδες εκπαιδευτικοί από χώρες της Ευρωπαϊκή Ένωσης ένωσαν τις φωνές τους απέναντι σε πολιτικές λιτότητας, στην κινητοποίηση που έγινε στους δρόμους των Βρυξελλών τον Δεκέμβριο του '20 - '23. Ο αντίκτυπος των πολιτικών αυτών αναπόφευκτα επηρεάζει δυστυχώς και τον χώρο της εκπαίδευσης στις χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αξίζει να σημειώσουμε ότι το παρών τους στην κινητοποίηση αυτή έδωσε τόσο η ΠΟΕΔ όσο και η ΔΟΕ.

Οι εξελίξεις στην τεχνολογία είναι και αυτές μια παράμετρος που μπορεί να δημιουργήσει εργασιακό άγχος ή και εργασιακή εξουθένωση. Η τεχνολογία είναι ένας τομέας που συνεχώς εξελίσσεται. Οι εκπαιδευτικοί από τη μια καλούνται να ενημερωθούν έτσι ώστε να μπορέσουν να χρησιμοποιήσουν την τεχνολογία ως μέσο που θα βοηθήσει στην εκπαιδευτική διαδικασία, αλλά και ως ένα εργαλείο που θα βοηθήσει και θα διευκολύνει την προετοιμασία των εκπαιδευτικών.

Για να γίνει όμως όλο αυτό χρειάζεται χρόνος και συνεχής επαγγελματική ανάπτυξη, έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί μας να είναι σε θέση να ακολουθήσουν τις εξελίξεις της τεχνολογίας εντάσσοντάς την στο μάθημά τους.

Δεν είναι μόνο όμως ο τομέας της τεχνολογίας που αλλάζει προκαλώντας άγχος και αβεβαιότητα στους εκπαιδευτικούς. Ολόκληρη η κοινωνία αλλάζει. Αυξάνοντας τις προκλήσεις και τις απαιτήσεις που μια σχολική μονάδα καλείται καθημερινά να διαχειριστεί. Όλη αυτή η απαιτητική πολυπλοκότητα καταλήγει στον / στην εκπαιδευτικό καθώς και στη διευθυντική ομάδα των σχολείων που καλούνται να τη διαχειριστούν, τις περισσότερες φορές χωρίς την απαιτούμενη στήριξη από την επίσημη πλευρά.

Αδιαμφισβήτητα, λοιπόν, το επάγγελμα του εκπαιδευτικού διαχρονικά σχετίζεται με άγχος και εξουθένωση, ενίοτε και με ικανοποίηση. Για τον Φρόντ δύο είναι οι θεμέλιοι λίθοι της ευτυχίας: η αγάπη και η δουλειά.

Ομολογουμένως το επάγγελμά μας είναι ένα επάγγελμα όπου οι δύο έννοιες μπορούν να συνυπάρξουν αρμονικά και αυτή η συνύπαρξη είναι που μετατρέπει το επάγγελμά μας σε λειτούργημα. Και αυτό είναι μια μεγάλη αλήθεια που πολλές φορές τη ζήσαμε ή την επιβεβαιώσαμε κάθε φορά που μαθητές ή μαθήτριάς μας, ενήλικοι πια, μας συναντούνε στο δρόμο και μας επιβεβαιώνουν με διάφορους τρόπους ότι η αγάπη σ' αυτό που κάνουμε ναι, είχε αποτέλεσμα.

Παρόλα αυτά η εκπαίδευση είναι ένας τομέας που χρειάζεται συνεχή στήριξη και υποστήριξη από την πολιτεία. Οι εκπαιδευτικοί μας δεν μπορούν να συνεχίσουν να αφήνονται μόνοι τους να παλέψουν με όλες αυτές τις προκλήσεις. Είναι αναγκαία όσο ποτέ άλλωστε η στήριξη της πολιτείας έτσι ώστε οι εκπαιδευτικοί να μπορούν να επιτελέσουν το έργο τους σε αξιοπρεπείς εργασιακές συνθήκες και σε ένα περιβάλλον όπου θα επικρατεί η ικανοποίηση και όχι η εξουθένωση.

Και εδώ επιβεβαιώνεται και ο σημαντικός και ουσιαστικός ρόλος των εκπαιδευτικών συνδικαλιστικών οργανώσεων μιας και ως η επίσημη φωνή των εκπαιδευτικών πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης καλούμαστε να παλέψουμε και να διεκδικήσουμε για το καλό και τη στήριξη του δημόσιου σχολείου και των λειτουργιών του.

Είμαι σίγουρη ότι τόσο οι τοποθετήσεις των εισηγητών του Συνεδρίου, όσο και η συζήτηση που θα γίνει στο πλαίσιο του Συνεδρίου αυτού θα δώσει περισσότερο φως στην εν λόγω θεματική, με στόχο τα πορίσματα

του 27^{ου} Συνεδρίου να αξιοποιηθούν τόσο εντός των Εκπαιδευτικών μας Οργανώσεων όσο και εκτός, στον διάλογο που θα προκύψει και με την επίσημη πλευρά.

Προτού ολοκληρώσω τον χαιρετισμό μου, επιτρέψτε μου να εκφράσω εκ μέρους της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων τις ευχαριστίες μας προς όλους τους συντελεστές του 27^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου, προς τους εκλεκτούς εισηγητές μας τους οποίους πραγματικά ευχαριστούμε που αποδέχθηκαν την πρόσκληση και είναι σήμερα εδώ μαζί μας, αλλά βεβαίως και προς όλους εσάς, τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες του Συνεδρίου από Κύπρο και Ελλάδα, που μας τιμάτε με τη συμμετοχή σας στο Συνέδριο.

Ολοκληρώνω ξανά με ευχές για μια καλή και δημιουργική χρονιά, σε όλες και όλους, αλλά και με την ευχή το 28^ο Πανελλήνιο Συνέδριο να γίνει στην Αμμόχωστο ή στην Κερύνεια, σε μια ελεύθερη και πανενωμένη Κύπρο.

Σας ευχαριστώ πολύ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Καλούμε στο βήμα τον Πρόεδρο της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας, Θανάση Κικινή.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Εκπρόσωπε του Σεβασμιώτατου Μητροπολίτη Αλεξανδρούπολης, κ. Δήμαρχε, κα Διευθύντρια Εκπαίδευσης, πανεπιστημιακοί δάσκαλοι που με τις εισηγήσεις σας περιμένουμε να δώσετε φως και να αποτυπώσετε όλη την αγωνία των Εκπαιδευτικών Ομοσπονδιών για το θέμα το οποίο διαπραγματευόμαστε, αγαπητή Πρόεδρε της ΠΟΕΔ και αξιότιμα μέλη των Διοικητικών Συμβουλίων της ΠΟΕΔ και της ΔΟΕ, αγαπητοί εκπρόσωποι της ΑΔΕΔΥ, της ΟΛΜΕ, της ΟΕΛΜΕΚ και της ΟΛΤΕΚ, Πρόεδροι των Συλλόγων του Έβρου και από όλη την Ελλάδα, αιρετοί εκπρόσωποι του κλάδου, αγαπητοί, φίλες και φίλοι σύνεδροι στη σημερινή παρουσία εδώ, στο σημερινό Συνέδριο, σας καλωσορίζω και εγώ εκ μέρους του Διοικητικού Συμβουλίου της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας Ελλάδας, εδώ, στην πόλη της Αλεξανδρούπολης που ναι, φημίζεται, όπως είπε πολύ σωστά ο κ. Δήμαρχος, για τον συνεδριακό της τουρισμό, μόνο που η επιλογή της συνδέθηκε με μια πολύ δυσμενή συνθήκη για την πόλη και εννοώ τις πυρκαγιές του καλοκαιριού, γιατί η Αλεξανδρούπολη ήτανε μία απ' αυτές τις πόλεις που

μαρτύρησαν κατά τη χρονιά που μας πέρασε και νομίζουμε ότι το μυαλό όλων μας βρέθηκε εδώ το καλοκαίρι αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό.

Η είσοδος στην πόλη έχει μια ταμπέλα η οποία αναφέρεται ακριβώς στην Κύπρο. Την βλέπει κανείς μπαίνοντας με το αυτοκίνητο και βλέπει τον χάρτη της Κύπρου τον αιματοβαμμένο και την προσδοκία της απελευθέρωσης και του σκλαβωμένου κομματιού και την προσδοκία το «Δεν ξεχνώ» να γίνει πράξη.

Δύο Ομοσπονδίες έχουν μια μακρά ιστορία συνεργασίας, τα είπε προηγουμένως η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ, τα αποτύπωσε πάρα πολύ καλά, και νομίζω ότι και οι δύο Ομοσπονδίες σας καλωσορίζουμε και σας ευχόμαστε Καλή Χρονιά και ευχόμαστε πραγματικά το 2024 να είναι μια χρονιά δημιουργίας και επιτέλους ανάτασης για την εκπαίδευση τόσο στην Ελλάδα που είμαστε σε θέση ως ΔΟΕ να το πούμε ότι την χρειάζεται, αλλά και στην Κύπρο.

Φέτος βρισκόμαστε στο 27^ο Συνέδριο. Το 1987 στην αίθουσα της Πολυτεχνειούπολης στου Ζωγράφου από τις 26 μέχρι τις 29 Μαΐου πραγματοποιήθηκε το 1^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο ΔΟΕ - ΠΟΕΔ με θέμα: «Δημοκρατική παιδεία». Εξαιρετικό θέμα και χάραξε την πορεία των Συνεδρίων τα επόμενα χρόνια.

Ακολούθησαν άλλα 25 τα οποία πραγματοποιούνται εναλλάξ στον ελλαδικό χώρο και την Κύπρο με δυσκολίες και σε αραιότερα διαστήματα πια εξαιτίας της οικονομικής κρίσης πρώτα και της πανδημίας στη συνέχεια. Το πιο πρόσφατο Συνέδριο πραγματοποιήθηκε στα Ιωάννινα με θέμα: «Δημόσιο σχολείο με υποστηρικτικές δομές πραγμάτωσης της ένταξης και όχι του αποκλεισμού», θέμα που και αυτό αγγίζει όσο λίγα τη σημερινή πραγματικότητα στο χώρο της εκπαίδευσης και αυτό έγινε στο τέλος του Απριλίου και στις αρχές Μαΐου του 2019.

Η θεματολογία των Συνεδρίων της ΔΟΕ και της ΠΟΕΔ αγγίζει εξαιρετικά εκπαιδευτικά ζητήματα τα οποία απασχολούν στην πράξη ή πρόκειται να απασχολήσουν τα επόμενα χρόνια κάθε φορά όπως έχει αποδειχθεί το χώρο της εκπαίδευσης. Αν δει κανείς τη θεματολογία των Συνεδρίων στη διάρκεια του χρόνου θα παρατηρήσει ότι το 1989 ήδη οι δύο Ομοσπονδίες θίγουν το θέμα της αξιολόγησης στην εκπαίδευση. Ένα θέμα

που τόσο πολύ, ένα ζήτημα που τόσο πολύ έχει ταλαιπωρήσει κυριολεκτικά τον εκπαιδευτικό χώρο με όλες τις πολιτικές τις οποίες εφαρμόζονται.

Θα δει ότι το 1992 γίνεται Συνέδριο για την Προσχολική Αγωγή και στην Ελλάδα και στην Κύπρο, την Προσχολική Αγωγή που εδώ τουλάχιστον στην Ελλάδα αντιμετωπίζει πέρα από την καθιέρωση της δίχρονης υποχρεωτικής προσχολικής αγωγής, συνεχίζει να αντιμετωπίζει τεράστια προβλήματα, πέρα από το κτιριακό και ζητήματα ωραρίου των εργαζόμενων στα νηπιαγωγεία, όπως και στα ολιγοθέσια σχολεία.

Θα δει ότι το '99 θίγεται το θέμα του δασκάλου και μιλάμε γενικότερα για τον εκπαιδευτικό, δεν μιλάμε μόνο για τον δάσκαλο της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, ως επαγγελματία και κοινωνικό εταίρο, ζήτημα το οποίο δεν έχει ίσως τεθεί στην πραγματικότητα γιατί ο επαγγελματικός ρόλος του εκπαιδευτικού ακόμη μένει πάρα πολύ να αναγνωριστεί από την πολιτεία όπως θα έπρεπε.

Αυτές οι αναφορές, όπως και η αναφορά στην εκπαίδευση στα χρόνια της κρίσης που έγινε όταν ξαναξεκίνησε με το 25^ο Συνέδριο η σειρά των Συνεδρίων στη Λευκωσία τον Απρίλιο του '17, είναι αναφορές στη θεματολογία ενός Συνεδρίου που δεν είναι ένα αντικείμενο μιας σύναξης τουριστικού χαρακτήρα και απλά ανταλλαγής απόψεων σε ένα επίπεδο εθιμοτυπικό μεταξύ δύο Ομοσπονδιών.

Πρόκειται για Συνέδρια που με τα πρακτικά τους έχουν δώσει στην ελληνική εκπαίδευση απόψεις και θέσεις και έχουν θωρακίσει τις θέσεις της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας και της Παγκύπριας Οργάνωσης Ελλήνων Δασκάλων. Πρόκειται για Συνέδρια που λένε προς την κοινωνία αυτό που οι κυβερνήσεις προσπαθούν να αποκρύψουν, ότι ο συνδικαλιστικός λόγος που εκφράζουν οι Συνδικαλιστικές Ομοσπονδίες στην εκπαίδευση δεν είναι απλά συνδικαλιστικός λόγος, είναι ένας λόγος ο οποίος πέρα από τη συνδικαλιστική διεκδίκηση εμπεριέχει σε πολύ σημαντικό βαθμό την επιστημονική τεκμηρίωση για κάθε θέση που αρθρώνουν οι Ομοσπονδίες, για κάθε θέση που τείνει και πρέπει να είναι χρήσιμη για τη δημόσια εκπαίδευση, για το δημόσιο σχολείο.

Φέτος, το θέμα εργασιακή ικανοποίηση, εργασιακή εξουθένωση και εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης

έρχεται τόσο μέσα από την έρευνα που πραγματοποιήθηκε και περιμένουμε με πολύ μεγάλο ενδιαφέρον να γίνουμε κοινωνοί των ευρημάτων της, όσο και με τις εξαιρετικά σημαντικές ομιλίες που θα παρουσιαστούν να αναδείξει ένα πολύ κρίσιμο ζήτημα για την εκπαίδευση και τον εκπαιδευτικό.

Το επάγγελμα του εκπαιδευτικού είναι ιδιαίτερα απαιτητικό και στρεσογόνο. Η ευθύνη της τάξης, οι απαιτήσεις της διδασκαλίας και η καθημερινή συναναστροφή με γονείς, παιδιά και συναδέλφους δημιουργούν αναπόφευκτο άγχος στους εκπαιδευτικούς.

Πέρα από τα παραπάνω, οι εκπαιδευτικοί στη χώρα μας εκτέθηκαν τα τελευταία χρόνια σε επιβαρυνμένες συνθήκες εργασίας, τόσο κατά την περίοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, τα ανέφερε προηγουμένως τα αντίστοιχα και της Κύπρου η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ, όσο και της γενικότερης εφαρμοζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής η οποία ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια έχει πάψει να αντιμετωπίζει τον εκπαιδευτικό ως επιστήμονα παιδαγωγό, αλλά το κυριότερο έχει πάψει να τον αντιμετωπίζει ως το πρόσωπο, το πολύτιμο θα έλεγα πρόσωπο, που έρχεται σε καθημερινή επαφή με το γνωστικό και συναισθηματικό κόσμο των παιδιών μας και που θα είχε ως αποτέλεσμα, εάν γινόταν η σωστή αντιμετώπιση, την ιδιαίτερη μέριμνα και κάλυψη των ζητημάτων που επηρεάζουν το ρόλο του.

Η εξάντληση των εκπαιδευτικών τόσο σε σωματικό όσο και ψυχολογικό επίπεδο, η βασική διάσταση, δηλαδή, της επαγγελματικής εξουθένωσης, δείχνει ότι η αντιμετώπιση της οποίας τυγχάνουν οι εκπαιδευτικοί είναι αυτή της ασφυκτικής εργασιακής πίεσης, της οικονομικής και επιστημονικής καθήλωσης και της συστηματικά μεθοδευμένης απαξίωσης του ρόλου τους προς την κοινωνία.

Ίσως να αναρωτηθεί κάποιος τι περιμένουμε μετά το τέλος αυτού του Συνεδρίου, τι είναι αυτό που προσδοκούμε από τα πορίσματα αυτού του Συνεδρίου, από τις συζητήσεις που θα αναπτυχθούν εδώ. Περιμένουμε ότι η συζήτηση δεν θα κλείσει εδώ. Περιμένουμε ότι το 27^ο Συνέδριο ΔΟΕ - ΠΟΕΔ θα είναι το έναυσμα για να μπει με πολύ σοβαρό και με πολύ επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο προς την κοινωνία το πόσο δύσκολη είναι η δουλειά του εκπαιδευτικού στην Ελλάδα, όχι για να τον λυπηθούν, όχι για να τρέξουν να του συμπαρασταθούν σε συναισθηματικό επίπεδο, αλλά για να υποχρεωθεί η πολιτεία να μπει το Υπουργείο Παιδείας

και η κυβέρνηση όσον αφορά την Ελλάδα και φαντάζομαι τα αντίστοιχα ισχύουν και για την Κύπρο, να μπουν σε μια σοβαρή διαδικασία διαλόγου, στην ουσία του εκπαιδευτικού έργου, των παραγόντων που το επηρεάζουν και του πόσο αποτελεσματικοί μπορεί να είναι οι εκπαιδευτικοί όταν οι πολιτικές που εφαρμόζονται είναι τόσο συνθλιπτικές και τόσο καταστροφικές για τη δημόσια εκπαίδευση.

Κλείνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους τους συντελεστές του Συνεδρίου, όσους δούλεψαν για να φτάσουμε σήμερα εδώ στην πανέμορφη και φιλόξενη Αλεξανδρούπολη και τους πανεπιστημιακούς δασκάλους που θα ρίξουν φως σε όλες τις πτυχές του εξαιρετικά σημαντικού θέματος που πραγματεύεται το Συνέδριο.

Θα ήθελα να αναφέρω ότι οι Ομοσπονδίες μας που έχουν συμπληρώσει 70 χρόνια ζωής η ΠΟΕΔ και 100 η ΔΟΕ, απευθυνθήκαμε στον σύνδεσμό μας, καθηγητή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου της Θεσσαλονίκης, Κύπριο στην καταγωγή, Δημήτρη Χαραλάμπους, ο οποίος έχει γράψει το βιβλίο της ιστορίας της ΠΟΕΔ και είναι ένας από τους 4 συγγραφείς που έγραψαν το βιβλίο της ιστορίας της ΔΟΕ, ώστε να εκφωνήσει την εναρκτήρια ομιλία. Παρά τη θέλησή του να είναι σήμερα εδώ μαζί μας του ήταν αδύνατο για λόγους ανεξάρτητους από το Συνέδριό μας.

Τον ευχαριστώ για την πρόθεσή του, τον ευχαριστούμε για την πρόθεσή του, αλλά κυρίως για την προσφορά του προς τις Ομοσπονδίες μας και την ειλικρινή αγάπη που έχει προς τους εκπαιδευτικούς της Ελλάδας και της Κύπρου.

Αγαπητοί προσκεκλημένοι, φίλοι και συνάδελφοι, είμαι σίγουρος ότι το μέλλον θα φέρει τη ΔΟΕ και την ΠΟΕΔ ακόμα πιο κοντά. Ο δρόμος του αγώνα για τη δημόσια εκπαίδευση, για την υπεράσπιση των δικαιωμάτων μαθητών και εκπαιδευτικών, της κοινής δράσης των επιστημονικών αλλά και πάσης φύσεως πρωτοβουλιών, είναι ο μονόδρομος που διαβαίνουμε με ένα στόχο: την ενίσχυση των εκπαιδευτικών στον ρόλο τους, στο πλαίσιο του ισχυρού, δημόσιου σχολείου. Τη μόνη μορφή εκπαίδευσης που μπορεί πραγματικά να ανταποκριθεί στις ανάγκες, τις μορφωτικές ανάγκες των μαθητών. Και δυστυχώς αυτή η αναφορά γίνεται όταν αναπτύσσεται όλο και περισσότερο η συζήτηση για το πώς η εκπαίδευση τείνει να γίνει από δημόσιο αγαθό αντικείμενο εμπορευματοποίησης.

Να θυμίσω θα μου επιτρέψετε ότι το 2019 ο Νίκος ο Φωτόπουλος ήταν στην ομάδα των καθηγητών που είχαν κάνει αυτή την έρευνα για λογαριασμό της ΔΟΕ και της ΟΛΜΕ τότε, οι δύο Ομοσπονδίες της ΔΟΕ και της ΟΛΜΕ είχαν θίξει το ζήτημα της ιδιωτικοποίησης, της ολοένα αυξανόμενης ιδιωτικοποίησης στη δημόσια εκπαίδευση. Τα πορίσματα εκείνης της έρευνας έδειξαν αυτό που τείνει να καθιερωθεί στις μέρες μας. Αυτό που τείνει να γίνει η καταστροφή για το δημόσιο σχολείο. Την αυξανόμενη παρουσία των κερδοφοριών μέσα στο δημόσιο σχολείο, μέσα στη δημόσια εκπαίδευση.

Θεωρώ ότι οι δύο Ομοσπονδίες της Ελλάδας και της Κύπρου έχουμε ένα μεγάλο αγώνα να δώσουμε τα επόμενα χρόνια. Ένα πολύ πιο δύσκολο αγώνα απ' αυτόν που έχει προηγηθεί, έναν αγώνα ο οποίος θα είναι αγώνας ζωής και υπεράσπισης της ύπαρξης του δημόσιου σχολείου. Ας αποτελέσει, λοιπόν, και το Συνέδριο αυτό μία προσπάθεια να ενισχυθεί ακόμη περισσότερο αυτός ο ρόλος των δύο Ομοσπονδιών, ας αποτελέσει ένα πολύτιμο όπλο για να μπορέσουμε να αντισταθούμε σε πολιτικές που πραγματικά διαλύουν και την εκπαίδευση και τον εκπαιδευτικό, με ολέθρια αποτελέσματα για τους μαθητές.

Καλή επιτυχία στις εργασίες του Συνεδρίου, καλή διαμονή στην πόλη της Αλεξανδρούπολης σε όλους, Καλή Χρονιά και κυρίως χρονιά νικηφόρα για την εκπαίδευση.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Με τις ομιλίες των Προέδρων των δυο Ομοσπονδιών έκλεισε και ο δεύτερος κύκλος. Οδεύουμε προς το κλείσιμο, πριν γίνει αυτό υπάρχει μία συμβολική ανταλλαγή δώρων. Παρακαλώ τους δυο Προέδρους και τα μέλη -Πρόεδρε;- του Διοικητικού Συμβουλίου να περάσουν μπροστά για την ανταλλαγή των δώρων.

Συμβολική ανταλλαγή δώρων

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Και μετά όπως θα έχετε δει όλοι στο πρόγραμμα υπάρχει δείπνο υποδοχής στο χώρο ακριβώς από πίσω, έξω από την αίθουσα και βέβαια είναι για όλους όσους παρακολουθούν το Συνέδριο.

Δείπνο υποδοχής

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 1^{ης} ΗΜΕΡΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

27° ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ: Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Αντιπρόεδρος Δ.Ο.Ε.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΗΣ: Γενικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΑΝΟΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ταμίας Δ.Ο.Ε.

ΧΑΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ: Αντιπρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΠΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Ταμίας Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΟΥΠΑΣ: Υπεύθυνος υλικού και βιβλιοθήκης Δ.Ο.Ε.

ΝΤΙΝΑ ΡΕΠΠΑ: Μέλος Δ.Σ. Δ.Ο.Ε.

ΖΩΗ ΚΑΛΤΣΟΥ: Πρόεδρος Συλλόγου Αλεξανδρούπολης

ΤΕΤΑΡΤΗ 3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

2^η ΗΜΕΡΑ

ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Συνάδελφοι, θα ξεκινήσουμε. Παρακαλώ να καθίσετε κάτω, κάποιος εκεί στο τέλος καλύτερα θα ήταν να έρθουν μπροστά να βλέπουν και την παρουσίαση.

Λοιπόν, καλημέρα και επίσημα. Με βάση το πρόγραμμα του Συνεδρίου η πρώτη εισήγηση θα γίνει από τον Καθηγητή του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών στο γνωστικό

αντικείμενο «Ποσοτικές μέθοδοι στην Κοινωνική και Εκπαιδευτική Έρευνα» κ. Γεώργιο Ανδρουλάκη. Θα μας παρουσιάσει τα ευρήματα της έρευνας της ΔΟΕ για την εργασιακή εξουθένωση των εκπαιδευτικών. Κύριε Καθηγητά, έχετε τον λόγο.

«Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας Δ.Ο.Ε. για την εργασιακή εξουθένωση των εκπαιδευτικών» (Α΄ μέρος)

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Καλημέρα σας, Καλή Χρονιά και από μένα. Θα δούμε τα ευρήματα από το ερωτηματολόγιο της εργασιακής εξουθένωσης και του εργασιακού άγχους των εκπαιδευτικών της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης. Ήταν ένα εκτενές ερωτηματολόγιο, βέβαια μην σας τρομάζουν οι διαφάνειες, είναι σε δύο δόσεις, τις μισές θα δούμε σήμερα και τα υπόλοιπα μισά αύριο στο δεύτερο κομμάτι. Σήμερα θα είναι λίγο πιο..., τα πιο στενάχωρα, αύριο θα μπούμε στα πιο αισιόδοξα κομμάτια.

Έχουμε λοιπόν το αντικείμενο, την ταυτότητα της έρευνας, η έρευνα, λοιπόν, πραγματοποιήθηκε από τον Τομέα Οικονομικής και Κοινωνικής και Ποσοτικής Έρευνας του Εργαστηρίου το οποίο ανήκω στο Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων του Πανεπιστημίου Πατρών, έγινε για τη Διδασκαλική Ομοσπονδία Ελλάδος, είναι ποσοτική, το δείγμα μας κατέληξε να είναι 3.119 εκπαιδευτικοί της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης, παραπάνω από τις προσδοκίες που είχαμε, θεωρώ ότι είναι εξαιρετικά καλό το δείγμα. Να θυμίσω ότι οι έρευνες που γίνονται συνήθως και βλέπουμε στις τηλεοράσεις είναι 1.000 1.200 άτομα και μόνο τα exit poll φτάνουν σε νούμερα μεγαλύτερα απ' τα 3.000, στρωματοποιημένη και τυχαία δειγματοληψία, η στάθμευση έγινε σύμφωνα με την Περιφέρεια Εκπαίδευσης και η έρευνα είναι τελείως πρόσφατη, έτρεξε τώρα τον Νοέμβρη και τον Δεκέμβρη του 2023.

Παρεμπιπτόντως το Εργαστήριο το οποίο ανήκω διαθέτει την πιστοποίηση και να διενεργεί πανελλαδικές έρευνες πολιτικής γνώμης κτλ. Είναι πιστοποιημένο Εργαστήριο και γι' αυτή τη δουλειά.

Το αντικείμενο που ασχοληθήκαμε σε αυτή την έρευνα, έχουμε το φαινόμενο της εξουθένωσης, αυτό είναι το κύριο σημείο της έρευνας, αλλά θέλουμε να το δούμε σε αντιπαράθεση με άλλα στοιχεία του εργασιακού βίου,

όπως είναι το αντίθετο της εξουθένωσης που είναι η εργασιακή δέσμευση, το οποίο είναι θετικό, ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της θετικής σχέσης που έχει κάποιος με το χώρο εργασίας είναι η λεγόμενη συναισθηματική δέσμευση, affective commitment και συνήθως πράγματα που δεν ερμηνεύονται με την εξουθένωση και την εργασιακή δέσμευση, ερμηνεύονται με το αντίθετο της ευημερίας στην εργασία το οποίο είναι η λεγόμενη εργασιομανία. Ωραία;

Επίσης, είναι γνωστό ότι στον χώρο της εκπαίδευσης εμφανίζεται άγχος και αυτό το άγχος είναι και σε όλα τα επαγγέλματα που έχουν να κάνουν με ανθρώπους και γι' αυτό και το θέμα της εξουθένωσης πρωτοδημιουργήθηκε στην ανάγκη των ψυχολόγων να καλύψουν τα ζητήματα που βλέπαμε σε γιατρούς. Η ιατρική και μετά ο χώρος της εκπαίδευσης είναι οι κατεξοχήν χώροι στους οποίους ελέγχεται και μελετάται το burnout, η εξουθένωση.

Τώρα, στη βιβλιογραφία αναφέρονται διάφοροι παράγοντες οι οποίοι μπορούν να οδηγήσουν, να αυξήσουν ή να μειώσουν την ένταση σε όλα αυτά τα παραπάνω 5 φαινόμενα που συζητήσαμε και έχουν να κάνουν και με τον εργασιακό χώρο: φόρτος εργασίας, πίεση, συνθήκες πίεσης στον χώρο εργασίας, υποστήριξη ή έλλειψη υποστήριξης απ' τη διοίκηση και απ' τους συναδέλφους, αλλά και θέματα που έχουν να κάνουν με την καθημερινότητα και την προσωπική ζωή του καθενός.

Όλα αυτά είχαμε την ευκαιρία και την τύχη να τα βάλουμε στο ερωτηματολόγιο και έτσι να αποκτήσουμε τα ευρήματα αυτά, να αποκτήσουμε μια πολύ σφαιρική εικόνα τουλάχιστον για το χώρο της εκπαίδευσης, της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Πάμε λοιπόν σε πρώτη φάση να δούμε το ερωτηματολόγιο και τα κύρια στοιχεία του πληθυσμού και του δείγματος. Και τις βασικές ερωτήσεις του ερωτηματολογίου πριν προχωρήσουμε στην ερμηνεία και στη δομή των πιο εξειδικευμένων εργαλείων που χρησιμοποιήθηκαν γιατί και σήμερα θα ασχοληθούμε περισσότερο και εκεί θα ολοκληρώσουμε με το burnout, με την εξουθένωση.

Έχουμε, λοιπόν, σύμφωνα με τα επίσημα στοιχεία από την ΕΛΣΤΑΤ, τα στοιχεία είναι του 2021, οι εκπαιδευτικοί που είναι στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση ανά περιφέρεια είναι 104.846, περίπου 19 χιλιάδες

και κάτι στα νηπιαγωγεία, 85.600, αυτά είναι τα επίσημα στοιχεία. Φαντάζομαι ότι έχει αλλάξει αυτό τα τελευταία δύο χρόνια, αλλά μια βάση είναι αυτή.

Το δείγμα μας. Όπως σας είπα είναι 3.119 άτομα, είναι σχεδόν το 3% των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας και εδώ είναι πώς κατά τη διάρκεια των ημερών από τις 22 Νοεμβρίου που βγήκε στον αέρα και πρακτικά την πρώτη ημέρα 23 Νοεμβρίου ήταν περισσότερο από 800, εκεί γύρω στα 800 ερωτηματολόγια και πώς ήταν η εξέλιξη της συλλογής των ερωτηματολογίων στην έρευνα αυτή.

Επαναλαμβάνω το 3.119 είναι πάρα πολύ μεγάλο, είναι πάρα πολύ καλό, οι δημοσιεύσεις οι επιστημονικές πάνω στο αντικείμενο συνήθως με 400 - 500 - 600 άτομα, αυτό είναι στα διάφορα επιστημονικά περιοδικά, το 3.119 είναι πάρα πολύ μεγάλο και ουσιαστικά δίνει και ισχύ στα αποτελέσματα που έχουμε.

Τώρα, το δείγμα εδώ είναι ανά περιφέρεια εκπαίδευσης, προφανώς η Αττική είχε τη μερίδα του λέοντος, σχεδόν το 45%, η Θεσσαλονίκη 20% και ακολουθούν οι υπόλοιπες περιφέρειες, δεν είναι..., εδώ είναι τα ποσοστά στο δείγμα και εδώ είναι τα αντίστοιχα ποσοστά στον πληθυσμό. Είναι ανάλογα, θεωρείται αντιπροσωπευτικό το δείγμα του πληθυσμού. Επίσης τονίσαμε λίγο περισσότερο τα κομμάτια τα αστικά για να δούμε γιατί υπάρχει στη βιβλιογραφία μία εικόνα ότι το αστικό περιβάλλον μπορεί να δημιουργήσει περισσότερες πιέσεις στους εργαζόμενους και να έχουμε μεγαλύτερη εξουθένωση, μεγαλύτερα στους δείκτες εξουθένωσης.

Τώρα, το πρώτο εντυπωσιακό, τώρα συζητάμε πάντα για το δείγμα, έτσι; Το πρώτο εντυπωσιακό εύρημα είναι ότι τουλάχιστον τη διάθεση να απαντήσουν, δεν ξέρω αν είναι και στην πραγματικότητα ο πληθυσμός των εκπαιδευτικών, είναι οι ηλικίες 55 - 59. Δεν ξέρω αν είναι αυτή η πολυπληθέστερη ομάδα των εκπαιδευτικών, είναι εντυπωσιακό πάντως ότι είναι η πολυπληθέστερη και βλέπουμε εδώ πέρα γυναίκες και άντρες, 22% προφανώς οι γυναίκες στην πρωτοβάθμια είναι περισσότερες και 10% οι άντρες και αντιστοίχως στις άλλες ηλικιακές ομάδες. Προφανέστατα απουσιάζει η ηλικιακή ομάδα 15 - 19 όπου όμως στα θέματα εργασίας πάντα τη βάζουμε γιατί στην Ελλάδα η νομοθεσία, η εργασία είναι από τα 15 χρόνια, άρα πάντα στα ερωτηματολόγια βάζουμε και αυτή την ηλικιακή ομάδα,

παρόλο που δεν παίζει στην εκπαίδευση και δεν εμφανίστηκε καμία απάντηση από το 65 plus ηλικία. Ωραία;

Τώρα, ως προς το αν έχουν παιδιά οι εκπαιδευτικοί, το 69% των εκπαιδευτικών που απαντήσαν στο ερωτηματολόγιο και θεωρούμε των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα έχει παιδιά, το 31% όχι και το 57% του 69% που έχουν παιδιά έχουν δύο παιδιά, αυτή είναι η πολυπληθέστερη κατηγορία. Κρατείστε στο μυαλό σας ότι οι εκπαιδευτικοί που έχουν περισσότερα από δύο παιδιά, διότι θα δούμε και ένα εύρημα γι' αυτούς και όσοι έχουν ένα παιδί 28% αντίστοιχα.

Ως προς την εργασιακή σχέση. Το 84% των εκπαιδευτικών είναι μόνιμοι, είναι μόνιμοι στην εργασία, το 16% είναι αναπληρωτές ωρομίσθιοι. Με εντυπωσίασε όταν πάμε στο πόσα χρόνια προϋπηρεσίας έχουν αντίστοιχα οι μόνιμοι και οι μη μόνιμοι, το θεωρώ εντυπωσιακό κάποιος να έχει 10 ως 14 χρόνια προϋπηρεσίας και να είναι μη μόνιμος ή και αυτό φτάνει και σε ένα πολύ μικρό ποσοστό αλλά φτάνει να υπάρχει και σε ανθρώπους που έχουν 20 και 24 χρόνια υπηρεσίας. Είναι εντυπωσιακό κατά τη γνώμη μου. Ναι, οι ειδικότητες... Δηλαδή συνήθως όταν κάποια καλύπτει πάγιες και διαρκείς ανάγκες γίνεται, βγαίνει και μια θέση. Κάποιος για 20 χρόνια να είναι μη μόνιμος το θεωρώ υπερβολικό. Τουλάχιστον από το χώρο του Πανεπιστημίου που σε μας δεν είναι τόσες. Είναι πολύ λιγότερα τα χρόνια. Πάντως και το..., δηλαδή η μόνη κατηγορία που θα θεωρούσα φυσιολογική είναι μέχρι τα 5 και 9 χρόνια. Μέχρι εκεί. Τα άλλα..., αλλά είναι εντυπωσιακό.

Επίσης, και ένα άλλο σημείο που μου έκανε εντύπωση είναι γιατί μέχρι τα 14 χρόνια υπηρεσίας, τα τελευταία 14 χρόνια παίρνουν πολύ λιγότερους; Δεν μπορώ να το εξηγήσω γιατί υπάρχει τόσο μεγάλη... Άρα είναι ένα gap και όταν θα αρχίσουν να βγαίνουν αυτοί εδώ στη σύνταξη θα υπάρχει ένα ζήτημα. Έτσι; Ναι. Είναι και αυτό, είναι ολοφάνερο. Δηλαδή είναι μειωμένες, είναι πολύ μειωμένες αυτές εδώ οι 3 κατηγορίες σε σχέση με τις υπόλοιπες.

Η μερίδα του λέοντος προφανώς είναι η ειδικότητα των δασκάλων, το 54% στο δείγμα ήτανε δάσκαλοι, το 22% νηπιαγωγοί και ακολουθούν οι υπόλοιπες ειδικότητες, φαντάζομαι ότι είναι όλες όπως είχαν δοθεί.

Επίσης, διοικητική θέση, θέση ευθύνης. Το 75% είναι εκπαιδευτικοί στην τάξη, προϊστάμενοι / προϊστάμενες το 11%, διευθυντές το 9 και υποδιευθυντές το 5%. Και αντιστοίχως εδώ φαίνεται και πόσες χιλιάδες είναι ή τα νούμερα αλλά νομίζω αξία έχουν τα ποσοστά. Δεν είναι ανάγκη να σταθούμε στα νούμερα. Επίσης στα νηπιαγωγεία είναι το 23% περίπου των εκπαιδευτικών, στα δημοτικά από μονοθέσια μέχρι μεγαλύτερα από δωδεκαθέσια τα αντίστοιχα ποσοστά. Βλέπουμε ότι τα δωδεκαθέσια έχουν το 28% των εκπαιδευτικών και ακολουθούν τα εξαθέσια δημοτικά μαζί με τα διθέσια νηπιαγωγεία. Και ακολούθως οι άλλες κατηγορίες.

Επειδή έχουμε και υπερτονισμένο το αστικό κέντρο ενδεχομένως αυτά τα..., οι μεγάλες, οι πολυπληθείς σχολικές μονάδες να είναι λίγο τσιμπημένες σε σχέση με την πραγματικότητα, αλλά όχι πολύ μεγαλύτερες ή μεγάλες διαφορές. Και μόνο για τα δημοτικά, γιατί τα νηπιαγωγεία απ' ό,τι τυχαίνει να είναι και η σύζυγός μου νηπιαγωγός και μάλιστα σε διθέσιο νηπιαγωγείο, απ' ό,τι ξέρω τουλάχιστον τα περισσότερα νηπιαγωγεία συνήθως είναι διθέσια. Αυτή είναι η μερίδα του λέοντος. 68% είναι τα ολοήμερα δημοτικά, 23% τα ολοήμερα νηπιαγωγεία και ακολουθούν όλα τα υπόλοιπα, όλοι οι υπόλοιποι τύποι σχολικών μονάδων. Και αν το συνδυάσουμε η μεγαλύτερη κατηγορία είναι τα δωδεκαθέσια δημοτικά ολοήμερα και μετά ακολουθούν τα διθέσια νηπιαγωγεία. Αυτά είναι ο συνδυασμός οργανικότητα και τύπου σχολικής μονάδας.

Άρα, αυτά είναι τα πιο συνηθισμένα είδη σχολικών μονάδων που συναντάμε στην Ελλάδα.

Τώρα, ένα σετ ερωτήσεων βοηθητικών προκειμένου να αναζητήσουμε τις αιτίες ή τα αποτελέσματα γιατί θα δούμε και άλλα στοιχεία που να συσχετίζονται με το burnout, με το engagement, με το commitment ή με το anxiety, με το άγχος και την κατάθλιψη, είναι 5 ερωτήσεις που έχουν να κάνουν με το επίπεδο διαβίωσης για την κάλυψη αναγκών.

Εδώ λοιπόν έχουμε δύο ερωτήσεις, η κάλυψη βασικών αναγκών και αναγκών στέγασης, το δεύτερο σετ είναι η κάλυψη αναγκών για ψυχαγωγία και πολιτιστικές δραστηριότητες και το τρίτο είναι η κάλυψη των αναγκών για ικανοποίηση αναγκών μόρφωσης και εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας.

Εδώ λοιπόν για τη διευκόλυνση, τα θετικά και τα αρνητικά τα έχω αθροίσει κάτω, εξακολουθώ όμως να μου φαίνεται περίεργο ότι 8% των εκπαιδευτικών δηλώνουν χαμηλή έως πολύ χαμηλή ικανοποίηση βασικών αναγκών, ενώ ένα 6% των εκπαιδευτικών χαμηλή ικανοποίηση των αναγκών στέγασης. Απ' την άλλη μεριά, 65% των εκπαιδευτικών είναι στις κατηγορίες κάλυψη σε καλό και πολύ καλό επίπεδο και για τη στέγαση 70%.

Εδώ λοιπόν παρόλο που η πλειονότητα των εκπαιδευτικών είναι ότι καλύπτονται οι ανάγκες, αυτά τα δύο ποσοστά μου φαίνονται λίγο μεγάλα. Μου φαίνονται λίγο μεγάλα.

Ικανοποίηση των αναγκών για ψυχαγωγία. Εδώ βλέπουμε ότι τα πράγματα αρχίζουν και πάνε προς το ουδέτερο, δηλαδή 32% χαμηλή, 31% υψηλή. Ανάγκες για πολιτιστικές δραστηριότητες: λίγο χειρότερα, 39% το χαμηλή, 26% το υψηλή. Βλέπουμε ότι το επίπεδο μισθών (:), ο τρόπος ζωής (:), η ικανοποίηση των αναγκών για ψυχαγωγία και για πολιτιστικές, για τα έξω από τον εργασιακό χώρο δεν είναι τόσο πλούσια όσο θα περιμέναμε. Και τέλος οι ανάγκες για μόρφωση και εκπαίδευση στα υψηλά ποσοστά είναι το 42% των εκπαιδευτικών, ενώ στα χαμηλά ποσοστά είναι το 25% των εκπαιδευτικών. Και αυτό το βλέπω λίγο μεγάλο.

Το επόμενο σετ ερωτήσεων, υπήρχανε 7 αν δεν κάνω λάθος ερωτήσεις, όχι, 9 ερωτήσεις, σε συνήθειες εκτός της σχολικής ζωής. Εδώ λοιπόν κάνοντας μία τεχνική που ονομάζεται παραγοντική ανάλυση ομαδοποιούνται στη βάση το ποιες αιτίες έχει ο καθένας στον τρόπο με τον οποίο απαντάει αυτές τις ερωτήσεις και ομαδοποιούνται, λοιπόν, δίνουμε τον τίτλο κοινωνική ζωή στις 3 ερωτήσεις που απαντούσαν με τη συχνότητα που πηγαίνουν σε ταβέρνα, εκδρομές ή ταξίδι ή βρίσκονται με φίλους στο σπίτι, η δεύτερη κατηγορία σχετίζεται με πολιτιστικές δραστηριότητες: θέατρο, κινηματογράφος γενικότερα, η τρίτη κατηγορία ως προς τις συνήθειες είναι η ήπια ή η πιο σύνθετη άσκηση και η τέταρτη κατηγορία είναι η κατηγορία των εκπαιδευτικών όπου έχουν μέσα στην καθημερινότητά τους ή απουσιάζει τελείως απ' την καθημερινότητά τους να επισκέπτονται βιβλιοθήκες ή μουσεία. Είναι αυτή η τέταρτη κατηγορία και αυτές οι κατηγορίες, εδώ βλέπουμε το πώς αλληλοσυνδέονται αλλά δεν είναι της παρούσης να δούμε αυτό. Είναι: οι ομαδοποιήσεις μας ενδιαφέρουν σ' αυτή τη φάση.

Έτσι λοιπόν οι απαντήσεις σ' αυτά τα ερωτήματα υπήρχαν νομίζω προηγουμένως, είναι από το καθόλου, σπάνια, μία ή δύο φορές τη βδομάδα, κάθε βδομάδα, κάθε μέρα. Αντιλαμβανόμαστε ότι κάποιες ερωτήσεις δεν έχει και το νόημα εδώ να τις αθροίσουμε, τι νόημα έχει, μπορεί να πηγαίνει κάποιος κάθε μέρα ή πολύ συχνά κάποιος σε θέατρο ή σε κινηματογράφο; Απλά γι' αυτό δεν έχω φτιάξει το άθροισμα κάτω, απλά το παρουσιάζουμε σαν εύρημα, θα δούμε ότι όλες αυτές οι ερωτήσεις λειτουργούν ως αιτίες ή σχετίζονται με τα κύρια στοιχεία της έρευνας. Γι' αυτό τις βάλαμε.

Η κατηγορία θέατρο και κινηματογράφος προφανώς είναι το σπάνια έτσι (;), κάποιος πηγαίνει και λογικό είναι. Στην άθληση ή στην ήπια φυσική δραστηριότητα, εδώ είναι δύο κατηγορίες εκπαιδευτικών: αυτοί που δεν ασχολούνται καθόλου και αυτοί που ασχολούνται. Είναι ολοφάνερο, ειδικά στο κομμάτι το γυμνάζεστε - αθλείστε, λίγο λιγότερο στις ήπιες φυσικές δραστηριότητες, δηλαδή ένα περπάτημα ή όλοι λίγο-πολύ το έχουμε εντάξει και βλέπουμε ότι η πολυπληθέστερη κατηγορία είναι το 30% των εκπαιδευτικών, να το κάνουν σε εβδομαδιαία βάση, μια ήπια φυσική δραστηριότητα. Και αυτό θα δούμε ότι σχετίζεται με τα επίπεδα εξουθένωσης και δέσμευσης και... Ή να δούνε τους φίλους, έτσι; Ναι.

Αν επισκέπτεται μουσείο ή βιβλιοθήκη, όπου εδώ αναμενόμενο είναι, δεν πηγαίνει κάθε μέρα κάποιος σε κάποιο μουσείο ή σε κάποια βιβλιοθήκη.

Τέλος, υπήρχαν 18 ερωτήσεις όπου είναι ουδέτερες, όχι ουδέτερες ερωτήσεις, έχουνε κατεύθυνση, η ερώτηση αλλά η δυνατότητα απάντησης ήτανε από το συμφωνώ απόλυτα μέχρι το διαφωνώ απόλυτα με αυτή την... Είναι 18 εκφράσεις που έχουν να κάνουν με τα γύρω-γύρω απ' την εργασιακή ζωή όμως. Δηλαδή ρωτήσαμε τους εκπαιδευτικούς, πάλι εδώ είναι η ομαδοποίηση των ερωτήσεων σε 7 κατηγορίες στη βάση της παραγοντικής ανάλυσης, για να μπορούμε να συζητάμε, να έχουμε ομαδοποίηση καλύτερα και να μπορούμε να έχουμε στο μυαλό μας κατηγορίες εκπαιδευτικών κατά κάποιο τρόπο.

Το πρώτο σετ λοιπόν, οι πρώτες 4 ερωτήσεις, ομαδοποιήθηκαν και έχουν να κάνουν με αυτό που λέμε πίεση από το περιβάλλον εκπαίδευσης, όπου οι ερωτήσεις είναι: νιώθω έλλειψη σεβασμού προς την

εργασία μου, νιώθω ότι υπάρχει έλλειψη αναγνώρισης της προσπάθειας που κάνω, πολλοί και πολλές θα αναγνωρίζουν και τις ερωτήσεις και το τι έχουν απαντήσει σε όλα αυτά, νιώθω ότι υπάρχει μεγάλη πίεση από τους γονείς των μαθητών και νιώθω ότι έχουν αυξηθεί οι δύσκολες καταστάσεις λόγω προβλημάτων συμπεριφοράς των μαθητών, άρα όλο αυτό είναι αυτό που ονομάζουμε περιβάλλον, πίεση από το περιβάλλον εκπαίδευσης, καλές σχέσεις και ισονομία που πολλές φορές το παρεξηγούμε αλλά φάνηκε ότι είναι πολύ κρίσιμο, νιώθω ότι υπάρχουν θετικές σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων, κάποιος θα μπορούσε να συμφωνήσει ή να διαφωνήσει μ' αυτό, αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης από τους συναδέλφους και νιώθω ότι υπάρχει αίσθηση δικαιοσύνης και ισονομίας στο χώρο εργασίας.

Η τρίτη κατηγορία είναι η έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση, τα ερωτήματα ήταν: αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης απ' τα εκπαιδευτικά στελέχη, αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης απ' τη διοίκηση.

Τέταρτη κατηγορία: η πίεση λόγω όγκου ύλης και χρόνου, όπου είχε τις δύο ερωτήσεις: πιστεύω ότι η ύλη έχει υπερβολικό όγκο, αισθάνομαι πίεση για την κάλυψη της ύλης, αυτές οι δύο ερωτήσεις κατατάχθηκαν σ' αυτή την κατηγορία.

Αυθαίρετα εγώ έβαλα τον τίτλο: οι ευθύνες της πολιτείας, εδώ λοιπόν υπήρχαν οι ερωτήσεις που ομαδοποιήθηκαν απ' τις απαντήσεις μ' αυτό τον τρόπο: νιώθω ότι υπάρχει πίεση για την ανταπόκρισή μου στην αξιολόγηση, αντιμετωπίζω υπερβολικό φόρτο εργασίας όπως πολλές ώρες διδασκαλίας, αξιολογήσεις, προετοιμασία μαθησιακού υλικού και άλλες εκπαιδευτικές ευθύνες, νιώθω ότι υπάρχουν αλλαγές, συχνές αλλαγές στην πολιτική της εκπαίδευσης, νιώθω ανασφάλεια για το εργασιακό μου μέλλον.

Και η έκτη κατηγορία, διδακτικές πρακτικές και δια βίου εκπαίδευση: νιώθω ότι προσφέρεται εποικοδομητική ανατροφοδότηση σχετικά με τις διδακτικές πρακτικές, νιώθω ότι προσφέρεται δυνατότητα για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη και κατάρτιση και τέλος μόνη της η ερώτηση: νιώθω ότι δεν έχω επαρκή αυτονομία στη διδασκαλία. Μου κάνει εντύπωση, πάλι θα φέρω παράδειγμα από τον πανεπιστημιακό χώρο που ανήκω, σε όλους τους Νόμους μπορεί να συμφωνούμε ή να διαφωνούμε, το μόνο που δεν έχει πειραχτεί, μπορεί να συζητήσαμε για το άσυλο, να συζητάμε για το μη άσυλο, για διάφορα πράγματα στα Πανεπιστήμια, το μόνο που δεν έχει

πειραχτεί ποτέ είναι η αυτονομία στην εκπαίδευση. Είναι το κύριο πράγμα που λέει το άρθρο 1 σε όλους τους Νόμους για τα Πανεπιστήμια και να δούμε τι έχει απαντηθεί στην Πρωτοβάθμια.

Έχουμε λοιπόν ως προς την πίεση: 64% συμφωνεί, υπάρχει έλλειψη σεβασμού προς την εργασία. Είναι μεγάλο το ποσοστό, το 64%. Νιώθω ότι υπάρχει έλλειψη αναγνώρισης της προσπάθειας που κάνω: 69% συμφωνεί μ' αυτή την πρόταση. Νιώθω ότι υπάρχει μεγάλη πίεση από τους γονείς των μαθητών: 81%. Τα νούμερα αρχίζουν και γίνονται υπερβολικά μεγάλα. Και δύσκολες καταστάσεις λόγω της συμπεριφοράς των μαθητών: 96%. Όλοι το ψιθυρίζουμε αυτό και το βλέπουμε αλλά άλλο να το ψιθυρίζεις και άλλο να αποτυπώνεται τόσο κραυγαλέα σε ένα μεγάλο δείγμα εκπαιδευτικών.

Καλές σχέσεις και ισονομία. Νιώθω ότι υπάρχουν θετικές σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων: 17% όσων βρίσκονται ανάμεσά μας διαφωνεί μ' αυτό. Είναι ένας στους 6. Ένας στους 6 νιώθει ότι δεν υπάρχουν θετικές σχέσεις. Αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης από τους συναδέλφους: ένας στους 4 συμφωνεί. Επίσης, εδώ καλό είναι σε σχέση με άλλα ερωτήματα να δούμε ότι το ουδέτερο είναι αυξημένο, που σημαίνει ότι υπάρχει και ένας κόσμος ο οποίος δεν θέλει να απαντήσει πρακτικά στην ερώτηση και βάζει ουδέτερα. Άρα συνήθως αυτά είναι κόσμος που δεν θέλει, φοβάται να εκφράσει ακριβώς γιατί είναι σε μικρή σχολική μονάδα, σε μικρή περιφέρεια και άρα εύκολα κάποιος μπορεί να φτάσει, γιατί πόσοι να είναι οι νηπιαγωγοί σε διθέσια σχολεία με 10 χρόνια υπηρεσίας εδώ, στη Θράκη; Αρχίζουν και στενεύει πολύ το πράγμα.

Βέβαια αυτά τα στοιχεία παρόλο που υπάρχουν δεν έχουν διατεθεί σε κανέναν, έτσι; Και σεβόμαστε και αυτό θέλουμε να αναδειχθούν τα στατιστικά και όχι να αναδείξουμε τις περιπτώσεις για να τονίσουμε ή να αποκρύψουμε κάποια πράγματα.

Η αίσθηση δικαιοσύνης και ισονομίας. 51% διαφωνεί, ένας στους δύο νιώθει ότι στον εργασιακό του χώρο δεν υπάρχει η αίσθηση δικαιοσύνης και ισονομίας. Πολύ μεγάλο και αυτό το εύρημα. Και όλα αυτά θα δούμε είναι αυτά που ταΐζουν την εξουθένωση.

Έλλειψη υποστήριξης απ' τη διοίκηση, απ' τα εκπαιδευτικά στελέχη αριστερά, συμφωνεί το 56% και δεξιά το γράφημα συμφωνεί το 52%. Αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης απ' τη διοίκηση γενικότερα και εδώ είναι η συμφωνία ένας στους δύο. Είναι μεγάλα τα ποσοστά. Είναι μεγάλα τα ποσοστά.

Πίεση λόγω όγκου ύλης και χρόνου. Εδώ 82%, συντριπτική η πλειοψηφία. Αισθάνομαι πίεση για την κάλυψη της ύλης. Το 70%. Δεν μπορεί όλοι αυτοί να είναι τεμπέληδες. Όλοι αυτοί να βαριούνται. Δηλαδή θα το καταλάβαινα άμα ήταν 10%, άμα ήταν 5%. Δεν μπορεί όλο, το 82% να βλέπει ότι είναι υπερβολική η ύλη. Εγώ σαν μαθηματικός παρόλο που είμαι στη Διοίκηση Επιχειρήσεων το λέω αυτό και για τα μαθηματικά, έτσι (:), στη δευτεροβάθμια. Είναι υπερβολικά, πάρα πολλά μαθηματικά μαθαίνουμε στην Ελλάδα. Πάρα πολλά. Βλέπω λοιπόν ότι και ο χώρος της εκπαίδευσης και στην πρωτοβάθμια θεωρεί ότι η ύλη είναι μεγάλη και νιώθει πίεση για την κάλυψη αυτής της ύλης.

Τώρα, νιώθω ότι υπάρχει πίεση για την ανταπόκρισή μου στην αξιολόγηση: 77%. Δεν το σχολιάζω, θα μπορούσα να κάτσω αρκετή ώρα να το σχολιάσω. Είναι πάρα πολύ. Ναι, ναι. Μα θυμίζω ότι είναι και 13% κρυμμένο εδώ πίσω, στο ουδέτερο, που δεν απαντάει.

Αντιμετωπίζω υπερβολικό φόρτο εργασίας και όλα τα άλλα μαζί, όλο το σετ, που και εδώ μέσα ήτανε κρυμμένοι, είναι οι αξιολογήσεις, είναι η προετοιμασία και όλο: 85%. Εδώ πλησιάζει περισσότερο στο ποσοστό που το 77 έγινε 85%. Νιώθω ότι υπάρχουν συχνές αλλαγές στην πολιτική της εκπαίδευσης: 89%. Πρόσφατα κάναμε ένα άρθρο, πέρυσι, από το 2000 μέχρι τώρα έχουν γίνει 7 αλλαγές; Δηλαδή είναι..., εμείς συζητάγαμε για τη δευτεροβάθμια γιατί θέλαμε να δούμε κατά πόσον όλες αυτές οι αλλαγές σε ένα άρθρο που κάναμε έχουν αντίκτυπο στα αποτελέσματα των πανελλήνιων εξετάσεων. 7 αλλαγές μέσα σε 20 χρόνια. Δηλαδή...

Ανασφάλεια για το εργασιακό μέλλον. 65%, ενώ είδαμε ότι αυτοί που είναι 20% ή 14% ήταν οι μη μόνιμοι; Το να νιώθει ανασφάλεια για το εργασιακό του μέλλον και κάποιος μόνιμος είναι και αυτό πρέπει να το λάβουμε υπ' όψιν. Γιατί δεν είναι..., ο χώρος εργασίας και εδώ..., είναι δικαίωμα του καθενός να εργάζεται. Δηλαδή δεν μπορείς όταν ειδικά έχεις ένα

πολύ δύσκολο ρόλο να ασχοληθείς με την εκπαίδευση να έχεις ανασφάλεια για το τι θα σου ξημερώσει αύριο. Δηλαδή...

Τώρα ως προς τη δια βίου εκπαίδευση και τις διδακτικές πρακτικές. Νιώθω ότι προσφέρεται εποικοδομητική ανατροφοδότηση σχετικά με τις διδακτικές πρακτικές. Μόνο το 22% συμφωνεί. Νιώθω ότι προσφέρεται η δυνατότητα για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη και κατάρτισης: 31% συμφωνεί. Ένας στους δύο διαφωνεί. Και 17% και 22% είναι στο ουδέτερο, δεν θέλουν να απαντήσουν σε αυτή την ερώτηση.

Αυτονομία στη διδασκαλία. Κάποιοι νιώθουν - κάποιοι δεν νιώθουν. 40% διαφωνούν, 44% συμφωνούν. Και αυτό επαναλαμβάνω εμένα μου φαίνεται πάρα πολύ μεγάλο το ποσοστό.

Και πάμε στο κομμάτι, δεν θα σας κουράσω πάρα-πάρα πολύ ακόμα, να δούμε το κομμάτι της εξουθένωσης και το: παράγοντες που σχετίστηκαν με την εξουθένωση.

Τώρα ως προς την εξουθένωση υπάρχουνε διάφοροι ορισμοί και προσεγγίσεις. Η παλιότερη προσέγγιση ήταν της Maslach από το '81, από το 1981. Η πιο μοντέρνα προσέγγιση και θα έλεγα ευρωπαϊκή προσέγγιση είναι αυτή των Schaufeli και Taris από το 2005, όπου έχουν πιο εργασιακή προσέγγιση, η Maslach ήταν ψυχολόγος. Ο Schaufeli είναι εργατολόγος. Όπου δίνουν τον ορισμό ότι η εργασιακή εξουθένωση είναι ένα σύνδρομο, έχει, δηλαδή, και ιατρικό μέρος στο πίσω, καταλήγει σε ιατρικό ζήτημα που σχετίζεται με την εργασία και αποτελείται από δύο τουλάχιστον διαστάσεις. Η μία είναι η κόπωση η οποία μεταφράζεται, είναι είτε σωματική, είτε νοητική, είτε συναισθηματική, με ταυτόχρονη όμως απόσυρση από την προσπάθεια αντιμετώπισης της κόπωσης. Δηλαδή εξουθένωση παθαίνει κάποιος, όχι αυτός που νιώθει την κόπωση, αυτός που παραιτείται από το να το διορθώσει αυτό. Αυτός είναι ο ορισμός που δίνει ο Schaufeli με τον Taris.

Επίσης, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας από το 2019 λέει επισήμως ότι η εργασιακή εξουθένωση προκαλείται από το χρόνιο εργασιακό άγχος το οποίο δεν έχει αντιμετωπιστεί επιτυχώς. Άρα κόπωση, άγχος, τα οποία δεν αντιμετωπίζονται, αυτό το πράγμα και δεν αντιμετωπίζονται είτε με τη θέλησή μας, είτε χωρίς τη θέλησή μας, όταν αυτό, λοιπόν, κάποιος

αποσύρεται απ' την αντιμετώπιση αυτών των πραγμάτων, ουσιαστικά είναι αυτό που ονομάζουμε burnout, εξουθένωση.

Σύμφωνα με τον Schaufeli και τον Ντεσάρ και τον Ντεβίτι το 2020 φτιάχτηκε το πιο σύγχρονο εργαλείο μέτρησης της εξουθένωσης το οποίο αποτελείται από 23 ερωτήσεις στο εκτενές και 12 ερωτήσεις στο συνοπτικό, αυτό που είδαμε εμείς στην έρευνά μας, όπου η ερευνητική ομάδα στην οποία ανήκα και εγώ πέρυσι ασχοληθήκαμε με το adaptation και το validation της ελληνικής έκδοσης αυτού του ερωτηματολογίου, άρα επισήμως στα ελληνικά κάνει αυτό που έχει σχεδιαστεί να κάνει το ερωτηματολόγιο το BAT. Οι 4 κύριες συνιστώσες που ουσιαστικά είναι τα κύρια συμπτώματα που εμφανίζονται είναι η εξουθένωση, είναι η εξάντληση με τις τρεις έννοιες, είτε φυσική, είτε νοητική, είτε συναισθηματική, αρχίζουν τα ζητήματα της ψυχικής αποστασιοποίησης και έχουμε γνωστική δυσλειτουργία ή και συναισθηματική δυσλειτουργία.

Υπάρχουν 4 κύρια λοιπόν συμπτώματα σύμφωνα με τον Schaufeli σε αυτήν και υπάρχουν και οι δευτερεύουσες επιδράσεις, οι δευτερεύουσες συνιστώσες, όπου είναι το κομμάτι που λέει και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας και όλοι ότι φεύγουμε απ' το κομμάτι το εργασιακό και πάμε στο κλινικό, στο σύνδρομο, υπάρχουν ψυχολογικές και ψυχοσωματικές ενοχλήσεις που μπορούν να προκύψουν από τα θέματα της εξουθένωσης.

Τώρα, η εξάντληση, η πρώτη απ' τις συνιστώσες. Εδώ για ευκολία έχουμε φτιάξει τη βαθμολογία από το 0 έως το 100, άρα η μέση κατάσταση περιμένουμε να είναι γύρω στο 50 και αναμένεται, θα ήταν το φυσιολογικό, να βλέπουμε τέτοια σχήματα. Αυτό εδώ η περιοχή που έχουμε εδώ χρωματίσει θα έπρεπε να έχει αυτή τη μορφή. Ο κύριος όγκος των ανθρώπων να συνωστίζεται στα μέσα επίπεδα εξουθένωσης και καθώς πηγαίνουμε στα υψηλά ή στα πολύ χαμηλά αυτό να σβήνει.

Εδώ στα μέσα επίπεδα εξουθένωσης είναι οι λίγοι και καθώς πηγαίνουμε προς τα άκρα υπάρχουν, λοιπόν, εκπαιδευτικοί οι οποίοι δεν έχουν καθόλου, καθόλου σημάδια εξουθένωσης, υπάρχουν όμως και εκπαιδευτικοί, εξάντλησης μάλλον, όχι εξουθένωσης, εξάντλησης, όπου εμφανίζουν πολύ υψηλά επίπεδα εξάντλησης. Ως προς την εξάντληση αυτό.

Ψυχική αποστασιοποίηση, να νιώθουμε, εδώ βλέπετε και τις ερωτήσεις που είναι φτιαγμένες και μετράνε αυτά τα..., παλεύω να βρω ενθουσιασμό για τη δουλειά, αισθάνομαι μια έντονη αποστροφή προς τη δουλειά, είμαι κυνικός σχετικά με το τι σημαίνει η δουλειά μου για τους άλλους. Εδώ είναι και το κομμάτι που αρχίζω να αποστασιοποιούμαι και δεν θέλω να το διορθώσω, γίνομαι κυνικός, δεν με νοιάζει τι λέει ο άλλος για τη δουλειά που κάνω.

Εδώ λοιπόν είναι δυο καμπάνες. Η μία αυτή είναι η ανησυχητική που είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα ψυχικής αποστασιοποίησης, ο μέσος όρος είναι 54, είναι παραπάνω από το 50 που θα έπρεπε να είναι και εδώ πρέπει να μείνουμε, να το δούμε. Γνωστική δυσλειτουργία, δηλαδή έχει φτάσει η εξουθένωση σε σημεία που να αρχίζει να ακουμπάει πράγματα, δυσκολεύομαι πολύ να διατηρήσω την προσοχή μου εστιασμένη, όταν εργάζομαι παλεύω να συγκεντρωθώ, κάνω λάθη στη δουλειά, πράγματα, δηλαδή, που είναι αποτελέσματα πλέον του επιπέδου εξουθένωσης, εδώ πάλι είμαστε λίγο παραπάνω από το μέσο όρο, απ' το 51% και υπάρχουν δύο κατηγορίες, βλέπετε εδώ, σε πολύ χαμηλά επίπεδα και μία κατηγορία εκπαιδευτικών σε υψηλά επίπεδα. Όλοι αυτοί οι εκπαιδευτικοί θα δούμε πώς συναθροίζεται όλο αυτό, πρέπει να το δούμε. Να το δούμε σαν φαινόμενο.

Συναισθηματική δυσλειτουργία. 53%, 52,7. Αντιστοίχως υπάρχουν συγκεντρώσεις σε υψηλές τιμές και εδώ είναι οι αντίστοιχες ερωτήσεις. Πάμε τώρα στα δευτερογενή συμπτώματα που το μετατρέπουν το φαινόμενο από καθαρά πώς να το πω (:), σωματοποιείται η αντίστοιχη. Ψυχολογικές ενοχλήσεις. Ο μέσος όρος 49,25, αλλά έχει φτάσει ένα επίπεδο εκπαιδευτικών να νιώθει, αν διαβάσετε, δεν ξέρω αν φαίνονται οι ερωτήσεις, πράγματα: κρίσεις πανικού, αισθάνομαι ένταση και στρεσαρισμένος, πράγματα που τα αποδίδουμε σε άλλα, λέμε ότι κάτι άλλο φταίει. Και οι ψυχοσωματικές ενοχλήσεις, εδώ ο μέσος όρος είναι ακόμα, πάμε στο 52,9, στο 53, πονοκεφάλους, ενοχλήσεις στους ώμους, σε αυχένα, πράγματα που ορισμένοι μπορεί να τα αποδίδουμε στην ηλικία, μεγαλώσαμε και κάτι πονάει, δεν είναι ακριβώς έτσι. Δεν είναι ακριβώς έτσι. Δεν θα έπρεπε. Και να προκύπτουν απ' τις ερωτήσεις αυτές έτσι (:) και να σχετίζονται και με τα υψηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Ως προς το συναθροίζοντας τις 4 πρώτες συνιστώσες, ότι τις 2 δευτερεύουσες, ο μέσος όρος βγαίνει 51,86, σχεδόν 52, δεν είναι καλό ότι ο κύριος όγκος δεν είναι στο 50% αλλά είναι παραπάνω, βλέπετε είναι λίγο παραπάνω, θα έπρεπε να είναι μια καμπάνα όπως σας είπα στην αρχή που να είναι η κορυφή της στη μέση. Δεν είναι στη μέση. Επίσης υπάρχει ένα μέρος των εκπαιδευτικών εδώ που είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα εξουθένωσης και αυτή η μερίδα των εκπαιδευτικών είναι μια χαρά. Εδώ πάνω είναι το 20, το 25%.

Εξετάζοντας τώρα τις ερωτήσεις: παράγοντες που επιδρούν στην εξουθένωση, αυτό είναι και το πιο ενδιαφέρον κομμάτι, οι παράγοντες από τις ερωτήσεις τις άλλες που είχαμε, σχετίζονται με χαμηλά ή υψηλά επίπεδα εξουθένωσης και ορισμένοι απ' αυτούς μπορεί και να ερμηνεύουν.

Καταρχήν πάμε στην πρώτη κατηγορία που έχουμε να κάνουμε με τα δημογραφικά και τα στοιχεία σχολικής ζωής. Το φύλο. Αν παρατηρούμε διαφορές στην εξουθένωση ως προς το φύλο. Το εντυπωσιακό είναι ότι παρατηρούμε διαφορές σε αυτούς που δεν δηλώσανε φύλο. Δηλαδή έχουν φτάσει σε τέτοιο σημείο παραίτησης ή έχουνε πρόβλημα, εδώ αυτή η γραμμή η μαύρη που είναι η μέση εξουθένωση που παρατηρήθηκε που είπαμε είναι υψηλή, αλλά είναι η μέση εξουθένωση και έτσι μπορεί να καταλάβουμε από τις μαύρες γραμμές που είναι πάνω ή κάτω ποιοι είναι πιο πολλοί και ποιοι είναι λιγότερο. Φαίνεται, λοιπόν, ότι είναι λίγο χαμηλότεροι, επίσης, αυτοί εδώ, το παραλληλόγραμμο, εδώ αντιστοιχεί στο $\frac{1}{4}$ των εκπαιδευτικών, εδώ είναι στα $\frac{3}{4}$ των εκπαιδευτικών. Και εδώ είναι η μέση τιμή, η μαύρη γραμμή. Ωραία;

Άρα η μέση τιμή των ανδρών εδώ είναι λίγο κάτω από το μέσο όρο, οι γυναίκες είναι λίγο πάνω από το μέσο όρο, αυτοί που δεν δηλώσαν φύλο είναι και αυτοί ακόμα παραπάνω. Επίσης, εδώ σ' αυτό το σχήμα καταλαβαίνουμε και είναι το σύνολο πώς κατανέμεται, η γκρίζα περιοχή, βλέπετε ότι υπάρχει μια κορυφή σε τιμές γύρω στο 80% εξουθένωσης, πολύ υψηλά, ενώ η μπλε κορυφή, οι άνδρες συγκεντρώνονται σε περισσότερο σε χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης, λιγότεροι στα μεσαία, λιγότεροι στα μεγάλα. Οι γυναίκες είναι λίγο πάνω από το μέσο όρο. Ωραία;

Ως προς τους εκπαιδευτικούς που έχουν ή δεν έχουν παιδιά. Όσοι δεν έχουν παιδιά, η γκρίζα περιοχή, είναι περίπου στο μέσο όρο. Αυτό που σας..., οι πιο επιβαρυνμένοι είναι αυτοί που έχουν δύο παιδιά και είναι

λιγότερο επιβαρυνμένοι οι πολύτεκνοι και οι τρίτεκνοι. Δεν επιτρέπεται να το πούμε αλλιώς, έτσι; Πιο... Γιατί εξουθενωνόμαστε.

Λοιπόν, εργασιακή θέση. Οι μόνιμοι εκπαιδευτικοί νιώθουν μεγαλύτερη εξουθένωση από τους μη μόνιμους εκπαιδευτικούς. Είναι ολοφάνερο αυτό, είναι...

Ως προς την προϋπηρεσία, αυτό που λέγαμε, η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα, τη μεγαλύτερη πίεση την νιώθουν αυτοί που έχουν 10 έως 14 χρόνια προϋπηρεσίας. Δεν ξέρω γιατί, εσείς είσαστε οι εκπαιδευτικοί, ενώ δεν ξέρω τι συμβαίνει. Ακολουθεί η 20 - 24. Φαντάζομαι ότι θα είναι κάποια σημεία που περνάς από την..., δεν ξέρω, δεν ξέρω για ποιο λόγο. Η 10 - 14 έχουν τα μεγαλύτερα επίπεδα εξουθένωσης.

Εδώ κάποιες κατηγορίες εκπαιδευτικών, πάμε στους κλάδους, αυξημένα ποσοστά εμφανίζονται κυρίως σε νηπιαγωγούς και αντιλαμβάνομαι εγώ από τις ειδικότητες που βλέπω, βλέπω 5 - 6 - 7 και 91, οι ειδικότητες που γυρνάνε από σχολείο σε σχολείο είναι αυτές; Μάλλον. Δεν ξέρω βέβαια και οι υπόλοιπες ειδικότητες αν..., αλλά νομίζω όμως αυτές είναι κυρίως που γυρνάνε από σχολείο σε σχολείο, ενώ στον αντίποδα χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης η 11 και η Ε 11, γυμναστές είναι, 86 πληροφορικοί και 61 σε ειδικά νηπιαγωγεία.

Διοικητική θέση. Δεν ξέρω τι λένε όσοι λένε, εδώ στη μέση κατάσταση είναι οι δάσκαλοι, οι απλοί εκπαιδευτικοί, οι νηπιαγωγοί, εξουθένωση είναι οι προϊστάμενες και οι προϊστάμενοι, χαμηλότερα ποσοστά εξουθένωσης από το μέσο όρο έχουν οι διευθυντές των σχολείων. Οι προϊστάμενοι και οι προϊστάμενες και όχι οι διευθυντές. Εξουθένωση, εξουθένωση, όχι άγχος. Εξουθένωση. Εξουθένωση. Οι προϊστάμενοι είναι νομίζω κάτω από τη θέση...

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Συνάδελφοι, μην διακόπτετε σας παρακαλώ, είμαστε ήδη σε 45 λεπτά, θα δοθεί χρόνος για ερωτήσεις στη συνέχεια. Κρατείστε τις ερωτήσεις σας.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ως προς την οργανικότητα, πάλι εδώ δεν έχω απάντηση αλλά φαίνεται ότι μονοθέσια νηπιαγωγεία, εφταθέσια και εντεκαθέσια δημοτικά γιατί ειδικά τα εφταθέσια και τα εντεκαθέσια εμφανίζουν τα μεγαλύτερα ποσοστά εξουθένωσης οι εκπαιδευτικοί που απάντησαν απ' αυτά, ενώ τα

μικρότερα ποσοστά εμφανίζονται σε μονοθέσια, τριθέσια, τετραθέσια και πενταθέσια δημοτικά. Δεν ξέρω. Μπορεί, μπορεί, μπορεί, μπορεί.

Περιφέρεια Εκπαίδευσης. Η Περιφέρεια, εδώ επίσης για κάποιο λόγο, Ανατολική Μακεδονία και Θράκη έχει τα μεγαλύτερα επίπεδα εξουθένωσης στους εκπαιδευτικούς, απ' αυτούς που απάντησαν, ναι, ναι, προφανώς, και τα μικρότερα είναι στο Νότιο Αιγαίο. Επίσης μεγάλα ποσοστά έχει η Πελοπόννησος και η Θεσσαλία.

Δεν νομίζω ότι η Περιφέρεια Εκπαίδευσης παίζει κάποιο ρόλο, νομίζω ότι είναι οι ιδιαιτερότητες και οι συνθήκες στη σύνθεση των σχολείων που υπάρχουν, γιατί όταν τα βάλουμε όλα μαζί, αυτό είναι το..., πριν μια διαφάνεια ακόμα, και την έβαλα γιατί εμένα μου έκανε εντύπωση, ρωτήσαμε, λοιπόν, η σχολή των βασικών σας σπουδών, όταν πρωτοπήρατε πτυχίο, σε ποια θέση προτίμησης ήτανε; Και είχαμε λοιπόν ότι 1^η, 2^η, 3^η καμία διαφοροποίηση, 1^η, 2^η, 3^η και η διαφοροποίηση υπάρχει: εξουθενωμένοι εμφανίζονται αυτοί οι οποίοι ήταν κάτω από την 3^η επιλογή, παρόλο που μπορεί να έχουν περάσει 15 - 20 - 25 χρόνια υπηρεσίας, επειδή τότε δεν ήταν η πρώτη τους, οι τρεις πρώτες τους επιλογές φαίνεται να έχει κάποια... Θέλουμε να το ελέγξουμε αυτό, παράλληλα να κάνω, με την εξουθένωση ασχολούμαι και με τους φοιτητές. Εάν είναι 1^η, 2^η ή 3^η επιλογή τώρα. Και εμφανίζουν και στις σπουδές τους.

Όταν βάλουμε, λοιπόν, όλους τους δημογραφικούς παράγοντες μαζί για να ιεραρχήσουμε την επίδραση των δημογραφικών παραγόντων στην εξουθένωση, επιβίωσε μόνο η σχολική μονάδα, δηλαδή αυτό που είπαμε αρχικά. Εφταθέσια, ενδεκαθέσια και νηπιαγωγεία εμφανίζουν μέσο όρο εξουθένωσης 56 και είναι το 34% των εκπαιδευτικών σε αυτά, ενώ στα υπόλοιπα είναι το 66% των εκπαιδευτικών και ο μέσος όρος είναι 50. Στη μέση. Ωραία; Δεν φάνηκε στο δέντρο αλλά επειδή τη στατιστική επεξεργασία την κάναμε συνέχεια, από τις 1.000 απαντήσεις και μέχρι τα 3.000 πολλές φορές μας εμφάνισε, μας εμφανίστηκε εδώ και η προϋπηρεσία να παίζει ένα μικρό ρόλο, ειδικά όμως στα χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Τώρα, ιεραρχώντας τους παράγοντες που έχουν να κάνουν με τις συνθήκες διαβίωσης, είδαμε ότι αν δεν ικανοποιούνται οι συνθήκες για διασκέδαση τότε αυτομάτως από το μέσο 41 πάμε στο 57 και δεν ικανοποιούνται στο 69% των εκπαιδευτικών. Δεν είναι λίγοι.

Επίσης επιβαρυντικό πάνω σ' αυτό, αν δεν ικανοποιούνται οι ανάγκες για εκπαίδευση. Αν λοιπόν δεν ικανοποιούνται και αυτές, από μέσο όρο 57 πάμε σε μέσο όρο 63 και αφορά το ¼ των εκπαιδευτικών. Ο συνδυασμός, δηλαδή, να μην ικανοποιούνται η διασκέδαση και για εκπαίδευση, το ¼ των εκπαιδευτικών και αυτοί έχουν μέσο όρο 63.

Και οι 5 ερωτήσεις βρέθηκαν να είναι στατιστικά σημαντικές, απλά όταν τις βάλουμε και τις 5 μαζί επιβίωσαν, έμειναν αυτές οι δύο. Ειδικότερα αναλύουμε αυτές τις δύο κατηγορίες που βγήκαν εδώ για ικανοποίηση των αναγκών για ψυχαγωγία, βλέπουμε ότι όταν είναι very roue εδώ σχεδόν το σύνολο των εκπαιδευτικών είναι πάνω από το μέσο όρο εξουθένωσης, ενώ αντιθέτως όταν ικανοποιούνται ο μέσος όρος είναι πολύ χαμηλός.

Άρα είναι σημείο κλειδί, αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα και να μην είναι αιτία ή να είναι διασκεδάστε για να έχετε λιγότερη εξουθένωση, απλά μπορεί να είναι, να φαίνεται, να το βλέπουμε σταματάνε να ασχολούνται με τα θέματα διασκέδασης.

Το ίδιο και για τη μόρφωση και εκπαίδευση. Όσοι έχουν πολύ καλά επίπεδα διαβίωσης και καλύπτονται οι ανάγκες τους για μόρφωση και εκπαίδευση έχουν, βλέπουμε εδώ, πολύ χαμηλό μέσο όρο, ενώ αντιθέτως οι κατηγορίες roue και very roue εδώ οι μέσοι όροι είναι αρκετά υψηλοί.

Οι συνήθειες εκτός σχολικής ζωής. Δυο πράγματα επιβίωσαν από τις 9 εκείνες προτάσεις. 9 ήτανε. Η συχνότητα με την οποία βλέπουμε φίλους. Αν λοιπόν συναντάμε φίλους το 50% των εκπαιδευτικών έχει μέσο όρο 47%, το 50% των εκπαιδευτικών που δεν συναντάνε συχνά εμφανίζουν εξουθένωση 57. Επαναλαμβάνω ότι αυτό μπορεί να είναι αποτέλεσμα και όχι αιτία. Ωραία;

Επίσης οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι έχουν ένα επίπεδο κοινωνικής ζωής και έχουνε βάλει και την ήπια δραστηριότητα, το περπάτημα, εμφανίζονται να έχουνε ακόμα χαμηλότερα επίπεδα μέσο όρο εξουθένωσης. Αυτά φαίνονται σ' αυτά τα δύο γραφήματα και οι 18 αιτίες που ήτανε από το εργασιακό περιβάλλον, όλοι και οι 18 παράγοντες βγαίνουν στατιστικά σημαντικοί, βέβαια όταν τους βάλουμε όλους μαζί να ελέγξουμε τα επίπεδα εξουθένωσης, το πρώτο απ' όλα είναι ο σεβασμός στην εργασία. Όσοι

συνάδελφοι δεν νιώθουν σεβασμό, από την έλλειψη σεβασμού προς την εργασία τους, αυτομάτως από 38 μέσο όρο στο 1/3 περίπου των συναδέλφων φτάνουμε στο 59% μέσο όρο εξουθένωσης και αφορά το 64% των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης αυτό.

Επίσης, αν αυτό συνδυαστεί με το αίσθημα απόλυτου φόρτου εργασίας, το work load να είναι 7, συμφωνώ απόλυτα, εκτοξεύει το μέσο όρο στο 67, αυτό τον συνδυασμό, να μην νιώθουν σεβασμό στην εργασία τους και να νιώθουν υπερβολικό φόρτο εργασίας είναι το 30% του δείγματος. Δεν είναι λίγοι. Ένας στους τρεις. Και επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο επιπλέον, επιβαρύνοντας περίπου κατά μέσο όρο με 13 μονάδες, η έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση. Άρα ο συνδυασμός που οδηγεί σε υψηλά επίπεδα εξουθένωσης στους 5 εκπαιδευτικούς είναι: δεν νιώθω σεβασμό προς την εργασία μου, αντιμετωπίζω υπερβολικό φόρτο εργασίας και δεν έχω και υποστήριξη από τη διοίκηση.

Αντιθέτως σε χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης η αριστερή πλευρά αυτού του ιεραρχικού δέντρου, η αναγνώριση, ο σεβασμός, η αναγνώριση και το αίσθημα ασφάλειας στην εργασία, οδηγούν σε πολύ χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Αυτά μπορεί κάποιος να τα δει ότι πώς μπορώ να διορθώσω ή να βελτιώσω τα αντίστοιχα, αλλάζοντας, βελτιώνουν την κατάσταση ή την επιβαρύνω. Ένας κακός ας πούμε, μια κακιά διοίκηση μπορεί να επιβαρύνει περισσότερο. Μία έλλειψη συναδελφικών σχέσεων ή όπως τα ανέλυσα. Ωραία;

Φαίνεται, να μην..., είναι τώρα το καθένα ξεχωριστά, η έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, αν υπάρχει σεβασμός, κοιτάξτε το εδώ, τα πράγματα είναι πολύ χαμηλά, αν δεν υπάρχει σεβασμός όλο και επιβαρύνονται, όλο και αυξάνεται, φαίνεται και απ' την κορυφή εδώ η έλλειψη, η απώλεια, αυτός που νιώθει απόλυτα ότι δεν σέβονται την εργασία του είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα η εξουθένωση.

Αντιμετωπίζω υπερβολικό φόρτο εργασίας, όπου περιλαμβάνεται, ήτανε μέσα και οι ώρες διδασκαλίας και η αξιολόγηση και η προετοιμασία του μαθησιακού υλικού και οι άλλες εκπαιδευτικές ευθύνες. Όλο μαζί το πακέτο. Εδώ λοιπόν κάποιος που συμφωνεί απόλυτα είναι στα

επίπεδα 70 plus σε επίπεδο εξουθένωσης, όσοι διαφωνούν με όλο αυτό έχουν χαμηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Αντιμετωπίζω έλλειψη υποστήριξης από τη διοίκηση. Όσοι δεν αντιμετωπίζουν έλλειψη υποστήριξης είναι πάρα πολύ χαμηλά, όσοι αντιμετωπίζουν έλλειψη υποστήριξης είναι πάρα πολύ υψηλά. Άρα ο ρόλος της διοίκησης της σχολικής μονάδας ή του εκπαιδευτικού οργανισμού.

Έλλειψη αναγνώρισης της προσπάθειας που κάνω. Αν δεν το νιώθω δεν υπάρχει εξουθένωση, αν το νιώθω σε μεγάλο βαθμό είναι καμπανάκι αντίστοιχο. Και η ανασφάλεια για το εργασιακό μέλλον, αυτοί που δεν έχουν ανασφάλεια για το εργασιακό μέλλον δεν έχουν υψηλά επίπεδα εξουθένωσης, αυτοί που έχουν όμως εμφανίζουν υψηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Έλλειψη υποστήριξης από τους συναδέλφους. Οι σχέσεις μεταξύ συναδέλφων, αυτοί που βιώνουν ένα πολύ καλό κλίμα στη σχολική μονάδα ή όπου βρίσκονται δεν εμφανίζουν υψηλά επίπεδα εξουθένωσης, αυτοί που δεν νιώθουν όμως καλά επαναλαμβάνω μπορεί να μην είναι αιτία να είναι αποτέλεσμα, το έχω πει πολλές φορές αυτό, εμφανίζουν όμως υψηλά επίπεδα εξουθένωσης.

Και βάζοντας τώρα όλους μαζί τους παράγοντες και της σχολικής ζωής, τα πάντα, όλα, όλα, και τις τρεις κατηγορίες, βλέπουμε ότι στα πάνω επίπεδα είναι ο σεβασμός εργασίας, ο υπερβολικός φόρτος εργασίας και η αναγνώριση της προσπάθειας και αρχίζει αυτό να μειώνεται ή να αυξάνεται με τις ανάγκες για διασκέδαση, ανάγκες για πολιτιστικές δραστηριότητες. Άρα η κύρια μορφή των επιδράσεων είναι ο σεβασμός προς την εργασία και ο φόρτος εργασίας και αυτό μπορεί να βελτιωθεί ή να επιβαρυνθεί αν δεν υπάρχουν και οι συνθήκες για κάλυψη αναγκών ψυχαγωγίας των εκπαιδευτικών.

Αυτά ήθελα να πούμε για σήμερα, αύριο θα είναι το υπόλοιπο μέρος που έχει να κάνει, εντάξει, με ένα κομμάτι το οποίο θα μας πάρει πολλή ώρα για να το πούμε τώρα, θα το πούμε όμως αύριο, το προαναγγέλλω όμως ότι εμφανίστηκαν υψηλά επίπεδα και άγχους και κατάθλιψης στους εκπαιδευτικούς, το άγχος, επαναλαμβάνω, είναι η κύρια αιτία που ταίριζει την εξουθένωση και αν δεν αντιμετωπιστεί μπορεί όντως να οδηγήσει και σε

επίπεδα κατάθλιψης, τα οποία δεν θα θέλαμε όσοι δεν είμαστε στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση αλλά έχουμε παιδιά που περνάνε, δεν θα θέλαμε ο εκπαιδευτικός... Ναι, προφανώς, προφανώς, συμφωνώ απολύτως. Και μετά η αυριανή κουβέντα θα έχει και πιο ευχάριστα πράγματα, τι μας κάνει να μας αρέσει να γουστάρουμε την εργασία μας.

Δεν εμφανίζεται η εργασιομανία στους εκπαιδευτικούς, το οποίο είναι θετικό και θα τα συναθροίσουμε όλα αυτά αύριο. Ευχαριστώ πάρα πολύ για την υπομονή σας.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ τον εισηγητή. Με βάση το πρόγραμμα θα ακολουθήσουν ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων, θέλω να λάβετε όλοι υπόψη σας ότι είμαστε περίπου στα 45 λεπτά πίσω με βάση το τι προβλέπει το πρόγραμμα, δεν είναι μεγάλος ο χρόνος η αλήθεια είναι, ποιοι θέλουν να τοποθετηθούν; Να σηκώσουν ενδεικτικά τα χέρια. 2 βλέπω, 3, 4. Ωραία. Μαζί. Όποιος θέλει θα κάνει ερώτηση, όποιος θέλει θα κάνει τοποθέτηση. Η τοποθέτηση δεν θα μπορεί να υπερβαίνει τα 3 με 5 λεπτά.

Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί της εισήγησης

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, να προτάξουμε τις ερωτήσεις τότε. Ποιοι θέλουν μόνο ερώτηση και να αφήσουμε τις τοποθετήσεις στο τέλος. Μία συναδέλφος εκεί. Υπάρχει άλλος; Δύο συναδέλφοι, για να έχουμε έναν καλύτερο προγραμματισμό του χρόνου, όποιοι έχετε διάθεση να τοποθετηθείτε ή να ρωτήσετε να το κάνετε τώρα, σας παρακαλώ. Ωραία. 2 συναδέλφισσες ερωτήσεις και μετά 3-4 απ' ό,τι έχω δει θα τοποθετηθούν. Ωραία. Ελάτε, συναδέλφισσα. Ναι. Θα πάρετε μικρόφωνο γιατί υπάρχουν πρακτικά, θα πείτε το όνομα και τον Σύλλογο γιατί καταγράφονται, έτσι;

Τ. ΧΑΛΚΙΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»): Λοιπόν, καλησπέρα σας. Τατιάνα Χαλκιά λέγομαι, από τον Σύλλογο «Αριστοτέλη» Αθήνας έρχομαι.

Ήθελα να ρωτήσω, συγχαρητήρια καταρχήν για την έρευνα που έχετε κάνει και τόσο γρήγορα και βγάλατε αποτελέσματα, ήθελα να ρωτήσω:

ακολουθήσατε το ερωτηματολόγιο που μας είπατε τον Schaufeli - Taris για να φτιάξετε τις ερωτήσεις;

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, ναι. Όχι, όχι, το ερωτηματολόγιο το ΒΑΤ. Για την εξουθένωση είναι το ερωτηματολόγιο το ΒΑΤ. Του '20.

Τ. ΧΑΛΚΙΑ: Ωραία. Δεν υπήρχαν ερωτήσεις που τις φτιάξατε εσείς από την αρχή.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Όχι, όχι, είναι εργαλείο μέτρησης.

Τ. ΧΑΛΚΙΑ: Είναι εργαλείο μέτρησης. Και οι ερωτήσεις που μας παρουσιάσατε τώρα, επειδή εγώ το είδα το ερωτηματολόγιο αλλά δεν το έχω κάπου να το μελετήσω, δεν ξέρω αν υπάρχει κάπου για να μελετήσουμε τις ερωτήσεις, αφορούν ας πούμε τις εφαρμοζόμενες πολιτικές και τις απαιτήσεις του σύγχρονου σχολείου. Για τις εξελίξεις στην τεχνολογία και στην πανδημία δεν υπήρχαν ερωτήσεις;

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Όχι. Όχι, για την πανδημία όχι.

Τ. ΧΑΛΚΙΑ: Εντάξει, ευχαριστώ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ωραία, ευχαριστούμε τη συναδέλφισσα. Λίγο το μικρόφωνο, να βοηθήσει κάποιος.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Το ερωτηματολόγιο ήταν ήδη πολύ μεγάλο, αλλά δεν ξέρω όσοι το απαντήσανε ο μέσος χρόνος απάντησης ήταν 15 λεπτά περίπου και πάντα υπάρχει ο κίνδυνος... Μπορώ να δώσω το PDF, βέβαια, βέβαια.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ναι, ελάτε, συναδέλφισσα, κάντε την ερώτηση.

Ε. ΠΕΛΑΒΑ (ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ): Καλημέρα και από μένα. Ευτυχία Πέλαβα, Διευθύντρια Δημοτικού Σχολείου στην Κύπρο, με την ΠΟΕΔ ας πούμε.

Έχουμε δει μια πολύ εμπειριστατωμένη έρευνα και με πολύ εύστοχες ερωτήσεις, η ερώτησή μου είναι κατά πόσον στην αυριανή παρουσίαση υπήρχαν και ερωτήσεις θετικές όσον αφορά το επάγγελμα, γιατί αν δεν υπάρχουν διερωτώμαι μετά από τόσα χρόνια γιατί όλοι βρισκόμαστε εδώ. Οπότε θέλω να δω λίγο και τη στάθμιση, κατά πόσον υπάρχουν οι θετικές ερωτήσεις και το τι παίρνουμε από το επάγγελμά μας.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Υπάρχουν δύο εργαλεία μέτρησης που μετράνε το ένα το engagement, τη δέσμευση το οποίο είναι θετικό και ένα εργαλείο τη συναισθηματική δέσμευση τα οποία και αυτά είναι θετικά. Και σε συνδυασμό του ότι δεν προέκυψε εργασιομανία, γιατί η ευημερία στην εργασία έχει αρνητικό ερωτηματολόγιο, έτσι το σκεφτήκαν και το δίνουν, είναι θετικό. Επαναλαμβάνω τα θετικά θα τα πούμε αύριο. Να κλείσουμε πιο...

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ωραία. Κύριε Καθηγητά, αν θέλετε καθίστε. Δύο ερωτήσεις ήταν. Ερώτηση, Δημήτρη; Άλλη μία ερώτηση. Άρα περιμένετε λίγο.

Δ. ΝΤΟΥΜΟΣ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΞΑΝΘΗΣ): Εντάξει, ουσιαστικά η ίδια ερώτηση, διευκρίνιση, για να βγει κάποιο συμπέρασμα. Δημήτρης Ντούμος, από τον Σύλλογο Ξάνθης. Και επειδή είμαι σε μειονοτικό σχολείο, επειδή κάναμε και μια κουβέντα πριν, στην Ανατολική Μακεδονία - Θράκη υπάρχουν πολλά μειονοτικά σχολεία ειδικά στους Νομούς Ξάνθης και Ροδόπης. Η εξουθένωση έχει διαμοιραστεί, είναι περισσότερο ή λιγότερο στα μειονοτικά; Απλώς...

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Όχι, είναι λιγότεροι. Είναι λιγότεροι.

Δ. ΝΤΟΥΜΟΣ: Λιγότεροι, έτσι; Απλώς θέλω να πω ότι και έχει, πρέπει να ειπωθεί ότι στα μειονοτικά σχολεία πέραν των άλλων: επιμερισμός των καθηκόντων κτλ., οι μουσουλμάνοι συμπολίτες μας σέβονται τον δάσκαλο. Ειλικρινά, σέβονται τον δάσκαλο και ίσως γι' αυτό.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Και συνδυάζεται με την απάντηση με το respect, με τον σεβασμό προς την..., που ήταν ο κύριος λόγος διαφοροποίησης.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Είναι και άλλη. Λοιπόν, ανοίγει η όρεξη όπως βλέπω με ερωτήσεις διαρκείς. Ερώτηση και εσύ, έλα. Ναι, συναδέλφισσα.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ (ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ): Εγώ θα ήθελα να ρωτήσω...

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Κύριε Καθηγητά, να πούμε να τις απαντήσετε μαζί όλες, να κάνουν τις ερωτήσεις;

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, ναι, ναι.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ωραία. Θα γίνουν οι ερωτήσεις και θα κάνει μία απάντηση. Λοιπόν.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ (ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ): Πόσο δύσκολο..., Διευθύντρια Δημοτικού, έρχομαι με την ΠΟΕΔ. Πόσο δύσκολο θα ήταν να γίνονταν και στην Κύπρο αυτή η έρευνα; Αυτή είναι η ερώτησή μου. Θα μας ενδιέφερε.

Ε. ΝΑΤΣΙΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): Καλημέρα σας και συγχαρητήρια για την έρευνα. Είμαι η Νάτσια Ελευθερία από τον Σύλλογο των Ιωαννίνων. Θα ήθελα να ρωτήσω ότι σαφώς μελετήσατε κάποια βιβλιογραφία για όλο αυτό, εάν έχετε εικόνα από άλλες χώρες σχετικά με το θέμα.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, ναι.

Ε. ΝΑΤΣΙΑ: Από άλλα εκπαιδευτικά συστήματα. Ωραία, ευχαριστώ πολύ.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ως προς την πρώτη ερώτηση, ασφαλώς και μπορεί να γίνει στην Κύπρο και μάλιστα στις σκέψεις μου είναι να γίνει και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γιατί εκεί υπάρχει και άλλη φιλοσοφία και μπορούμε και εκεί να βγάλουμε σημαντικά συμπεράσματα και ως προς την..., αν είναι πολλοί ή λίγοι, επιλέξαμε τη βαθμολόγηση με το άριστα το 100 έτσι ώστε να είναι συγκρίσιμη, έχουμε χρησιμοποιήσει τεχνική, είναι θεωρία απόκρισης στοιχείων, Item Response Theory λέγεται, η οποία αντικειμενικοποιεί τα ευρήματα. Κοιτάζοντας τις αντίστοιχες έρευνες για το BAT που έχει γίνει και στην Αγγλία και στην Ολλανδία, ο Schaufeli δουλεύει ένα εξάμηνο στο Βέλγιο και ένα εξάμηνο στην Ουτρέχτη, που έχουν κάνει εκεί αντίστοιχα για την εκπαίδευση, είναι στα κόκκινα η Ελλάδα. Είναι στα κόκκινα. Είναι παραπάνω από το αναμενόμενο.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ωραία, ευχαριστούμε πολύ. Έχουμε τώρα τρεις τοποθετήσεις αν θυμάμαι καλά, ο συνάδελφος ο Παντελής ο Βαϊνάς, η συνάδελφος εδώ μπροστά και ο Νίκος ο Φασφαλής. Και ο Τάσος Αντωνιάδης, 4, 5. 5. Κύριε Καθηγητά, μπορείτε να καθίσετε και συνολικά αν κρίνετε ότι χρειάζεται κάτι να απαντήσετε, εννοείται ότι οι τοποθετήσεις είναι επί της εισήγησης, έτσι; Ωραία. Παντελής Βαϊνάς. Το μικρόφωνο λίγο. Θα ανέβεις επάνω. Τώρα στο χρόνο, συνάδελφοι, να περιοριστείτε μόνοι σας. Είναι περίπου στο πεντάλεπτο, κανονίστε το.

Π. ΒΑΪΝΑΣ (ΜΕΛΟΣ Ε.Ε. ΑΔΕΔΥ): Γεια σας, καλημέρα και Καλή Χρονιά, αγωνιστική χρονιά, συνάδελφοι. Είμαι ο Παντελής ο Βαϊνάς, είμαι εδώ

εκπρόσωπος από την Εκτελεστική Επιτροπή της ΑΔΕΔΥ αλλά είμαι δάσκαλος. Δάσκαλος της τάξης μάλιστα.

Ήθελα να πω δυο πράγματα περισσότερο γιατί πολύ καλή η έρευνα, αλλά αν την δούμε απλά σαν έρευνα και τα συμπεράσματα είναι ένα άνοστο φαγητό. Είναι ένα ουδέτερο πράγμα που εντάξει, μπορούμε να το συζητήσουμε αλλά μπορεί να καταλήξουμε και σε ένα συμπέρασμα ότι είναι αν θέλετε η μοίρα του επαγγέλματος. Αυτά που αναδεικνύει η έρευνα δεν είναι ουδέτερα, είναι ταξικά. Έχουν να κάνουν με τις πολιτικές.

Για να δούμε λίγο. Γι' αυτό ήθελα να προσθέσω αν θέλετε. Έβαζε ως σημαντικό παράγοντα της εξουθένωσης την έλλειψη και την αδυναμία διασκέδασης, ψυχαγωγίας και δεν μου λέτε, τουλάχιστον οι δάσκαλοι στην Ελλάδα, δηλαδή, που γνωρίζουμε πολύ καλά το τι βιώνουμε σήμερα μέσα από τη φτωχοποίηση, δεν είναι παράγοντας η φτωχοποίηση του εκπαιδευτικού στο κατά πόσο μπορεί να ψυχαγωγηθεί, να διασκεδάσει, να μορφωθεί, να εκπαιδευτεί; Δεν είναι παράγοντας αν θέλετε ότι ένα μεγάλο μέρος των εκπαιδευτικών κάνει δεύτερη δουλειά;

Το άλλο ζήτημα, που έχει να κάνει, επίσης, με τις πολιτικές. Η εντατικοποίηση της ύλης, η πίεση που υπάρχει και ειδικά η καινούργια κατάσταση, που θέλω να τονίσω ιδιαίτερα, η αξιολόγηση, δεν είναι μόνο η κατηγοριοποίηση των σχολείων, δεν είναι μόνο αν θέλετε τα ζητήματα που έχουν να κάνουν με τα σχολεία κατηγοριών, με την πειθάρχηση, με τους δασκάλους κατηγοριών, είναι και η τεράστια πίεση που ασκείται μέσα απ' αυτόν τον ανταγωνισμό που θα δημιουργηθεί αν περάσει αυτό που λέγεται αξιολόγηση, και η οποία, αν θέλετε, επίσης, κουβαλάει μαζί της και ένα τεράστιο ακόμα φόρτο εργασίας.

Αν περάσει η αξιολόγηση και της σχολικής μονάδας ο φόρτος εργασίας θα είναι πολλαπλάσιος αν θέλετε από την άσκηση του εκπαιδευτικού έργου. Δεν θέλω τώρα να κάνω ολόκληρη κουβέντα εδώ, δεν είναι και ο χρόνος, αλλά θέλω να τονίσω ότι ειδικά αυτά τα στοιχεία και της φτωχοποίησης αλλά και ειδικά της αξιολόγησης αν περάσει, και ευτυχώς ο κλάδος δίνει μια τεράστια μάχη αυτή τη στιγμή και πρέπει να την συνεχίσει, δεν θα μιλάμε πια απλά για εξουθένωση αλλά για εξόντωση. Για εξόντωση και δεν είναι υπερβολή αυτό που λέω.

Αυτά ήθελα να προσθέσω, έτσι (;) και επίσης ένα τελευταίο. Ας βάζουμε πάντα και στις έρευνες αυτές που κάνουμε αλλά και σε όποια κουβέντα ανοίγουμε και την εξουθένωση του μαθητή, που είναι πολλαπλάσια, και με βάση αν θέλετε τις πολιτικές που ασκούνται τα τελευταία χρόνια, αλλά για την οποία έχουμε και εμείς ευθύνη πολλές φορές, κάτω από την πίεση αν θέλετε της κατάστασης που υπάρχει. Να μην ξεχνάμε λοιπόν και την τεράστια, την τραγική εξουθένωση του μαθητή. Ευχαριστώ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε τον συνάδελφο ο οποίος ήταν και στο χρόνο του σύντομος και περιεκτικός. Ελάτε συναδέλφισσα.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Σταύρο να πω κάτι; Στην Κύπρο, συνάδελφοι, έχει μια παρόμοια έρευνα με τη στήριξη της ΠΟΕΔ, την έχουμε προωθήσει στα σχολεία, ένα ερωτηματολόγιο το οποίο αφορά την ευζωία και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών, η οποία συνδέεται με την εξουθένωση, αλλά θα αναμένουμε τα αποτελέσματα το οποίο τρέχει η συγκεκριμένη έρευνα.

Ε. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ (ΜΕΛΟΣ Α ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΘΗΝΩΝ): Καλημέρα σας. Λέγομαι Παπαποστόλου Ελένη, είμαι δασκάλα στο 12^ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών, μέλος του Α Συλλόγου Αθηνών και εκπρόσωπος στο ΙΠΕΜ της ΔΟΕ, στο επιστημονικό όργανο της ΔΟΕ, εκ μέρους των Παρεμβάσεων - Κινήσεων - Συσπειρώσεων.

Θέλω να επισημάνω ένα ζήτημα, να επισημάνω μάλλον μία λεπτομέρεια της πολύ σημαντικής έρευνας αυτής, που μας δίνει την ευκαιρία να μιλήσουμε για πολλά και διαφορετικά ζητήματα, για αυτό που τέθηκε ως αυτονομία στη διδασκαλία. Θα ήθελα να παρατηρήσω ότι κατά τη γνώμη μου ο όρος είναι ασαφής και εγώ θα προτιμούσα την παιδαγωγική ελευθερία. Και γιατί το λέω αυτό; Γιατί η λέξη αυτονομία καλώς ή κακώς είναι στην παγκόσμια βιβλιογραφία συνδεδεμένη με τη λεγόμενη σχολική αυτονομία. Και όλες τις εφαρμοζόμενες πολιτικές αγοραιοποίησης της εκπαίδευσης, που οδηγούν στην καταστροφή στην πραγματικότητα της δημόσιας εκπαίδευσης.

Όλα αυτά που αντιπαλεύουμε εμείς σήμερα μέσα από τα Σωματεία μας, μέσα από τη ΔΟΕ, σε ό,τι αφορά την αξιολόγηση αλλά και τις εξετάσεις, τις πανεθνικές εξετάσεις, που γίνονται στο τέλος κάθε χρόνο, έχουν να κάνουν με αυτήν τη διαδικασία και είναι στην πραγματικότητα

στοιχισμένες, θα έλεγα είναι η κάθε λέξη των εκθέσεων του ΟΟΣΑ που έγιναν για την ελληνική εκπαίδευση, τρεις εκθέσεις από το '10 και μετά, από το 2010 και μετά.

Έτσι λοιπόν νομίζω ότι αν σκεφτούμε ότι είναι πολύ μεγάλα τα ποσοστά αυτά, το 50% ή 40% αν θυμάμαι καλά, που νιώθει ότι δεν έχει παιδαγωγική ελευθερία, εγώ έτσι θα το ερμηνεύσω, να σκεφτούμε ότι αυτή τη στιγμή δεν εφαρμόζεται επί της ουσίας η αξιολόγηση της σχολικής μονάδας, που θα συνέδεε τα αποτελέσματα των μαθητών, πιθανόν στις εξετάσεις στο τέλος της 6^{ης} δημοτικού με την, ας πούμε, αξιοσύνη του δασκάλου, αυτό το πράγμα δεν έχει εφαρμοστεί ακόμα, αν και είναι μέσα στις προθέσεις απ' ό,τι έχουμε καταλάβει της κυβερνητικής πολιτικής για την εκπαίδευση, συνεπώς η πίεση, αν συμβεί αυτό, θα είναι πολύ-πολύ μεγαλύτερη.

Και αυτό θα οδηγεί σε πολύ μεγαλύτερα ποσοστά εργασιακής εξουθένωσης, αν σκεφτούμε κιόλας ότι εκεί που εφαρμόστηκαν οι πιο σκληρές νεοφιλελεύθερες πολιτικές στην εκπαίδευση, στην Αγγλία και στην Αμερική, έχουνε και πολύ μεγάλα ποσοστά παραίτησης, πιο πολύ νεώτερων εκπαιδευτικών, αυτοί, δηλαδή οι οποίοι δεν έχουν ακόμα δέσει την επαγγελματική τους σταδιοδρομία με την εκπαίδευση, και έχουνε μεγάλα προβλήματα στελέχωσης. Και φτάνουνε στο σημείο μάλιστα να απαξιώνουνε την ίδια την Παιδαγωγική σαν επιστήμη και να προσλαμβάνουνε προσωπικό ως εκπαιδευτικούς, ανθρώπους οι οποίοι έχουν τελειώσει μια Πανεπιστημιακή Σχολή οποιαδήποτε και με ένα εξάμηνο, ένα εξάμηνο σεμινάριο να τους βάζουνε στα πιο δύσκολα σχολεία για να αποκτήσουνε έτσι μία πιστοποίηση και ένα..., αργότερα φεύγουν φυσικά από τα σχολεία και συνεχίζουν την καριέρα τους σε επιχειρήσεις. Αυτό έχει σαν συνέπεια πραγματικά να γίνονται ακόμα χειρότερα τα πράγματα στα πιο..., για τους πιο ευάλωτους μαθητές στα σχολεία αυτά.

Θέλω να πω, δηλαδή, ότι αν συνεχιστούνε αυτές οι πολιτικές η κατάσταση θα είναι πολύ χειρότερη. Είναι πολύ σημαντικό το ότι υπάρχει μεγάλη..., ότι δεν έχουν καταφέρει να εφαρμοστεί ακόμα η αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας, έχει αποτύχει σε πολύ μεγάλο βαθμό και αυτό οφείλεται στους δικούς μας αγώνες, και θέλω να πω κιόλας ότι εκτός από τις άλλες ιδιότητές μου ανήκω και στην ομάδα της Εκπαιδευτικής Λέσχης που δούλεψε για την οικοδόμηση των ενιαίων κειμένων, τα οποία βοήθησαν σε

μεγάλο βαθμό, μαζί με άλλες πρακτικές και τρόπους αντίστασης να αποκρουστεί αυτή η επίθεση στα σχολεία, και ότι πρέπει αυτό βέβαια να το συνειδητοποιήσουμε, ότι αν αυτό, αν εφαρμοστεί, αν καταφέρει να περάσει αυτό το πράγμα πραγματικά το δημόσιο σχολείο έχει τελειώσει.

Να πω ακόμα, να κάνω και μια ερώτηση για το αν το ερωτηματολόγιο είναι προσαρμοσμένο για την εκπαίδευση, γιατί νομίζω ότι το επάγγελμα του εκπαιδευτικού έχει μια ιδιαιτερότητα, δεν έχουμε μόνο να αντιμετωπίσουμε μόνο τους εργοδότες μας, αλλά έχουμε να απολογηθούμε, να δώσουμε λογαριασμό και στη συνείδησή μας, δηλαδή, απέναντι στο ίδιο το παιδί και στους γονείς του, πράγμα το οποίο όταν έρχεται σε αντίθεση, σε αντίφαση με αυτά που οφείλει να δώσει η πολιτεία και δεν τα δίνει, αυτό το άγχος, το βάρος και το άγχος να μεγεθύνεται.

Και να πω, τέλος, ότι πραγματικά θα είχε πολύ μεγάλη αξία εάν αυτή η έρευνα είχε μία συνέχεια ή γινόταν κάποια άλλη έρευνα βασιζόμενη σ' αυτήν, που να βάζει μέσα και το στοιχείο των εκτεταμένων lockdown στην ελληνική εκπαίδευση, τα πιο εκτεταμένα, νομίζω σε ολόκληρη την Ευρώπη, αν όχι στον κόσμο, και το τι επιπτώσεις είχε αυτό στην κατάσταση που βιώνουμε σήμερα, όχι μόνο κατά τη διάρκεια των lockdown, αλλά στην κατάσταση που βιώνουμε σήμερα με τους μαθητές μας και με μας τους ίδιους.

Σας ευχαριστώ πολύ για την υπομονή σας.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ο Νίκος ο Φασφαλής.

Ν. ΦΑΣΦΑΛΗΣ (ΑΙΡΕΤΟΣ ΚΥΣΠΕ): Καλημέρα. Για τα πρακτικά Νίκος Φασφαλής, αιρετός εκπρόσωπος του κλάδου στο ΚΥΣΠΕ.

Να ευχηθώ Καλή Χρονιά, με υγεία πάνω απ' όλα, με κουράγιο και αισιοδοξία. Πάντα να ανταμώνουμε όπως και σήμερα βρισκόμαστε εδώ, στη συνάντησή μας αυτή οι δάσκαλοι της Ελλάδας και της Κύπρου. Σε μια συνάντηση όπου η επιστημονική άποψη έρχεται να βρει, να συναντήσει τη δική μας καθημερινότητα, την καθημερινότητα όπως αυτή εκφράζεται μέσα σε κάθε σχολείο, σε κάθε τάξη.

Η εικόνα την οποία συναντά κανείς αν επισκεφθεί σήμερα ένα σχολείο είναι σχεδόν πανομοιότυπη. Συμφωνεί με πάρα πολλά απ' τα αποτελέσματα της έρευνας και είναι χαρακτηριστικά τα παρακάτω που θα αναφέρω: Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν υπερβολικό πράγματι φορτωτικό

ωράριο. Χαρακτηρίζει τη σημερινή κατάσταση η έλλειψη υποστήριξης. Είναι φανερό αυτό σε όλους. Και υπάρχουν οι πρωτόγνωρες γραφειοκρατικές πιέσεις. Γραφειοκρατικές πιέσεις οι οποίες σε συνδυασμό με την περίφημη αξιολόγηση οδηγούν τους εκπαιδευτικούς σε άλλους δρόμους. Σε ένα νέο μοντέλο πια. Σε ένα άγχος να ανταπεξέλθουν σε όλη αυτή την πίεση που το Υπουργείο Παιδείας θέλει και έχει επιβάλλει και στο τέλος θα ασχολούνται όλοι πώς θα ανταπεξέλθουν σ' αυτό το γραφειοκρατικό σύστημα και κανείς πια στο μοντέλο αυτό θα φτάσει να μην ασχολείται με το παιδί που είναι και το κύριο έργο του.

Δυστυχώς η πραγματικότητα είναι αυτή. Το εργασιακό άγχος έρχεται να επιδεινώσει και ένας ακόμα παράγοντας. Δεν ξέρω αν στην έρευνα έχει καταγραφεί, είναι η έλλειψη αναγνώρισης του έργου τους. Αντιθέτως μάλιστα οι πιέσεις που δέχεται από πλευράς μερίδας των γονέων είναι σήμερα..., έχουν ξεπεράσει κάθε όριο. Έχουν ξεπεράσει κάθε όριο και έχουν δημιουργήσει ένα κλίμα αρνητικό, αφού τορπιλίζουν κάθε προσπάθεια συνεργασίας την οποία πατροπαράδοτα οι εκπαιδευτικοί είχαν με τους γονείς.

Δημιουργούν αναστολές στον ίδιο τον εκπαιδευτικό ώστε να πάρει πρωτοβουλίες. Σκέπτεται κανείς και ρωτά και δεχόμαστε άπειρες ερωτήσεις: μπορώ να πράξω τούτο; Μπορώ να κάνω εκείνο; Μπορώ το άλλο; Θα έχω συνέπειες; Βλέπετε λοιπόν ότι ζούμε σε μια τελείως διαφορετική εποχή. Σε πάμπολλες των περιπτώσεων βέβαια από τις καταγγελίες των γονέων φτάνουν στις αίθουσες των δικαστηρίων. Μάλιστα το Υπουργείο Παιδείας έχει σ' αυτό συμβάλει ανοίγοντας δρόμο ώστε οι γονείς κατευθείαν να καταγγέλλουν εκπαιδευτικούς στην κορυφή. Στο Υπουργείο Παιδείας.

Ακολούθως τι κάνει; Σ' αυτό το παιχνίδι, λοιπόν, σπρώχνει αυτές τις καταγγελίες προς τις Διευθύνσεις Εκπαίδευσης οι οποίες έχουν ένα άλλο ρόλο να επιτελέσουν, είναι φανερό, να εφαρμόσουν μια στρατηγική στο σχολείο, στην εκπαίδευση, να δουν τα προβλήματα, να τα αντιμετωπίσουν, τι ελλείψεις υπάρχουν σε προσωπικό, αντιθέτως υπάρχουν οι Διευθύνσεις Εκπαίδευσης που ασχολούνται και σας το λέω σήμερα ως αιρετός με πάρα πολλές περιπτώσεις, σχεδόν έχουν γίνει ένα γραφείο προανακριτικών διαδικασιών πειθαρχικών.

Βέβαια εάν σας αναφέρω παραδείγματα θα είναι εκπληκτικά, απλώς δεν έχω τον χρόνο. Προσφάτως και τα έχω μαζί μου φωτογραφίες τα

έχω, μια δασκάλα συναδέλφισσά μας πηγαίνουν τα παιδιά, 2-3 παιδιά, αδιαφορούσαν οι γονείς. Προσπάθησε να βρει τους γονείς. Δεν τους έβρισκε. Έγραψε στο τετράδιό τους αδιάβαστος. Η μητέρα πήρε το βιβλίο, το έβγαλε φωτογραφία, το έβαλε στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και από κει και πέρα καταλαβαίνετε τι έχει γίνει από κάτω. Απαξιώθηκε πλήρως η εκπαιδευτικός με 30 χρόνια υπηρεσίας, με μεγάλη προσφορά στην εκπαίδευση, δεν συμμαζευόταν όλα αυτά που γράφανε εναντίον του δασκάλου ανώνυμα ή επώνυμα. Δεν έχει σημασία.

Προσφάτως, επίσης, ως μάρτυρας υπεράσπισης είχα πάει στο δικαστήριο να υπερασπιστώ συνάδελφό μας ο οποίος πηγαίνοντας, εκτελώντας υπηρεσία είχε πάει ένα παιδί παίζοντας το παιχνίδι θάρρος ή αλήθεια στην τουαλέτα. Και το δικαστήριο μετά από 3 συνεδριάσεις και στην τελευταία η οποία διήρκησε από το πρωί μέχρι που έκλεισε η δικαστική αίθουσα, δεν μπορούσε να αποφασίσει τελικά εάν ο εκπαιδευτικός έχει το δικαίωμα να μπει σε τουαλέτα παιδιών για να ελέγξει. Είχε κάνει πλήρως την υπηρεσία του, αλλά του ζητούσαν και μια που άργησε το παιδί 5 λεπτά και ήταν κοριτσάκι, ο εκπαιδευτικός ήταν δάσκαλος, δεν μπορούσε το δικαστήριο να απαντήσει εάν έπρεπε να μπει, γιατί αν είχε μπει το δικό μας ερώτημα ήταν για άλλο πράγμα θα ήταν πάλι στο εδώλιο.

Αναφέρω δυο χαρακτηριστικά παραδείγματα στις εκατοντάδες που θα μπορούσαμε να πούμε για να δείξω σε ποια κατάσταση σήμερα βρίσκεται το δημόσιο σχολείο. Και τι βιώνει ο εκπαιδευτικός. Και πολλές φορές δεν χρειάζονται έρευνες, μια εικόνα της ημέρας σε οποιοδήποτε σχολείο της χώρας, φωτογραφίζει ακριβώς αυτή την κατάσταση.

Εκεί, λοιπόν, ο εκπαιδευτικός μένει ανυπεράσπιστος. Καμιά θεσμική θωράκιση δεν υπάρχει. Υπάρχει τελικά συνήγορος του εκπαιδευτικού; Υπάρχει θεσμός; Όχι. Ο εκπαιδευτικός τι κάνει τότε; Απευθύνεται στον Σύλλογό του, στο Πρωτοβάθμιο όργανο, απευθύνεται στη Διδασκαλική Ομοσπονδία, ζητάει συμπαράσταση από το συνδικαλιστικό κίνημα. Και το συνδικαλιστικό κίνημα κάποιιοι με τα μέσα ενημέρωσης τα οποία ελέγχουν έχουν φροντίσει να το απαξιώσουν. Και ώστε η παρέμβασή του να είναι και μικρότερη σ' αυτή τη στήριξη.

Πού να απευθυνθεί; Είχε ένα δεύτερο σκαλοπάτι. Τον σχολικό σύμβουλο. Μπορεί να απευθυνθεί σήμερα στον σχολικό σύμβουλο; Του

οποίου ο ρόλος έχει τελείως αλλοιωθεί. Είναι και η εισήγηση σε ένα επόμενο θέμα αυτό. Τελικά έχει μεταβληθεί σε αξιολογητή και βέβαια του οποίου η αξιολόγηση του ιδίου από πλευράς της πολιτείας θα μετριέται με πόσους τελικά κατάφερε να πείσει σε εισαγωγικά ώστε να μπουν στην περίφημη αξιολόγηση, και αντί να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό στις δυσκολίες ασχολείται με το άλλο τελείως διαφορετικό κομμάτι.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ολοκλήρωσε συνάδελφε.

Ν. ΦΑΣΦΑΛΗΣ: Βγήκαμε, λοιπόν, από μια δύσκολη εποχή βέβαια. Δεν την έχει η έρευνα μέσα απ' ό,τι άκουσα στην απάντηση του εισηγητή, είναι η εποχή της πανδημίας, η οποία αναμφισβήτητα πρόσθεσε πίεση στους εκπαιδευτικούς της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Αλλαγές στις μορφές διδασκαλίας, απομάκρυνση απ' την κλασική τάξη, καθώς και την ανάγκη προσαρμογής σε νέες τεχνολογίες που και αυτές αποτέλεσαν πια μια νέα πρόκληση.

Οι εκπαιδευτικοί βρέθηκαν αντιμέτωποι με την ανάγκη να υποστηρίξουν τους μαθητές, τους μαθητές τους από απόσταση, σε άλλα περιβάλλοντα, αβοήθητοι από το Υπουργείο, κατάφεραν όμως και πρέπει να το λέμε και σε ένα Συνέδριο, να κρατήσουν το δημόσιο σχολείο όρθιο. Παρότι ήταν αβοήθητοι. Αυτό λοιπόν αντί να υπάρξει αναγνώριση από πλευράς πολιτικής ηγεσίας, το αντίθετο μάλλον συνέβη.

Είναι ολοφάνερο πια ότι οι πολιτικές που εφαρμόζονται σε συνδυασμό με τους παράγοντες που αναφέρθηκαν παραπάνω, οδηγούν να ενισχύσουν αυτό το αίσθημα εξουθένωσης που ακούστηκε προηγουμένως.

Είναι ανάγκη να ληφθούν μέτρα; Βεβαίως. Χθες έπρεπε να βρεθούν. Και να εφαρμοστούν πολιτικές που συμβάλλουν στην υποστήριξη του εκπαιδευτικού.

Θα αναφέρω και κλείνω εδώ 2-3 πράγματα. Σήμερα ο εκπαιδευτικός έχει ανάγκη από παροχή υπηρεσιών ψυχολογικής υποστήριξης; Βεβαίως. Πρέπει να υπάρξουν εκπαιδευτικά προγράμματα διαχείρισης του στρες, της χρονικής διαχείρισης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων; Πρέπει να υπάρξει δημιουργία δικτύων για αλλαγή εμπειριών και συμβουλών; Πρέπει να υπάρξει συνεργασία όλου του εκπαιδευτικού συστήματος; Και πάνω απ' όλα βελτίωση των συνθηκών εργασίας. Όλα αυτά

ενίσχυσαν το αίσθημα εξουθένωσης. Είναι ανάγκη λοιπόν άμεσα να ληφθούν μέτρα.

Βεβαίως θα κλείσω εδώ, άκουσα χθες σε μια εισήγηση ότι ο Φρόνιτ είπε και πάντα μένει επίκαιρος ότι τον άνθρωπο τον κάνει ευτυχισμένο η σιγουριά στη δουλειά του και η αγάπη γι' αυτή, αλλά πάνω απ' όλα και η αγάπη που πρέπει να τρέφουν οι άλλοι για τον ίδιο τον εκπαιδευτικό. Και αυτή πρέπει να εκφράζεται και δυστυχώς σήμερα ο εκπαιδευτικός βρίσκεται αντιμέτωπος με κάποιους εξωγενείς παράγοντες και πάνω απ' όλα με το Υπουργείο Παιδείας.

Πάνω απ' όλα, λοιπόν, κλείνοντας, πρέπει να σημειώσουμε 4-5 λέξεις. Ο εκπαιδευτικός χρειάζεται σήμερα, το σχολείο: μείωση της γραφειοκρατίας, στήριξη οικονομική και ηθική, θωράκιση απέναντι σ' αυτά όλα που προηγουμένως ανέφερα, αναγνώριση πάνω απ' όλα του έργου τους και τελικά ελευθερία ώστε ξανά ο εκπαιδευτικός να μπορεί να λειτουργήσει ως παιδαγωγός στο ίδιο του το σχολείο.

Σας ευχαριστώ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ο Τάσος ο Αντωνιάδης.

Τ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ (ΑΙΡΕΤΟΣ ΚΥΣΠΕ): Τάσος Αντωνιάδης, αιρετός εκπρόσωπος των δασκάλων στο ΚΥΣΠΕ.

Φίλες και φίλοι, Χρόνια Πολλά, Καλή Χρονιά, με υγεία, υγεία, αισιοδοξία και κουράγιο στους εκπαιδευτικούς, στους δασκάλους. Να καλωσορίσω τους Έλληνες δασκάλους τους Κύπριους εδώ στην Αλεξανδρούπολη, να ευχαριστήσω τους Συλλόγους του Έβρου για τη φιλοξενία τους και να δώσω συγχαρητήρια στη Διδασκαλική Ομοσπονδία και στην ΠΟΕΔ που επί 27 χρόνια διοργανώνουν αυτό το Συνέδριο. Είναι η πρώτη φορά που έρχομαι σε ένα τέτοιο Συνέδριο, είτε σαν δάσκαλος, είτε σαν αιρετός, δεν έχει τύχει, και διαβάζω εργασιακή ικανοποίηση, εργασιακή εξουθένωση, εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Καταρχάς για μας τους εκπαιδευτικούς το εργασιακό άγχος το έχουμε έμφυτο. Δεν χρειαζόταν κανένας να μας το επιβάλλει. Και το αποδείξαμε εμείς οι δάσκαλοι την περίοδο της πανδημίας. Από δικό μας άγχος προσπαθήσαμε από την έμφυτη δική μας ανάγκη για εξέλιξη και

ενημέρωση καταφέραμε να φέρουμε σε πέρας, χωρίς καμία βοήθεια του κράτους, παντελή βοήθεια, καταφέραμε και στήσαμε την τηλεκπαίδευση. Πώς; Ο ένας με τον άλλον, με δικά μας μέσα και ποιο ήταν το ευχαριστώ από το κράτος; Ποιο ήταν το ευχαριστώ; Τίποτα. Και τι κάνει; Όχι μόνο δεν μας ευχαρίστησε, τι έκανε στη συνέχεια; Τι βλέπουμε κάνει το κράτος; Ετοιμάζει, έχει στείλει παντού βιντεοπροβολείς, έχει στήσει πώς λέγονται ναι διαδικτυακούς προβολείς χωρίς να ενδιαφέρεται, διαδραστικούς πίνακες, συγνώμη, χωρίς να ενδιαφέρεται γι' αυτούς που θα τους δουλέψουν. Σου λέει είναι έτοιμες οι τάξεις, για μας όμως; Σου λέει αυτοί έχουν εκπαιδευτεί μόνοι τους, από μόνοι τους θα εκπαιδευτούν. Δεν φροντίζει, δηλαδή, για το παραπέρα. Φροντίζει για την ύλη αλλά δεν φροντίζει για τους ανθρώπους τους. Ένα είναι αυτό.

Λέγανε παλιά ότι υπάρχει ο φόβος των σχολικών συμβούλων, των επιθεωρητών πώς λεγόταν κτλ., αλλά στην κοινωνία υπήρχαν 3 πρόσωπα. Υπήρχε ο Πρόεδρος, ο παπάς και ο δάσκαλος. Τώρα; Ο δάσκαλος πού είναι; Τι γίνεται τώρα; Δεν έχουμε έναν σχολικό σύμβουλο μες στην τάξη. Σε μία τάξη με 20 παιδιά έχουμε 40 σχολικούς συμβούλους, τους γονείς και όλους τους παρατρεχάμενους του σχολείου, έξω από το σχολείο.

Ξέρετε τι μου θυμίζει; Είναι και επίκαιρο. Είναι λίγο λυπηρό βέβαια. Πλέον η σχολική μας κοινότητα, το σχολείο μας, ξέρετε τι μου θυμίζει; Μου θυμίζει τη Λωρίδα της Γάζας όπου γύρω-γύρω είναι οι υπόλοιποι και εμείς οι δάσκαλοι με τους μαθητές μας είμαστε μέσα και φοβόμαστε πότε θα 'ρθει η ρουκέτα, πότε θα μας χτυπήσουν οι αεροπορικοί βομβαρδισμοί και αν καταφέρουμε και βρούμε καμία δίοδο, κανένας δάσκαλος καταφέρει και ξεφύγει. Αυτή είναι η καθημερινότητά μας. Αυτήν πρέπει να αλλάξουμε και γι' αυτό αξίζουν πολλά συγχαρητήρια στη Διδασκαλική Ομοσπονδία.

Θα ήθελα να κάνω μία ερώτηση, να δώσω και συγχαρητήρια και για την έρευνα στον Γιώργο τον Ανδρουλάκη, θα ήθελα να ρωτήσω και κλείνω μ' αυτό, εάν στην έρευνα πήρε τα προφανή για μας τους δασκάλους που εσείς οι πανεπιστημιακοί δεν τα ξέρετε σίγουρα. Αν ρωτήσατε αυτοί που έχουν άγχος εργασιακό αν υπηρετούνε πολλά χρόνια μακριά από τον τόπο καταγωγής τους. Κανένας δεν μας ρωτάει αυτό. Ένα. Αν ρωτήσετε αν είναι οικογένειες σε διάσπαση. Ο ένας γονέας με τα δύο παιδιά είναι στη Φλώρινα ή η μάνα είναι μόνη στην Κόρινθο και ο πατέρας είναι στη Φλώρινα ή στην

Αλεξανδρούπολη, αυτό δεν το ρωτήσατε για να δείτε πώς είναι το εργασιακό άγχος, όταν είναι το παιδί άρρωστο και ζητάει τη μαμά του και η μάνα του είναι 400 χιλιόμετρα μακριά.

Ένα δεύτερο είναι η μετακίνηση των δασκάλων, οι βενζίνες, έρχεται το λεωφορείο και τους παίρνει, τους πάει στη δουλειά τους. 30 χιλιόμετρα; 20 χιλιόμετρα; Έρχεται το λεωφορείο το πρωί, ο οδηγός, τους παίρνει όλους, τους πάει, τους φέρνει. Τις προάλλες έγινε ατύχημα στον δρόμο Φλώρινας - Καστοριάς, η μία συνάδελφος αναπληρώτρια κινδυνεύει να μείνει ανάπηρη. Τα ξέρουμε αυτά; Τα ξέρει το κράτος αυτά; Παντρεύτηκε το Δεκαπενταύγουστο.

Λοιπόν, το οικονομικό άγχος. Τα χρήματα που ξοδεύουμε. Τα πήρατε αυτά στην έρευνα; Θέλω να μου απαντήσετε άμα τα πήρατε αυτά υπ' όψιν για να δούμε πώς δημιουργείται το άγχος. Δεν είναι μόνο το άγχος που μας... και πώς είναι μεταξύ μας.

Αυτά θα ήθελα να σας πω, πιστεύω να βγούνε καλά συμπεράσματα, καλή συνέχεια, καλή επιτυχία στο Συνέδριο και πάλι συγχαρητήρια στη ΔΟΕ και στην ΠΟΕΔ.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ. Μία συνάδελφος είχε σηκώσει το χέρι. Ναι. Και μετά είναι ο Αντιπρόεδρος της ΠΟΕΔ που έχει ζητήσει τον λόγο. Παρακαλώ να είμαστε όσο πιο σύντομοι και περιεκτικοί γίνεται γιατί είμαστε εκτός χρονοδιαγράμματος εντελώς.

Χ. ΓΙΑΝΝΑΚΙΔΟΥ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΞΑΝΘΗΣ): Καλημέρα και από εμένα. Γιαννακίδου Χαρίκλεια λέγομαι, είμαι από την Ξάνθη. Ο λόγος που ανέβηκα εδώ πάνω καταρχήν είναι για να βλέπω, να μην μιλάω με γυρισμένη πλάτη και δεύτερον γιατί αισθάνθηκα ότι πρέπει να τοποθετηθώ καθότι πριν 10 χρόνια ακριβώς την ίδια περίοδο, στα πλαίσια του μεταπτυχιακού μου που ήταν στην ψυχολογία, δωρεάν τότε, επιχείρησα και εγώ να κάνω μία έρευνα τότε για το burnout των εκπαιδευτικών και να το ερευνήσω σε σχέση με το επαγγελματικό στρες, με το άγχος των εκπαιδευτικών και την αίσθηση αποτελεσματικότητας που έχουν ως επαγγελματίες.

Όπως ανέφερε ο Γιώργος ο Ανδρουλάκης, το ανέφερε παρουσιάζοντας τη δική του έρευνα, υπήρχε μία προγενέστερη προσέγγιση η οποία ήταν πιο ψυχοκεντρική, της Maslach, αυτή είχα ακολουθήσει εγώ, εκεί η

επαγγελματική εξουθένωση, το burnout, προσεγγιζόταν ως ένα σύνδρομο με τρεις διακριτές συνιστώσες που η μία ήταν η συναισθηματική εξάντληση, η άλλη ήταν η αποπροσωποποίηση και η τρίτη ήταν η αίσθηση της προσωπικής επίτευξης, το πόσο, δηλαδή, αποτελεσματικός νιώθει ο εκπαιδευτικός.

Εγώ νιώθω συγκινημένη που βλέπω και την πρόοδο που έχει γίνει στα 10 χρόνια και τις διαφορετικές προσεγγίσεις όσον αφορά το ίδιο φαινόμενο.

Να πω εν τάχει πολύ γρήγορα ότι τα αποτελέσματα της έρευνας έγιναν πριν 10 χρόνια, ακριβώς τον ίδιο καιρό, βέβαια εντοπισμένη στην Ξάνθη, με ένα δείγμα εκπαιδευτικών 200 ανθρώπων, ότι αυτό που είχε βρεθεί, που είχα βρει τότε εγώ, ήταν ότι το burnout, η επαγγελματική εξουθένωση ήτανε σε μέσα επίπεδα, αλλά η κύρια συνιστώσα που αφορούσε τη συναισθηματική εξάντληση, το ¼ περίπου των εκπαιδευτικών ήταν σε υψηλά επίπεδα.

Επίσης, όσον αφορά το στρες, γιατί είχα κάνει συγκριτική έρευνα, είχε βρεθεί ότι περίπου πάλι ήταν σε μέσα επίπεδα το επαγγελματικό στρες των εκπαιδευτικών, αλλά το 1/3 περίπου απ' αυτούς αισθανότανε υψηλά επίπεδα στρες, προσπάθησα να βρω τους παράγοντες οι οποίοι αγχώνουνε, προκαλούνε ή ποιοι είναι εκείνες οι στρεσογόνες πηγές που επιδρούνε στους εκπαιδευτικούς και αυτό που από την παραγοντική ανάλυση και από τις συσχετίσεις μεταξύ των μεταβλητών είχα δει τότε ότι οι μη έγκαιρες και περιορισμένες σε αριθμό τοποθετήσεις αναπληρωτών και αποσπασμένων ωρομίσθιων ανά εκπαιδευτικό ήταν η πρώτη αιτία στρες των εκπαιδευτικών, ο δεύτερος παράγοντας, η δεύτερη αιτία, η στρεσογόνα πηγή ήταν η εργασιακή ανασφάλεια, η τρίτη ήταν οι συχνές αλλαγές εκπαιδευτικής πολιτικής, θυμάστε τότε που ήτανε σε επίταση όλη αυτή η προσπάθεια για την εκπαιδευτική αντιμεταρρύθμιση θα την ονομάσω εγώ, ο τέταρτος παράγοντας ήταν η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και ο πέμπτος ο ανεπαρκής μισθός.

Επίσης, είχα δει ότι υπήρχε υψηλή συνάφεια, θετική συνάφεια ανάμεσα στο στρες και τη συναισθηματική εξάντληση, κυρίως αυτή μελέτησα και κυρίως οι παράγοντες του στρες που συνδέονταν, είχανε συνάφεια και σχετίζονταν πολύ υψηλά με την συναισθηματική εξάντληση των εκπαιδευτικών ήτανε οι επικρατούσες συνθήκες στο σχολείο, τα θέματα

σχετικά με τον φόρτο εργασίας και τις πιέσεις του χρόνου και θέματα σχετικά με τη μάθηση και τη συμπεριφορά των μαθητών.

Τελειώνω, επίσης αυτό που είπε ο Γιώργος ο Ανδρουλάκης ότι το στρες, το άγχος ταΐζει το burnout, την επαγγελματική εξουθένωση, πραγματικά και από τη δική μου έρευνα είχα βρει ότι προβλέπουνε παράγοντες του στρες, προβλέπουνε, έχουνε προβλεπτική ισχύ όσον αφορά την επαγγελματική εξουθένωση, τη συναισθηματική εξάντληση και κυρίως θέματα που είχανε σχέση με την επικρατούσα συνθήκη στο σχολείο, και θέματα σχετικά με τη μάθηση και τη συμπεριφορά των μαθητών.

Όσον αφορά τα δημογραφικά δεν ήταν τόσο πλούσια η δική μου, δεν συμπεριέλαβα πάρα πολλές μεταβλητές, αλλά γι' αυτό που είπε ο Δημήτρης ο Ντούμος από το Νομό μου σε σχέση με τα μειονοτικά και τα δημόσια σχολεία, πράγματι και στη δική μου έρευνα είχε βρεθεί ότι στα δημόσια σχολεία ήταν μεγαλύτερη και η συναισθηματική εξάντληση και το στρες, εγώ το είχα ερμηνεύσει τότε ως επίδραση τριών παραγόντων, πρώτον ότι το..., βέβαια οι περισσότεροι μπορεί να μην το γνωρίζετε αλλά τα μειονοτικά σχολεία έχουνε δίγλωσσο πρόγραμμα και διαμοιράζεται ανάμεσα στην τουρκική και την ελληνική γλώσσα, άρα ο διαμοιρασμός του προγράμματος και ο διαμοιρασμός της ευθύνης πιθανόν να έπαιζε ρόλο, η χαμηλή εμπλοκή των γονέων στο σχολείο και εγώ είχα βάλει και τον μεγάλο αριθμό, τον διπλάσιο αριθμό αργιών, γιατί προστίθενται οι αργίες της μουσουλμανικής θρησκείας με της χριστιανικής θρησκείας.

Φυσικά και τα σχολεία τα μεγαλύτερα τότε είχανε, δηλαδή, τα δωδεκαθέσια εμφάνιζαν και μεγαλύτερα ποσοστά συναισθηματικής εξάντλησης και εργασιακού στρες και οι γυναίκες κατά τι περισσότερο.

Ευχαριστώ και δεν είπα Χρόνια Πολλά και Καλή Χρονιά. Χαίρομαι πάντως για την, ας το πούμε, νομίζω ότι θα πρέπει από δω και πέρα μας απασχολεί πάρα πολύ αυτό το γεγονός, τότε ήτανε από τις πρώτες έρευνες που είχα διεξαγάγει εγώ, δεν υπήρχε μεγάλη ερευνητική βιβλιογραφία στην Ελλάδα, τώρα είδα ότι υπάρχει, έχει προστεθεί πάρα πολύ, ένα μεγάλο σώμα ερευνητικό, και να πω για τη συνάδελφο από την Α Αθηνών ότι από τη βιβλιογραφική έρευνα που είχα κάνει τότε είχε βρεθεί ότι στα κράτη στα οποία είχανε..., υπήρχε με επίταση μία εφαρμογή εκπαιδευτικών πολιτικών στην κατεύθυνση του νεοφιλελευθερισμού, κυρίως στα αγγλοσαξονικά κράτη, τα

σχολεία παρουσιάζονταν ως χώροι με περιστρεφόμενες πόρτες, όπου υπήρχε μία πολύ μεγάλη, δηλαδή οι εκπαιδευτικοί μπαίνουν και βγαίνουν, ότι υπήρχε μεγάλη απόσυρση από το επάγγελμα των εκπαιδευτικών, είτε μέσω πρόωρων συνταξιοδοτήσεων και αποχωρήσεων, είτε κυρίως από νεοπροσλαμβανόμενους εκπαιδευτικούς οι οποίοι μπαίνουν και βγαίνουν πάρα πολύ γρήγορα απ' το επάγγελμα.

Λοιπόν, ελπίζω να δούμε καλύτερες μέρες, λαμβάνοντας υπόψη τα δεδομένα να σχεδιάσουμε και την αντίδρασή μας απέναντι σ' αυτά. Ευχαριστώ.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Η προτελευταία ομιλήτρια και θα κλείσει ο Αντιπρόεδρος της ΠΟΕΔ.

Μ. ΤΑΣΟΠΟΥΛΟΥ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΑΙΟΝΙΑΣ): Χρόνια Πολλά και Καλή Χρονιά σε όλους. Άκουσα με πολύ μεγάλη προσοχή την έρευνα, Τασοπούλου Μαρία, είμαι από το Σύλλογο Πρωτοβάθμιας Παιονίας στο Κιλκίς και εκλεγμένη στο Διοικητικό Συμβούλιο με την Αγωνιστική Συσπείρωση. Κάποιες σκέψεις τώρα σε σχέση με τους περιπλανώμενους, τους συμβασιούχους, με όλους αυτούς που ακούστηκε και προηγουμένως, που αργούνε πάρα πολύ γενικά να καταλήξουν σε ένα συγκεκριμένο εργασιακό χώρο.

Η επέκταση των ελαστικών μορφών εργασίας στην εκπαίδευση με ευθύνη όλων διαχρονικά των κυβερνήσεων και σύμφωνα με τις επιταγές της Ευρωπαϊκής Ένωσης, του ΟΟΣΑ, ακόμα και του ΣΕΒ, έχει άμεσο αντίκτυπο στην ποιότητα του εκπαιδευτικού έργου, στις συνθήκες ζωής, στην εργασιακή εξουθένωση και το εργασιακό άγχος του εκπαιδευτικού σήμερα. Οι γκρίζες ζώνες της εργασιακής ομηρίας και της περιπλάνησης στο χώρο της δημόσιας εκπαίδευσης αυξάνονται αν αναλογεί κανείς και το μικρό αριθμό μεταθέσεων, αποσπάσεων, το συνολικό χρόνο που χρειάζεται ένας εκπαιδευτικός σήμερα για να καταλήξει στον τόπο μόνιμης κατοικίας του.

Αιτίες που εντείνουν το άγχος και την εργασιακή εξουθένωση ενός εκπαιδευτικού που αλλάζει διαρκώς τόπο εργασίας συνιστούν: η οικονομική εξαθλίωση, η εκρηκτική κατάσταση, ειδικά στα είδη πρώτης ανάγκης: τρόφιμα, ενέργεια, καύσιμα, του ενοικίου, της διαβίωσης, εκτινάσσουν το άγχος του εκπαιδευτικού, ειδικά του συμβασιούχου, με τον

φαύλο κύκλο από το επίδομα εργασίας στο υπό προϋποθέσεις επίδομα ανεργίας.

Η έλλειψη οικογενειακού προγραμματισμού, οι οικογένειες διαλύονται κάθε χρόνο, τα παιδιά αποχωρίζονται τους γονείς τους και συχνά μεταφέρονται μέσα σε 2 και 3 μέρες ακόμη και στα μέσα της χρονιάς σε άλλη περιοχή και σχολείο. Εξαιρετικά στρεσογόνα είναι όμως και η κατάσταση για όσους θέλουν να δημιουργήσουν οικογένεια αλλά δυσκολεύονται λόγω των συνεχών μετακινήσεών τους.

Η αβεβαιότητα και η έλλειψη δυνατότητας προγραμματισμού. Τα ερωτήματα είναι συνεχή και πολλά. Θα έχω δουλειά φέτος; Θα πάρω απόσπαση; Πού θα βρεθώ; Πότε θα με προσλάβουν; Θα βρω εύκολα σπίτι; Αβεβαιότητα η οποία απ' ό,τι ακούσαμε και στην έρευνα μπορεί να κρατάει και για 25 χρόνια.

Η δυσκολία προσαρμογής κάθε φορά σε άλλο σχολείο με διαφορετικούς μαθητές. Ο χρόνος που χρειάζεται ένας εκπαιδευτικός να βρει τα πατήματά του στην τάξη συνεχώς μεγαλώνει, δυσκολεύεται να γνωρίσει τους μαθητές του, τους προβληματισμούς, τα ενδιαφέροντα, τις κλίσεις και τα ταλέντα τους, να μπορέσει να ενισχύσει τα κίνητρα μάθησης, να συμβάλλει στην επίλυση των μαθησιακών και προσωπικών προβλημάτων τους. Επιπλέον ό,τι καταφέρνει να χτίσει μέσα στη μία χρονιά, δεν μπορεί να το συνεχίσει την επόμενη. Πρόκειται μάλιστα για μια δυσκολία που έχει συσσωρευτικό χαρακτήρα. Μπορεί, δηλαδή, να μην φαίνεται αυτή η κούραση την πρώτη, τη δεύτερη χρονιά που εργάζεται ένας συμβασιούχος, αυτό όμως να αποτυπώνεται με πολλαπλασιαστική ισχύ όταν περάσουν τα χρόνια.

Η δυνατότητα, δηλαδή, προσαρμογής στην κάθε φορά σχολική τάξη γίνεται ολοένα και πιο δύσκολη με την πάροδο του χρόνου, με αποτέλεσμα το βασικό στοιχείο της διαπροσωπικής σχέσης μαθητή - εκπαιδευτικού και την αμοιβαία εμπιστοσύνη που πρέπει να προϋπάρξει ως βασικός θεμελιακός λίθος για τη διαδικασία της διδασκαλίας, τις περισσότερες φορές να είναι αδύνατον να επιτευχθούν.

Ταυτόχρονα και αυτό είναι πολύ κρίσιμο, οι δραματικές αλλαγές που έχει επιφέρει η καπιταλιστική ανάπτυξη στον τρόπο ζωής της εργατικής οικογένειας και των παιδιών: ανεργία, φτώχεια, βία, εργασιακές σχέσεις

λάστιχο, απομόνωση και ατομικός τρόπος ζωής, φέρνουν τον εκπαιδευτικό αντιμέτωπο καθημερινά με τα αυξανόμενα προβλήματα που βιώνουν οι μαθητές του. Με αυτή την έννοια, με τη συνεχή μετακίνηση και εναλλαγή σχολικού περιβάλλοντος, με τα κοινωνικά προβλήματα που συνεχώς εντείνονται, αυξάνεται ακόμα περισσότερο η δυσκολία προσαρμογής, αναγνώρισης και επίλυσης προβλημάτων, όπως π.χ. το ζήτημα της έλλειψης πειθαρχίας στην τάξη όπως αποτυπώνεται σε μελέτες, γεγονός που εκφράζει την ακόμα μεγαλύτερη επιδείνωση και νέους δυσμενέστερους όρους της εργασίας του εκπαιδευτικού.

Επιπλέον, η εναλλαγή σχολικού περιβάλλοντος δεν γίνεται σε ένα ιδανικό έδαφος αλλά σε σχολεία χτυπημένα από την υποχρηματοδότηση, σε σχολεία που βρίσκονται σε αναζήτηση πόρων για να πληρώσουν λογαριασμούς για πετρέλαιο, για συντήρηση, για υλικοτεχνική υποδομή, ενώ εντείνονται οι λογικές για αναζήτηση χορηγών, για εμπορική εκμετάλλευση, σε ένα εργασιακό περιβάλλον, δηλαδή, που έτσι κι αλλιώς από μόνο του εντείνει το άγχος και την ανασφάλεια.

Η πιο πάνω κατάσταση που επιδρά καταλυτικά στην αύξηση της εργασιακής εξουθένωσης και του άγχους του εκπαιδευτικού δεν είναι αποτέλεσμα μιας κακής διαχείρισης, μιας ανίκανης κυβέρνησης ή κακών επιλογών σε υπουργικές και κυβερνητικές θέσεις. Γι' αυτό άλλωστε και όσες κυβερνήσεις και αν άλλαξαν τα τελευταία χρόνια, το πρόβλημα της μόνιμης και σταθερής εργασίας όχι απλά δεν λύθηκε αλλά εκτινάχθηκε ακόμα περισσότερο, γιατί η κάθε αλλαγή που γίνεται στο σχολείο δεν γίνεται με γνώμονα τα μορφωτικά και εργασιακά δικαιώματα, την καλύτερευση της ίδιας της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά τα συμφέροντα των λίγων και εκλεκτών αυτού του κόσμου.

Και αυτή είναι η ουσία των δεκάδων εκσυγχρονιστικών μεταρρυθμιστικών παρεμβάσεων που ούτε αποσπασματικές είναι, ούτε χωρίς σχέδιο όπως πολύ υποκριτικά υποστηρίζουν. Και αυτό επιβεβαιώνεται από την κόκκινη κλωστή που συνδέει τις αντιδραστικές αλλαγές χρόνια τώρα στην εκπαίδευση. Από τις ελαστικές εργασιακές σχέσεις και τις προσπάθειες αυτονόμησης των σχολικών μονάδων μέχρι την ιδιωτικοποίηση των πανεπιστημίων για να έρθουμε και στο σήμερα.

Προκειμένου το πρόταγμα του σημερινού Συνεδρίου κατά της εργασιακής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών να μην μείνει απλά ένα σύνθημα, απαιτείται σήμερα τα Σωματεία, οι Σύλλογοι της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, οι Ομοσπονδίες, να παίξουν αποφασιστικό ρόλο, να πρωτοστατήσουν στον αγώνα κατά της εμπορευματοποίησης της εκπαίδευσης, με αδιαπραγμάτευτα σημεία αναφοράς τόσο τη μόνιμη και σταθερή εργασία, το αναφαίρετο δικαίωμα να ζεις με αξιοπρέπεια μέσα από τη δουλειά σου, όσο και την ολόπλευρη μόρφωση όλων των παιδιών αυτού του τόπου στον 21^ο αιώνα.

Η αλματώδης επιστημονική και τεχνολογική εξέλιξη έχουν δημιουργήσει όλες τις απαραίτητες προϋποθέσεις να λειτουργούν τα σχολεία σήμερα χωρίς να τους λείπει τίποτα. Αυτό είναι το πραγματικά σύγχρονο και προοδευτικό. Θα πρέπει να δυναμώσει, λοιπόν, ο αγώνας των Σωματείων για αποκλειστικά δημόσια και δωρεάν εκπαίδευση, για την ικανοποίηση των σύγχρονων αναγκών για μόρφωση, για μόνιμη και σταθερή δουλειά που καλλιεργεί την ασφάλεια, καταπολεμά το εργασιακό άγχος και την εξουθένωση των εκπαιδευτικών.

Αυτό το σχολείο όμως δεν μπορεί να χωρέσει στα ασφυκτικά πλαίσια της Ευρωπαϊκής Ένωσης, της ανταγωνιστικότητας, της αγοράς. Γι' αυτό πρέπει να δυναμώσει η πάλη, ώστε να απαλλαγούμε οριστικά από τα βαρίδια της σημερινής εκμεταλλευτικής κοινωνίας και οικονομίας που μπαίνουν εμπόδιο στην ολόπλευρη μόρφωση, πρόοδο και εξέλιξη του ανθρώπου. Γιατί για εμάς και τους μαθητές μας δεν θέλουμε τα ψίχουλα που μας τάζουνε οι σημερινοί σωτήρες και τα συμπληρώματά τους. Τα θέλουμε όλα γιατί τα δικαιούμαστε και μας αξίζουν. Ευχαριστώ πολύ.

Στ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ο Αντιπρόεδρος της ΠΟΕΔ ο Απόστολος.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Συνάδελφοι, πολύ σύντομα. Λοιπόν, καταρχήν το θέμα του Συνεδρίου έρχεται, βγαίνει μέσα από τα σχολεία, μέσα από τους συναδέλφους, συνεχώς ακούμε νέους συναδέλφους να ζητούν να αφυπηρετήσουν ή να εγκαταλείψουν το επάγγελμα ή να μας λένε ότι θα τα παρατήσουν, είναι μεγάλη η πίεση κλπ. και είναι κρίμα πραγματικά νεαροί συνάδελφοι να νιώθουν αυτό το άγχος και αυτή την πίεση και πραγματικά βλέποντας την έρευνα, για να μείνουμε μόνο στην έρευνα που

ήταν το πρώτο κομμάτι του Συνεδρίου, το θέμα παράγοντες επίδρασης στο εργασιακό περιβάλλον και όλοι οι παράγοντες μπορούν από μόνοι τους να αποτελέσουν ένα ξεχωριστό θέμα Συνεδρίου, γιατί και η πίεση στην εργασία και η έλλειψη σεβασμού και η αξιολόγηση και η αυξημένη λογοδοσία από μόνα τους κλπ. και οι υπόλοιποι παράγοντες αποτελούν, είναι τεράστια τα κεφάλαια τα οποία δεν μπορούν να συζητηθούν σε έναν και μόνο διήμερο ή τριήμερο Επιστημονικό Συνέδριο.

Επίσης, ακόμα ένας παράγοντας είναι ότι εμείς οι εκπαιδευτικοί δεν έχουμε τη δυνατότητα να αλλάξουμε την εργασία και να πάμε σε μια καλύτερη δουλειά, έτσι ώστε να βρούμε καλύτερες συνθήκες εργασίας ή λιγότερες ώρες διδασκαλίας ή ένα καλύτερο περιβάλλον ή καλύτερες αμοιβές κλπ.

Συνεπώς, είναι εδώ που εμπλέκεται και μπαίνει ο ρόλος των συντεχνιών. Κάθε κομμάτι είναι συνδεδεμένο με εκπαιδευτικές πολιτικές. Συνεπώς είναι θέμα διεκδικήσεων, συνδικαλιστικών διεκδικήσεων να βελτιωθούν οι συνθήκες εργασίας εντός του σχολικού χώρου αλλά και εκτός του σχολικού χώρου γιατί επηρεάζουν και τα δύο, όπως είδαμε, στην έρευνα.

Άρα θα περιμένουμε με αγωνία τα αποτελέσματα του Συνεδρίου έτσι ώστε να αποτελέσουν συνέχεια ή έναυσμα για κάποια διεκδικήσεων και να σημειώσω, επίσης, ότι το σημερινό Συνέδριο για μας τους Κύπριους είναι, το θεωρούμε συνέχεια ενός Συνεδρίου περσινού που είχαμε πραγματοποιήσει στη Λευκωσία τον προηγούμενο Μάη με αφορμή και το ευ ζην των εκπαιδευτικών, όπου και εκεί ακούσαμε εξαιρετικές τοποθετήσεις και το πόσο σημαντικό ρόλο παίζει το εργασιακό άγχος στην απόδοση ή στην καλύτερη ζωή των εκπαιδευτικών.

Επίσης, να σημειώσω ακόμα ένα σημαντικό στοιχείο το οποίον πρέπει σε κάποια στιγμή να το δούμε. Τη θνησιμότητα των εκπαιδευτικών, είναι λίγο μακάβριο, το γνωρίζω, τις αρρώστιες που συνδέονται, έχουνε γίνει αναφορά ως αποτέλεσμα όλου αυτού του άγχους και της πίεσης στον χώρο εργασίας, που όλα αφορούν τους παράγοντες που επηρεάζουν την εργασία μας.

Απλώς, τέλος, θέλω να πω ότι στην Κύπρο την οποία κάποιοι την θεωρούν εργασιακό παράδεισο όσον αφορά τις αμοιβές, οι Κύπριοι

γνωρίζετε ότι είμαστε σε καλό επίπεδο των αμοιβών σε σχέση με τους συνάδελφους Ελλαδίτες, σε σχέση με την Ευρωπαϊκή Ένωση είμαστε στο μέσο όρο. Δεν είναι όλα ρόδινα, από το 2018 και μετά είχαμε κάποια γεγονότα τα οποία έχουν αλλάξει το σχολείο, είχαμε θάνατο μαθητή σε σχολείο, είχαμε απαγωγές μαθητών σε σχολείο, για την Κύπρο ήταν πρωτοφανή τα συγκεκριμένα περιστατικά, αυξήθηκε το άγχος, αυξήθηκε η λογοδοσία, αυξήθηκαν, έχει αλλάξει γενικώς το σχολείο, τα μέτρα, είναι πιο πεισμένος ο εκπαιδευτικός, συνεπώς για μας είναι πολύ επίκαιρο το συγκεκριμένο θέμα του Συνεδρίου.

Καλές εργασίες και από μένα.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ο Γενικός Γραμματέας της ΠΟΕΔ ο Χάρης ο Χαραλάμπους.

Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ (ΓΕΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΠΟΕΔ): Καλημέρα, συνάδελφοι, Χρόνια Πολλά.

Θα συνεχίσω από εδώ που έμεινε ο Απόστολος γιατί σίγουρα το Συνέδριο σήμερα και αύριο θα δώσει, θα ενισχύσει τις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις στην προσπάθειά τους να μειώσουν αυτό το εργασιακό άγχος και την απαξίωση που δέχεται ο εκπαιδευτικός, αυτή είναι η επιστημονική άποψη και θα μας βοηθήσει, αλλά σίγουρα οι Εκπαιδευτικές Οργανώσεις και στην Κύπρο και στην Ελλάδα έχουν σοβαρότατο ρόλο να επιτελέσουν, γιατί δεν πρέπει να έχουμε την ψευδαίσθηση ότι οι κυβερνήσεις ή τα Υπουργεία Παιδείας από μόνα τους εάν δεν πιεστούν θα προχωρήσουν σε ενέργειες τέτοιες που θα βελτιώσουν την κατάσταση.

Απλά να θυμίσω ότι ως εκπαιδευτικοί της Κύπρου και είναι και εδώ και οι εκπαιδευτικοί της μέσης και της τεχνικής, το 2018 είχαμε δεχθεί μια τεράστια κυβερνητική επίθεση εναντίον του εκπαιδευτικού γενικά και του κλάδου και των Οργανώσεων, μια τεράστια απαξίωση η οποία πήρε μήνες και έπαιζε καθημερινά στις τηλεοράσεις πρώτη είδηση, σας παρακαλώ, καθημερινά, και ευτυχώς οι Εκπαιδευτικές Οργανώσεις με τη συμπόρευση των μελών τους κατάφεραν να αντιμετωπίσουν αποτελεσματικά αυτή την επίθεση, δηλαδή είχαμε φτάσει και στο σημείο με απόφαση Υπουργικού Συμβουλίου μίας νύχτας τον Ιούλιο του '18 να μηδενίσουν το συνδικαλιστικό

χρόνο όλων των Οργανώσεων. Με μοναδικό στόχο να τις συρρικνώσουν, να τις απαξιώσουν και να τις αποδυναμώσουν.

Η απάντηση ήταν συντριπτική από τον κλάδο. Απ' όλους τους εκπαιδευτικούς. Είχαμε δύο τεράστιες πορείες, τον Ιούλιο μήνα με 5.000 κόσμο έξω από το Υπουργείο Παιδείας και τον Αύγουστο 13.000 εκπαιδευτικούς έξω από το Προεδρικό Μέγαρο. Αυτή η αντίσταση και η αντίδραση οδήγησε ακριβώς στο αντίθετο αποτέλεσμα απ' ό,τι ήθελαν οι κυβερνώντες τότε, με αποτέλεσμα να ανατραπούν όλες οι αποφάσεις που είχαν λάβει χωρίς εμάς για μας και βέβαια ήταν πολύ σημαντικό ότι από τότε έχει αλλάξει σε μεγάλο βαθμό η στάση τους έναντι των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, οι οποίες υπολογίζονται πλέον πάρα πολύ.

Σίγουρα τα πράγματα χρειάζονται βελτίωση αλλά το γεγονός αυτό και από μόνο του έδωσε τεράστια δύναμη στις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις στην Κύπρο, οι οποίες έχουν ρόλο και τον ασκούν καθημερινά. Και ακριβώς και σε αυτό το σημείο θα πρέπει με την ενίσχυση που θα μας δώσετε οι επιστήμονες σήμερα στο θέμα, να το βελτιώσουμε και άλλο.

Σας ευχαριστώ.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ. Τελείωσε ο κύκλος που άνοιξε με την εισήγηση από τον πρώτο εισηγητή τον κ. Ανδρουλάκη, όπως ακούσατε το δεύτερο μέρος της έρευνας θα παρουσιαστεί αύριο το πρωί, γι' αυτό παρακαλούμε όλοι να είστε έγκαιρα στη θέση σας.

Περνάμε στη δεύτερη εισήγηση, θα γίνει από τον κ. Νίκο Φωτόπουλο, Αναπληρωτή Καθηγητή του Τμήματος Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου και ο τίτλος της είναι: «Η εξουθένωση των εκπαιδευτικών ως μορφή εργασιακής αλλοτρίωσης: όψεις και διαστάσεις μιας λανθάνουσας υπαρξιακής ματαίωσης».

«Η εξουθένωση των εκπαιδευτικών ως μορφή εργασιακής αλλοτρίωσης: όψεις και διαστάσεις μιας λανθάνουσας "υπαρξιακής ματαίωσης"»

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Κύριε Καθηγητά, έχετε τον λόγο. Ο χρόνος είναι 45 λεπτά όπως βλέπετε στην εισήγηση, στα 40 περίπου θα σας ειδοποιήσω αν δεν έχετε αντίρρηση.

Ν. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Ναι, ναι, ναι.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ωραία.

Ν. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, καλησπέρα σας. Ευχαριστώ θερμά τις Διοικήσεις της ΔΟΕ και της ΠΟΕΔ για την πρόσκληση σε ένα πραγματικά εξαιρετικά ενδιαφέρον Συνέδριο και αυτό δεν είναι απλά μια τυπική φιλοφρόνηση, είναι μία συνδήλωση ουσίας γιατί πραγματικά βλέπουμε πως υπάρχει ένα κοινό υπόβαθρο στις δύο χώρες και στην Ελλάδα και στην Κύπρο γύρω απ' αυτό που μας απασχολεί στον χώρο της εκπαίδευσης, της εκπαιδευτικής πολιτικής και ιδίως στην καθημερινότητα των ανθρώπων που παρέχουν εκπαιδευτικό έργο.

Η εισήγησή μου, όπως βλέπετε, συνδέει την επαγγελματική εξουθένωση με την εργασιακή αλλοτρίωση. Και αυτό γιατί; Γιατί ακριβώς η έννοια της αλλοτρίωσης στην εργασία αποτελεί μια εξαιρετικά σύνθετη αλλά και περίπλοκη κατηγορία μελέτης και έρευνας και αυτό εδράζεται στην ιδεολογική δυνατότητα του ανθρώπου, δηλαδή αυτό που λέμε ο άνθρωπος ως είδος να παρεμβαίνει τόσο στο φυσικό, όσο στο ανθρωπογενές περιβάλλον.

Η προσπάθειά μου, λοιπόν, δεν είναι ούτε περιγραφική, ούτε στατιστική, ούτε εμπειρική. Είδαμε πράγματι μια εξαιρετικά ενδιαφέρουσα εμπειρική προσέγγιση από τον συνάδελφο τον Γιώργο Ανδρουλάκη, σε καμία περίπτωση δεν υποτιμάται η εμπειρική έρευνα μέσα στην εκπαιδευτική και κοινωνική έρευνα, το λέω γιατί κάνω χρόνια εμπειρικές έρευνες, όμως οι τοποθετήσεις που ακούστηκαν απ' τους συναδέλφους ακριβώς διαμόρφωσαν ένα ερμηνευτικό πλαίσιο.

Αυτό, λοιπόν, είναι το πολύ σημαντικό και η δική μου η συμβολή είναι σ' αυτό το ερμηνευτικό πλαίσιο, το οποίο δίνει διαστάσεις ποιοτικές,

κριτικά αναστοχαστικές. Πολλές φορές η θεωρία προηγείται της εμπειρικής έρευνας. Δηλαδή και ο κριτικός αναστοχασμός και η ερμηνευτική αναπλαισίωση δίνουν εναύσματα για να μπορέσουμε να κάνουμε εμπειρική έρευνα μετά. Αλλά και σε άλλες περιπτώσεις η εμπειρική έρευνα δύναται να προηγηθεί της θεωρίας, όταν με στατιστικούς δείκτες μας δείχνει πολλές φορές τον δρόμο για να αναστοχαστούμε σε πολύ συγκεκριμένα ζητήματα.

Στην κοινωνιολογία της εκπαίδευσης πολλές φορές ακολουθούμε όχι μόνο αλλά και στις επιστήμες της αγωγής και στις επιστήμες της εκπαίδευσης ακολουθούμε τη μέθοδο της τριγωνοποίησης, ώστε να έχουμε τις εμπειρικές παραδοχές, τις θεωρητικές παραδοχές, αλλά και τις ποιοτικές προσεγγίσεις, σε μια προσπάθεια να δούμε τόσο τα στατιστικά στοιχεία που είναι πολύ σημαντικά, όσο και τις σημασίες ή τα νοήματα που δίνουν τα ίδια τα υποκείμενα στις δράσεις τους και στον τρόπο με τον οποίον αυτά λειτουργούν μέσα σε συγκεκριμένα πλαίσια.

Έτσι λοιπόν η προβληματική της εισήγησής μου, όπως βλέπετε, έχει διαστάσεις ποιοτικές, θεωρητικές και κριτικές και ακριβώς τοποθετεί την επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών σε ένα ευρύτερο πλαίσιο το οποίο ονομάζεται εργασιακή αλλοτρίωση και αυτό εδράζεται, όπως ανέφερα στην υποβάθμιση της καθημερινότητας των εκπαιδευτικών ως δρώντων υποκειμένων.

Έτσι λοιπόν θα προσπαθήσω να αναδείξω κάποιες όψεις και διαστάσεις εξουθένωσης μέσα στην εκπαίδευση, θα αναφερθώ σε δομικούς και εξω-υποκειμενικούς, αντικειμενικούς παράγοντες που προσδιορίζουν την εξουθένωση, με ενδιαφέρει πάρα πολύ σύμφωνα με τον Μαξ Βέμπερ η αυτή εκλεκτική συγγένεια που υπάρχει ανάμεσα στην επαγγελματική εξουθένωση και την εργασιακή αλλοτρίωση και στο τέλος να δούμε αν υπάρχουν εναλλακτικές δυνατότητες ανάδρασης μέσα σ' αυτό το πλαίσιο.

Βλέπετε η αλλοτρίωση είναι μια έννοια η οποία έχει περιεκτικό και σπουδαίο παρελθόν και φιλοσοφικό και πολιτικό και κοινωνιολογικό, ακόμα και θρησκευτικό και επιχειρεί ακριβώς να ανιχνεύσει αυτά τα στοιχεία αποξένωσης, απομάκρυνσης, αλλοίωσης από μια εσωτερική ουσία. Από έναν, δηλαδή, καταστατικό προορισμό του ανθρώπου.

Η αλλοτρίωση, λοιπόν, έχει απασχολήσει σημαντικούς διανοητές, τόσο από την ιδεαλιστική παράδοση, αρχής γενομένης από τον Πλάτωνα, μέσα από την αλληγορία του σπηλαιίου, φτάνοντας ακόμα σε μεταμοντέρνες θεωρίες στις οποίες θα αναφερθώ. Έτσι λοιπόν βλέπουμε προσεγγίσεις από υπαρξιστές, από ιδεαλιστές, από υλιστές φιλοσόφους και από ανθρώπους οι οποίοι προσπάθησαν να κατανοήσουν ακριβώς αυτήν είτε την έκπτωση, είτε την απομάκρυνση, είτε, ας το πούμε έτσι, την απομόνωση του ανθρώπου μέσα σε ένα πλαίσιο μέσα στο οποίο θεωρητικά θα έπρεπε τι να επιδιώκει; Την αυτοπραγμάτωση, την ευτυχία, την εξιδανίκευση της ζωής του. Άρα λοιπόν εδώ σε κάθε περίπτωση η αλλοτρίωση, πριν πάμε σ' αυτό που λέμε εργασιακή αλλοτρίωση, συνυφαίνεται με ένα αίσθημα υπαρξιακής ματαίωσης.

Αναφέρω τον όρο λανθάνουσας γιατί σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί αυτή η ματαίωση να μην είναι έκδηλη, να μην είναι τόσο συνειδητή, να είναι περισσότερο συνειδητή ή λιγότερο συνειδητή ή περισσότερο ασύνειδη. Άρα τα στοιχεία της απομάκρυνσης, αποξένωσης, απομόνωσης, στην κοινωνιολογική σκέψη και θεωρία συνδέονται κυρίως με συνθήκες καταναγκασμού και καταπίεσης, που έρχονται από εξω-υποκειμενικούς παράγοντες, αντικειμενικούς παράγοντες, αλλά όμως εσωτερικεύονται με εντελώς διαφορετικό τρόπο.

Ποια είναι, λοιπόν, τώρα η σχέση της εργασιακής αλλοτρίωσης με την επαγγελματική εξουθένωση; Όπως προανέφερα βασιζόμενος στη βεμπεριανή μεθοδολογία, τα 4 βασικά εργαλεία του Μαξ Βέμπερ, ένα εκ των οποίων είναι η εκλεκτική συγγένεια, βλέπουμε ότι και στις δύο περιπτώσεις υπάρχει ένα κοινό υπόβαθρο. Εδώ λοιπόν τι εντοπίζουμε; Την καταβύθιση του υποκειμένου σε μια υπαρξιακή ματαίωση αυτού που λέμε αποστολή και προορισμός.

Αυτό όπως βλέπετε έχει ένα υπαρξιακό χαρακτήρα, δηλαδή ποιος είμαι, τι κάνω, για ποιο λόγο κάνω αυτή τη δουλειά, πώς ξεκίνησα τη ζωή μου, πού θέλω να φτάσω, γιατί κάνω κάτι διαφορετικό απ' αυτό για το οποίο είμαι φτιαγμένος όπως πίστευα στη νεότητά μου όταν επέλεγα ένα συγκεκριμένο επάγγελμα.

Αυτά λοιπόν τα ζητήματα με λιγότερη ή με μεγαλύτερη ένταση έρχονται πάντα στη ζωή των υποκειμένων και βλέπουμε σε όλες τις

περιπτώσεις ότι πάντα τα άτομα τα οποία βρίσκονται σε μια τέτοια συνθήκη, βρίσκονται σε μία πορεία απομάκρυνσης. Αν προσδιορίσουμε τώρα την επαγγελματική εξουθένωση δόθηκαν και στοιχεία, δεν θα επιμείνω πάρα πολύ εδώ, αντιλαμβάνεστε ότι αναγνωρίζεται πια ως μία επαγγελματική ασθένεια με τις νέες πια εννοιολογικές και θεσμικές αναγνωρίσεις και από τον Παγκόσμιο Οργανισμό Υγείας και από τα συστήματα της διεθνούς ταξινόμησης των ασθενειών, αναγνωρίζοντας ένα σύνδρομο το οποίο προκαλείται από μακροχρόνιο εργασιακό στρες, το οποίο δεν έχει αντιμετωπιστεί, είναι αυτό που λέμε παθολογική αντιμετώπιση του ψυχολογικού συνδρόμου ή του εργασιακού στρες και αντιλαμβάνεστε ότι συνδέεται και με τη συναισθηματική εξάντληση και με την αποπροσωποποίηση η οποία είναι συναφής με τον κυνισμό και με μία χαμηλή, ως το πούμε έτσι, προσωπική επίτευξη.

Άρα, η επαγγελματική εξουθένωση θα μπορούσε να πει κάποιος ότι είναι ψυχολογικό σύνδρομο, είναι ψυχοσωματικό σύμπτωμα, παραίτηση, αδυναμία, έλλειψη νοήματος, άρνηση, κυνισμός, καθημερινή ματαίωση, αδράνεια, ανενέργεια, αλλά σε κάθε περίπτωση είναι μια υπαρξιακή απομάκρυνση από την ανθρώπινη ουσία, αυτό που σας είπα σε όλη τη φιλοσοφική και κοινωνιολογική σκέψη συνδέεται με την έννοια της εσωτερικής ουσίας του ανθρώπου και κυρίως με μια εμφανέστατη δυσλειτουργία του υποκειμένου σε ένα εργασιακό πλαίσιο.

Θα ήθελα, λοιπόν, εδώ τώρα να σας αναφέρω μια σχετικά πρόσφατη φιλοσοφική προσέγγιση ενός Κορεάτη, του Μπιούμ Τσουλ Χαμ ο οποίος εξηγεί πως μεταβαίνουμε από μια κοινωνία πειθαρχίας σε μια κοινωνία επιτεύγματος επίδοσης. Προανέφερα ότι στη βασική κοινωνιολογική σκέψη η εξουθένωση και η αλλοτρίωση συνδέεται με συνθήκες καταναγκασμού και καταπίεσης και πειθαρχίας.

Ο Χαμ, λοιπόν, μας λέει το ακριβώς αντίθετο εδώ, ότι δεν φτάνει πια αυτό, αυτό δηλαδή συνέβαινε στις παραδοσιακές κοινωνίες. Σήμερα λοιπόν δεν είναι τόσο η έννοια της καταπίεσης και του καταναγκασμού, όπως συνέβαινε σε προνεωτερικές κοινωνίες ή σε κοινωνίες στις αρχές της νεωτερικότητας, στη μετανεωτερικότητα τι έχουμε; Έχουμε ακριβώς μια εθελούσια επί της ουσίας πρόσδεση του ατόμου με μορφές καταναγκασμού ώστε να μπορέσει να πετύχει πράγματα τα οποία κάποια στιγμή του βάζουν

τον πήχη όλο και ψηλότερα, χωρίς αυτό να το αντιλαμβάνεται, αλλά κυρίως εισχωρεί εθελουσίως μέσα σ' αυτή τη διαδικασία.

Εξηγεί, λοιπόν, ότι ο ίδιος ο άνθρωπος γίνεται το απόλυτο προϊόν του εαυτού του, το οποίο στην ουσία τι του επιβάλλει; Να κατασκευάζει μια εικόνα στην οποία ενδεχομένως δεν μπορεί να ανταποκριθεί αλλά προσπαθεί να την προωθήσει και να την αυτοπραγματώσει. Και έτσι λοιπόν φτάνει στην θεωρία αυτού που λέμε burnout society, δηλαδή μια κοινωνία της εξουθένωσης, μεταφράστηκε το βιβλίο του πρόσφατα με τον τίτλο «Η κοινωνία της κόπωσης» και στα ελληνικά και κυρίως συνδέει ακριβώς αυτή την τάση με μία αποικιοποίηση της καθημερινότητας του ανθρώπου από διάφορες διαδικασίες οι οποίες, προσέξτε, δεν συνδέονται μόνο με την εργασία αλλά και με τον ελεύθερο χρόνο.

Έτσι για παράδειγμα εξηγεί ότι ακόμα και τα social media, τα email, τα τηλέφωνα, όλη αυτή η διαδικασία, αποικιοποιούν το βιόκοσμο όπως έλεγε πολύ ορθά ο Habermas για την αποικιοποίηση του βιοκόσμου από παράγοντες οι οποίοι κάποια στιγμή πώς λειτουργούν; Λειτουργούν με έναν τρόπο χειραγώγησης και πολλές φορές ασύνειδης χειραγώγησης ή και εθελούσιας χειραγώγησης, χωρίς, δηλαδή, να αντιλαμβάνεται το άτομο ότι καταπιέζεται από κάτι.

Άρα λοιπόν ο Habermas πού δίνει την έμφαση; Εξηγεί, λοιπόν, ότι ο 21^{ος} αιώνας και κυρίως η μετανεωτερική συνθήκη συνδέεται με αυτό που λέμε με τους νευρώνες. Με παθολογικές, δηλαδή, καταστάσεις οι οποίες έχουν να κάνουν με την κατάθλιψη, τη διαταραχή της ελλειμματικής προσοχής, την υπερκινητικότητα, τη διαταραχή της προσωπικότητας και το σύνδρομο της επαγγελματικής εξουθένωσης βρίσκεται ακριβώς σ' αυτήν τη γραμμή.

Αν δούμε για παράδειγμα τα στατιστικά στοιχεία για τις ψυχικές διαταραχές ή διαταραχές ψυχικής υγείας, μπορεί η επαγγελματική εξουθένωση να μην είναι ακριβώς αυτό, αλλά βλέπετε ότι βρίσκεται στις παρυφές ή συνδέεται έμμεσα - άμεσα, ήδη αυτό προαναφέρθηκε έτσι κι αλλιώς, βλέπουμε ότι η Ελλάδα κινείται σταθερά πάνω από ευρωπαϊκούς μέσους όρους και θα έπρεπε να μας ανησυχεί ενδεχομένως ότι είμαστε κοντά στην Αμερική, που είναι μια εντελώς διαφορετική κοινωνία σε σχέση με μας.

Αν δούμε την εικόνα της Ευρώπης βλέπετε, λοιπόν, ότι το μεγαλύτερο ζήτημα βρίσκεται στην Ισπανία και την Πορτογαλία, με μας να ακολουθούμε, όπως άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης και της Βόρειας Ευρώπης και προφανώς και η κρίση και τα μνημόνια και η πανδημία ενέτειναν όλη αυτή την κατάσταση, αλλά ας πάμε να δούμε ειδικότερα συμπτώματα της επαγγελματικής εξουθένωσης τα οποία είναι σωματικά, όπως προανέφερα, συναισθηματικά, συμπεριφορικά και ειδικότερα στην εκπαίδευση τώρα τι μπορεί να σημαίνει το σύνδρομο αυτό.

Πράγματι εδώ εμφανίζεται η απουσία ικανοποίησης και η έλλειψη ενδιαφέροντος, ήδη η βιβλιογραφία αλλά και όλες οι έρευνες αυτά τα συμπτωκνώνουν και τα κεφαλαιοποιούν και είναι πολύ σημαντικό γιατί και οι τοποθετήσεις και η εμπειρική έρευνα συνδέονται όπως βλέπουμε με τις βιβλιογραφικές έρευνες και όλες αυτές τις θεωρητικές προσεγγίσεις, βλέπουμε πολλές φορές και την απομείωση της αυτοεκτίμησης, την αδυναμία συγκέντρωσης στο έργο και την αποστολή του εκπαιδευτικού, αυτό που λέμε αίσθημα γενικευμένης δυσθυμίας, την άρνηση, την αδιαφορία, την έλλειψη εμπιστοσύνης στους θεσμούς, τη ματαίωση, την αμφιβολία για την ορθότητα των επιλογών, σταδιοδρομίας που έχουν κάνει οι εκπαιδευτικοί, πολλές φορές υπάρχει αυτή η ατεκμηρίωτη κούραση, η μιζέρια, η καταβύθιση στην εσωστρέφεια, και είναι πολύ σημαντικό να δούμε λίγο αυτό που λέμε αδυναμία επικοινωνίας με τον βιόκοσμο, δηλαδή αυτό που λέμε μαθητές, γονείς, συνάδελφοι. Πολλές φορές το λέμε αυτό και με τον όρο εκπαιδευτική κοινότητα, αλλά βλέπετε είναι εξαιρετικά ασαφής η αποσύνδεση με την απουσία ενός παιδαγωγικού οράματος.

Θα ήθελα, λοιπόν, εδώ να επιμείνω πάρα πολύ στη σημασιολογική σύγχυση και την απουσία νοήματος. Όπως εξήγησα πριν η ερμηνευτική μέθοδος είναι εξαιρετική γιατί; Γιατί μας δίνει πολλές φορές στάσεις, κατευθύνσεις στις σημασίες που δίνουν τα υποκείμενα μέσα στη δράση τους, πώς, δηλαδή, νοηματοδοτούν τη δράση τους.

Αυτό λοιπόν πολλές φορές μας βοηθάει να καταλάβουμε και την εξέλιξη ακόμα και της ίδιας της παιδαγωγικής. Να σας δώσω ένα παράδειγμα. Οι δάσκαλοι στο παρελθόν ασκούσαν και φυσική βία μέσα στις τάξεις, εκτός από τη λεκτική και τη συμβολική βία. Οι παλιότεροι, οι μεγαλύτεροι το έχουμε υποστεί, έτσι μεγαλώσαμε μες στα σχολεία. Αυτό δεν σήμαινε ότι ήταν

κακοποιητές, ούτε άνθρωποι οι οποίοι ήτανε σκληροί. Η βία ήταν ένα παιδαγωγικό εργαλείο. Η συμβολική βία, γιατί θεωρούσαν ότι το ξύλο έβγαινε από τον παράδεισο.

Έρχεται, λοιπόν, η παιδαγωγική κάποια στιγμή, ανατρέπει αυτή την εργαλειοθήκη και μας βάζει σε μια εντελώς διαφορετική κατάσταση. Βλέπετε πώς σημασιοδοτούσαν τη ζωή τους εκείνοι οι άνθρωποι, εκείνη την περίοδο οι άνθρωποι αυτοί. Με ένα εντελώς διαφορετικό τρόπο. Πιστεύαν ότι κάναν το καλό. Αυτό λοιπόν, προσέξτε, συνδέεται και με άλλες τάσεις, δηλαδή με τις μαθησιακές δυσκολίες που δεν ήταν αναγνωρισμένες κάποτε. Υπήρχαν μαθητές οι οποίοι γράφανε όλα τα ε με τον ίδιο τρόπο. Άρα λοιπόν ήταν ένας μαθητής που δεν ήξερε ορθογραφία. Άρα αυτός ήτανε κάποιος που μετά διέρρεε απ' την εκπαίδευση γιατί ήταν ανορθόγραφος και δεν μπορούσε να προχωρήσει τη γλώσσα.

Έρχονται, λοιπόν, τα διαγνωστικά εργαλεία για τις μαθησιακές δυσκολίες και πράγματι ανατρέπουν όλη τη σταδιοδρομία των μαθητών οι οποίοι έχουν εγνωσμένες μαθησιακές δυσκολίες, γιατί τότε ακριβώς δεν είχαμε τα εργαλεία.

Θα μπορούσε να πει κάποιος η επαγγελματική εξουθένωση μήπως υπήρχε στο παρελθόν και δεν την γνωρίζαμε ή την έχουμε σήμερα ταυτοποιήσει με έναν τρόπο ίσως και υπερβολικό κτλ.; Αυτό, λοιπόν, το λέω γιατί; Γιατί πρέπει να δούμε ακριβώς αυτή την εξέλιξη όλης αυτής της εργαλειοθήκης για να μπορούμε και να αναγνωρίζουμε φαινόμενα, να τα ταυτοποιούμε και κυρίως να παρεμβαίνουμε δραστικά και αποτελεσματικά. Γιατί ξέρετε, όλα αυτά τα ζητήματα πολλές φορές είναι και κοινωνικές κατασκευές και έχουν πίσω σημασίες, έχουν πίσω ιδεολογικά, πολιτικά, ακόμα και πολιτισμικά συμφραζόμενα.

Άρα λοιπόν για να κλείσω με την επαγγελματική εξουθένωση στην εκπαίδευση, η μη αναγνώριση του έργου που παρέχεται είναι ένας πολύ σημαντικός παράγοντας. Αυτό εκφράστηκε άλλωστε και από την εμπειρική έρευνα, η έλλειψη σεβασμού στη δουλειά που κάνουμε, η επιστημονική και επαγγελματική υποτίμηση, η μισθολογική εξαθλίωση και η φτωχοποίηση, ο διοικητικός αυταρχισμός και ο γραφειοκρατικός έλεγχος, η θεσμική αδιαφορία και η απουσία υποστήριξης.

Τα στοιχεία αυτά λοιπόν από τη βιβλιογραφία πραγματικά είναι πάρα πολύ κοντά στις τοποθετήσεις των συναδέλφων, γιατί ακριβώς αντανακλούν την πραγματικότητα των ανθρώπων οι οποίοι γνωρίζουν τα σχολεία μέσα στην καθημερινότητά τους. Άρα λοιπόν νομίζω ότι κινούμαστε σε μια περιοχή που σχεδόν έχουμε χαρτογραφήσει αυτό που λέμε επαγγελματική εξουθένωση ή τέλος πάντων burnout μέσα στην εκπαίδευση, το οποίο, όπως σας είπα, εμφανίζει μια πολύ μεγάλη εκλεκτική συγγένεια με την έννοια της εργασιακής αλλοτρίωσης.

Και καταλαβαίνετε ότι ακόμα βάζουμε και άλλα ζητήματα μέσα στη συζήτηση, θα ήθελα να μείνω μόνο λίγο, προσέξτε, στην τελευταία, στο τελευταίο εδώ bullet. Η τελειομανία και ο πληθωρισμός προσόντων. Αυτό λοιπόν και η τελειομανία μπορεί να είναι και εντός εισαγωγικών, αλλά βλέπετε υπάρχουνε πολύ μεγάλες πληθωριστικές τάσεις αυτή τη στιγμή στην αναζήτηση προσόντων μέσα από επιμορφώσεις, πιστοποιήσεις, οι οποίες πολλές φορές τι κάνουν; Κρίνουνε τη μονιμοποίηση ή την εξέλιξη μέσα στη διοικητική ιεραρχία της εκπαίδευσης.

Θα μπορούσε να πει κάποιος πού είναι το κακό; Δια βίου μάθηση, άρα πρέπει να είμαστε σε μία διαδικασία αναζήτησης προσόντων, από την προσχολική ηλικία μέχρι το βαθύ γήρας. Φοβούμαι όμως ότι αυτό έχει έναν εργαλειακό χαρακτήρα, δηλαδή δημιουργεί μια τάση για αποδοτικότητα, αποτελεσματικότητα άνευ περιεχομένου και οδηγεί σε μία εργαλειακή επιτελεσματικότητα.

Αυτό λοιπόν πολλές φορές καταλήγει να είναι ένας ψυχαναγκασμός και συνδέεται μ' αυτό που είπα πριν, ότι ο πήχης ανεβαίνει πολλές φορές πάνω από όσο πρέπει, με αποτέλεσμα αυτό να είναι μια κοινωνική κατασκευή. Όταν ο πήχης ανεβαίνει πάνω από όσο πρέπει πάντα θα υπάρχουν κάποιοι που θα είναι κάτω από αυτόν τον πήχη. Και αυτό προσέξτε, συνδέεται με τις εκπαιδευτικές, τις κοινωνικές, τις πολιτισμικές ανισότητες, γιατί μπορεί να υπάρχουν ίσες ευκαιρίες θεωρητικά αλλά όταν ίσες ευκαιρίες ή τυπικές ευκαιρίες δίνονται σε απριόρι άνισους, διαφοροποιημένους, σε ανθρώπους οι οποίοι δεν έχουν τα ίδια μέσα, άρα στην ουσία πώς καταλήγουν; Καταλήγουνε σε μια διαδικασία αναπαραγωγής των ήδη υπάρχουσών ανισοτήτων.

Άρα λοιπόν ποια άλλα στοιχεία μπορούμε να εντοπίσουμε σήμερα μέσα σ' αυτή τη συζήτηση; Οι πολυάριθμες τάξεις. Η συμπεριφορά και τα προβλήματα ένταξης. Η ένταση των μαθησιακών δυσκολιών, οι συχνές αλλαγές, τα αναλυτικά προγράμματα στα εγχειρίδια, στις διδακτικές μεθόδους, ο φόρτος εργασίας, ο γραφειοκρατικός έλεγχος, οι πιέσεις των γονέων και των κηδεμόνων. Όλη αυτή η βεβαιότητα των επικείμενων αλλαγών και πολλές φορές αυτό το αίσθημα της παγίδευσης σε μια εργασία χωρίς προοπτικές.

Είναι λοιπόν στοιχεία τα οποία δημιουργούν πράγματι ένα πλαίσιο το οποίο βιώνεται όχι μόνο στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, πολλές φορές και στη δευτεροβάθμια και στην τριτοβάθμια, παρόλο που και εκεί υπάρχουν ασφαλιστικές δικλείδες. Και εκεί σας πληροφορώ ότι υπάρχουν πάρα πολλά προβλήματα, μέσα οι καθηγητές πανεπιστημίου για παράδειγμα κυνηγούν το ένα rare μετά το άλλο. Τη μία δημοσίευση μετά την άλλη. Και πολλές φορές έχουν καταλήξει να είναι επιτελεστικά όργανα τα οποία ασχολούνται μόνο με excel, με προϋπολογισμούς και δεν έχουν καμία σχέση με το έργο το οποίο καλούνται να κάνουν, δηλαδή την έρευνα και τη διδασκαλία.

Οι συνάδελφοι οι πανεπιστημιακοί μπορούν να με διαψεύσουν ή να με επαληθεύσουν στην πορεία. Άρα λοιπόν είναι πολύ κρίσιμο να δούμε την κοινωνική διάσταση της εξουθένωσης και αυτό το λέω γιατί; Γιατί πολλές φορές δίνεται η αίσθηση πως όλη αυτή η συζήτηση αφορά μόνο άτομα και μεμονωμένα υποκείμενα. Και κακώς κατά την άποψή μου υπάρχει μια έντονη ψυχολογίζουσα προσέγγιση.

Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει, δηλαδή, ότι το πλαίσιο είναι αυτό και το μεμονωμένο υποκείμενο όταν δεν μπορεί να ανταπεξέλθει σε αυτή τη συνθήκη φταίει γι' αυτό που δεν μπορεί να πετύχει. Άρα λοιπόν εδώ όλη αυτή η πίεση πολλές φορές εσωτερικεύεται στο μεμονωμένο υποκείμενο που στην προκειμένη περίπτωση είναι ο εκπαιδευτικός, άρα όλη η άλλη συζήτηση για τις κατασκευές, για το πλαίσιο, για τις πολιτικές που εφαρμόζονται, πολλές φορές ουδετεροποιείται, γίνεται ουδέτερη, και πολλές φορές είναι ανέγγιχτη.

Γι' αυτό λοιπόν θεωρούμε ότι κυρίως στην εκπαίδευση η ανθρωπολογική διάσταση είναι η πιο σημαντική γιατί έπρεπε άλλοι χώροι οι οποίοι αντιμετωπίζουν το ίδιο σύνδρομο και με μεγαλύτερη ενδεχομένως ένταση είναι οι γιατροί, οι νοσηλεύτες, ακόμα και οι αστυνομικοί και οι

δικαστικοί, σας πληροφορώ ότι γίνονται και εκεί έρευνες για την επαγγελματική εξουθένωση, γιατί ασχολούνται με ανθρώπους, με τη διαχείριση ανθρώπων μέσα σε σκληρές συνθήκες, άτομα τα οποία είναι στην απεξάρτηση, άτομα τα οποία είναι σε κοινωνικές υπηρεσίες.

Όλα, λοιπόν, αυτά τα στοιχεία μας δείχνουν ότι πρέπει να δούμε ακριβώς την επαγγελματική εξουθένωση όχι μονομερώς σαν ένα ψυχολογικό σύνδρομο, αλλά σε ένα ευρύτερο κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό ζήτημα.

Αν τώρα έχουμε τη δυνατότητα να αναζητήσουμε εναλλακτικές δυνατότητες ανάδρασης, είναι αυτό που είπα πριν, αρκεί ένας οδικός χάρτης ατομικής επιβίωσης; Βλέποντας, λοιπόν, τη βιβλιογραφία και με αφορμή το Συνέδριο και με άλλες αναζητήσεις, έφτασα κάποια στιγμή να βλέπω συνταγές ότι μπορεί να πάρουν οι εκπαιδευτικοί βιταμίνες, να κάνουνε τζόκινγκ, να κάνουνε γιόγκα, να κάνουν χαλάρωση, να εμπλουτίσουν τον ελεύθερο χρόνο για να μπορούν να αντέξουν όλο αυτό που υφίστανται μέσα στους εργασιακούς χώρους.

Λοιπόν, καμία αντίρρηση. Ας δούμε ακόμα και αυτή τη διάσταση η οποία είναι πώς να το πούμε (;), είναι μια διάσταση που μειώνει ενδεχομένως την ένταση. Αν όμως αποσυνδεθεί όλη αυτή η συζήτηση και πάμε σε μία τέτοια μόνο προσέγγιση, αντιλαμβάνεστε ότι δεν έχουμε ελπίδα. Δηλαδή το ίδιο ζήτημα θα επανέρχεται με μεγαλύτερη ένταση και πρέπει πράγματι να δούμε τι μπορεί να αμβλύνει ουσιαστικά την επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών.

Κατά την ταπεινή μου άποψη σχεδόν 30 χρόνια στην εκπαίδευση απ' όλες τις βαθμίδες και κυρίως πολλά χρόνια στην εκπαιδευτική έρευνα, για να είμαι ειλικρινής έχω και την τιμή στη ζωή μου να έχω διδάξει δασκάλους 9 χρόνια στο Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας και δασκάλους και νηπιαγωγούς. Οπότε είμαι πάρα πολύ κοντά στην κουλτούρα αυτού του εκπαιδευτικού χώρου και βιώνω πραγματικά τις αγωνίες του όλα αυτά τα χρόνια, ακόμα και από διαφορετικές θέσεις όπως τώρα κινούμαι περισσότερο στο χώρο της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Η αλλαγή, λοιπόν, παραδείγματος στον τρόπο άσκησης του εκπαιδευτικού έργου. Πρόκειται, λοιπόν, για μια άλλη κουλτούρα προσέγγισης. Αυτό νομίζω είναι που λείπει από τη συνολικότερη συζήτηση,

όχι μόνο στη χώρα μας, αλλά και διεθνώς. Οι δομικοί μετασχηματισμοί και οι θεσμικές αλλαγές ώστε να επαναπροσδιοριστεί ο ρόλος, η αποστολή των εκπαιδευτικών και η αλλαγή στο κοινωνικό τους στάτους.

Οι συνάδελφοι το είπαν πάρα πολύ ωραία. Ποιο είναι το κοινωνικό στάτους των εκπαιδευτικών σήμερα; Βλέπετε ότι ο εκπαιδευτικός αυτή τη στιγμή δεν έχει, προσέξτε, τη δυνατότητα να πείσει πολλές φορές για την τεχνογνωσία που κατέχει, για την επιστημονική γνώση που έχει, για την κατάρτιση που έχει. Αμφισβητείται από γονείς, από σχολιαστές των social media, από οποιονδήποτε άσχετο ή λιγότερο σχετικό και αυτό βλέπετε πλήττει ευθέως το επιστημονικό του κύρος.

Μην υποτιμούμε καθόλου, προσέξτε, τη μισθολογική αναβάθμιση. Εγώ θεωρώ, λοιπόν, η φτωχοποίηση και πραγματικά η μισθολογική υποτίμηση, η απαξίωση των εκπαιδευτικών είναι ένας πάρα πολύ σημαντικός παράγοντας, ο οποίος πολλές φορές αποσυνδέεται απ' όλη την άλλη συζήτηση, γιατί αν μιλήσει κάποια στιγμή κάποιος για τη μισθολογική αναβάθμιση θεωρείται ότι είναι συντεχνιακό αίτημα. Όχι, δεν είναι συντεχνιακό αίτημα. Είναι όρος ύπαρξης. Το να μπορείς να ζεις αξιοπρεπώς από την εργασία σου.

Γι' αυτό ανέφερα την αλλοτρίωση της εργασίας που θέτει ακριβώς ένα μεγαλύτερο υπαρξιακό ζήτημα, ακόμα και από την επαγγελματική εξουθένωση, η οποία μπορεί να αντιμετωπιστεί αν θέλετε και συμπτωματικά. Δηλαδή να πας σε ένα καλό ψυχοθεραπευτή ή σε έναν καλό σύμβουλο ή σε έναν καλό γιατρό και να σε βοηθήσει.

Το ζήτημα της εργασιακής αλλοτρίωσης συνδέεται, πιστέψτε με, με δομικές και θεσμικές παρακαταθήκες και το πιο σημαντικό ζήτημα είναι να δούμε αυτό που λέμε την ποιότητα στην εργασία, στον 21^ο αιώνα και την ποιότητα στην εργασία κυρίως μέσα στα σχολεία. Αυτό που λέγαμε κάποτε λειτούργημα βλέπετε έχει μετασχηματιστεί η ορολογία πια και το λέμε επάγγελμα. Εδώ υπάρχει και μια διαφωνία πολλές φορές και στη βιβλιογραφία, κατά πόσο είναι λειτούργημα - κατά πόσο είναι επάγγελμα. Και πολλές φορές λέμε επαγγελματική ανάπτυξη, ακόμα και εγώ πολλές φορές χρησιμοποιώ τον όρο επαγγελματική ανάπτυξη για να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε μέσα στη διεθνή συζήτηση. Αλλά βλέπετε εδώ υπάρχει μια μετατόπιση η οποία συνδέεται αυτό που σας είπα πριν με την εργαλειακή

επιτελεστικότητα, δηλαδή τι είναι ο εκπαιδευτικός; Είναι ένας απλά υπάλληλος μιας γραφειοκρατίας με τη λογική του εντέλεσθαι (;) ή είναι ένας παιδαγωγός με όραμα, με ελευθερία και κυρίως με αυτό που σας είπα, με την ανθρωπολογική διάσταση; Να αναπτύξει, δηλαδή, ακριβώς αυτή την ανθρωπολογική διάσταση μέσα στις τάξεις.

Άρα λοιπόν η σύνδεση της ευρύτερης εργασιακής αλλοτρίωσης δεν είναι καθόλου τυχαία με την επαγγελματική εξουθένωση. Πράγματι εμφανίζει και εκλεκτική συγγένεια αλλά ακόμα και από τις προσωποκεντρικές ή τις εργασιοκεντρικές προσεγγίσεις, πρέπει να εστιάσουμε στα ευρύτερα συμπτώματα αυτής της κοινωνικής παθολογίας η οποία εμφανίζεται στον 21^ο αιώνα. Και κατά την άποψή μου οι εκπαιδευτικοί και γενικότερα ο χώρος της εκπαίδευσης οφείλουν να αναμετρηθούν και κυρίως να τοποθετηθούν ενεργητικά απέναντι σ' αυτήν την εποχή της ασάφειας, αυτή την εποχή της σύγχυσης, ο Zygmunt Bauman μας ανέφερε τον όρο ρευστή νεωτερικότητα.

Αυτή η ρευστότητα, η αβεβαιότητα η οποία συνδέεται με αυτό που είπε ο Καστοριάδης άνοδο της ασημαντότητας. Βλέπουμε, λοιπόν, παντού μια σχετικοποίηση, μια απροσδιοριστία των αξιών, βλέπουμε προσέξτε την αποθέωση του εγωιστικού υποκειμενισμού. Κάποτε κάνανε αγώνα στη φιλελεύθερη παράδοση της νεωτερικότητας για τα ατομικά δικαιώματα, σήμερα βλέπετε ότι το άτομο έχει εκφυλιστεί σε εγωιστική υποκειμενικότητα. Είναι κάτι πιο βαθύ, πιο σκοτεινό και ειλικρινά εκεί πιστεύω είναι το ζήτημα.

Και παράλληλα βλέπουμε μια απαξίωση για κάθε συλλογικό πρόταγμα το οποίο επιχειρεί ή σκέφτεται τουλάχιστον μια καλύτερη μέρα για όλους, δηλαδή οι καθολικές αφηγήσεις στη μετανεωτερικότητα τι βλέπουμε; Να έχουν υποχωρήσει και κυρίως να λοιδορούνται, να απαξιώνονται, να αμφισβητούνται και εδώ λοιπόν νομίζω είναι το κρίσιμο μέρος της συζήτησης. Είναι ο ρόλος των εκπαιδευτικών μέσα σ' αυτήν τη νέα συνθήκη. Αυτό που λέμε επαγγελματική ταυτότητα πώς διαμορφώνεται, πώς λειτουργούν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στις πιέσεις που τους ασκούνται, ποια είναι η εικόνα τους για την επαγγελματική τους ανάπτυξη και πολλές φορές η αυτοεικόνα τους, είναι πολύ σημαντικό να ρωτήσουμε τους ίδιους τους εκπαιδευτικών πώς εισπράττουν τον εαυτό τους, οι καινούργιες απαιτήσεις, οι καινούργιες

δυσκολίες, πράγματι τα σχολεία δεν είναι σήμερα ούτε μονογλωσσικά, ούτε μονοθρησκευτικά, ούτε μονοπολιτισμικά. Είναι σύνθετες περιοχές.

Αυτά λοιπόν τα στοιχεία πράγματι οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να τα αντιμετωπίσουν ούτε καν με τη βασική τους εκπαίδευση. Απαιτείται διαρκής επιμόρφωση, εγώ θα ήμουν πολύ τολμηρός να ζητήσουν κάποια στιγμή οι εκπαιδευτικοί αυτό που ισχύει και στα πανεπιστήμια, το sabbatical, την περιοδική άδεια μετά από 5 χρόνια. Να μην πω τρία. Μετά από επτά χρόνια, έστω. Να μπορούν να αποφορτίζονται, να κάνουν κάτι που τους ενδιαφέρει. Είναι δίκαιο αίτημα, μπορούν να το ζητήσουν.

Αυτό που λέμε η ατομική και κοινωνική τους δράση, να δούμε τον ρόλο των οργανωμένων συμφερόντων, είναι πολύ σημαντικό το ότι αυτή η δράση γίνεται από δύο μεγάλα Σωματεία, από δύο μεγάλες Ομοσπονδίες δύο χωρών. Αυτό λοιπόν τι δείχνει; Δείχνει ότι τα συνδικάτα σήμερα είναι μαθησιακά περιβάλλοντα, έχουν βάλει μέσα στις επεξεργασίες τους και την τεκμηριωμένη γνώση και την έρευνα, άρα λοιπόν οι διεκδικήσεις δεν είναι μόνο συντεχνιακά αιτήματα, δομούνται σε ορθολογικές συνθήκες και να δούμε κάποια στιγμή κριτικά, αναστοχαστικά τις κατευθύνσεις της κυρίαρχης εκπαιδευτικής πολιτικής, η οποία προφανώς διαμορφώνει το πλαίσιο μέσα στο οποίο τα υποκείμενα καλούνται να λειτουργήσουν. Και κυρίως οι εκπαιδευτικοί. Και η κυρίαρχη πολιτική, κοιτάξτε να δείτε, δεν είναι μια εκπαιδευτική πολιτική πια κλειστών συνόρων. Κατεβαίνει από το παγκόσμιο επίπεδο, το υπερεθνικό, το εθνικό, το περιφερειακό, το τοπικό και φτάνει κάποια στιγμή στη σχολική αίθουσα.

Άρα λοιπόν όλη αυτή η κατάταξη πολλές φορές τι δείχνει; Δείχνει ότι ο μεμονωμένος εκπαιδευτικός ανυπεράσπιστος, όσο και ανθεκτικός να είναι, έχει να σηκώσει όλη αυτή την ιεραρχία, η οποία πολλές φορές τον αγνοεί εντελώς. Γιατί; Γιατί ακριβώς δεν λογίζεται ποτέ ούτε η θέλησή του, ούτε η γνώμη μου.

Άρα, γι' αυτό πολλές φορές, αγαπητέ Γιώργο, στην έρευνα, βάζουμε τις αφηγήσεις των εκπαιδευτικών πολλές φορές να συμπληρώσουν τους στατιστικούς πίνακες. Είναι το πιο σημαντικό. Όχι να τους πούμε, αλλά να τους ακούσουμε.

Και με αυτή την έννοια λοιπόν η πρόκληση βρίσκεται εδώ, και εδώ αναδύεται και η ευκαιρία και σας ευχαριστώ πάρα πολύ γι' αυτή την πρόσκληση να μοιραστώ μαζί σας αυτές τις λίγες σκέψεις. Να είστε καλά.

ΣΤ. ΠΕΤΡΑΚΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ τον κ. Καθηγητή. Θα παρακαλούσα τα μέλη του δεύτερου Προεδρείου να έρθουν για τη συνέχιση της διαδικασίας. Είπαμε να συνεχίσουμε.

Εάν δεν υπάρχει αντίρρηση επειδή είμαστε αρκετά εκτός χρόνου είπαμε να επωφεληθούμε, να μην γίνει το διάλειμμα για καφέ, όποιος θέλει μπορεί να πάρει απέξω και να έρθει μέσα, για να συνεχίσει η διαδικασία προκειμένου να μην βγούμε πολύ εκτός χρόνου, με δεδομένου ότι και το ελαφρύ γεύμα είναι περίπου στις 2 η ώρα. Όχι, όχι, δεν προβλέπεται απ' το πρόγραμμα. Ερωτήσεις μετά και την επόμενη εισήγηση.

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΙΚΙΝΗΣ: Πρόεδρος Δ.Ο.Ε.

Δρ. ΜΥΡΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Πρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΡΟΥΛΗΣ: Οργανωτικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΖΟΡΜΠΑΣ: Ειδικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΚΩΣΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Βοηθός Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΤΑ ΒΕΝΕΤΟΠΟΥΛΟΥ: Υπεύθυνη Εκδόσεων Δ.Ο.Ε.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΙΝΗΣ: Βοηθός Γενικός Οργανωτικός Π.Ο.Ε.Δ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΚΟΥΜΑΣ: Υπεύθυνος Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων Δ.Ο.Ε.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΕΠΤΟΥΡΓΙΔΟΥ: Μέλος Δ.Σ. Δ.Ο.Ε.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ: Πρόεδρος Συλλόγου Ορεστιάδας

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Καλησπέρα και από μας, το 2^ο Προεδρείο. Να συνεχίσουμε τη διαδικασία.

Συνεχίζουμε με τον κ. Ελευθέριο Κληρίδη, τον Καθηγητή της Συγκριτικής Παιδαγωγικής στο Πανεπιστήμιο της Κύπρου, Πρόεδρο της

Ευρωπαϊκής Εταιρείας Συγκριτικών Σπουδών στην Εκπαίδευση, συν-εκδότη του επιστημονικού περιοδικού European Education. Κύριε Καθηγητά, έχετε τον λόγο.

«Από την εδραίωση του ενωτικού κινήματος στην αύξηση της οικονομικής ανταγωνιστικότητας: Πολιτικές διαστάσεις του επαγγελματικού άγχους των εκπαιδευτικών».

Ε. ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Ευχαριστώ πολύ. Να σας ευχηθώ Καλή Χρονιά και εγώ με τη σειρά μου και θα ήθελα να ευχαριστήσω την ΠΟΕΔ για την πρόσκληση να είμαι εδώ σήμερα μαζί σας και να μοιραστώ κάποιες σκέψεις αναφορικά με την έννοια του επαγγελματικού άγχους.

Θα ήθελα να συνεχίσω στο ίδιο πνεύμα το οποίο εγκαινίασε ο συνάδελφος ο κ. Φωτόπουλος, και η δική μου η εισήγηση ανήκει στο ποιοτικό, αν θέλετε, παράδειγμα, απλά θα προσθέσω στην κοινωνιολογική θεώρηση του συναδέλφου, θα προσθέσω κάποιες ιστορικές και συγκριτικές σκέψεις οι οποίες φυσικά πηγάζουν από τη δική μου επαγγελματική ταυτότητα, ανήκω στο χώρο της συγκριτικής παιδαγωγικής και της ιστορίας της εκπαίδευσης.

Από τις τελευταίες δεκαετίες του προηγούμενου αιώνα αρχίζει να παρατηρείται έντονο ερευνητικό ενδιαφέρον σε διεθνές επίπεδο αναφορικά με το άγχος που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί ως απόρροια του επαγγέλματός τους. Ειδικότερα διερευνώνται οι παράγοντες που το προκαλούν, σκιαγραφούνται τα χαρακτηριστικά γνωρίσματά του, προβάλλονται οι σωματικές και οι ψυχικές επιπτώσεις τους στη ζωή τους και κατατίθενται προτάσεις για την αποτελεσματική διαχείρισή του. Η βιβλιογραφία σε διεθνές επίπεδο είναι πάρα πολύ πλούσια, επίσης σε κυπριακό επίπεδο είναι πλούσια και απ' ό,τι φαίνεται άρχισε και στην Ελλάδα να εμπλουτίζεται τα τελευταία χρόνια.

Η παρούσα εισήγηση επιδιώκει να αναπλαισιώσει ερμηνευτικά την επιστημονική συζήτηση, εξετάζοντας και επαναπροσδιορίζοντας το εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών όχι απλά ως ένα φυσιολογικό και σχολειοκεντρικό πρόβλημα ψυχοκινητικής κυρίως φύσεως και τεχνοκρατικής αντιμετώπισης με εστίαση στον ίδιο τον εκπαιδευτικό και το σχολείο και την κοινότητα που εργάζεται, αλλά πρωτίστως ως ένα θέμα, ως ένα βαθιά

πολιτικό, ιδεολογικό και θεσμικό ζήτημα ελέγχου, διακυβέρνησης και χρηματοδότησης της εκπαίδευσης.

Πιο συγκεκριμένα, υπόθεση εργασίας μας, θα επιχειρήσουμε να δείξουμε ότι οι πιέσεις που ασκούνται στους εκπαιδευτικούς και γενικότερα στο επάγγελμά τους είναι συχνά απόρροια του δομικά αντιφατικού τρόπου που συγκροτείται είτε ρητά, είτε έμμεσα, η επαγγελματική ομάδα των εκπαιδευτικών από τον πολιτικό εκπαιδευτικό λόγο και κυρίως η θέση και ο ρόλος της στην εκπαίδευση και την κοινωνία. Οι θεμελιώδεις αντιφάσεις που δημιουργούνται ρυθμίζουν συχνά το άγχος και τις κυριότερες πτυχές, πηγές ή αιτίες του, διαμορφώνονται και συνεπώς είναι συχνά πιο εμφανείς σε περιόδους κοινωνικού και εκπαιδευτικού μετασχηματισμού.

Για το σκοπό αυτό θα παρουσιαστούν δυο συγκεκριμένα επεισόδια από την ιστορική τροχιά της ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης κατά την οποία οι εκπαιδευτικοί βιώνουν έντονες πιέσεις σχετικά με το επάγγελμα και τις εργασιακές τους συνθήκες.

Το πρώτο επεισόδιο είναι αυτό που αναφέρει ο συνάδελφος Δημήτρης Χαραλάμπους το διδακτικό ζήτημα τοποθετείται στην περίοδο της πρώιμης βρετανικής αποικιοκρατίας στην Κύπρο, σε αυτό το νεωτερικό επεισόδιο το άγχος που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί σχετίζεται με τον απαιτητικό ρόλο που τους ανατίθεται από την εκκλησιαστική και κοσμική ελληνοκυπριακή ηγεσία του αγγλοκρατούμενου νησιού, για τη διάδοση και εδραίωση της ενωτικής ιδεολογίας και την προετοιμασία του για ένταξη στο ελεύθερο ελληνικό κράτος, τη στιγμή που όχι μόνο παραμένουν επαγγελματικά ακατοχύρωτοι και οικονομικά εξαθλιωμένοι και εργάζονται κάτω από αναξιοπρεπείς όρους εργασίας, αλλά παράλληλα αποτρέπονται τόσο από την ίδια πολιτική τους ηγεσία και την κοινή γνώμη, όσο και από τους ίδιους, την ίδια τους τη συνείδηση ως μια μορφή εθνικής αυτορρύθμισης, από το να διεκδικήσουν τη βελτίωση της οικονομικής θέσης τους και την αναβάθμιση του κύρους του επαγγέλματός τους.

Το δεύτερο επεισόδιο, πιο σύγχρονο, αναφέρεται, αφορά στον σύγχρονο κόσμο της λεγόμενης όπως την ονομάζει ο Stephen Ball υπερεθνικής νεοφιλελεύθερης διακυβέρνησης της εκπαίδευσης, όπου το επαγγελματικό άγχος και οι στρεσογόνες καταστάσεις που βιώνουν οι εκπαιδευτικοί συνδέονται συχνά με τη χρήση της σύγκρισης και των αριθμών.

Θα επιχειρήσουμε να δείξουμε ότι η επιλεκτική εργαλειοποίησή τους από πολιτικούς θεσμούς και φορείς της γραφειοκρατίας του κυπριακού κράτους προβάλλει και διαμορφώνει μια άκρως απαξιωτική δημόσια εικόνα για τους εκπαιδευτικούς ως μη εργασιακά και οικονομικά προνομιούχα αλλά εξαιρετικά αναποτελεσματική επαγγελματική ομάδα, τη στιγμή που ταυτοχρόνως επιφορτίζονται με το δύσκολο έργο της καλλιέργειας στους μαθητές και τις μαθήτριες των κομβικών εκείνων δεξιοτήτων που θεωρούνται καθοριστικές για την οικονομική παραγωγικότητα και ενίσχυση της διεθνούς ανταγωνιστικότητας της χώρας.

Τι λέει η βιβλιογραφία, τι λέει η επιστημονική συζήτηση, πολλές απ' αυτές τις απόψεις, τις θέσεις τις έχετε αρθρώσει εδώ, τις έχουμε ακούσει εδώ. Η συστηματική και κριτική ενασχόλησή μας με τη βιβλιογραφία κυρίως της λεγόμενης σχολικής, του κινήματος της σχολικής αποτελεσματικότητας και σχολικής βελτίωσης, καταδεικνύει ότι το επαγγελματικό άγχος των εκπαιδευτικών τείνει να προσδιορίζεται με συγκεκριμένους τρόπους. Πρώτον: τείνει να φυσικοποιείται, δηλαδή «το άγχος είναι, πάντοτε ήταν και πάντοτε θα είναι μέρος του να είσαι ζωντανός» αναφέρει ο Μείσον, ενώ ο Σίλειϊ επισημαίνει ότι «αυτό δεν μπορεί και δεν πρέπει να αποφεύγεται».

Υπό το πρίσμα αυτό το άγχος συχνά στη βιβλιογραφία αντιμετωπίζεται θετικά ως πηγή παρώθησης και παρακίνησης για επαγγελματική επιτυχία και ικανοποίηση που θα πρέπει όμως να τεθεί υπό έλεγχο, ούτως ώστε να μην μετατραπεί σε πρόβλημα. Το άγχος γίνεται πρόβλημα, σύμφωνα πάντα με τη βιβλιογραφία, όχι απλά επειδή επηρεάζει αρνητικά την ψυχική και σωματική υγεία του εκπαιδευτικού, αλλά κυρίως διότι υπονομεύει την ποιότητα της διδασκαλίας και την αποδοτικότητα ή παραγωγικότητά του.

Ένας δεύτερος τύπος του επιστημονικού λόγου είναι ότι το άγχος συχνά προβάλλεται ως ένα ψυχοκοινωνικό χαρακτηριστικό της φύσης της εργασίας που επιτελεί ο εκπαιδευτικός, προσδιορίζεται, δηλαδή, ως η σχέση ή η αλληλεπίδρασή του με το σχολικό περιβάλλον και ειδικότερα «η ανικανότητά του να διαχειριστεί αγχογόνα ερεθίσματα του περιβάλλοντος». Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά ο Τσάκιρος: το άγχος είναι ένα σύνολο από δυσάρεστες συναισθηματικές, γνωστικές και συμπεριφοριστικές αντιδράσεις που προκαλούνται όταν οι περιβαλλοντικές απαιτήσεις του σχολείου, όπως τις

αντιλαμβάνεται ο εκπαιδευτικός, είναι κατά πολύ μεγαλύτερες από τις ικανότητές του να τις αντιμετωπίσει. Ως κοινωνικό, ως ψυχοκοινωνικό φαινόμενο το άγχος τείνει να εξατομικεύεται, να συνδέεται, δηλαδή, με την προσωπικότητα του εκπαιδευτικού και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της και κυρίως, όπως αναφέραμε πιο πάνω, την αδυναμία του να διαχειριστεί τις πιέσεις του περιβάλλοντός του και να επιτελέσει αποτελεσματικά το έργο του.

Υπό το πρίσμα αυτής της θεώρησης προφανώς, η αντιμετώπισή του εστιάζει στον ίδιο τον εκπαιδευτικό και στην αλλαγή των σκέψεων, στάσεων, συναισθημάτων και συμπεριφορών του. Εν ολίγοις στην αλλαγή της ίδιας της επαγγελματικής και προσωπικής του ταυτότητας ή τουλάχιστον πτυχών αυτής.

Από την άλλη, το περιβάλλον του σχολείου και της ίδιας της εργασίας θεωρείται σταθερό και ανεξέλεγκτο ως απρόβλεπτο και αέναα μεταβαλλόμενο, με τους εκπαιδευτικούς να είναι αυτοί οι οποίοι θα πρέπει να προσαρμοστούν σ' αυτή την πραγματικότητα.

Παρόλο που η καταπολέμηση του άγχους συχνά προβάλλεται ως υπόθεση όλων, δηλαδή των διαμορφωτών πολιτικής, των ερευνητών, των κοινωνικών εταίρων και των ίδιων των εκπαιδευτικών, η έμφαση συχνά παραμένει στον ίδιο τον εκπαιδευτικό, αφού οι στρατηγικές που προτείνονται για την αντιμετώπισή του τείνουν, όπως έχω πει, να εξατομικεύονται.

Σ' αυτό το πλαίσιο η αναδόμηση των αντιλήψεών του και η τροποποίηση των πεποιθήσεών του συχνά προβάλλονται ως κατάλληλες διανοητικές τεχνικές διαχείρισης του άγχους, παράλληλα με τις σωματικές τεχνικές που σκοπό έχουν να κατευνάσουν το σώμα.

Άλλες στρατηγικές που συχνά προτείνονται είναι αυτές της άμεσης ενέργειας ή αυτές της ανακούφισης, οι οποίες επιδιώκουν να απαλύνουν την οδυνηρή συναισθηματική εμπειρία μιας στρεσογόνας κατάστασης, παρά να εξαλείψουν την πηγή ή τις πηγές που την προκαλούν.

Προτείνονται, επίσης, διάφορα βήματα για την αντιμετώπιση του άγχους, με πρώτο την αποδοχή της ύπαρξής του, αλλά και την οικοδόμηση της πίστης ότι μπορεί όχι μόνο να αντιμετωπιστεί αλλά και να προληφθεί.

Η αντίσταση των εκπαιδευτικών στην αναζήτηση βοήθειας από ειδικούς, δεν υπονοείται απλώς μία αφύσικη πράξη, αλλά προσδιορίζεται επίσης ως τροχοπέδη στην αντιμετώπισή του.

Η μόνη συλλογική δράση που συχνά προτείνεται από τη βιβλιογραφία - στη βιβλιογραφία για τη διαχείριση του άγχους, τείνει να αφορά το σχολείο ως οργανισμό και ως ευρύτερη τοπική κοινότητα. Η διαχείριση του άγχους δεν περιορίζεται σε προσωπικό και διαπροσωπικό επίπεδο, αναφέρουν οι Τσάκελος και Βασταρδής, αλλά περιλαμβάνει οργανωσιακές και κοινοτικές στρατηγικές αντιμετώπισης, με τη δράση της διευθυντικής ομάδας του σχολείου να προβάλλεται ως κομβική για τη συγκρότηση και αποτελεσματική υλοποίησή τους.

Σε ορισμένες περιπτώσεις κομβική θεωρείται και η δράση των διαμορφωτών πολιτικής αλλά αυτή συχνά περιορίζεται προς την κατεύθυνση της αναγνώρισης του προβλήματος και της συνεπακόλουθης ενθάρρυνσης της διαμόρφωσης ειδικών προγραμμάτων για την αντιμετώπιση του άγχους σε σχολική βάση.

Η ασάφεια των σκοπών και των στόχων της εκπαίδευσης και η αμφισημία και η συχνά ελλιπής συνεκτικότητα που τους χαρακτηρίζει ή οι αντιφάσεις που επίσης παρατηρούνται σε ένα σχολικό εκπαιδευτικό σύστημα και η ιδεολογική διαφοροποίηση των προσδοκιών της πολιτείας και της κοινωνίας αναφορικά με το έργο που πρέπει να επιτελέσουν οι εκπαιδευτικοί, σπανίως προσδιορίζονται, σύμφωνα με τον Έστεβε, ως αιτίες επαγγελματικού άγχους.

Αντιθέτως, αυτό που κυριαρχεί στη βιβλιογραφία είναι ότι το άγχος αποτελεί ζήτημα σχολειοκεντρικής κυρίως προέλευσης, γι' αυτό και οι πιο συχνές πηγές άγχους που προβάλλονται σ' αυτή είναι η διαχείριση αδιάφορων, έχουν λεχθεί πολλές απ' αυτές, είναι η διαχείριση αδιάφορων μαθησιακών και δύσκολων σε συμπεριφορά μαθητών και μαθητριών, ο βαρύς εξωδιδασκτικός φόρτος εργασίας, τα επιπρόσθετα διοικητικά και γραφειακά καθήκοντα, σε συνδυασμό με την έλλειψη επαρκών μέσων στήριξης και χρηματοδότησης, καθιστούν αγχωτικό το επάγγελμα του εκπαιδευτικού, διότι υπάρχει άγχος στην επιτυχή διεκπεραίωσή τους.

Η διαχείριση των συνεχών αλλαγών, ή να τις ονομάσουμε καινοτομίες, όπως τις ονομάζει ο πολιτικός κυρίαρχος λόγος, που λαμβάνουν χώρο στην εκπαίδευση συχνά, και η έλλειψη πληροφόρησης ή αποτελεσματικής επιμόρφωσης για το πώς θα εφαρμοστούν αυτές, η φτωχή επικοινωνία και η ύπαρξη ανταγωνισμών μέσα στη σχολική ομάδα, ο περιορισμένος έπαινος ή οι αμοιβές, αλλά και η επίσημη και ανεπίσημη αξιολόγηση εμφανίζονται επίσης να είναι παράγοντες που προκαλούν μεγάλο άγχος στους εκπαιδευτικούς, σύμφωνα πάντα με τη βιβλιογραφία, όπως επίσης και η μειωμένη επιρροή στις αποφάσεις του σχολείου, η έλλειψη σεβασμού από την τοπική κοινότητα και η κακόβουλη ανάμειξη των γονιών στις σχολικές υποθέσεις και στη διδασκαλία. Πολλοί από αυτούς τους παράγοντες έχουν ήδη φτάσει και στην Ελλάδα. Ωραία.

Από το πρίσμα του ιστορικού τώρα, βάζω το καπέλο του ιστορικού αν θέλετε, η μελέτη της ιστορικής τροχιάς της ανάπτυξης της εκπαίδευσης στην Κύπρο καταρρίπτει τόσο τη σχολιοκεντρική προέλευση και την ψυχοκοινωνική θεώρηση του άγχους, όσο και τη φυσικοποίηση και τις εισηγήσεις για την εξατομικευμένη διαχείρισή του. Ειδικότερα η ανάλυση του λεγόμενου διδασκαλικού ζητήματος στην περίοδο της πρώιμης αγγλοκρατίας καταδεικνύει ότι οι πιέσεις που δέχονται οι δημοδιδάσκαλοι και οι στρεσογόνες καταστάσεις που βιώνουν ως απόρροια του επαγγέλματός τους έχουν συχνά πολιτική και θεσμική παρά ψυχοκοινωνική και σχολιοκεντρική προέλευση.

Ας πάρουμε τα πράγματα από την αρχή.

Τέλος του 19^{ου} αιώνα: ο ραγδαίος πολλαπλασιασμός των σχολείων τις πρώτες δεκαετίες της βρετανικής διοίκησης της Κύπρου και η συνακόλουθη αύξηση του αριθμού δασκάλων - διδασκαλισσών, είχε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία μιας νέας επαγγελματικής τάξης, της διδασκαλικής ομάδας. Ο Νόμος 18 του 1898 διαμόρφωσε το θεσμικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτούργησε η ομάδα αυτή έως περίπου και τη δεκαετία του 1920, με την υπαλληλοποίησή τους.

Το σύστημα της εκπαιδευτικής αυτοδιοίκησης το οποίο καθιέρωσε ο Νόμος αυτός, στο πλαίσιο της φιλελευθερίζουσας εκπαιδευτικής πολιτικής των Βρετανών, αντί να δίνει τον έλεγχο της εκπαίδευσης στο κράτος, όπως θα πρόσταζε ο νεωτερικός εκσυγχρονισμός του νησιού, τον

έδωσε στα χέρια της Ελληνοκυπριακής Κοινότητας με προεξέχοντα τον ρόλο της εκκλησίας στα εκπαιδευτικά δρώμενα του τόπου.

Ο έλεγχος αυτός παρέίχε τη δυνατότητα στην εκκλησιαστική και την κοσμική ηγεσία των Ελληνοκυπρίων να ακολουθήσει μία ελληνοκεντρική εκπαιδευτική πολιτική στην εκκολαπτόμενη σχολική εκπαίδευση, η οποία προσδιόριζε τους δασκάλους ως υπηρέτες της ένωσης και ως σκαπανείς της μεγάλης ιδέας. Είχε, δηλαδή, ως βασικό σκοπό της την καλλιέργεια της Ελληνικής εθνικής ταυτότητας στους μαθητές και στις μαθήτριες και την προώθηση της ελληνικής αλύτρωτης ιδεολογίας στο νησί που απέβλεπε στην ένωσή του με τη μητέρα Ελλάδα αφενός και αφετέρου στην ένταξη όλων των αλύτρωτων Ελλήνων σε ένα μεγάλο ελληνικό εθνικό κράτος το οποίο θα προσομοίαζε όπως λέει και ο Τρομουλίδης με τη βυζαντινή αυτοκρατορία.

Αν και το ιερό και εθνικό, αν και το ιερό καθήκον και ο εθνικός ρόλος της διάδοσης και εδραίωσης της ενωτικής ιδεολογίας έως τα ακρότατα σημεία του νησιού τον ανέλαβε κατά κύριο λόγο η διδασκαλική τάξη, εντούτοις στα πλαίσια του συστήματος της εκπαιδευτικής αυτοδιοίκησης η τάξη αυτή βρισκόταν συνεχώς σε εξαιρετικά δυσμενή θέση, καθώς οι δάσκαλοι ήταν απολύτως εξαρτημένοι από τις Σχολικές Επιτροπές των κοινοτήτων και των πόλεων από τις οποίες διορίζονταν και απολύονταν κατ' έτος με αναξιοπρεπείς διαδικασίες και αμείβονταν με εξευτελιστικούς μισθούς και χωρίς καμία πρόβλεψη για σύνταξη ή οποιαδήποτε άλλη κοινωνική ασφάλιση.

Πιο συγκεκριμένα: σύμφωνα με τις πρόνοιες του Νόμου 18 του 1895, αρμόδιες για τον διορισμό και επαναδιορισμό, την παύση και τον καθορισμό της ετήσιας αμοιβής των εκπαιδευτικών ήταν οι Σχολικές Επιτροπές, τα μέλη των οποίων χωρίς να κατέχουν τα απαραίτητα προσόντα, αξιολογούσαν τους εκπαιδευτικούς στη βάση ενός αυθαίρετα και υποκειμενικά μεγάλου φάσματος κριτηρίων που περιλάμβανε ανάμεσα σε άλλα το παιδευτικό - παιδαγωγικό ποίον του δασκάλου, τις οικονομικές απαιτήσεις του, τις σχέσεις του με την κοινότητα και τις αρχές της, την εθνική και θρησκευτική δράση του και γενικότερα την παρουσία του ως κοινωνικού προτύπου, ο φάρος του χωριού, με ιατρικές και νομικές γνώσεις, με αγροτικές δεξιότητες και με διπλωματικές ικανότητες επίλυσης ποικίλων προβλημάτων που απασχολούσαν τις τοπικές κοινότητες.

Όπως αναφέρει χαρακτηριστικά αρθρογράφος της εποχής: οι δάσκαλοι ήταν υποχείριοι ασυνείδητων κομματαρχικών και αγραμμάτων τινών προκρίτων.

Οι δάσκαλοι, λοιπόν, κατευθυνόμενοι από την εργασιακή επισφάλεια που ευνοούσε η εκπαιδευτική αυτοδιοίκηση βίωναν μία σκληρή ανταγωνιστική πραγματικότητα, η οποία σε προσωπικό και διαπροσωπικό επίπεδο ενθάρρυνε την κολακεία και την υποτέλεια, τις δωροδοκίες των μελών των Σχολικών Επιτροπών και την αποδοχή χαμηλών μη ενιαίων, ανάλογα με το φύλο, και μη τακτικά καταβαλλόμενων μισθών. Ο οξύς ανταγωνισμός διαμόρφωνε επίσης το φαινόμενο της ετήσιας μετοικεσίας του διδασκαλικού κόσμου, την ετήσια τάλαιπωρία της αλλαγής σχολείου, της εξεύρεσης νέας εργασίας και κατοικίας και της εκ νέου προσαρμογής.

Σε κοινοτικό και σχολικό επίπεδο οι επιπτώσεις της αυτοδιοίκησης της εκπαίδευσης και του επαγγελματικού ανταγωνισμού που ευνοούσε διευκόλυναν την τοκογλυφία, αφού πολλοί δάσκαλοι αναγκάζονταν να δανειστούν χρήματα για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των οικογενειών τους, ειδικότερα τους καλοκαιρινούς μήνες που δεν πληρωνόντουσαν, καθώς και το λεγόμενο σαββατιάτικο, την εκ περιτροπής προσφορά τροφίμων στους δασκάλους από τις οικογένειες των μαθητών και των μαθητριών τους, για να μπορέσουν να θρέψουν τους εαυτούς τους και τις οικογένειές τους.

Η απόγνωση και η ταπείνωση που βίωναν οι δάσκαλοι ως απόρροια του επαγγέλματός τους δεν ήταν προϊόν της προσωπικότητάς τους ή κάτι το φυσιολογικό, ούτε και μπορούσαν να αντιμετωπισθούν είτε ατομικά και διαπροσωπικά, είτε σε επίπεδο σχολικής μονάδας και κοινότητας, αφού τέτοιες δράσεις φαίνεται να επιτείνουν αντί να επιλύουν το πρόβλημα.

Αντιθέτως, αυτές ήταν, όπως είχε επισημανθεί πολύ νωρίς από κριτικούς αναγνώστες της εκπαιδευτικής αυτοδιοίκησης «συνέπεια νόμου ελαττωματικού και ελλιπούς που θα μπορούσαν να επιλυθούν μόνο σε πολιτικό και θεσμικό επίπεδο». Αν και αρθρώθηκε επανειλημμένα η θέση ότι θα έπρεπε οι δάσκαλοι να στραφούν προς την αποικιακή κυβέρνηση και να απαιτήσουν τη βελτίωση του κύρους και της οικονομικής θέσης τους, ήταν έκδηλη η δυσπιστία τους προς τους Άγγλους σε σχέση με τα ανταλλάγματα τα οποία ενδεχομένως θα απαιτούσαν σε περίπτωση που ανταποκρίνονταν στα αιτήματά τους.

Η στροφή προς την κυβέρνηση δεν ήτανε ευνοϊκή, ούτε ανάμεσα στους άμεσα ενδιαφερομένους, αλλά ούτε ανάμεσα στην κοινή γνώμη, η οποία παρόλο που έβρισκε τα αιτήματά τους δίκαια και λογικά, έθετε ως βασική προϋπόθεση για την ικανοποίησή τους την απρόσκοπτη συνέχιση της εθνικής τους δραστηριότητας.

Όπως συνοψίζει ο Χαραλάμπους: ενώ λοιπόν ο διδασκαλικός κόσμος αποτελούσε τον πολλαπλασιαστή της ενωτικής ιδεολογίας στα σχολεία και στις κοινότητες, ήταν, δηλαδή, ο παράγοντας ο οποίος έδινε ουσιαστικά νόημα και περιεχόμενο στην ελευθερία που παρείχε το σύστημα της εκπαιδευτικής αυτοδιοίκησης, ήταν ταυτόχρονα και ο κυριότερος αποδέκτης της οικονομικής αδυναμίας του συστήματος.

Υπό τις συνθήκες αυτές, η διδασκαλική τάξη και οι συλλογικές της εκφράσεις έως και τη δεκαετία του '20 τουλάχιστον βίωναν μια θεμελιώδη αντίφαση, αφού έπρεπε να υπερασπίζονται για ευνόητους εθνικούς λόγους ένα διοικητικό σύστημα το οποίο υποδεικνυόταν ως ο γενεσιουργός παράγοντας της οικονομικής εξαθλίωσης και των άλλων δυσμενών όρων εργασίας τους.

Μια θεμελιώδης αντίφαση διαφορετικής όμως φύσεως φαίνεται να βιώνουν οι εκπαιδευτικοί, κυρίως όπως ανέφερε ο Γενικός Γραμματέας της ΠΟΕΔ μετά το 2018, τόσο της δημοτικής όσο και της μέσης εκπαίδευσης τα τελευταία χρόνια, κυρίως επαναλαμβάνω μετά το 2018, στο πλαίσιο του υπό εξέλιξη νεοφιλελεύθερου μετασχηματισμού της Ελληνοκυπριακής εκπαίδευσης και της ένταξής της σε φορείς και δίκτυα υπερεθνικής διακυβέρνησης της εκπαίδευσης.

Υπό το πρίσμα των εξελίξεων αυτών, ενώ οι εκπαιδευτικοί επιφορτίζονται με το δύσκολο έως ακατόρθωτο έργο να καλλιεργήσουν στους μαθητές και στις μαθήτριές τους τις δεξιότητες που θεωρούνται κομβικές για την οικονομία και την αύξηση της παραγωγικότητας και της ανταγωνιστικότητας της Κύπρου, είναι ταυτόχρονα και ο αποδέκτης μιας απαξιωτικής πρόσληψης και προβολής από ευρωπαϊκούς και άλλους διεθνείς αλλά κυρίως τοπικούς πολιτικούς και γραφειοκρατικούς θεσμούς και δρώντες οι οποίοι παρουσιάζουν στους εκπαιδευτικούς ως μία εργασιακά και οικονομικά προνομιούχα αλλά αναποτελεσματική επαγγελματική ομάδα, τόσο σε διεθνές όσο και σε τοπικό επίπεδο.

Αυτή η αντίφαση αποτελεί, κατά την άποψή μας, τον γενεσιουργό παράγοντα πολλών από τις πηγές που προκαλούν άγχος στους εκπαιδευτικούς, οι οποίοι την ίδια στιγμή που υπονομεύονται επαγγελματικά, κοινωνικά και οικονομικά, πιέζονται για να αυξήσουν την αποδοτικότητά τους, βελτιώνοντας τα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών και των μαθητριών τους και συμβάλλοντας έτσι καθοριστικά στον οικονομικό εκσυγχρονισμό της χώρας.

Πολλοί μελετητές επισημαίνουν -θα αναπτύξω τώρα τη θέση αυτή στο δεύτερο επεισόδιο-, πολλοί μελετητές επισημαίνουν ότι βασικό στοιχείο της ιδεολογικής τροφής της εκπαίδευσης προς τον νεοφιλελευθερισμό ήδη από τη δεκαετία του '80 και '90 σε κάποιες χώρες και κατ' επέκταση της λεγόμενης υπερεθνικής νεοφιλελεύθερης διακυβέρνησης της εκπαίδευσης, αποτελεί η ευρεία χρήση της σύγκρισης και των αριθμών στη λήψη αποφάσεων για την εκπαίδευση, διακυβέρνηση μέσω σύγκρισης κατά τη Μάρτενς, κυβερνώντας με αριθμούς, σύμφωνα με τη Σωτηρία Κρεκ, ή η συγκριτική εκπαίδευση ως ένα μέσο διακυβέρνησης της εκπαίδευσης, σύμφωνα με τον Νοβόα. Είναι μερικές από τις δηλώσεις που αποτυπώνουν αυτή τη νέα πραγματικότητα.

Αν και η χρήση τους, της σύγκρισης και των αριθμών, δεν αποτελεί καινούργιο φαινόμενο στο πεδίο της εκπαίδευσης, εντούτοις τονίζεται στη βιβλιογραφία πως τα τελευταία χρόνια οι διεθνείς συγκρίσεις και τα στατιστικά δεδομένα έχουν αποκτήσει κυρίαρχο ρόλο στη χάραξη της εκπαιδευτικής πολιτικής και στη διακυβέρνηση της εκπαίδευσης.

Αυτό καθίσταται εφικτό στο πλαίσιο της ανόδου και πρωτοκαθεδρίας του ιδεολογικού δόγματος της λεγόμενης ενημερωμένης με πορίσματα ερευνών εκπαιδευτικής πολιτικής στα Πανεπιστήμια και εντός των Υπουργείων Παιδείας των διαφόρων κρατών, καθώς και της προσπάθειας των διαφόρων υπερεθνικών δομών, Διεθνών Οργανισμών και πολυεθνικών εταιρειών, να νομιμοποιηθούν ως δρώντες στην παγκόσμια εκπαίδευση και να αποκτήσουν φυσικά ρόλο σ' αυτήν.

Οι δρώντες αυτοί μέσα από μια σειρά θεσμών και μηχανισμών που έχουν επινοήσει για τον σκοπό αυτό, για παράδειγμα το Δίκτυο Πληροφόρησης Ευρυδίκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή οι εκπαιδευτικοί δείκτες του ΟΟΣΑ, δεν αξιολογούν απλά τα εκπαιδευτικά συστήματα με δήθεν

αντικειμενικά κριτήρια, αλλά μέσω της συλλογής, επεξεργασίας, ταξινόμησης και διάχυσης ερευνητικών δεδομένων για ένα μεγάλο εύρος εκπαιδευτικών και παιδαγωγικών θεμάτων επιδιώκουν να στρέψουν από απόσταση και με συνδηλώσεις ιδεολογικής ουδετερότητας την εκπαιδευτική πολιτική των κρατών προς πιο οικονομίστικες και τεχνοεπιστημονικές λογικές και αντιλήψεις για την εκπαίδευση.

Τα πορίσματα των ερευνών που οι δρώντες αυτοί εξάγουν τείνουν να αναπαρίστανται με τη μορφή ποσοστών, μέσων όρων, κλασμάτων, θέσεων κατάταξης και με άλλες συγκριτικές στατιστικές μορφές ή υπό τη μορφή διεθνών συγκριτικών αριθμητικών δεδομένων, όπως τα έχουμε αποκαλέσει σε μια άλλη μας μελέτη.

Τα πορίσματα των ερευνών που συγκροτούνται σε αυτό το επίπεδο της διακυβέρνησης της εκπαίδευσης τείνουν να χρησιμοποιούνται επιλεκτικά σε τοπικό επίπεδο από κυβερνητικούς και κρατικούς θεσμούς, καθώς και άλλους φορείς της κοινωνίας, και να εργαλειοποιούνται, ούτως ώστε να προωθηθούν ή αποτραπούν αμφιλεγόμενες αλλαγές στην εκπαίδευση.

Τα τελευταία χρόνια τέτοια ερευνητικά δεδομένα χρησιμοποιούνται ευρέως από το Κυπριακό Υπουργείο της Παιδείας και την Ελεγκτική Υπηρεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας για να τεκμηριωθούν αμφιλεγόμενες μεταρρυθμίσεις, όπως ο λεγόμενος εξορθολογισμός του διδακτικού χρόνου και ο εκσυγχρονισμός των ωρολογίων προγραμμάτων. Ειδικότερα γίνεται χρήση δεδομένων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, την Ευρυδίκη, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τον ΟΟΣΑ, καθώς και από τις έρευνες Τιμς και PISA.

Σ' αυτό το σημείο υποστηρίζουμε ότι η επιλεκτική εργαλειοποίηση των διεθνών συγκρίσεων και των αριθμητικών δεδομένων από τους φορείς αυτούς της Κυπριακής πολιτείας, παράλληλα με την τεκμηρίωση της ανάγκης για αλλαγές που υποτίθενται ότι παρέχουν, αφού θεωρούνται ότι αναδεικνύουν τις στρεβλώσεις και τις αγκυλώσεις της Κυπριακής εκπαίδευσης και γενικά τα προβλήματά της, διαμορφώνει και προβάλλει δημόσια μια απαξιωτική εικόνα για τους εκπαιδευτικούς, την ίδια στιγμή που συχνά επισημαίνεται από τους ίδιους τους φορείς ο καθοριστικός τους ρόλος στην καλλιέργεια των δεξιοτήτων που χρειάζεται η οικονομία, αλλά

και στην επίλυση πολλών άλλων κοινωνικών προβλημάτων, όπως ο αποκλεισμός, ο ρατσισμός και η παραβατικότητα.

Ενδεικτικά να αναφέρουμε φυσικά το συνεκτικό υπόμνημα του 2018 και τη χρήση των μέσων όρων των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης και του ΟΟΣΑ αναφορικά με την έκταση της σχολικής χρονιάς καθώς και των εβδομαδιαίων αλλά και ετησίων ωρών διδασκαλίας, με τη συμβολή των οποίων, μέσων όρων, οι εκπαιδευτικοί της Κύπρου εμφανίζονται να εργάζονται λιγότερες ώρες και μέρες συγκριτικά με την πλειοψηφία των συναδέλφων τους στην αλλοδαπή και να απολαμβάνουν περισσότερες σχολικές αργίες.

Η αφήγηση αυτή ενισχύεται περαιτέρω με την παράθεση συγκριτικών δεδομένων από το δίκτυο πληροφόρησης «Ευρυδίκη», το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο και τον ... - Ernest Young, που προβάλλουν τη μείωση του διδακτικού φόρτου ανάλογα με τα χρόνια υπηρεσίας, να αποτελεί προνόμιο των Κυπρίων εκπαιδευτικών, αφού αυτοί απολαμβάνουν «συναδέλφοί τους» (σε εισαγωγικά) σε πολύ λίγες χώρες και σε μικρότερο βαθμό και σίγουρα όχι άλλοι εργαζόμενοι στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα εντός της Κύπρου «με πολύ πιο απαιτητικά καθήκοντα», σύμφωνα με το λεκτικό της Ελεγκτικής Υπηρεσίας.

Μέσω της σύγκρισης με τους μέσους όρους της Ευρωπαϊκής Ένωσης αναφορικά με την αναλογία μαθητών ανά τάξη και εκπαιδευτικό, αλλά και μέσω συγκρίσεων με εκπαιδευτικά συστήματα τα οποία θεωρούνται πιο αποδοτικά από την PISA φυσικά, σε σχέση με το Ελληνοκυπριακό π.χ. της Εσθονίας οι Κύπριοι εκπαιδευτικοί παρουσιάζονται, επίσης, να έχουν λιγότερους μαθητές και μαθήτριες στις τάξεις τους από τους πλείστους Ευρωπαίους συναδέλφους τους, ενώ παράλληλα εμφανίζονται να είναι από τους πιο υψηλά αμειβόμενους στην Ευρώπη. «Καλύτερα αμειβόμενοι από τους Κύπριους καθηγητές Λυκείου -γράφει ο Γενικός Ελεγκτής στο profile του στο Facebook- οι εκπαιδευτικοί του Λιχτενστάιν, του Λουξεμβούργου, της Ολλανδίας και της Δανίας. Στα Γυμνάσια και τα Δημοτικά οι Κύπριοι παίρνουν λιγότερα μόνο από το Λιχτενστάιν και το Λουξεμβούργο». Ο ελεγκτής φυσικά καταλήγει στο συμπέρασμα ότι οι Κύπριοι εκπαιδευτικοί αμείβονται λιγότερα μόνο από συναδέλφους τους που εργάζονται στις πλουσιότερες ευρωπαϊκές

χώρες, εργαλειοποιώντας συγκριτικά ερευνητικά δεδομένα υπό τη μορφή στατιστικών δεδομένων και γραφικών παραστάσεων από το δίκτυο Ευρυδίκη.

Παρόλα αυτά, δηλαδή το συγκριτικά και αριθμητικά αποτυπωμένο ευνοϊκό εργασιακό περιβάλλον των εκπαιδευτικών, αυτοί προβάλλονται άλλοτε με άμεσο και άλλοτε με έμμεσο τρόπο να αποτελούν μία μη αποδοτική επαγγελματική ομάδα, αφού οι επιδόσεις των μαθητών και των μαθητριών τους σε συγκεκριμένες περιοχές του αναλυτικού προγράμματος, στην ανάγνωση, τα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες είναι διαχρονικά από τις χαμηλότερες ή οι χαμηλότερες στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στο club των πλουσίων του ΟΟΣΑ.

Για τη συγκρότηση του αφηγήματος της αναποτελεσματικότητάς τους γίνεται φυσικά εργαλειοποίηση στατιστικών στοιχείων από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, όπως οι μέσοι όροι των επιδόσεων και τα ποσοστά επιτυχίας ή αποτυχίας των μαθητών και των μαθητριών στα εν λόγω μαθήματα, καθώς και των κατατάξεων που καταγράφονται στις διεθνείς αξιολογήσεις PISA και TIMΣ.

Η απαξιωτική αυτή εικόνα για τους εκπαιδευτικούς που δημιουργεί επιλεκτική χρήση και συχνά κατάχρηση και η εργαλειοποίηση της σύγκρισης και των αριθμών από κυβερνητικούς και κρατικούς θεσμούς και αξιωματούχους της Κύπρου, έρχεται σε αντίθεση με τον απαιτητικό ρόλο που τους αποδίδεται, ο οποίος δεν περιορίζεται στη βελτίωση των μαθησιακών επιτευγμάτων, αλλά περιλαμβάνει μια σειρά από άλλα ζητήματα, όπως η ενσωμάτωση στην κοινωνία ατόμων με αναπηρίες, με μεταναστευτική γεωγραφία, η ενίσχυση της ατομικής υγείας, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, η καταπολέμηση της βίας και της παραβατικότητας, καθώς και η διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας, παράλληλα με την καλλιέργεια της Κυπριακής και Ευρωπαϊκής πολιτότητας.

Αυτή η θεμελιώδης αντίφαση του εκπαιδευτικού συστήματος καθορίζει και ρυθμίζει το άγχος των εκπαιδευτικών, όχι απλά διότι τους απονομιμοποιεί ή συμβάλλει στην απονομιμοποίησή τους ως επαγγελματική ομάδα, τη στιγμή που θεωρεί κομβική τη συμβολή τους στην οικονομία και την κοινωνία, αλλά διότι αποτελεί, επίσης, τον πολλαπλασιαστή των πιέσεων που ασκούνται πάνω σ' αυτούς.

Σε τελική ανάλυση οι περισσότερες πηγές του άγχους που εντοπίζονται στη σχετική βιβλιογραφία, η μειωμένη χρηματοδότηση, η έλλειψη γραμματειακής στήριξης και υλικοτεχνικής υποδομής, τα έξτρα διοικητικά καθήκοντα, η προώθηση νέων μορφών αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου, οι αποσπασματικές αλλαγές και η ελλιπής επιμόρφωση, η ενίσχυση του ρόλου των γονέων στην εκπαίδευση και η έλλειψη σεβασμού, αποτελούν εμπόδια στην επιτέλεση του ρόλου τους, τα οποία η νεοφιλελεύθερη επιλογή διακυβέρνησης της εκπαίδευσης από την πολιτεία δημιουργεί αλλά καλεί τους ίδιους να τα διαχειριστούν, αυξάνοντας περαιτέρω το άγχος τους.

Αντί επιλόγου. Ο επαναπροσδιορισμός του επαγγελματικού άγχους στον εκπαιδευτικό ως ένα βαθιά πολιτικό και θεσμικό ζήτημα αποτελεί πολύ διαφορετικούς τρόπους για την αντιμετώπισή του από αυτούς που συχνά προτείνονται στη βιβλιογραφία και που εφαρμόζονται στην πράξη, τουλάχιστον σε διεθνές επίπεδο. Οι πιέσεις που δέχονται οι εκπαιδευτικοί δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μόνο με ατομικές και διαπροσωπικές δράσεις ή δράσεις εντός του σχολείου και της κοινότητας, αλλά επιβάλλονται ταυτοχρόνως αλλαγές στο επίπεδο της εκπαιδευτικής πολιτικής και της διακυβέρνησης της εκπαίδευσης. Αυτό μας διδάσκει τόσο η ιστορία και το παράδειγμα του διδασκαλικού ζητήματος που αναπτύξαμε, όσο και η κοινωνιολογική φαντασία του Mills που στηρίζει θεωρητικά την εισήγησή μας.

Η θεωρητική αυτή οπτική γωνία προσέγγισης του άγχους υποστηρίζει ότι οι δυνάμεις της ιστορίας και οι κοινωνικές δομές, τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο, είναι αυτές που συχνά διαμορφώνουν τις εμπειρίες και τις δράσεις μας. Εκεί πιστεύω θα πρέπει να εστιάσουμε, για να μελετήσουμε το άγχος των εκπαιδευτικών, να το κατανοήσουμε στην πολυπλοκότητά του και να προτείνουμε τρόπους για την αποτελεσματική αντιμετώπισή του. Στο σημείο, δηλαδή, που τέμνονται οι ευρύτερες πολιτικοϊδεολογικές εξελίξεις της εποχής μας, οι κοινωνικές δομές που αυτές παράγουν και φυσικά οι πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις τους με τις βιογραφίες των εκπαιδευτικών.

Ευχαριστώ για την προσοχή σας.

«Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων».

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Ωραία. Λοιπόν, συνάδελφοι, μπορούμε να ξεκινήσουμε τις ερωτήσεις - τοποθετήσεις και για τις 2 εισηγήσεις που ακούστηκαν προηγουμένως. Οπότε, ο Γιώργος ο Τσάκαλος, η συναδέλφισσα, ωραία. Γιώργο, έχεις τον λόγο και μετά η συναδέλφισσα.

Γ. ΤΣΑΚΑΛΟΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΣΕΠΕ ΤΡΙΚΑΛΩΝ): Μιας και δεν έχουμε και μικρόφωνα στο υπόλοιπο κομμάτι, έρχομαι εδώ για να ακούγομαι κιόλας και πιο καθαρά. Καταρχήν να συγχαρώ και τους 2 Καθηγητές για τις εισηγήσεις και πολύ ενδιαφέρουσες και άκρως διαφωτιστικές.

Εγώ θα βάλω δυο - τρία ερωτήματα, όπως τα αντιλαμβάνομαι και από τη θέση του απερχόμενου Προέδρου και μέλους του Διοικητικού Συμβουλίου του ΣΕΠΕ Τρικάλων και από τη μακρόχρονη εμπειρία μου, τόσο σε σχολεία εγχώρια όσο και της ομογένειας που είχα την τιμή να βρεθώ και να υπηρετήσω στο εξωτερικό, σε ελληνικά σχολεία και σε διάφορες άλλες μορφές ελληνόγλωσσης εκπαίδευσης.

Εδώ ήταν πολύ ξεκάθαρη η αναφορά και των πανεπιστημιακών δασκάλων σε σχέση με την επαγγελματική εξουθένωση, τις αιτίες που έχει αυτή και ούτω καθεξής.

Σίγουρα αντιλαμβάνομαι ότι ως ένα πρώτιστο μέγεθος της εξουθένωσης έχει να κάνει και με τις εφαρμοζόμενες πολιτικές και μία απ' αυτές τα τελευταία χρόνια είναι και η έλλειψη μονίμων διορισμών στην πρωτοβάθμια και στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Αυτό βέβαια είχε αρθεί μετά από πολλές πιέσεις και ζήσαμε τα τελευταία 2 χρόνια έναν αρκετά μεγάλο διορισμό εκπαιδευτικών, ωστόσο όμως για τη δεκαετία από το 2012 περίπου μέχρι και πριν 2 χρόνια οι διορισμοί ήταν ελάχιστοι, μετρημένοι στα δάχτυλα.

Τι θέλω να πω μ' αυτό; Ότι ο γερασμένος πληθυσμός των εκπαιδευτικών προφανώς και έχει φορτωθεί και στις πλάτες του τα διάφορα διδακτικά θέματα και αντικείμενα και όπως προείπε και ο προηγούμενος πανεπιστημιακός δάσκαλος και αναφέρθηκαν και από προηγούμενους ομιλητές στοιχεία του ότι πολλές φορές μπαίνουν και διδακτικά αντικείμενα για τα οποία δεν έχουμε τη δέουσα και απαραίτητη προετοιμασία ή την κατάρτιση

σ' αυτά. Επί παραδείγματι, αντικείμενα διδακτικά όπως τα εργαστήρια δεξιοτήτων που μπήκαν στη ζωή μας χωρίς να υπάρχει ένας προμελετημένος σχεδιασμός και μια προετοιμασία των εκπαιδευτικών, είναι οι πίνακες, τέλος πάντων, που ήρθαν οι διαδραστικοί, για τις οποίες η εκμάθηση στις τεχνολογίες της πληροφορίας - της επικοινωνίας δεν είναι επαρκείς και ούτω καθεξής.

Ένα λοιπόν στοιχείο και θέλω να ρωτήσω τον αξιότιμο Καθηγητή από την Κύπρο, εάν αυτό συμβαίνει και στα σχολεία της Κύπρου, πρώτον η αύξηση του αριθμού των μαθητών ανά τμήμα, το οποίο οδηγεί σίγουρα στην επαγγελματική εξουθένωση, καθώς σε μας, απ' τον 4823, τον σχετικό Νόμο του '21, είναι 26 μαθητές ανά τμήμα στο Δημοτικό, επίσης και πληθώρα μαθητών στο Νηπιαγωγείο, με την επιβάρυνση που αυτή δέχεται ο κάθε εκπαιδευτικός και με την προσαύξηση κατά 10% του αριθμού των μαθητών με εισήγηση του Διευθυντού της σχολικής μονάδας.

Ένα ερώτημα είναι αυτό: τι ισχύει στα σχολεία της Κύπρου και κατά πόσο πιστεύετε ότι το κομμάτι των διορισμών - των μαζικών διορισμών - σε επίπεδο, τόσο στη χώρα μας, όσο και στην Κυπριακή Δημοκρατία, μπορεί να ενισχύσει περαιτέρω τα δημόσια σχολεία και να απαλύνει την επαγγελματική εξουθένωση των συναδέλφων εκπαιδευτικών. Ευχαριστώ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Εμείς ευχαριστούμε. Η συναδέλφισσα. Απλά όνομα και ιδιότητα του καθενός για τα πρακτικά.

Ε. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ (Α ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ): Ναι, Παπαποστόλου Ελένη, μέλος του Α Συλλόγου Εκπαιδευτικών και μέλος στο ΙΠΕΜ.

Εγώ ήθελα καταρχήν να κάνω μία ερώτηση στον κ. Φωτόπουλο, αν θα μπορούσαμε αυτό για το οποίο μίλησε από την κοινωνία της πειθαρχίας στην κοινωνία της επίδοσης και το απόλυτο προϊόν, θα μπορούσαμε να το δέσουμε με τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και τη νεοφιλελεύθερη εκδοχή του «Ο άνθρωπος ως επιχειρηματίας του εαυτού του». Και βέβαια με την επόμενη τοποθέτηση του κ. Κληρίδη που μιλάει για τη διακυβέρνηση μέσω της σύγκρισης και των αριθμών, πού αφορούνε τις επιδόσεις -έτσι;- επιδόσεις, το PISA επιδόσεις είναι των εκπαιδευτικών συστημάτων, των εκπαιδευτικών, των μαθητών.

Και θα ήθελα να επισημάνω, να πω μάλλον ότι όσα μας εξέθεσε ο κ. Κληρίδης για την Κύπρο, τα ιστορικά στοιχεία μοιάζουνε πάρα πολύ βέβαια με αυτά που... όσα συνέβησαν στην Ελλάδα, ιστορικά.

Και βέβαια εκείνο που θα ήθελα να επισημάνω είναι ότι η συκοφάντηση των δασκάλων και των νηπιαγωγών, των εκπαιδευτικών εν γένει, προηγήθηκε και εδώ των προσπαθειών νεοφιλελεύθερων μεταρρυθμίσεων, αρχής γενομένης από τη μεταρρύθμιση Αρσένη το 2007, θυμάμαι χαρακτηριστικά ένα επεισόδιο που μία καθηγήτρια Πανεπιστημίου που ήτανε στην αιχμή ας πούμε της μεταρρύθμισης αυτής χαστούκισε έναν εκπαιδευτικό σε ένα ολοήμερο σχολείο, πιλοτικό τότε, γιατί δεν ήθελε να στρώσει τα τραπέζια στην τραπεζαρία. Διεκδικούσαμε τραπεζοκόμους. Και βέβαια όλοι, όλοι την ίδια..., η ίδια ρητορική ότι είναι συντεχνία, ότι είναι τεμπέληδες, ότι... η οποία επαναλαμβάνεται και ιδιαίτερα μετά από κάθε φορά και τώρα τελευταία, που δημοσιεύονται αποτελέσματα του PISA στην Ελλάδα. Και εξ όσων γνωρίζω, εξ όσων απ' τη δική μου μελέτη, το ίδιο συμβαίνει και διεθνώς, δηλαδή εξ ου και το PISA σοκ. Είναι αντίστοιχο με μία φυσική καταστροφή η οποία μπορεί να αποτελέσει ένα πολιτικό παράθυρο για την εφαρμογή πολιτικών, καινούργιων πολιτικών. Παράδειγμα στην Αμερική, όταν γινόταν η σύγκρουση των εκπαιδευτικών συνδικάτων, το 2012, αν θυμάμαι καλά, με την τότε κυβέρνηση Ομπάμα για την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, που τους έβαζε στον στόχο, αντίστοιχα μ' αυτά που προσπαθούνε να εφαρμοστούν εδώ τώρα, είχε κυκλοφορήσει ένα βίντεο το οποίο ήταν εξαιρετικά συκοφαντικό για τους εκπαιδευτικούς εν συνόλω.

Θα ήθελα, επίσης, να πω ότι ειδικά για την αύξηση του ωραρίου και στη δευτεροβάθμια που έγινε εδώ το '14, αν θυμάμαι καλά, στηρίχθηκε ακριβώς στα ίδια επιχειρήματα, δηλαδή ότι είναι πολύ λίγες οι ώρες που διδάσκουνε σε σχέση με τους συναδέλφους τους και μάλιστα με κάποιες λαθροχειρίες, αν θυμάμαι καλά, γιατί στα στατιστικά στοιχεία του ΟΟΣΑ, που 'τανε της Ευρυδίκης Θαρρώ, δεν υπολογίζονταν η παροχή διοικητικού έργου των εκπαιδευτικών στην Ελλάδα μέσα στις... αλλά μόνο οι ώρες διδασκαλίας. Το είχε επισημάνει αυτό ένας συνάδελφος της δευτεροβάθμιας ο οποίος είχε κάνει μια σχετική μελέτη, δεν θυμάμαι τώρα το όνομά του.

Εκείνο που θα ήθελα να ακούσω είναι, το έθεσα και προηγουμένως: ο εκπαιδευτικός έρχεται σε μία αντίθεση ή αντίφαση, όπως

ειπώθηκε, από τη μία πρέπει να εξυπηρετήσει τις ανάγκες του παιδιού και από την άλλη υπάρχουν οι επιταγές από την πολιτεία οι οποίες έρχονται σε σύγκρουση με αυτό. Πολύ συχνά έρχονται σε σύγκρουση γιατί και το παιδί κατανοείται μέσα από τη θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου και το παιδί κατανοείται ως προϊόν στο οποίο πρέπει να κάνεις κάτι και όχι να το... να αντιμετωπίσεις τις ανάγκες σου, σαν να είναι ένα προϊόν στο οποίο πρέπει κάτι να κάνεις, πρέπει να το μεταβάλλεις, να το μεταλλάξεις, να του δώσεις δεξιότητες. Αυτό πιστεύω ότι και έχει νομίζω καταγραφεί, δηλαδή και ο Stephen Ball στις μελέτες του έχει γράψει κάτι τέτοιο για το πώς αποξενώνεται τελικά ο εκπαιδευτικός από τον ρόλο του σε σχέση με αυτό.

Ευχαριστώ πολύ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Εμείς ευχαριστούμε. Λοιπόν, η συναδέλφισσα πίσω, συγνώμη, συγνώμη, συγνώμη, είχε σηκώσει το χέρι η κυρία εδώ. Η συναδέλφισσα εδώ και μετά πίσω. Υπάρχει άλλος ο οποίος θέλει να πάρει τον λόγο; Απλά για να έχουμε ένα πλάνο. Δύο και μετά είναι η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ. Ερώτηση, ναι, ναι, ναι, βεβαίως. Απλά αν μπορείτε σε ένα μικρόφωνο για να καταγραφεί.

Ε. ΝΑΤΣΗ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ): Αναφέρω και πάλι ότι είμαι η Ελευθερία η Νάτση απ' τον Σύλλογο των Ιωαννίνων και θα ήθελα αφού συχαρώ για τις εισηγήσεις τους δύο τελευταίους εισηγητές, θα επικεντρωθώ λίγο στα διεθνή συγκριτικά δεδομένα που ανέφερε ο κ. Κληρίδης τα οποία όπως είπατε εργαλειοποιούνται.

Θεωρείτε ότι από αυτά τα στοιχεία, τα διεθνή συγκριτικά δεδομένα, λείπει η κοινωνιολογική διάσταση, άρα είναι ελλιπή και αναξιόπιστα; Και σε ποιο βαθμό θεωρείτε ότι θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν αφού γίνουν προσαρμόσιμα σε κάθε χώρα. Έχουμε το παράδειγμα ας πούμε του Φιλανδικού εκπαιδευτικού συστήματος. Και το αναφέρω, τα αναφέρω όλα αυτά διότι έχουν αρχίσει να αμφισβητούνται τα δεδομένα από τους Διεθνείς Οργανισμούς. Ευχαριστώ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Ωραία, εμείς ευχαριστούμε. Η συναδέλφισσα πίσω. Αν μπορούμε να δώσουμε το μικρόφωνο για να διευκολύνουμε.

Τ. ΧΑΛΚΙΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»): Εγώ ήθελα να ρωτήσω -η Τατιάνα Χαλκιά είμαι απ' τον Σύλλογο «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ» έχω έρθει εκπρόσωπος- τον κ. Φωτόπουλο, είπε μία πρόταση που 'ναι εξαιρετικά ενδιαφέρουσα και θα 'θελα λίγο να την αναπτύξει, ότι τα συνδικάτα είναι περιβάλλοντα μάθησης. Επειδή τελευταία βλέπουμε μία άποψη στον κυρίαρχο πολιτικό λόγο, στον κυρίαρχο, ότι υπάρχει μια προσπάθεια από την πολιτεία και τις πολιτικές να εφαρμόσουν καινούργια δεδομένα και να πάν' την εκπαίδευση μπροστά και κάποιοι λίγοι συνδικαλιστές, με πολύ απαξιωτικό τρόπο η λέξη συνδικαλιστές, αντιδρούν και ταυτόχρονα μειώνεται και η συνδικαλιστική δράση, προσπαθούν να μειώσουν τη συνδικαλιστική δράση με κάθε τρόπο.

Αναπτύξτε μας λίγο αυτή την πρόταση, παρακαλώ. Ευχαριστώ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Ωραία, εμείς ευχαριστούμε. Η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ, η Μύρια Βασιλείου.

Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Θα περιοριστώ μόνο έτσι κάνοντας μια εισαγωγή για να καταθέσω το ερώτημά μου και εγώ προς τον Καθηγητή κ. Κληρίδη, ευχαριστώντας βεβαίως και τους δύο, και τους τρεις εισηγητές της σημερινής μέρας του Συνεδρίου που πραγματικά οι τοποθετήσεις τους έχουν δώσει αρκετά σημεία - στοιχεία, έχουνε επιβεβαιώσει πράγματα που είχαμε και εμείς στο μυαλό μας.

Όπως έχει αναφερθεί στην εισήγηση του κ. Κληρίδη, οι λόγοι αν θέλετε του άγχους των εκπαιδευτικών πηγάζουν, πέραν από το σχολείο έχουν να κάνουν και με τον τρόπο που η πολιτεία ή οι υπεύθυνοι χάραξης εκπαιδευτικής πολιτικής διαχειρίζονται κάποιες καταστάσεις ή προωθούν κάποιες εκπαιδευτικές πολιτικές, επηρεαζόμενοι βεβαίως και από το διεθνές συγκείμενο, από διεθνείς έρευνες και όχι μόνο.

Το ερώτημα λοιπόν που ήθελα να καταθέσω στον κ. Κληρίδη είναι με αυτό που έχει σκιαγραφήσει, με αυτό το πλαίσιο που έχει σκιαγραφήσει, θα με ενδιέφερε να άκουγα για το πώς πρέπει ενδεχομένως να επανατοποθετηθεί και ο ρόλος των συνδικαλιστικών εκπαιδευτικών οργανώσεων, ακριβώς για να μπορέσουν αφενός να προστατέψουν το καλώς νοούμενο συμφέρον των εκπαιδευτικών και αφετέρου να βελτιώσουν την υφιστάμενη κατάσταση, προς όφελος βεβαίως του δημόσιου σχολείου.

Ευχαριστώ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Ωραία. Αν δεν υπάρχει άλλη ερώτηση ή τοποθέτηση να δώσουμε τον λόγο στους Καθηγητές. Ωραία. Ο κ. Κληρίδης και μετά ο κ. Φωτόπουλος, για να κάνουμε το κλείσιμο.

Ε. ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Ωραία. Ευχαριστώ για τις ερωτήσεις, φυσικά η καθεμιά από αυτές προϋποθέτει ολόκληρη καινούργια διάλεξη.

Θα ξεκινήσω από τη δεύτερη ερώτηση για τη συκοφάντηση των εκπαιδευτικών. Είμαι πεπεισμένος φυσικά μέσα και από την επαφή μου με τη διεθνή βιβλιογραφία ότι αυτή η συκοφάντηση όπως την έχετε θέσει των εκπαιδευτικών είναι μέρος του νεοφιλελεύθερου μετασχηματισμού, όπως για παράδειγμα ήτανε ο νεωτερικός μετασχηματισμός προϋπέθετε το κράτος να πάρει έλεγχο των δασκάλων, να τους εκπαιδεύει σε Διδασκαλεία, Ακαδημίες, κτλ.-κτλ., είναι ένα πακέτο αν θέλετε, έτσι και η συκοφάντηση, ο σκανδαλισμός της εκπαίδευσης, όπως τον ονομάζουν οι Κίτα, Στεν, Χάμψι, οι διάφοροι κτλ., είναι κομμάτι της αφετηρίας των μεταρρυθμίσεων. Δημιουργεί το κατάλληλο κλίμα για να ξεκινήσει, αν θέλετε, ο νεοφιλελεύθερος μετασχηματισμός της εκπαίδευσης.

Το πιο παλιό κομμάτι αυτής της συκοφάντησης της οποίας λέτε το έχω εντοπίσει τη δεκαετία του '70 στα λεγόμενα black papers των συντηρητικών της Βρετανίας, οι οποίοι μόνο και μόνο ότι ονομάζονται black papers ακριβώς θέλανε να δείξουνε μια μαύρη εικόνα, μια απαξιωτική, μια δυσμενή κατάσταση την οποίαν είχε περιπέσει η Αγγλική, όχι η Βρετανική, η Αγγλική εκπαίδευση. Φυσικά προετοιμάζοντας το έδαφος για την εισαγωγή της οιονεί εκπαιδευτικής αγοράς της Θάτσερ με τον Νόμο του '88 και ούτω καθεξής και ούτω καθεξής.

Άρα, αν απαντώ στο ερώτημά σας, είναι χαρακτηριστικό στοιχείο του νεοφιλελεύθερου εκπαιδευτικού λόγου αυτό το πράγμα. Είναι κάτι σαν η απαρχή του, αν θέλετε. Απλά προσπαθώ να θυμηθώ ο Stephen Ball κάπως το ονομάζει. Υπάρχει μια... είναι τα απολίτικς του..., έχει μια συγκεκριμένη ορολογία που θεωρεί ότι αυτή είναι η αφετηρία του νεοφιλελεύθερου λόγου.

Τώρα, μια άλλη ερώτηση, εάν η σύγκριση και τα αριθμητικά δεδομένα, αν αφαιρείται από αυτά η κοινωνιολογική διάσταση. Δεν αφαιρείται μόνο η κοινωνιολογική διάσταση, αφαιρείται οποιαδήποτε διάσταση θέλετε.

Ένας από τους λόγους που οι νέοι δρώντες στην παγκόσμια εκπαίδευση συνήθως πακετοποιούν, παράγουν, πλασάρουν, διαχέουν, ό,τι θέλετε, χρησιμοποιείτε ρήματα εσείς, τις ιδέες τους και τις πολιτικές τους μέσα από τους αριθμούς και τις συγκρίσεις, είναι διότι οι αριθμοί και οι συγκρίσεις έχουν ένα απίστευτο πλεονέκτημα: απλοποιούν μια πολύπλοκη πραγματικότητα.

Εγώ όταν πήγα να σπουδάσω Συγκριτική Παιδαγωγική στο Λονδίνο, το πρώτο πράγμα το οποίο έμαθα είναι ότι αν θες να ξέρεις το Φιλανδικό σύστημα πήγαινε κάτσε διάβασε 10 βιβλία Ιστορίας της Φιλανδίας, διάβασε την πολιτισμική κατάσταση, τη θρησκευτική της κατάσταση, ό,τι φανταστείτε εκτός από αυτό το οποίο προβάλλεται. Αυτή όμως η διάθεση να κάνουμε μια βόλτα, όπως την έλεγε ο Σάτλεν, να σουλατσάρουμε σαν ένα χαριτωμένο κοριτσάκι πριν εκατό... τι έχουμε, 2024 (;), το 1900 στον παγκόσμιο κήπο των εκπαιδευτικών συστημάτων και να κόψουμε ένα κλαδάκι από το ένα σύστημα και ένα κλαδάκι από το άλλο και να τα φυτέψουμε στο δικό μας και να περιμένουμε ότι αυτά θα δημιουργήσουν ένα ζωντανό οργανισμό, αυτό το πράγμα στη Συγκριτική Παιδαγωγική είναι τουλάχιστον 50 χρόνια πίσω από τη σκέψη μας. Εντάξει;

Άρα, εάν θες, εάν είσαι καινούργιος παίκτης στην παγκόσμια σκηνή και θες να πάρεις κομμάτι ελέγχου της εκπαίδευσης από το κράτος, θα επινοήσεις πολύ διαφορετικούς..., δεν έχεις Υπουργούς. Προφανώς η Ευρωπαϊκή Ένωση δεν έχει Υπουργούς Παιδείας για να πάρουν τις αποφάσεις, άρα πρέπει εξ αποστάσεως και με μία ωραία ιδεολογία περί ουδετερότητας των ερευνητικών δεδομένων να επηρεάσεις την εκπαιδευτική και να αντιστρέψεις την πολιτική των κρατών σου και τις εκφάνσεις των συστημάτων εκεί που θέλεις. Αυτό σου δίνει ρόλο, λόγο και εξουσία στην παγκόσμια σκηνή. Είναι υπαρξιακό το ζήτημα.

Αυτή τη στιγμή που μιλάμε ο ΟΟΣΑ επειδή άρχισε να φεύγει από την PISA και να σκέφτεται άλλα πράγματα -εντάξει;-, ακριβώς διότι άρχισε να αμφισβητείται η PISA από συγκριτικούς κύκλους, από εκπαιδευτική πολιτική που ασχολούνται με υπερεθνική διακυβέρνηση, και άρχισε ως ένα κινούμενο - κινούμενη άμμος να σκέφτεται πώς θα διατηρήσει την εξουσία του στην παγκόσμια εκπαίδευση.

Άρα, ναι, κοινωνιολογικά, πολιτισμικά, ανθρωπολογικά, όλα απογυμνώνονται μέσα από τους αριθμούς. Είναι ένας αριθμός. 5% των

παιδιών είναι έτσι. Τι ακριβώς σημαίνει αυτό το πράγμα; Ποια είναι η ερμηνευτική - κοινωνιολογική - ανθρωπολογική σημασία αυτού του πράγματος; Πώς καταλαβαίνουν αυτοί οι άνθρωποι τι σημαίνει εκπαίδευση και όλα αυτά; Αυτά όλα απογυμνώνονται. Φεύγουν. Εντάξει; Ελπίζω να σου έχω απαντήσει.

Και επίσης αναφέρατε τη Φιλανδία. Πριν 15 χρόνια ήταν η Φιλανδία, τώρα κυνηγάμε τους Ασιατικούς Τίγρεις. Εντάξει; Τον 19^ο αιώνα η Συγκριτική Παιδαγωγική οικοδομήθηκε από τους λεγόμενους νεωτερικούς ταξιδιώτες: οι Αμερικάνοι, οι Ρώσοι, οι Βρετανοί ταξιδεύανε πού; Στην Πρωσία, η οποία θεωρείτο, θεωρήθηκε ότι έφτιαξε το πρώτο σχολικό σύστημα εκπαίδευσης. Άρα, τελικά τι θα κάνουμε; Κάθε φορά θα τρέχουμε την Πρωσία, τη Φιλανδία, τη Σουηδία, τους Ασιατικούς Τίγρεις, κτλ. και να πάρουμε ό,τι κάνουν αυτοί; Λίγο δύσκολο.

Τώρα, οι αριθμοί όμως και οι συγκρίσεις πλέον, όπως προβάλλονται από τους διεθνείς και υπερεθνικούς φορείς της εκπαίδευσης, υπάρχει μια μεγάλη διαφορά: ενώ ιστορικά βλέπαμε τη Φιλανδία, βλέπαμε την Πρωσία, βλέπαμε τη Σοβιετική Ένωση και στέλναμε εκεί προσωπικό να πά' να μελετήσει, να δει καλές πρακτικές, τι καλό κάνουν αυτοί και να τις φέρουμε στο σύστημά μας και να τις προσαρμόσουμε, σε κάποια φάση θα πρέπει να αναρωτηθούμε: τι σημαίνει ακριβώς προσαρμογή; Τι σημαίνει αυτό το πράγμα, τα προσαρμόζω; Ωραία;

Φαίνεται ότι με τους αριθμούς πλέον, οι αριθμοί έχουν την ικανότητα να ενσωματώνουν, να παράγουν, να ενσωματώνουν, να αποτυπώνουν και να προβάλλουν τα νέα πρότυπα εκπαίδευσης.

Άρα όταν σου λέει για παράδειγμα από την εμπειρία μου για τα ωρολόγια προγράμματα της μέσης που τα έχω μελετήσει και έχω γράψει γι' αυτό, όταν για παράδειγμα χρησιμοποιούνται οι μέσοι όροι των μαθημάτων του ΟΟΣΑ και βάζεις δίπλα τους δικούς σου τους μέσους όρους, δεν είναι απλά σου υπονοούνε τι μεταρρυθμίσεις πρέπει να κάνεις. Μέσα σ' αυτούς τους μέσους όρους είναι κρυμμένο το ιδανικό μοντέλο, η καλή πρακτική η οποία πρέπει να... είναι κάτι σαν το γιάρτσικ, είναι κάτι σαν τον δείκτη, που πρέπει εσύ να προσαρμοστείς.

Άρα, αυτό είναι το νέο πρότυπο. Άρα εξάγεται, παράγεται μέσα από τα αριθμητικά συγκριτικά δεδομένα πλέον.

Τώρα, κάποιος μου έχει αναφέρει για την... υπήρχε μια ερώτηση για την πρόσληψη μόνιμων θέσεων. Φυσικά η μη μονιμότητα είναι αν θέλετε άλλο ένα χαρακτηριστικό της νεοφιλελεύθερης μεταρρύθμισης και του μετασχηματισμού. Οι μη μονιμότητες, αυτό είναι καθοριστικό. Στην Κύπρο όμως η ΠΟΕΔ και η ΟΕΛΜΕΚ, δεν ξέρω, ξέρω καλύτερα την ΠΟΕΔ, έχουν επιτύχει κάτι το οποίο ήταν πάρα πολύ σημαντικό: την κατάργηση - την ακύρωση της αγοράς υπηρεσιών. Εντάξει; Δηλαδή θεωρούσανε ως αυτοεργοδοτούμενους τους εκπαιδευτικούς, ενώ στην ουσία αυτά τα χρήματα θα τα χρησιμοποιήσουν για να πάρουν από ό,τι ξέρω, όλα αυτά είναι φρέσκα νέα, η Μύρια ίσως να τα ξέρει καλύτερα από μένα, είναι πολύ σημαντικό.

Άρα να επανέλθω και στο δικό σου ερώτημα: οι συνδικαλιστικές οργανώσεις έχουν πολύ..., οι εκπαιδευτικές οργανώσεις έχουν πάρα πολύ σημαντικό ρόλο να επιτελέσουν. Πρώτον: πρέπει να σταματήσουν να λέγονται συνδικαλιστικές, αλλά να μετασχηματιστούν, όπως λέει, αυτό είναι επιχείρημα του Δημήτρη του Χαραλάμπους, δεν είναι δικό μου, σε εκπαιδευτικές επιστημονικές οργανώσεις, δηλαδή πρέπει να αρχίσουν να τεκμηριώνουν και οι ίδιες επιστημονικά τα αιτήματά τους, αλλά κυρίως και κάτι το οποίο ακούστηκε και σε μεγάλο βαθμό, όχι φυσικά από τον συνάδελφο τον κ. Φωτόπουλο, μου άρεσε αυτό το υπερεθνικό ότι κατεβαίνει στον εκπαιδευτικό, θα πρέπει να αντιληφθούμε ότι «ο εχθρός» (σε εισαγωγικά) δεν είναι το κράτος πλέον. Το κράτος είναι ένας από τους πολλούς παίκτες πλέον στην παγκόσμια σκηνή και το ίδιο το κράτος πιέζεται και έχει υποχρεώσεις από συμβάσεις που υπογράφει, που δεν υπογράφει, κτλ., σε ένα ευρύτερο παγκοσμιοποιημένο σκηνικό.

Άρα θα πρέπει οι οργανώσεις σας, κατά την άποψή μου, να ξανασκεφτούν ποια είναι η στρατηγική διεκδίκησης αιτημάτων. Και δεν είναι ακριβώς διεκδίκηση, τώρα αν μπαίνει λίγο αν θέλετε η ιδεολογία μου μέσα, εγώ βλέπω κυρίως στην ΠΟΕΔ που ξέρω πάρα πολύ καλά και παρακολουθώ είναι ένα ανάχωμα αν θέλετε σ' όλες αυτές τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές, είτε λέγονται κουπόνια Νηπιαγωγείου, είτε δεν ξέρω εγώ τι λέγονται στον Κύπρο, είναι ένα ανάχωμα και από επιστημονικής άποψης έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον

να δούμε αυτή την... πόσο θα αντέξει και αυτή την πίεση την οποία θα δεχτεί τα επόμενα χρόνια για αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ, κ. Καθηγητά. Ο κ. Φωτόπουλος έχει τον λόγο.

Ν. ΦΩΤΟΠΟΥΛΟΣ: Λοιπόν, έχω συγκρατήσει 2 ερωτήσεις. Προφανώς όλη αυτή η αναστοχαστική διαδικασία είναι εξαιρετικά παραγωγική, νομίζω το αντιλαμβάνεστε, το αντιλαμβανόμαστε όλοι.

Σε σχέση με την πρώτη ερώτηση για το κατά πόσο η θεωρία του ανθρωπίνου κεφαλαίου συνδέεται με την κοινωνία των επιτευγμάτων από την κοινωνία της πειθαρχίας. Εε νομίζω υπάρχει μια σαφέστατη σύνδεση και αυτό γιατί; Γιατί η θεωρία του ανθρωπίνου κεφαλαίου στην ουσία αναδύεται στη μεταπολεμική δυτική κοινωνία. Και αυτό γιατί; Γιατί μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, ακριβώς μέσα από αυτές τις γκρίζες όψεις της νεωτερικότητας, την άνοδο του φασισμού, του ναζισμού, ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, επανέρχεται στην ουσία μια νέα ισορροπία ανάμεσα στις δυνάμεις του κεφαλαίου και της εργασίας. Δηλαδή εμφανίζεται κατά κάποιο τρόπο μια διεθνώς έτσι αναγνωρισμένη τάση για εργασιακή ειρήνη και εκεί ακριβώς αναδύονται τα πρώτα, ας το πούμε έτσι, σκιρτήματα της κοινωνικής πολιτικής, όπου συμπεριλαμβάνει και την εκπαιδευτική πολιτική κατά κάποιο τρόπο, δηλαδή αυτό που λέμε ίσες ευκαιρίες, εκεί αρχίζουν όλες οι μελέτες κάποια στιγμή για τη συμπερίληψη, για την ένταξη προσφύγων, μεταναστών, υπάρχει οικονομική μετανάστευση, άρα η εκπαίδευση λοιπόν εκείνη τη στιγμή συνδέεται με όλες τις τάσεις της διεθνούς οικονομικής ανασυγκρότησης.

Εκεί λοιπόν ακριβώς η θεωρία του ανθρωπίνου κεφαλαίου έρχεται και λέει ότι πρέπει να δούμε πια όχι το κεφάλαιο ως σε εκείνη την κλασική του μορφή, που είναι κτίρια, εγκαταστάσεις, μηχανολογικός εξοπλισμός, όπως τον γνωρίζαμε στον 19^ο αιώνα ή και στις αρχές του 20^{ου} αιώνα, αλλά το κεφάλαιο πια ευρίσκεται στους ανθρώπους και πού ειδικότερα; Στα προσόντα τους και στις δεξιότητές τους.

Εκεί λοιπόν, πράγματι υπάρχει μία μεταστροφή στο διεθνές παράδειγμα και δεν είναι καθόλου τυχαίο, προσέξτε πως κυρίως μετά τη συνθήκη του Bretton Woods, όπου μπαίνει αυτή η έννοια της εκπαίδευσης για την οικονομική ανασυγκρότηση και η αγορά εργασίας πια αρχίζει να βλέπει

την εκπαίδευση με ένα εντελώς διαφορετικό τρόπο, και εκεί αρχίζει η συζήτηση για την κατάρτιση, τη δια βίου μάθηση αργότερα, όλα αυτά λοιπόν τι δημιουργούν; Δημιουργούν μια νέα αρχή και εκεί λοιπόν βλέπουμε στη δεκαετία του '80 μέσα κυρίως από τη Θάτσερ και τον Ρήγκαν στην Αμερική την ανάδυση του νεοφιλελεύθερου παραδείγματος.

Τώρα θα πει κάποιος: ναι, αλλά αυτό που μας έχει οδηγήσει; Δεν είναι καθόλου τυχαίο, προσέξτε, ότι όλοι αυτοί οι μεγάλοι κολοσσοί: ο ΟΟΣΑ, η ΓΟΥΟΛ ΒΑΝΚ, το IMF έχουν όλα αυτά τα χρόνια εξειδικευμένα τμήματα εκπαίδευσης - κατάρτισης και ερευνών πάνω στις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού. Γιατί άλλωστε; Γιατί μια τράπεζα να χρηματοδοτεί έρευνες πάνω στην εκπαίδευση; Γιατί ένα Νομισματικό Ταμείο να χρηματοδοτεί έρευνες πάνω στην εκπαίδευση; Και βλέπετε όλη αυτή πια η συζήτηση φτάνει πια μέχρι τα εργαστήρια δεξιοτήτων και να σας πω κάποια στιγμή άλλες μορφές πιστοποίησης που είναι στα σκαριά και μες στην Ευρωπαϊκή Ένωση, για παράδειγμα τα μικροδιαπιστευτήρια, τα micro - credentials. Δεν μιλάμε πια για προσόντα, μιλάμε για clusters δεξιοτήτων μέσα στα προσόντα. Δηλαδή μπορεί να λέει κάποιος ότι εγώ έχω σπουδάσει Επικοινωνία αλλά έχω μικροδιαπίστευση, προσέξτε στον προφορικό λόγο, στο public speaking. Άρα προτάσσομαι στην αγορά εργασίας σε σχέση με τον άλλον που ξέρει γενικά επικοινωνία ή γραπτή επικοινωνία ή κάτι άλλο.

Αυτό λοιπόν βλέπετε οδηγεί κάποια στιγμή σε μια συζήτηση για τη διάσπαση του ολιστικού χαρακτήρα της μάθησης και πάμε πια όχι στο μονοδιάστατο άνθρωπο του Herbert Marcuse, πάμε στην υπερεξειδίκευση της υπερεξειδίκευσης. Αυτό κατ' εμένα συνδέεται μ' αυτό που προανέφερα, την εργαλειακή επιτελεστικότητα, δηλαδή κάποια στιγμή αντιμετωπίζεται και η ίδια η μάθηση σαν μία διαδικασία εξαιρετικά εργαλειακή, με μια οριοθέτηση που είναι εξαιρετικά αναλώσιμη. Από κει μέχρι κει, δηλαδή. Και όταν τελειώνει αρχίζει η προσπάθεια, τι; Για την επόμενη πιστοποίηση, την επόμενη επιμόρφωση και μη σας φανεί καθόλου περίεργο ότι οι πιστοποιήσεις στο μέλλον δεν θα 'ναι open ended, θα 'ναι με ημερομηνία λήξης, όπως τα καταναλωτά προϊόντα. Πώς δηλαδή βλέπουμε στη συσκευασία των προϊόντων ότι καταναλώνονται μέχρι τότε, με την ίδια λογική η εκπαίδευση και η κατάρτιση θα έχει συγκεκριμένους χρονικούς προσδιορισμούς. Μπορεί να 'ναι εφιαλτικό αλλά δεν είμαι καθόλου αισιόδοξος.

Και επειδή άκουσα την ερώτηση για τους μαζικούς διορισμούς, που 'ναι πολύ εύλογη, δεν έγινε σε μένα αλλά δεν έχει σημασία η ερώτηση αυτή, πιστεύω ότι δεν θα γίνουν μαζικοί διορισμοί, δεν θα γίνονται, και δεν είμαι μάντης απλά κακώς εξελίξεων, αλλά νομίζω ότι μέσα από διαδικασίες οικονομικού εξορθολογισμού και οικονομοτεχνικές μελέτες θα τεκμηριώνεται διαρκώς το ζήτημα όχι της μονιμοποίησης, όχι των μαζικών διορισμών.

Γιατί; Γιατί δείτε ένα παράδειγμα, το δημογραφικό, το οποίο αυτή τη στιγμή εκκολάπτεται και θα το δούμε μπροστά μας. Θα δούμε κάποια στιγμή ας πούμε οικονομοτεχνικές μελέτες, γιατί να στέλνονται αναπληρωτές στα νησιά μας; Δυνατό internet, καλές κάμερες, επιμόρφωση πάνω στην τηλεεκπαίδευση, γιατί έρχεται ο ΟΟΣΑ και λέει η αναλογία μαθητών σου είναι δυσανάλογη σε σχέση με το μέγεθος της χώρας σου, άρα δεν δικαιολογείται οικονομοτεχνικά.

Αντιλαμβάνεστε, λοιπόν, ότι το να θέλουμε να κρατάμε τα νησιά μας όρθια είναι ένα εθνικό κόστος και ένα κοινωνικό κόστος που θέλουμε να το πληρώσουμε για να μην γίνουν τα νησιά μας βραχονησίδες. Αυτό τι σημαίνει; Σημαίνει ότι προτάσσουμε απέναντι σε μια οικονομοτεχνική μελέτη το εθνικό συμφέρον. Υπάρχουνε, δηλαδή, επιχειρήματα απ' την άλλη πλευρά, το ζήτημα είναι όταν έχεις μια μικρή οικονομία, σ' αυτή τη διεθνή πραγματικότητα, ένα αδύναμο κράτος πόσο μπορεί να αντισταθεί σ' αυτά τα κελεύσματα.

Άρα λοιπόν βλέπετε ότι φεύγουμε απ' την εκπαιδευτική πολιτική και πάμε στην εξωτερική πολιτική πια. Πάμε σε τέτοια ζητήματα. Γι' αυτό και μίλησα κάποια στιγμή για πολιτική κλειστών συνόρων. Δεν υπάρχει πολιτική κλειστών συνόρων και κυρίως στην ελληνική εκπαιδευτική πολιτική αυτή τη στιγμή.

Αυτό το λέω γιατί; Γιατί βλέπουμε με τον έναν ή με τον άλλον τρόπο, να σας πω ένα απλό παράδειγμα. Πριν 20-30 χρόνια όταν ακούγαμε στο Πανεπιστήμιο δια βίου κατάρτιση κτλ. ή δια βίου μάθηση δεν δίναμε μεγάλη σημασία. Ξέρετε γιατί; Γιατί θεωρούσαμε ότι το Πανεπιστήμιο είναι ένας κλασικός παραδοσιακός χώρος νεωτερικότητας που ασχολείται με τη διδασκαλία και την έρευνα. Η κατάρτιση τι είναι; Είναι ένα πάρεργο.

Αυτή τη στιγμή βλέπετε ότι όλα τα Πανεπιστήμια έχουν ανοίξει Κέντρα Δια Βίου Μάθησης και Επιμόρφωσης, τα περίφημα ΚΔΒΜ. Γιατί; Γιατί ακριβώς υπήρξε μια πίεση διεθνής ότι αν αφήσεις αυτό το χώρο της κατάρτισης απέξω τον έχει μόνο η αγορά. Άρα λοιπόν για να έχεις αυτοχρηματοδοτούμενα προγράμματα, να έχεις κόσμο, πελατεία, που θέλει να κάνει κατάρτιση, την οποία χρειάζεται η αγορά εργασίας, πρέπει να ανοίξει αυτούς τους φορείς.

Και βλέπετε σταδιακά θεσμοθετήθηκε και θα θεσμοθετηθούν πάρα πολλές τέτοιες άλλες μεταλλάξεις, οι οποίες μας πάνε όχι απλά στη θεωρία του κεφαλαίου, την ξεπερνούν. Αυτό που προανέφερα για τη θεωρία των επιτευγμάτων στην ουσία ποια είναι η διαφορά; Ότι δεν χρειάζεται να γίνουν με έναν αυταρχικό τρόπο. Έχουμε στο μυαλό μας πάντα την πειθαρχία, ο Μισέλ Φουκώ μας δίδαξε πάρα πολλά πράγματα, και για την επιτήρηση και για την τιμωρία και την πειθαρχία αλλά βλέπετε ότι έχουμε περάσει πια σε μία ασύνειδη εθελούσια πια προσαρμοστικότητα σ' αυτές τις πολιτικές, δηλαδή έχουνε πια φυσικοποιηθεί και έχουν κανονικοποιηθεί αυτές οι πολιτικές. Και το χειρότερο για μένα είναι ότι πολλές φορές τα νεώτερα παιδιά, οι νεώτεροι φοιτητές μας δεν αντιλαμβάνονται αυτή τη μεταστροφή.

Εδώ υπάρχει ένα χρέος μιας αν θέλετε πολιτισμικής μεταβίβασης, δηλαδή πρέπει κάποια στιγμή αυτά τα πράγματα να επικοινωνηθούν, γιατί κακά τα ψέματα, η πολιτική εξουσία τι κάνει; Η κάθε πολιτική εξουσία. Να το πω έτσι πολύ απλά, σαλαμοποιεί τα συμφέροντα. Οι παλιοί ασφαλισμένοι, οι παλιοί εργαζόμενοι, οι παλιές αμοιβές, οι νεώτεροι ασφαλισμένοι, με άλλες εργασιακές σχέσεις, άρα αυτό τι διασπά; Διασπά επί της ουσίας την ενότητα, την αλληλεγγύη στη διεκδίκηση σε μια μορφή δημιουργικής αντίστασης ενδεχομένως.

Υπό αυτή την έννοια δεν είμαι καθόλου αισιόδοξος και πιστεύω ότι η εργαλειοποίηση θα προχωρήσει γιατί; Γιατί κοιτάξτε, βρισκόμαστε σε ένα ιστορικό κύκλο που εξελίσσεται αυτή τη στιγμή και ο ιστορικός χρόνος είναι εντελώς διαφορετικός από τον βιολογικό μας χρόνο. Εμείς μπορεί να ζήσουμε αν έχουμε τύχη 80 - 85 χρόνια, να πιάσουμε το προσδόκιμο, αλλά οι κοινωνικές, ιστορικές μεταβολές μπορεί να θέλουν 200, 300 χρόνια να ολοκληρωθούν.

Αυτή τη στιγμή έχει ξεκινήσει ένα project που λέγεται μετανεωτερικότητα, το οποίο αυτή τη στιγμή είναι σε εξέλιξη, μπορεί οι κοινωνιολόγοι να το λένε ύστερη νεωτερικότητα ή δεν έχει σημασία τώρα η ορολογία, αλλά είναι μία εξέλιξη που είναι μπροστά μας και βλέπετε ότι ήδη βιώνουμε ακριβώς αυτές τις μεταλλάξεις.

Τώρα όσον αφορά το δεύτερο ερώτημα που έχει να κάνει με τα συνδικάτα, κατά πόσο είναι μαθησιακά περιβάλλοντα. Τα συνδικάτα κατά κανόνα είναι γεννήματα και θέματα ας πούμε του 19^{ου} αιώνα, της βιομηχανικής κοινωνίας επί της ουσίας. Φτιάχτηκαν μ' αυτήν τη λογική όταν ακριβώς οι δυνάμεις εργασίας έπρεπε να αντιπαρατεθούν οργανωμένα απέναντι στις δυνάμεις του κεφαλαίου. Έχουν, λοιπόν, μια μακρά παράδοση.

Εμένα με έχει απασχολήσει πάρα πολύ το ζήτημα της εκπαίδευσης μέσα στους συνδικαλιστικούς οργανισμούς και κυρίως μέσα στα οργανωμένα συμφέροντα, αυτά που λέμε συνδικαλιστικές οργανώσεις.

Είχα την τύχη και την ευκαιρία να ταξιδέψω σε αρκετές χώρες, να δω μοντέλα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης, δια βίου μάθησης μέσα στα συνδικάτα, στη Σουηδία, στη Δανία, στη Φιλανδία, στη Γερμανία, στην Αγγλία, το 2005 - 2006 επιμορφώθηκα ως tutor στην Trades Union Congress, την αντίστοιχη ΓΣΕΕ ας πούμε της Βρετανίας, επάνω σε θέματα συνδικαλιστικής εκπαίδευσης.

Η Βρετανία είχε αντιμετωπίσει ένα πάρα πολύ μεγάλο πρόβλημα, κυρίως μετά τη Θάτσερ η οποία επί της ουσίας μετά την ήττα των ανθρακωρύχων στην ουσία έκλεισε, διέλυσε τα συνδικάτα. Προσπάθησε μετά ο Μπλερ και οι Εργατικοί με το Education For All να δημιουργήσουνε πάλι μια αναβίωση και κυρίως αυτή την αναβίωση την συνέδεσαν με την εκπαίδευση μες στα συνδικάτα, που ήταν στην ουσία ο μόνος σίγουρος τρόπος για να μεταλαμπαδεύσεις αξίες, φιλοσοφία, ρητορική, επιχειρήματα προς τη συνδικαλιστική προοπτική.

Κοιτάξτε να δείτε, ο συνδικαλιστικός λόγος στη μετανεωτερικότητα αυτή τη στιγμή συκοφαντείται, όπως συκοφαντούνται και τα συνδικάτα. Γιατί; Γιατί θεωρούνται ότι είναι ξεπερασμένες ιστορικές μορφές κοινωνικής ενσωμάτωσης.

Αυτό λοιπόν είναι μια αντιδραστική, κατά την άποψή μου, θεώρηση και βέβαια βολεύει την εκάστοτε εξουσία, γιατί; Γιατί καταλαβαίνετε ότι αποδυναμώνεται δυναμικά ένας χώρος που μπορεί να αντισταθεί ή μπορεί, τέλος πάντων, να καθυστερήσει κάποιες τέτοιου είδους αρνητικές μεταλλάξεις, θεωρώ όμως ότι πρέπει να δουν και τα ίδια τα συνδικάτα τα όρια της κρίσης, δηλαδή να δούνε μέχρι πού φτάνουν, μέχρι πού μπορούν να παρέμβουν και γι' αυτό θεωρώ ότι ο μετασχηματισμός τους σε μαθησιακά περιβάλλοντα είναι στην ουσία ο μόνος τρόπος ενδυνάμωσης της δυναμικής τους.

Τι σημαίνει αυτό; Σημαίνει ότι δεν πρέπει να απολέσουν το διεκδικητικό τους χαρακτήρα. Κοιτάξτε, ο συνδικαλιστικός λόγος κατηγορείται ως ένας ιδεολογικός λόγος. Και ως ιδεολογικός λόγος καταλαβαίνετε ότι είναι ένας λόγος συντεχνιακός ή μεροληπτικός. Όπου υπάρχει ιδεολογία, λοιπόν, τι σημαίνει; Σημαίνει ότι υπάρχει το ταξικό συμφέρον.

Άρα λοιπόν τα ζητήματα τα ιδεολογικά, τα ταξικά, τα πολιτικά ζητήματα δεν μπορούμε να τα αποκλείσουμε σε καμία περίπτωση. Αν τα συνδικάτα δεν έχουνε ιδεολογικά, ταξικά και πολιτικά ζητήματα δεν είναι συνδικάτα κατά την άποψή μου. Είναι απρόσωποι γραφειοκρατικοί οργανισμοί.

Άρα λοιπόν αυτή η διάσταση θα πρέπει και να καλλιεργηθεί και να διαφυλαχτεί.

Το δεύτερο όμως κριτήριο είναι η τεκμηρίωση, η γνώση, η επιστημονική έρευνα. Γιατί; Γιατί χρειάζεσαι τον ορθολογικό λόγο. Ο ορθολογικός λόγος επί της ουσίας τι; Έρχεται να ενισχύσει την πολιτική σου ή την ιδεολογική σου ματιά. Γιατί; Γιατί ξέρετε η κυρίαρχη ιδεολογία έχει πάντοτε ιστορικά την τάση να εμφανίζει το δικό της συμφέρον ως καθολικό συμφέρον. Η κυρίαρχη τάξη που έχει, η εκάστοτε κυρίαρχη τάξη που έχει και τη διανοητική και την υλική κυριαρχία εμφανίζει τη δική της ματιά ως μία και καθολική αλήθεια. Η πλευρά των συνδικάτων, λοιπόν, για να είναι συνδικάτα πρέπει να υπερασπίζεται κατά κανόνα την ίδια τη γενεαλογία της, δηλαδή την εργατική τάξη. Την τάξη, δηλαδή, της μισθωτής, εξαρτημένης εργασίας. Αυτή είναι η πραγματικότητα. Δεν έχουμε κάτι άλλο. Στην ουσία πουλάμε είτε τη χειρονακτική μας, είτε τη διανοητική μας δύναμη, είτε στο κράτος, είτε σε ιδιώτες. Δεν υπάρχει κάτι άλλο για την εργατική τάξη.

Άρα λοιπόν το συμφέρον της είναι η προάσπιση ακριβώς αυτής της αξίας που έχει η διανοητική της και η χειρονακτική της δύναμη. Άρα λοιπόν το να είναι το συνδικάτο σήμερα ένα μαθησιακό περιβάλλον σημαίνει ότι δίνει τη δυνατότητα στα συνδικαλιστικά στελέχη, στα απλά μέλη του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος να εξελιχθούν και να αναπτυχθούν μέσα σ' αυτή την πορεία.

Άρα λοιπόν δίπλα στην πολιτική αν θέλετε ιδεολογική συζήτηση για το ποια είναι τα συνδικάτα, υπάρχει και μια άλλη διάσταση. Αυτή η διάσταση, προσέξτε, αυτή τη στιγμή κυρίως σε εποχές τεχνοκρατικής ορθολογικότητας είναι αναγκαία γιατί διαφορετικά δεν μπορείς να πείσεις. Αν για παράδειγμα μια έρευνα συνδέσει την επαγγελματική εξουθένωση με τη φτώχεια, αλλά αυτό να συνδεθεί και να φανεί και ποσοτικά και στατιστικά αλλά και ερμηνευτικά, καταλαβαίνετε ότι είναι μια εντελώς διαφορετική συζήτηση.

Και θα σας πω μόνο κάτι για να κλείσω. Ιστορικά οι δυνάμεις του κεφαλαίου έχουνε τη δύναμη να πλαισιώνονται από ανθρώπους που έχουν τεχνογνωσία. Οικονομολόγους, λογιστές, δικηγόρους, πανεπιστημιακούς, οργανικούς διανοούμενους όπως θα έλεγε ο Αντόνιο Γκράμσι. Η άλλη πλευρά, λοιπόν, που δίνει την εργατική της δύναμη πρέπει στην ουσία τι να κάνει; Να αυτοοργανωθεί. Κατά την άποψή μου, λοιπόν, είναι επιτακτική ανάγκη και τα συνδικάτα τα εκπαιδευτικά να δημιουργήσουν δικές τους σχολές εκπαίδευσης. Θα μου πείτε πού θα βρεθούν οι πόροι; Νομίζω μπορούν να βρεθούν πόροι με άλλη κατανομή, με άλλη διεκδίκηση, αλλά πρέπει να είναι μια μόνιμη υπόθεση αυτό μέσα στο εσωτερικό των συνδικάτων και όχι ευκαιριακά από ένα πρόγραμμα ΕΣΠΑ.

Και αυτό πρέπει να γίνει με μια συναίνεση, με μια συμφωνία ότι η δική μας ματιά πρέπει να είναι επιστημονικά τεκμηριωμένη, ξαναλέω, δίπλα σ' αυτό που κάνουμε υπαρξιακά, δηλαδή τη διεκδίκηση και την ιδεολογική, πολιτική μας στοχοθεσία. Και να σας πω και μόνο κάτι τελευταίο. Όταν οι δυτικές κοινωνίες έβγαιναν από το μεσαίωνα και πήγαιναν προς τη νεωτερικότητα, η μάχη για τον έλεγχο των εκπαιδευτικών μηχανισμών έγινε ανάμεσα στο κράτος και την εκκλησία. Γιατί τι είχαμε μέχρι τότε; Είχαμε μοναστηριακά σχολεία, θρησκευτικά σχολεία, έγινε ο προτεσταντισμός, αντιπαρά τέθηκε με τον καθολικισμό στη Δύση.

Όλη αυτή η συζήτηση, λοιπόν, πού οδήγησε; Στη νίκη του κράτους επί της εκκλησίας. Και το απαύγασμα αυτής της θεωρίας ήταν η γαλλική επανάσταση. Και με τον διαχωρισμό του κράτους στην εκκλησία.

Αυτή ήτανε η συζήτηση στο 17^ο - 18^ο αιώνα. Σήμερα ο αγώνας και η μάχη δίνεται ανάμεσα στο κράτος και την αγορά. Και η αγορά αυτή τη στιγμή τι κάνει; Αποικιοποιεί όλο και περισσότερο έδαφος απ' αυτά που με αγώνες δώσαμε στο κράτος κάποια στιγμή. Οπότε αυτός είναι ο εσωτερικός κύκλος και νομίζω ότι πρέπει να τον έχουμε πάντα στο μυαλό μας.

Ευχαριστώ πολύ.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Εμείς ευχαριστούμε και τους δύο Καθηγητές: και τον κ. Κληρίδη και τον κ. Φωτόπουλο.

Λοιπόν, θα κάνουμε ένα διάλειμμα, μετά την πνευματική τροφή έχουμε και κανονική τροφή, δίπλα ακριβώς από το καφέ που προσφέρθηκε προηγουμένως είναι ο χώρος του εστιατορίου, εκεί λοιπόν συνεχίζουμε για μια ωρίτσα μέχρι τις 3 η ώρα, 3 η ώρα επανερχόμαστε για την επόμενη εισήγηση.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΡΩΙΝΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ 2^{ης} ΗΜΕΡΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

27° ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ: Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΙΚΙΝΗΣ: Πρόεδρος Δ.Ο.Ε.

Δρ. ΜΥΡΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Πρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΡΟΥΛΗΣ: Οργανωτικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΖΟΡΜΠΑΣ: Ειδικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΚΩΣΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Βοηθός Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΤΑ ΒΕΝΕΤΟΠΟΥΛΟΥ: Υπεύθυνη Εκδόσεων Δ.Ο.Ε.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΙΝΗΣ: Βοηθός Γενικός Οργανωτικός Π.Ο.Ε.Δ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΚΟΥΜΑΣ: Υπεύθυνος Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων Δ.Ο.Ε.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΕΠΤΟΥΡΓΙΔΟΥ: Μέλος Δ.Σ. Δ.Ο.Ε.

ΝΙΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ: Πρόεδρος Συλλόγου Ορεστιάδας

ΤΕΤΑΡΤΗ 3 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

2^η ΗΜΕΡΑ

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Για όσους ήρωες και ηρωίδες αντέχουν μετά το μεσημεριανό να παρακολουθήσουν τις εργασίες της απογευματινής διάρκειας του Συνεδρίου μας, να πω ότι με την παρουσία της τιμά το Συνέδριό

μας και η Περιφερειακή Διευθύντρια η κα Κοσμίδου, την οποία θα καλέσουμε στο βήμα πριν έναρξη της απογευματινής συνεδρίασης για ένα σύντομο χαιρετισμό. Κυρία Κοσμίδου.

M. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Καλησπέρα, Καλή Χρονιά, Χρόνια Πολλά. Ευχαριστώ πάρα πολύ γι' αυτή την πρόσκληση, για την ευκαιρία, περιποιεί μεγάλη τιμή για μένα αυτός ο χαιρετισμός, από το Βορρά μέχρι το Νότο είπε κάποιος που έφυγε πρόσφατα, καλωσορίζουμε, λοιπόν, εδώ από το Βορρά το Νότο που ήρθε μαζί μας και είναι και εύχομαι να μπορούμε να βρισκόμαστε και από Ανατολή σε Δύση. Και να μας φέρνει μαζί αυτό το οποίο πραγματικά μας νοιάζει, η παιδεία, η αγωγή, το πώς όλοι μαζί θα πορευτούμε στο αύριο, με απώτερο σκοπό το τι θα διαμορφώσουμε και τι θα αφήσουμε πίσω όταν εμείς θα φύγουμε από δω.

Θα συγχαρώ πρωτοβουλίες οι οποίες προέρχονται από οποιοδήποτε φορέα και έχουν να κάνουν με το πώς πραγματικά βλέποντας τι μας απασχολεί μπορούμε να γίνουμε καλύτεροι. Πώς μπορούμε να μπούμε και να βελτιώσουμε αυτό το οποίο θεωρούμε ότι ναι, μπορεί να πάρει βελτίωση. Πώς μπορούμε να μπούμε και να αλλάξουμε αυτό το οποίο θεωρούμε ότι μπορούμε να αλλάξουμε όχι στο όνομα της αλλαγής, της οποιασδήποτε αλλαγής, αλλά πραγματικά γιατί αυτό θα μας οδηγήσει σε ένα καλύτερο αποτέλεσμα. Με στοχοπροσήλωση, με αναστοχασμό, με πολύ πραγματικά πρόσωπο προς το αύριο. Συγχαίρω, λοιπόν, την πρωτοβουλία, είναι πραγματικά θέματα τα οποία μας απασχολούν πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια, ιδίως μετά από την προσέλευση του κορωνοϊού, που έφερε πολλές αλλαγές μέσα στην κοινωνία μας, μέσα σ' αυτό που εμείς αποκαλούμε εκπαιδευτικό μας χώρο, μέσα στο σχολείο μας, μέσα σε μας, μας ανάγκασε να αλλάξουμε, να προσαρμοστούμε, έχω πει ως πρώτο μου πτυχίο ως γεωλόγος ότι όσα όντα δεν προσαρμόστηκαν εξαφανίστηκαν, και είναι ίδιον των ανθρώπων να προσαρμοζόμαστε ανάλογα με αυτό που έχουμε, εύχομαι, λοιπόν, να τελειώσει το Συνέδριό σας με πολύ καλά συμπεράσματα, εύχομαι να είναι χρήσιμα, να γίνει η διάχυση των συμπερασμάτων, εύχομαι δύναμη, αντοχή, αλληλεγγύη, ομόνοια, συναδέλφωση. Καλή Χρονιά.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ την κα Κοσμίδου και καλούμε στο βήμα τον κ. Αθανάσιο Καραφύλλη, Καθηγητή και Πρόεδρο στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Δημοκρίτειου

Πανεπιστημίου Θράκης, με θέμα εισήγησης: «Από τον Επιθεωρητή στον Σύμβουλο Εκπαίδευσης: δύο αιώνες αξιολόγησης και εργασιακού άγχους του εκπαιδευτικού πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης». Κύριε Καραφύλλη, είμαστε έτοιμοι να σας ακούσουμε.

«Από τον Επιθεωρητή στον Σύμβουλο Εκπαίδευσης: Δύο αιώνες αξιολόγησης και εργασιακού άγχους του εκπαιδευτικού πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης».

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Ευχαριστώ πάρα πολύ. Να ευχαριστήσω τον Πρόεδρο της ΔΟΕ. Πριν από λίγους μήνες είχαμε διοργανώσει ως Παιδαγωγικό Τμήμα, γιορτάσαμε τα 100 χρόνια Παιδαγωγικών Σπουδών στην Αλεξανδρούπολη. Δικαιωματικά πρώτος ομιλητής ήταν ο Πρόεδρος της Ομοσπονδίας Δασκάλων, ο Θανάσης ο Κικινής, ήτανε δική μου επιλογή αυτό γιατί θεωρώ ότι τα Παιδαγωγικά Τμήματα χωρίς τους δασκάλους δεν υπάρχουν, είναι η συνέχειά μας, είναι οι μαθητές μας, είναι οι φοιτητές μας. Και χαίρομαι που βλέπω μέσα στον χώρο των δασκάλων πάρα πολλούς αποφοίτους του Τμήματος, φοιτητές μου παλιούς, καταξιωμένοι πια στον επαγγελματικό χώρο της εκπαίδευσης, παιδιά που στο προπτυχιακό, στο μεταπτυχιακό, διδάκτορες, υποψήφιοι διδάκτορες είναι εδώ.

Αποφάσισα να μιλήσω στο σημερινό Συνέδριο της Ομοσπονδίας για τους θεσμούς που προκαλούσαν πάντοτε το μεγαλύτερο άγχος στους εκπαιδευτικούς. Τους θεσμούς που τους αξιολογούσαν. Καταρχήν ο επιθεωρητής που επικράτησε για πάρα πολλές δεκαετίες μέχρι το 1982 επίσημα και ήταν ο φόβος και ο τρόμος της εκπαιδευτικής κοινότητας, η παρουσία του, άλλωστε η νοοτροπία περί αναβίωσης επιθεωρητισμού στις μέρες μας είναι νομίζω, ακούγεται καθημερινά, και είναι ο φόβος των εκπαιδευτικών και στη συνέχεια το ότι είχαμε μία αναστολή του αξιολογικού έργου από τους σχολικούς συμβούλους αν και προβλεπόταν, εσχάτως όμως έχει προκύψει ξανά το πρόβλημα που έχει επιτείνει και πάλι το άγχος της εκπαιδευτικής κοινότητας, γιατί πραγματικά μου προκάλεσε εντύπωση το ενδιαφέρον των νέων συμβούλων εκπαίδευσης να προστρέξουν από την επόμενη ημέρα ανάληψης των καθηκόντων τους να αξιολογήσουν, ωσάν να

ήταν το πρώτο πρόβλημα που είχαμε στην εκπαίδευση η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών και έλειπε αυτό για να ολοκληρώσουμε την τέλεια εικόνα που κυριαρχεί στο ελληνικό σχολείο.

Ας ξεκινήσω όμως την εισήγησή μου με την ιστορική αναδρομή των γεγονότων αυτών. Ο επιθεωρητής γνωρίζουμε όλοι από τη συγκρότηση του ελληνικού κράτους, από τον Καποδίστρια ακόμη που ορίζει κάποιους επιθεωρητές, περισσότερο για τον συντονισμό και όχι για την αξιολόγηση των εκπαιδευτικών, για τον συντονισμό της εκπαίδευσης, το να στήσουν κάτι από το τίποτα την εποχή εκείνη, οι Βαυαροί που θα πάρουν στη συνέχεια τη σκυτάλη θα εδραιώσουν την παρουσία των επιθεωρητών πάλι σε ένα παρόμοιο ρόλο, αλλά η χρονιά που θα αναβιώσει, που θα προσπαθήσει να συγκεκριμενοποιήσει τις αρμοδιότητες και τα καθήκοντα των επιθεωρητών είναι το 1895 στην πρώτη εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, η οποία καθορίζει επακριβώς τα καθήκοντα των επιθεωρητών και ορίζει την αξιολόγηση και τα κριτήρια αξιολόγησης των εκπαιδευτικών από τους επιθεωρητές. Ένα πανίσχυρο όργανο ο Επιθεωρητής, μαζί με το Εποπτικό Συμβούλιο της εποχής.

Θα φτάσουμε το 1982 να πάμε σε κατάργηση του θεσμού αυτού, μετά από αγώνες δεκαετιών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Οδηγηθήκαμε πρώτα σε αναστολή του αξιολογικού έργου και στη συνέχεια με τον 1304 του '82, στις αρχές του '82 μάλιστα, στην κατάργηση των επιθεωρητών και στη θεσμοθέτηση των σχολικών συμβούλων και των διευθυντών εκπαίδευσης, οι πρώτοι σχολικοί σύμβουλοι τυπικά δεν υφίστανται κατ' ονομασία, ενώ οι διευθυντές εκπαίδευσης λειτουργούν μέχρι σήμερα, άρα μία από τις πετυχημένες αλλαγές που έγιναν στο χώρο σίγουρα, όμως την τελευταία πενταετία είχαμε αλλαγές.

Το 2018 με '19 είχαμε την κατάργηση των σχολικών συμβούλων και τους συντονιστές εκπαιδευτικού έργου με τα περιβόητα ΠΕΚΕΣ, ήμουν από αυτούς που εναντιώθηκαν στις προθέσεις του τότε Υπουργού Παιδείας, γιατί καταρχήν κατήργησε τα ΠΕΚ. Ήμουν κάθετα αντίθετος στην κατάργηση των ΠΕΚ. Δεν μπορεί μία εξακτινωμένη επιμορφωτική μονάδα σε όλη την Ελλάδα να την κλείσεις σε μία νύχτα. Αυτό είχα πει στον σύμβουλο του Γαβρόγλου στο Υπουργείο Παιδείας σε συνάντηση που είχα, τότε ήμουν ο Διευθυντής του ΠΕΚ Αλεξανδρούπολης. Και όμως δεν άκουσαν τις φωνές

όλων των Διευθυντών, όλοι σύσσωμοι το είχαμε πει, και νομίζω ότι το βιώνουμε τώρα στη διαδικασία επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών ότι κάτι λείπει σε αυτήν.

Και η τότε αντιπολίτευση είχε εξαγγείλει μόλις αναλάβει την κατάργηση των συντονιστών και των ΠΕΚΕΣ, πράγμα που έγινε άμεσα, με τα πρώτα εκπαιδευτικά νομοσχέδια και είμαστε σε μία νέα πραγματικότητα εδώ και λίγους μήνες από την άνοιξη του '23.

Πάω λίγο στους επιθεωρητές αναλυτικά να σας πω μερικά πράγματα. Το 1895, λοιπόν, προσπαθούν να συστηματοποιήσουν τη λειτουργία του επιθεωρητή με έμφαση όμως στην αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου των δασκάλων. Ήταν όμως μόνο το εκπαιδευτικό έργο των δασκάλων; Σαφέστατα όχι. Γιατί κατά 1/5 μόνο της αξιολογικής διαδικασίας προσμετρώνταν το διδακτικό έργο και κατά 1/5 η εξωσχολική δραστηριότητα του εκπαιδευτικού.

Οι επιθεωρητές με διοικητικά, καθοδηγητικά και εποπτικά καθήκοντα. Τα προσόντα κατά καιρούς των επιθεωρητών, μάλιστα στην πρώτη νομοθετική παρέμβαση με τον Νόμο του 1895 ήταν ιδιαίτερα αυξημένα. Απαιτούσαν, διδακτορικό τίτλο στις Παιδαγωγικές Επιστήμες, απαιτούσανε σπουδές στο εξωτερικό, απαιτούσανε ξεχωριστή επιμόρφωση. Αυτό στη συνέχεια μπορώ να πω ότι εκφυλίστηκε αρκετά. Φτάσαμε στην περίοδο της δικτατορίας για παράδειγμα, την περίοδο '67 - '74 να επιλεγούν επιθεωρητές με τα κριτήρια να είναι πιστός στο καθεστώς.

Αυτό ήταν το κριτήριο και το αρνητικό για την εκπαιδευτική μας κοινότητα ήταν ότι την περίοδο αυτή ότι ανταποκρίθηκαν εκατοντάδες συνάδελφοι να υπηρετήσουν το καθεστώς από τη θέση των επιθεωρητών. 861 νομίζω υπέβαλαν αίτηση για να γίνουν επιθεωρητές την περίοδο της εφταετίας. Για να λέμε και τα δικά μας εε; Να αναλαμβάνουμε λίγο και την ευθύνη του χώρου.

Τώρα, στα καθήκοντα των επιθεωρητών ήταν η επιθεώρηση όλων των σχολείων του Νομού ευθύνης, μία φορά το εξάμηνο να συντάσσει και να υποβάλει έκθεση αξιολόγησης για όλο το διδακτικό προσωπικό, πειθαρχικό έλεγχο στο προσωπικό, σε περίπτωση παραπτώματων, όφειλε να συγκαλεί τις ετήσιες παιδαγωγικές συγκεντρώσεις που τις ονόμαζαν και

παιδαγωγικά συνέδρια, όσοι ερευνητές γνωρίζουμε, συναντάμε τον όρο συνέχεια, διεξήχθη το τάδε παιδαγωγικό συνέδριο. Ήταν οι παιδαγωγικές συναντήσεις που διενεργούσε στην αρχή και στο τέλος κάθε σχολικού έτους ο επιθεωρητής με όλους τους εκπαιδευτικούς της περιφέρειας.

Φυσικά ο επιθεωρητής αξιολογούσε και τις σχολικές υποδομές, πρότεινε ανέγερση και συντήρηση κτιρίων. Εδώ τώρα είχαμε την πρώτη διαπλοκή μπορώ να πω, επίσημη διαπλοκή αφού στο Εποπτικό Συμβούλιο που προβλεπόταν από τον Νόμο του 1895 προέβλεπε Πρόεδρο του Συμβουλίου τον εκάστοτε Μητροπολίτη της περιοχής. Να η διαπλοκή, λοιπόν, με το Ιερατείο της Εκκλησίας και μάλιστα στη θέση του Προέδρου. Έναν επιστήμονα, έναν έμπορο ή κτηματία, να και οι τσιφλικάδες, οι μεγάλες οικογένειες μέσα στα Συμβούλια αυτά και το Συμβούλιο αυτό με τον επιθεωρητή μέσα θα είχε την ευθύνη των μεταθέσεων ή και των απολύσεων των εκπαιδευτικών. Μεταξύ των άλλων ασφαλώς.

Και φυσικά ασκούσε έλεγχο και στον ίδιο τον επιθεωρητή. Με μέλος τον επιθεωρητή ήλεγχε και τον επιθεωρητή. Και είχαμε αρκετές συγκρούσεις επιθεωρητών με το Συμβούλιο για ζητήματα που αφορούσαν κυρίως τον επιθεωρητή.

Τώρα, τα προβλήματα των εκπαιδευτικών διαχρονικά νομίζω καθ' όλο τον 20^ο αιώνα θα τα συναντήσουμε και σήμερα ίσως: ελλιπής επιμόρφωση, ελλιπής κατάρτιση, συνθήκες εργασίας άθλιες. Και αντί να δοθεί προτεραιότητα στην επίλυση αυτών των προβλημάτων δόθηκε μεγαλύτερη βαρύτητα στην καλύτερη οργάνωση ενός ελεγκτικού μηχανισμού μέσα από την ενίσχυση του ρόλου του επιθεωρητή. Ένας παντοδύναμος, λοιπόν, επιθεωρητής, μόνος του, αποφάσιζε για το ποιος και το πώς θα αξιολογηθεί, τι βαθμολογία θα πάρει και αν θα παραπεμφθεί ή όχι στο Εποπτικό Συμβούλιο με το ερώτημα της απόλυσης ή της δυσμενούς μετάθεσης.

Επί 8 δεκαετίες και πλέον ο επιθεωρητής μετατράπηκε στο μέσο με το οποίο θα λειτουργούσε ο ασφυκτικός μηχανισμός ελέγχου όλης της σχολικής ζωής και ιδιαίτερα του δασκάλου, μέσω του οποίου θα περνούσε στο ελληνικό σχολείο, θα περνούσαν οι ιδέες και αξίες που θα διαμόρφωναν τους μαθητές και αυριανούς πολίτες σε άβουλα παθητικά όργανα, εξαρτημένα πάντα από τους ασκούντες την εξουσία. Σε όλη τη διάρκεια του θεσμού, μετά

την ενίσχυση του ρόλου του από το 1895 και ως το 1982, αποδείχθηκαν οι επιθεωρητές, εκτός ελαχίστων εξαιρέσεων, κατώτεροι των περιστάσεων.

Ο ουσιαστικός τους ρόλος ήταν ο έλεγχος της διοικητικής και διδακτικής ικανότητας των εκπαιδευτικών, όμως επεκτάθηκαν και σε ζητήματα ευσυνειδησίας και κυρίως εξωσχολικής δραστηριότητας ή πολιτικών πεποιθήσεων.

Αυτοί που συνεργάζονταν και επέτρεπαν την ανάμειξη άσχετων προσώπων ή εξωθεσμικών προς την εκπαίδευση παραγόντων, σε βαθμό που το έργο τους επηρεαζόταν καθοριστικά απ' τις παρεμβάσεις αυτές, εξυπηρετώντας αυτούς που τους τοποθέτησαν στις θέσεις των επιθεωρητών. Και φυσικά δεν απασχολούσε και ιδιαίτερα τους επιθεωρητές, κατέγραφαν τις ανάγκες των σχολείων, δεν φαίνεται να τους απασχολούσε η επίλυση των προβλημάτων ζωτικής λειτουργίας των σχολικών μονάδων, γιατί από τα στοιχεία που έχουμε για τις δομές, για τα εποπτικά μέσα, είναι τραγικά. Περιγράφονται τραγικές συνθήκες λειτουργίας.

Να σας πω ένα παράδειγμα. Στις εκθέσεις τους κατέγραφαν τους αριθμούς των μαθητών ανά τάξη. 60, 70 και 80 μαθητές ανά τάξη στις δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα, ωσάν να ήταν αλληλοδιδακτικά σχολεία στις αρχές λειτουργίας του νεοελληνικού κράτους. 80, 90 μαθητές ανά τάξη. Και ήταν κανονικότητα αυτό. Δεν τους ενοχλούσε αυτή η κατάσταση, το ότι ένας δάσκαλος είχε να βγάλει με 90 μαθητές, διαφόρων σχολικών τάξεων.

Φυσικά ήλεγχαν αυστηρά την τήρηση και εφαρμογή των οδηγιών του Υπουργείου Παιδείας, μέσα απ' την πιστή τήρηση των αναλυτικών προγραμμάτων, μέσα από έναν αυστηρό έλεγχο του συνόλου των εκπαιδευτικών, έγιναν οι ελεγκτές της ορθά παρεχόμενης και αυστηρά προσδιορισμένης και προσεκτικά επιλεγμένης γνώσης στους μαθητές και αυριανούς πολίτες. Αυτός ήταν ο σκοπός τους ο ουσιαστικός. Να ελέγχουν τη γνώση που μεταφέρεται στα παιδιά. Με αυστηρές διαδικασίες και με καμία δυνατότητα παρέλκυσης από αυτό από τους εκπαιδευτικούς, γιατί πάντα ήταν από πάνω τους ο πέλεκυς της απόλυσης.

Φυσικά, όπως προανέφερα, η αξιολόγηση επεκτεινόταν και σε όλες τις ώρες της ημέρας, σε όλες τις μέρες της εβδομάδας, μήνα και χρόνο. Ο εκπαιδευτικός δεν έπαιρνε ανάσα όλο το χρόνο. Έπρεπε να απολογείται

συνεχώς για την παρουσία του έξω από το σχολείο. Κατακρίνονταν ακόμη, πέρα απ' τις πολιτικές πεποιθήσεις που ήτανε αυτονόητη η κρίση, για την οικογενειακή του κατάσταση, για την επιλογή συζύγου, για τις σχέσεις με τον σύζυγο ή τη σύζυγο και επειδή έχω κάνει μια πολύ μεγάλη έρευνα πριν δυο δεκαετίες για τις εκθέσεις επιθεωρητών, έχω μελετήσει εκατοντάδες εκθέσεις επιθεωρητών εδώ στη Θράκη, πραγματικά ήταν αξιοπερίεργο πώς είχε έναν τέτοιο αριθμό πληροφοριών ο επιθεωρητής. Και το λέω με απόλυτο τρόπο. Γνώριζε τα πάντα για τον δάσκαλο. Και τα κατέγραφε. Είπε αυτό, έκανε το άλλο, μίλησε με αυτό, έχει αυτό τον σύζυγο, έτσι πάνε με τη σύζυγο, αυτό κάνει, το άλλο. Και τα κατέγραφε όλα. Έχει αυτά τα προβλήματα υγείας, πάσχει από ψυχολογικά προβλήματα.

Καταγράφονται όλα στις εκθέσεις. Θα μου πείτε σήμερα μιλάς με έναν τρόπο προσωπικών δεδομένων, πράγμα που δεν ήταν την εποχή εκείνη σε καμία περίπτωση ούτε σε σκέψη, αλλά σε κάθε περίπτωση δεν ενδιέφερε νομίζω το επιστημονικό κομμάτι η προσωπική ζωή ή οι επιλογές και η προσωπική ζωή κάποιου.

Φυσικά τώρα πάμε και στον δάσκαλο, φοβούμενος την αρνητική κρίση, γιατί εδώ πρέπει να προσθέσω ότι οι δάσκαλοι πάντοτε προέρχονταν και προέρχονται κατά βάση από τα χαμηλά και τα μεσαία τελευταία κοινωνικοοικονομικά στρώματα. Άρα από αυτό επιβίωναν, απ' τη δουλειά αυτή επιβίωναν. Δεν είχαν δυνατότητες αντίδρασης. Στις οδηγίες, λοιπόν, χωρίς να επιτρέπουν την αυτενέργεια και τον αυθορμητισμό των μαθητών, αποδεχόμενοι τη στατική θεωρία της γνώσης, μετατρέποντας οτιδήποτε ζωντανό στη μαθησιακή διαδικασία σε νεκρή συσσώρευση πληροφοριών. Ο φόβος της αρνητικής αξιολόγησης και οι συνέπειές της τον είχε μετατρέψει σε μία οντότητα περιδεή και έντρομη.

Προσέξτε, εδώ καταγράφω μία αναφορά που μας δίνει ο Σήφης ο Μπουζάκης, το '53 - '56 είχαμε 1.300 απολύσεις εκπαιδευτικών για πολιτικούς λόγους. Ήτανε η μετεμφυλιακή σκληρή εποχή στη χώρα μας. Υπό την απειλή της έκρηξης της αξιολόγησης είχαμε συμμόρφωση του εκπαιδευτικού προσωπικού με τις αυστηρές οδηγίες του Υπουργείου Παιδείας. Οι οδηγίες: εξετάσεις, διδακτικά βιβλία, μεθοδικές οδηγίες και την ίδια τη μορφή της διδακτικής πράξης.

Φυσικά υπήρχαν και εξαιρέσεις στον εκπαιδευτικό κόσμο που διαφωνούσαν με τη διαμορφωθείσα κατάσταση και φυσικά δεν αποτελούν αυτά που λέω καμία μομφή για τους δασκάλους και καθηγητές που αποδέχονταν αυτές τις πραγματικότητες, γιατί εξήγησα τον λόγο της επιβίωσης μέσα στο σύστημα αυτό το δύσκολο.

Ο φόβος των εκπαιδευτικών στις μέρες μας σχετικά με την αξιολόγηση έχει να κάνει με αυτό το φάντασμα. Το φάντασμα του επιθεωρητή, τη νοοτροπία του επιθεωρητισμού. Φαίνεται ότι υπάρχουν αρκετοί πρόθυμοι να πάμε προς αυτές τις πραγματικότητες, όχι φυσικά ίσως με τη μορφή των προηγούμενων δεκαετιών, αλλά η μη πειθαρχία πάει να αντιμετωπιστεί προφανώς με άλλες διατάξεις.

Πάμε στα 1982. Εγκύκλιος του Υπουργείου Παιδείας, άμεσα τον Γενάρη, 15 Γενάρη του '82, αναστέλλει την αξιολόγηση εκπαιδευτικού έργου και τον Φεβρουάριο του '82 έχουμε την κατάργηση των επιθεωρητών και το διπρόσωπο πια να ανατεθεί το επιστημονικό κομμάτι και η συμβουλευτική καθοδήγηση στους σχολικούς συμβούλους στο νέο θεσμό, που είχαν διεκδικήσει οι εκπαιδευτικοί επί δεκαετίες και το διοικητικό κομμάτι που πάει σε άλλο πρόσωπο πια και διαχωρίζεται, τους διευθυντές εκπαίδευσης.

Οι επιθεωρητές ανέμεναν τότε την αναβάθμισή τους σε συμβούλους. Δεν έγινε αυτό, δεν έγινε αυτό, τους δόθηκε το δικαίωμα να υποβάλλουν υποψηφιότητες, να θυμίσω μεταξύ των άλλων ότι στα κριτήρια επιλογής, την εποχή εκείνη και είναι αυτονόητο για μας τους μεγαλύτερους ειδικά που μεγαλώσαμε στα πρώτα μεταπολιτευτικά χρόνια, προσμετρούσε και το δημοκρατικό ήθος. Σήμερα έχει ξεπεραστεί αυτό, ευτυχώς έχει ξεπεραστεί. Έχουμε κάνει τεράστια άλματα από τους κινδύνους της δημοκρατίας εκείνων των δεκαετιών.

Τώρα τι βλέπουμε στις διατάξεις του Νόμου που θεσμοθετεί τους συμβούλους. Κυριαρχεί μία λέξη. Η συνεργασία. Ο σύμβουλος, ο 1304 λέει, στην αρχή: συνεργάζεται, έτσι ξεκινάει ο Νόμος, συνεργάζεται με το διδακτικό προσωπικό των σχολείων για τον σχεδιασμό της σχολικής εργασίας και την υλοποίηση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Αντιμετωπίζει προβλήματα διδακτικής και αγωγής σε συνεργασία με το διδακτικό προσωπικό των σχολείων.

Επισκέπτεται τα σχολεία και κατευθύνει το έργο των εκπαιδευτικών με θεωρητικές και κυρίως με πρακτικές υποδείξεις μεθόδων διδασκαλίας, συμβάλλοντας ο ίδιος με την προσωπικότητα, την πείρα και τις γνώσεις του στη βελτίωση των συνθηκών μάθησης και αγωγής. Οργανώνει σεμινάρια και φροντίζει για την επιμόρφωση. Συνεργάζεται με τον διευθυντή, το εκπαιδευτικό προσωπικό και το μαθητικό συμβούλιο. Μετέχει στη διαδικασία αξιολόγησης του διδακτικού προσωπικού και κατά περίπτωση στα αρμόδια συλλογικά όργανα. Συνεργάζεται με τον Προϊστάμενο Διεύθυνσης, συνεργάζεται με την Υπηρεσία Σχολικής Υγιεινής.

Περάσαμε σε μία άλλη φάση, της συνεργασίας, το είμαστε όλοι από την ίδια πλευρά και αντιμετωπίζουμε όλοι μαζί, ο καθένας από τη θέση του, τα προβλήματα στην εκπαίδευση. Θεωρώ ότι ήτανε ένα μεγάλο άλμα αυτό που έγινε και σ' αυτό μάλιστα οι Ομοσπονδίες των Εκπαιδευτικών είχαν καταλυτική παρέμβαση. Στο θεσμό αυτό και η ΟΛΜΕ και η ΔΟΕ από τα κείμενα της εποχής ξεκάθαρα φαίνεται ότι συνέβαλαν πάρα πολύ σ' αυτό και ήταν μία δίκαιη κατάκτηση των συνδικαλιστικών φορέων της εκπαίδευσης.

Για να μην επαναλαμβάνω κάποια πράγματα και να μην τρώω τον χρόνο γιατί θέλω να ανοίξουμε και τη συζήτηση μετά, το Προεδρικό Διάταγμα ή και μία σύγχυση που κυριαρχούσε εδώ στην Ελλάδα ότι δεν αξιολογούνταν οι εκπαιδευτικοί και είχε καταργηθεί η αξιολόγηση, το Προεδρικό Διάταγμα το 214 του '84 που καθόριζε επακριβώς τα καθήκοντα των σχολικών συμβούλων ήταν ότι βεβαίως προβλεπόταν και η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου από τους σχολικούς συμβούλους. Δεν είχαμε όμως ενεργοποίηση της διάταξης αυτής του Προεδρικού Διατάγματος. Δεν δόθηκε προτεραιότητα σ' αυτό. Δόθηκε προτεραιότητα στη συνεργασία με τους διευθυντές, το διδακτικό προσωπικό, τους μαθητές των σχολείων της ευθύνης τους, με σκοπό την ομαλή και απρόσκοπτη πορεία του εκπαιδευτικού έργου.

Πρέπει να προωθούνται νέοι τρόποι και προτάσεις για την επίτευξη των στόχων που έχουν τεθεί, για τη βελτίωση της εκπαίδευσης. Έπρεπε να βοηθούν τους εκπαιδευτικούς να συνειδητοποιήσουν το νόημα της αποστολής τους και να τους ενθαρρύνουν και να αναπτύσσουν είτε ατομικά, είτε συλλογικά πρωτοβουλίες και δραστηριότητες ώστε να αντιμετωπίζουν όποια προβλήματα προκύπτουν και αντιμετωπίζονται κατά την άσκηση του εκπαιδευτικού και παιδαγωγικού τους έργου.

Η παράγραφος 9 είναι αυτή που καθορίζει, μετέχουν στη διαδικασία αξιολόγησης των εκπαιδευτικών. Συναντήσεις με τους γονείς και κηδεμόνες των μαθητών. Το κάναμε με τη Διευθύντρια Εκπαίδευσης εδώ του Έβρου πριν από λίγες μέρες και είχε πολύ μεγάλη επιτυχία. Συναντηθήκαμε με εκπροσώπους των γονέων και στην Ορεστιάδα και στην Αλεξανδρούπολη, τώρα μέσα Δεκέμβρη ήταν, και νομίζω η κα Βουρδόγλου πήγε εξαιρετικά η επικοινωνία αυτή με τους γονείς. Αυτά έπρεπε να γίνονται συχνά. Οι γονείς πρέπει να καταλάβουν ότι είμαστε μαζί τους, αυτό είπαμε με την κα Βουρδόγλου στους γονείς. Είμαστε μαζί. Δεν έχουμε να χωρίσουμε κάτι.

Στην αντιμετώπιση των σύγχρονων προβλημάτων που βιώνει το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, το να περιμένω να μου λύσει ο κάθε αστυνομικός αναλυτής που παρουσιάζεται με ένα περισπούδαστο ύφος στην τηλεόραση να μιλάει για τη σχολική βία με ξεπερνάει. Όταν φτάσει το πρόβλημα να επιλύεται στα τηλεοπτικά κανάλια έχει τελειώσει η κοινωνία μας νομίζω. Έχει τελειώσει η κοινωνία μας. Το πρόβλημα πρέπει να το λύνουμε εμείς, μέσα στο σχολείο. Οι γονείς και οι καθηγητές, οι δάσκαλοι και οι καθηγητές όλοι.

Λοιπόν, κοιτάξτε τώρα, αυτή η μεγάλη χρονική περίοδος μέχρι το '18, είχαμε τους επιθεωρητές, δεκαετίες παρουσίας, έλεγχος των εξωσχολικών δραστηριοτήτων των εκπαιδευτικών, αξιολόγηση, παιδαγωγική και διδακτική, αξιολόγηση εξωσχολικής δραστηριότητας. Ήταν ένας μηχανισμός ελέγχου των εκπαιδευτικών, καθαρά, σε ένα καλούπι έπρεπε να είναι ο δάσκαλος και ο καθηγητής μέσης. Ειδικά ο δάσκαλος. Χρησιμοποιήθηκε ο δάσκαλος, αγαπητοί και αγαπητές, ως εργαλείο, ως μέσον. Ειδικά στην ελληνική περιφέρεια της προηγούμενης δεκαετίας όπου διαβιούσε και το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Τους ανάγκαζαν κάθε Κυριακή να βγαίνουν και να κάνουν ομιλίες στο εκκλησίασμα, με διάφορα εθνικοπατριωτικά..., με κορόνες διάφορες: ζήτω το έθνος, ζήτω η επανάσταση, θυμάμαι μικρό παιδί στο δημοτικό σχολείο εκεί στα τελευταία χρόνια στον δάσκαλο να ωρύεται και να λέει: ζήτω το έθνος. Μέσα στην εκκλησία, εκεί στη θεία λειτουργία. Ήμουν πολύ μικρό παιδί στο δημοτικό, που μας πήγαιναν και υποχρεωτικά κάθε Κυριακή στην εκκλησία και ο δάσκαλος να ωρύεται: ζήτω το έθνος, ζήτω η επανάσταση. Επανάσταση εννοείται της δικτατορίας.

Το πάγιο αίτημα της εκπαιδευτικής κοινότητας για την καθιέρωση ενός συμβούλου στο έργο τους ικανοποιήθηκε με τη θεσμοθέτηση των σχολικών συμβούλων, όμως και εδώ τώρα, οι προσδοκίες ήταν μεγάλες. Οι προσδοκίες ήταν μεγάλες. Πολύ καλοί οιωνοί για το νέο θεσμό, όμως κάτι δεν πήγε καλά και εκεί. Στις 3 και πλέον δεκαετίες της παρουσίας του θεσμού των σχολικών συμβούλων κάτι δεν πήγε καλά. Η πολιτεία δεν εξασφάλισε τις βασικές προϋποθέσεις για να ανταποκριθεί στο ρόλο του ο σύμβουλος, τα κριτήρια επιλογής, οι αποδοχές και οι θεσμικές δυνατότητες δεν ήταν αυτά που έπρεπε, με αποτέλεσμα να μην ανταποκριθούν ικανοί εκπαιδευτικοί με ανάλογα επιστημονικά προσόντα για τις θέσεις των σχολικών συμβούλων.

Οι φορείς επιλογής των συμβούλων επηρεάζονταν από πολιτικούς παράγοντες. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο αγνόησε το θεσμό του συμβούλου και δεν αξιοποίησε τις εμπειρίες τους, νομίζω ότι το κάνει συνεχώς, είναι σε έναν δικό τους κόσμο εκεί. Πραγματικά. Όταν ο αείμνηστος Χρήστος Τσολάκης παρέμεινε μόνο δυο μήνες και τα βρόντηξε και έφυγε και ο Παναγιώτης ο Ξωχέλλης άντεξε 3-4 και φύγανε, δυο μεγάλοι δάσκαλοι, τότε καταλαβαίνουμε ότι κάτι δεν γίνεται καλά εκεί στον επίσημο φορέα εκπόνησης της εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας από το 1964 μέχρι σήμερα.

Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί επιπλέον δεν έχουν ξεπεράσει, δεν είχαν ξεπεράσει τις πελατειακές αντιλήψεις, δεν μπόρεσαν να αποδεχθούν την αναγκαιότητα καθοδήγησης και συνεργασίας, φτάνοντας πολλές φορές σε σημείο να υπονομεύουν τον θεσμό.

Τους βόλεψε μάλιστα η αναστολή της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού έργου. Από το 1987, σε μία ημερίδα της ΔΟΕ, της Ομοσπονδίας Δασκάλων, διατυπώθηκε ότι, το διαβάζω από την ημερίδα της ΔΟΕ: «Ο δασκαλογέννητος αυτός θεσμός αφέθηκε στην τύχη του. Πολεμήθηκε πολλές φορές από οργανωμένες ομάδες και σήμερα οφείλουμε να ομολογήσουμε βρίσκεται σε κρίση». Προσέξτε, το 1987. 3-4 χρόνια μετά. Δεν είχε κλείσει η πενταετία ο θεσμός και η ΔΟΕ ήδη βγαίνει σε αυτά και τον ονομάζει δασκαλογέννητο, γιατί έτσι ήταν. Ήταν απαίτηση της διδασκαλικής, της εκπαιδευτικής κοινότητας ο θεσμός αυτός.

Το 2018, για να το συμμαζεύω σιγά-σιγά και να συζητήσουμε ό,τι θέλετε, 2018, τέλος σχολικών συμβούλων. Και μια άλλη αξιοσημείωτη κατάργηση ήταν αυτή των ΠΕΚ, των επιμορφωτικών κέντρων, μεγάλο λάθος

κατά τη γνώμη μου, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών επήλθε στα ΠΕΚΕΣ, δεν έτυχε σοβαρής αντιμετώπισης ο θεσμός αυτός, σίγουρα. Είχε προαναγγελθεί η κατάργησή του ήδη από την ψήφιση του Νόμου από την τότε αντιπολίτευση. Έτσι και έγινε, στο 2021, απ' τα πρώτα εκπαιδευτικά νομοσχέδια που ψηφίστηκαν ήταν αυτό που αφορούσε την κατάργηση του νεοσύστατου θεσμού. Δεν του έδωσαν ευκαιρία να δοκιμαστεί καν ο θεσμός αυτός γιατί ήδη με την αλλαγή κυβέρνησης ξέραν όλοι ότι θα καταργηθούν.

Οι συντονιστές ήταν σε ένα αμφίβολο πλαίσιο λειτουργίας, ήταν όλοι μες στην απογοήτευση, ότι θα μας καταργήσουν όπου να 'ναι και όντως έτσι έγινε. Και πήγαμε πριν από λίγο καιρό, από το '21, σε μια περίοδο διετίας, δεν μπορώ πολιτικά να το ερμηνεύσω, δεν είμαι πολιτικός, με τον 4823 του '21 πήγαμε στους συμβούλους εκπαίδευσης, καταργήθηκαν οι συντονιστές, πήγαμε στους συμβούλους εκπαίδευσης. Μέχρι να ολοκληρωθεί η διαδικασία παρέμειναν οι συντονιστές στις θέσεις τους με μία, νομίζω, αδιάφορη παρουσία, αναμονής, δηλαδή, να παραδώσουν τις θέσεις τους.

Το εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών εδώ εκτοξεύεται. Εκτοξεύεται γιατί; Γιατί στις προτεραιότητες των κρατούντων ήταν η επαναφορά της αξιολόγησης. Πρώτης προτεραιότητας θέμα η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού. Το άγχος έχει να κάνει με το μέλλον τους, σε περίπτωση αρνητικής κρίσης από μέλος των συμβούλων. Μια εκπαιδευτική κοινότητα που δεν γνωρίζει τα κριτήρια αξιολόγησης καλείται να αξιολογηθεί. Χωρίς καμία προετοιμασία, μόνο και μόνο για την εικόνα ότι εφαρμόζεται μία αξιολογική διαδικασία. Η εκπαιδευτική κοινότητα έχει μπει τα τελευταία χρόνια σε μία περίοδο επαγγελματικού άγχους και εξουθένωσης. Σίγουρα εκτός των άλλων προβλημάτων που έχουν να κάνουν με τα προβλήματα της καθημερινότητας στο σχολείο και είναι πάρα πολλά, είναι πάρα πολλά, συμβάλλει και η νέα διαδικασία αξιολόγησης. Και κυρίως μέσω της παρουσίας των συμβούλων εκπαίδευσης.

Θεωρώ ότι ο φόβος των εκπαιδευτικών δεν έχει να κάνει με την αξιολόγηση των ικανοτήτων τους. Νομίζω ότι έχουν καταρτισθεί πάρα πολύ καλά οι εκπαιδευτικοί μας και μπορούν να σταθούν στις τάξεις τους. Αλλά με την κουλτούρα εφαρμογής που προσομοιάζει σε κουλτούρα εκφοβισμού, όχι τιμωρίας μέχρι απολύσεως ασφαλώς στις μέρες μας, όπως είχαμε την περίοδο των επιθεωρητών, αλλά κυρίως αποδοχής αλλαγών στη λειτουργία

της εκπαίδευσης χωρίς αντιδράσεις ή και παγίωση ορισμένων λειτουργιών της μαθησιακής διαδικασίας που ενώ απαιτούν αλλαγές αυτοί επιμένουν να μην τις θίγουν καθόλου.

Μόνο που η διαδικασία αυτή πρέπει να έχει και τους πρόθυμους να την εφαρμόσουνε. Πάντως την ελληνική κοινωνία την έχουν προετοιμάσει δεόντως τα τελευταία χρόνια απαξιώνοντας τον κλάδο των εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, όπως ακριβώς έκαναν και χρόνια τώρα με το ελληνικό δημόσιο πανεπιστήμιο και τους καθηγητές του και φέρνουν σήμερα αντισυνταγματικά και χωρίς ιδιαίτερες αντιστάσεις σε άμεσο μέλλον τα ιδιωτικά πανεπιστήμια - κολλέγια, έτσι ακριβώς έχουν κάνει και με τους δασκάλους και τους καθηγητές της μέσης. Τους έχουν απαξιώσει στα μάτια πρώτα των γονέων και στη συνέχεια της κοινωνίας ευρύτερα. Και έχουν απαξιώσει κάθε αίτημα της εκπαιδευτικής κοινότητας. Έχουμε ξεχάσει τα τελευταία 15 χρόνια να διεκδικούμε οικονομικές απολαβές. Αισθανόμαστε ενοχή που δεν μπορούμε να ζήσουμε. Μας μετέφεραν αυτό το φόβο μην διεκδικήσουμε κάτι και μας παρεξηγήσουν. Οικονομικές απολαβές. Πήραμε πριν λίγες μέρες αύξηση στους μισθούς μας και φοβόμαστε να πούμε κάτι μην μας το πάρουν πίσω. Ξεχάσαμε πώς είναι. 15 χρόνια είχαμε να πάρουμε αύξηση στο μισθό και η ζωή έχει πενταπλασιαστεί σε κόστος.

Νιώθουμε ενοχές αν διεκδικήσουμε τα αυτονόητα. Και δεν είναι, το οικονομικό είναι ζήτημα επιβίωσης, γιατί το άκουσα πριν, στις προηγούμενες εισηγήσεις να θίγεται και ασφαλώς μην μιλήσουμε για θεσμικά. Να διεκδικήσουμε καλύτερη ποιότητα στη δουλειά μας, τεχνικό εξοπλισμό; Ενοχές, συστολή. Σχολεία καταρρέουν. Σχολεία στενάζουν από μαθητές και είμαστε μαγκωμένοι στο να διεκδικήσουμε.

Η διαδικασία επιλογής και τοποθέτησης των συμβούλων εκπαίδευσης ολοκληρώθηκε πριν λίγους μήνες, την άνοιξη εκεί τα Συμβούλια επέλεξαν, τοποθετούσαν. Πολύ περίεργο, από τον Μάρτιο μέχρι τον Μάιο - Ιούνιο, ανάλογα την Περιφέρεια, ανακοίνωναν με έναν ασυγκρότητο τρόπο θα έλεγα, τώρα βγάζει το ένα Συμβούλιο, μετά το άλλο, και αναλάμβαναν υπηρεσία.

Τώρα το αξιοσημείωτο είναι ότι από την πρώτη δράση που σχεδίασαν, απ' την πρώτη σχεδόν ημέρα ανάληψης της υπηρεσίας, με ιδιαίτερη ζέση μάλιστα ήταν η αξιολόγηση των εκπαιδευτικών προς οριστική

μονιμοποίηση. Απ' την επόμενη ημέρα. Πήραν τον φάκελο, πήγαν να αξιολογήσουν. Τι να αξιολογήσουν, συνάδελφοι; Ποιον; Και με τι; Με ποια κριτήρια έγινε η αξιολόγηση αυτή της μονιμοποίησης; Που τους κυνηγούσαν στα καφέ της πόλης να τους αξιολογήσουν; Αυτό είναι σοβαρή διαδικασία; Ο εκπαιδευτικός ήξερε τα κριτήρια που πρέπει να προετοιμαστεί, πού έπρεπε να προετοιμαστεί και σε τι να αξιολογηθεί;

Να πω ότι χρησιμοποιήθηκαν τα κριτήρια των επιθεωρητών; Δηλαδή τις εμπειρίες, γιατί ξέρετε οι επιθεωρητές, το ισχυρό χαρτί ήταν η εμπειρία. Είναι έμπειρος εκπαιδευτικός. Να το δεχτώ, με την εμπειρία, είμαι χρόνια δάσκαλος, τοποθετούμαι σύμβουλος εκπαίδευσης και μπορώ να αξιολογήσω τον εκπαιδευτικό. Εμπειρικά. Γυρνάμε όμως δεκαετίες πίσω. Στην εμπειρική διαδικασία μόνο εε; Και επιπλέον όμως αυτό που πρέπει να δούμε σοβαρά πια είναι στην ίδια την ποιότητα που έχει προκύψει μέσα στην ομάδα των επίλεκτων αυτών.

Σίγουρα πρόκειται για συναδέλφους με πολλά επιστημονικά προσόντα. Αυτό είναι αδιαμφισβήτητο. Επιλέχθηκαν από συναδέλφους μου πανεπιστημιακούς, οι οποίοι εκδήλωσαν ενδιαφέρον για τις διαδικασίες επιλογής, όμως, αγαπητοί συνάδελφοι και συναδέλφισσες, εδώ πρέπει να δούμε και κάτι άλλο πια. Νομίζω ήρθε η εποχή, δεν πάει άλλο. Ποια προσόντα πρέπει να διαθέτει ένας εκπαιδευτικός για την επιλογή του σε θέση ευθύνης; Τα τελευταία χρόνια μάλιστα παρατηρούνται και αμφιβόλου ποιότητας επιστημονικά κριτήρια. Ακούγονται πολλά στην αγορά. Αυτό που διαβάζουμε για παράδειγμα είναι για τα κέντρα παραγωγής επιστημονικών εργασιών, στον επιστημονικό κόσμο το λέω.

Οι διαφημίσεις πια στο διαδίκτυο είναι καθημερινές. Εκπονούνται εργασίες, πτυχιακές, μεταπτυχιακές, διδακτορικές. Δίνεις ένα ποσό και σου φτιάχνουν τη μεταπτυχιακή εργασία. Σου φτιάχνουν διδακτορικό. Και μ' αυτό εσύ αύριο θα διεκδικήσεις θέση στελέχους εκπαίδευσης. Αυτό λοιπόν πρέπει να το δούμε και επιπλέον κοιτάξτε να δείτε. Τώρα πια έχουμε οργανώσει πολύ καλά τις επιστήμες και τις σπουδές τους στα ελληνικά δημόσια πανεπιστήμια. Ωραία;

Όμως ένας που έχει ένα διδακτορικό τίτλο στην ιστορία της εκπαίδευσης μπορεί να αξιολογήσει τον εκπαιδευτικό; Σαφέστατα όχι. Εγώ αδυνατώ. Που έχω διδακτορικό στην ιστορία της εκπαίδευσης. Αδυνατώ να

αξιολογήσω τον δάσκαλο. Και μάλιστα σχετικός με την εκπαίδευση, γιατί έχουμε και διδακτορικά άσχετα, από επιστήμες άσχετες με την εκπαίδευση. Ένα διδακτορικό για παράδειγμα από τη φυσική, από την ιατρική, από τη γεωλογία, θα μπορεί να με καταστήσει ικανό να αξιολογήσω δασκάλους; Από πού και ως πού; Με ποια ιδιότητα; Ένα διδακτορικό που εκπονήθηκε πριν από 30 χρόνια, με καθιστά ταυτόχρονα και ικανό αξιολογητή; Αυτό πρέπει να το δούμε. Κάτι πρέπει να κάνουμε.

Η σκέψη μου είναι, θα πρέπει να κάνουμε μία Εθνική Σχολή ή ακόμη και σε επίπεδο Περιφέρειας, όπου θα πρέπει να εμπλακούν τα Παιδαγωγικά Τμήματα, τα Καθηγητικά Τμήματα, δεν ξέρω ποια, πρέπει να το συζητήσουμε. Να δημιουργήσουμε μία Σχολή στα πρότυπα της Εθνικής Σχολής Δημόσιας Διοίκησης στην οποία θα πρέπει να φοιτούν όσοι φιλοδοξούν και είναι θεμιτό να έχουμε όλοι φιλοδοξίες. Όσοι φιλοδοξούν, λοιπόν, να ηγηθούν της εκπαίδευσης, είτε σε θέσεις διοίκησης, είτε σε θέσεις συμβουλευτικής και αξιολόγησης, να φοιτούν σε αυτή τη Σχολή, η οποία θα έχει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών και συγκεκριμένη προετοιμασία. Δεν μπορεί πια να συζητάμε για αξιολόγηση με εμπειρικό τρόπο. Πώς θα αξιολογηθεί η διδακτική ικανότητα, η παιδαγωγική κατάρτιση και ό,τι άλλο πρέπει να σχεδιάσει ο δάσκαλος και ο καθηγητής μες στην τάξη. Και η γνώση κτλ. Πρέπει όλα να συνταιριάξουν.

Δεν μπορεί να πάμε πια στην εμπειρική αξιολόγηση των επιθεωρητών, γιατί αυτό κάνουμε τώρα. Αυτό κάνουμε. Εάν θεωρούμε ότι μας ικανοποιεί το ότι δώσαμε στην κοινωνία τροφή, ότι ναι, τώρα τους βάλουμε στη γωνία τους δασκάλους και τους αξιολογούμε, τότε νομίζω ότι τουλάχιστον η εκπαιδευτική κοινότητα είναι εκτός τόπου και χρόνου.

Η κοινωνία δυστυχώς θρέφεται με αίμα. Θέλει να δει αίμα. Έτσι μας φτιάξαν τα τελευταία χρόνια. Μας έχουν στρέψει τον έναν απέναντι στον άλλον. Και κυρίως αυτό που έχουν καταφέρει και λυπάμαι πάρα πολύ είναι που στρέψαν τους γονείς απέναντί μας. Που μας βλέπουν με καχυποψία. Στην περίοδο του COVID και κλείνω με αυτό, δεν ξέρω τον χρόνο, δεν κράτησα χρόνο, στην περίοδο του COVID ζήσαμε κάτι πρωτόγνωρο. Ζήσαμε πολλά, μεταξύ των άλλων και στην εκπαιδευτική διαδικασία που το βλέπουμε. Τις μανάδες του νίβερ, τις ζείτε όλοι οι δάσκαλοι. Εσείς μου τις μεταφέρετε.

Έγιναν οι ομάδες, ορθώς έγιναν, να επικοινωνούν για να συντονίζονται για τη μαθησιακή διαδικασία που διεξάγοντο στο σπίτι, αλλά οι παρεμβάσεις που μου μεταφέρονται από τους συναδέλφους δασκάλους εδώ στην Αλεξανδρούπολη είναι τραγικές. Να παρεμβαίνουνε στο έργο σας, γιατί το κάνει αυτό (;), γιατί κάνει το άλλο (;) και τι είναι αυτά που λέει (;) και γιατί τα άλλα (;) και τα άλλα. Και προσέξτε, αυτό έγινε στην περίοδο του covid αλλά παγιώθηκε ως τάση λειτουργίας και συνεργασίας των γονέων. Και δεν το αντιλαμβάνονται, αυτό είναι κάτι κακό. Βεβαίως να συζητάνε μεταξύ τους, αλλά προπάντων πρέπει να συζητάνε με τον δάσκαλο της τάξης. Καλοπροαίρετα. Και δεν μπορεί να ασκούν αυστηρή αρνητική κριτική έτσι εύκολα. Με ποια γνώση; Με ποια κατάρτιση ο γονέας που είναι δικηγόρος, μηχανικός, αγρότης, εργάτης, ασκεί κριτική στο έργο του δασκάλου; Με ποια κατάρτιση επιστημονική το κάνει αυτό; Γιατί δεν δίνει φωτοτυπίες, γιατί έκανε αυτό, γιατί λέει το άλλο και ξέρετε, αυτό μας περιορίζει ως δασκάλους. Πού; Σε ένα καλούπι. Να διδάξω τι ακριβώς λέει το αναλυτικό πρόγραμμα, άρα το σχολικό βιβλίο, για να μην παρεξηγηθώ.

Τι άγχος είχατε οι εκπαιδευτικοί πέρα από το να προετοιμάσετε το μάθημα το ηλεκτρονικό, το διαδικτυακό, για μας τους πανεπιστημιακούς, νομίζω και ο Περικλής εδώ και ο Νίκος που είναι ο Φωτόπουλος και οι συνάδελφοι από την Κύπρο, δεν μας δυσκόλεψε πολύ γιατί ό,τι έκανα στο αμφιθέατρο στους ενήλικες φοιτητές το έκανα και διαδικτυακά. Έβγαινα μπροστά στην κάμερα του υπολογιστή και σαν τον τρελό στο σπίτι μου μιλούσα, έκανα παράδοση πανεπιστημιακή. Αυτό, τις εικόνες που είδαμε, που βλέπαμε καμιά φορά σε ξεχασμένες κάμερες, ήταν απίστευτο. Αλλά τώρα εσείς είχατε να κάνετε με τους μαθητές και τον γονέα από δίπλα. Και όσο μικρότερη η τάξη τόσο χειρότερα τα πράγματα με την έννοια της παρουσίας των γονέων. Της αρνητικής παρουσίας. Και στο νηπιαγωγείο και στις πρώτες τάξεις του δημοτικού. Αυτό ήταν που άλλαξε τα πράγματα. Και δεν μπορούμε εύκολα να βελτιώσουμε την κατάσταση. Θέλει δουλειά, λοιπόν, αγαπητοί. Θέλει δουλειά.

Άρα, πρέπει να έχουμε έναν ειλικρινή διάλογο εκπαιδευτικών και πολιτείας. Δεν μπορεί η πολιτεία να κωφεύει άλλο, εκτός αν άλλοι είναι οι σχεδιασμοί. Μου είναι αδιανόητο να μην συνομιλεί η ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας τα τελευταία 10 - 15 χρόνια με τους εκπροσώπους των

εκπαιδευτικών. Μου είναι αδιανόητο. Να μην γίνονται δεκτοί, να μην συνομιλεί μαζί τους. Μου είναι αδιανόητο αυτό. Και φυσικά οι έπαινοί μου προς την ηγεσία της ΔΟΕ, που τους γνωρίζω πάρα πολύ καλά, που αντιστέκονται σ' όλη αυτή τη διαδικασία. Προσπαθούν αλλά εκεί στον αγώνα μπροστά. Μακριά από τις πολιτικές θέσεις τους. Και αυτό είναι προς τιμήν τους και τους το λέω συνέχεια κατ' ιδίαν και το ξέρουνε.

Όλοι λοιπόν μαζί, στο ίδιο τραπέζι να βρούμε λύσεις. Χωρίς όρους, συζήτηση χωρίς όρους. Μόνο για το καλό της παιδείας. Του Ελληνισμού.

Ευχαριστώ πάρα πολύ τους Κυπρίους αδελφούς, σας ευχαριστώ πάρα πολύ που είστε εδώ στην Αλεξανδρούπολη, και εκ μέρους του Παιδαγωγικού Τμήματος, χαίρομαι σ' αυτές τις κοινές δράσεις, νομίζω είναι συγκινητικό να έχουν έρθει δεκάδες συνάδελφοι από την Κύπρο να τιμούν εδώ με την παρουσία τους την Αλεξανδρούπολη και είναι ιδιαίτερη χαρά για μένα και ως Πρόεδρος του Παιδαγωγικού να σας έχουμε εδώ, και ασφαλώς συνδράμουμε πάντοτε στις προσπάθειες των Ομοσπονδιών των Εκπαιδευτικών, της Διεύθυνσης Εκπαίδευσης, της Περιφερειακής Διεύθυνσης που τις έχουμε εδώ τις δύο κυρίες, που έχουμε άψογη συνεργασία, και είμαι απ' αυτούς που πιστεύουν στη συνεργασία του Πανεπιστημίου με όλη την εκπαίδευση. Και με τους συμβούλους εκπαίδευσης, άσχετα που είμαι αυστηρός στην κριτική, έχω πάρα πολύ καλές σχέσεις και με τις κυρίες που επιλέχθηκαν τώρα, και συνεργαζόμαστε αλλά αυτό έχει να κάνει με την πρόθεση να συνεργαστούμε και να κάνουμε κάτι καλό. Και με τις κυρίες εδώ που προϊστανται στις Διευθύνσεις.

Ευχαριστώ πάρα πολύ, να είστε καλά και είμαι διαθέσιμος να συζητήσουμε σε ό,τι θέλετε, σε ό,τι ερωτήσεις να απαντήσω. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε και εμείς τον κ. Καραφύλλη. Ο λόγος τώρα σε εσάς για ερωτήσεις και τοποθετήσεις επί της εισήγησης.

«Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων».

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Κάποιος να βοηθήσει λίγο με τα μικρόφωνα. Ο Αποστόλης, η Έλενα και συνεχίζουμε. Απλώς βρείτε ένα μικρόφωνο φορητό για να μπορέσει να γίνει και η καταγραφή. Όνομα και ιδιότητα για αρχειακούς λόγους.

T. ΚΟΡΜΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ): Να ευχαριστήσω πρώτα απ' όλα τον κύριο... Να πω πρώτα απ' όλα ότι είμαι η Τάνια η Κορμά από τον Σύλλογο της Καστοριάς, είμαι εδώ σαν αντιπρόσωπος.

Ακούσαμε, κατά τη γνώμη μου, πολύ ενδιαφέροντα πράγματα από τον κ. Καραφύλλη, είχε πολύ μεγάλο ενδιαφέρον αυτή η ιστορική αναδρομή που κάνατε και θέλω να πιστεύω ότι ο κλάδος μας δεν θα ξαναζήσει τέτοιες στιγμές. Δεν θα μείνουμε σε ευχολόγια γιατί όπως όλοι γνωρίζουμε τον περασμένο Ιούνιο στη Γενική Συνέλευση της Ομοσπονδίας είχαμε μια ιστορική απόφαση, μια ομόφωνη απόφαση κατά της αξιολόγησης και βαδίζουμε όλοι μαζί, παλεύοντας, έτσι ώστε να μην εφαρμοστεί.

Θα ήθελα όμως να αναφερθώ και σε κάτι στο οποίο αναφέρθηκε ο κ. Καραφύλλης όσον αφορά τα..., εγώ θα την πω λίγο, ωμά θα το πω, λίγο αυτή η μπίζνα των μεταπτυχιακών που γίνεται στα Πανεπιστήμια, που έχει επηρεάσει όλο αυτό, τις σχέσεις μας μέσα στα σχολεία, αυτό τον άκρατο ανταγωνισμό που επικρατεί και αυτό, κατά την άποψή μου, προήλθε απ' αυτό το περίφημο νομοσχέδιο του Γαβρόγλου το '18, το '19, στις αρχές ψηφίστηκε νομίζω, με το γνωστό προσοντολόγιο.

Υπάρχουν βέβαια και στον κλάδο μας κάποιες διαφορετικές απόψεις, δηλαδή φυσιολογικό είναι αυτό, όσον αφορά το προσοντολόγιο, κάποιοι λένε ότι η προϋπηρεσία πρέπει να είναι κυρίαρχο κριτήριο όσον αφορά τις προσλήψεις των εκπαιδευτικών και να ακολουθήσουν τα μεταπτυχιακά και όλα τα άλλα μετρήσιμα και κάποιοι άλλοι λένε ότι πρέπει να είναι η προϋπηρεσία αποκλειστικό, δηλαδή προϋπηρεσία και πτυχίο.

Είναι, κατά την άποψή μου, μεγάλη η διαφορά αυτή και πραγματικά θα ήθελα την άποψη ενός πανεπιστημιακού πάνω σ' αυτό. Τι πιστεύει, δηλαδή, ένας πανεπιστημιακός, πώς πρέπει, ποιο είναι το δίκαιο; Το δίκαιο, εντάξει, είναι υποκειμενικό, αλλά όμως υπάρχουν κάποιες συνθήκες οι

οποίες ταλαιπωρούν τον κλάδο τώρα. Εν μία νυχτί πετάχτηκαν συνάδελφοι που στελέχωναν τα σχολεία μας χρόνια. Και αυτό γιατί κάποια παιδιά και δεν είναι κατά των νέων παιδιών, προς Θεού, έχουν απίστευτα προσόντα και είναι καλοί συνάδελφοι, αλλά δεν έχουμε όλοι τη δυνατότητα να πληρώσουμε ένα μεταπτυχιακό, να πάρω παράδειγμα εγώ προσωπικά έχω 3 παιδιά και πληρώνω αυτή τη στιγμή δύο μεταπτυχιακά. Θα ήθελα πραγματικά, δεν θέλω να σας κουράσω άλλο, την άποψή σας πάνω σ' αυτό. Ευχαριστώ.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε και εμείς την συνάδελφο. Ο Αποστόλης ο Σκουρουπάτης.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Απόστολος Σκουρουπάτης από την ΠΟΕΔ. Συζητάμε τη σχέση της αξιολόγησης με το εργασιακό άγχος και επειδή στην Κύπρο μιλούμε διαφορετική γλώσσα για την αξιολόγηση και έχουμε εντελώς διαφορετικά δεδομένα από την Ελλάδα, 2-3 μικρά ερωτήματα.

Εάν καθορίσουμε και τα κριτήρια αξιολόγησης και προγραμματίσουμε και την ημέρα επίσκεψης και όντως ο αξιολογητής είναι σύμβουλος, καθοδηγητής κλπ., και πάλι και ο εκπαιδευτικός γνωρίζει και έχει την ευκαιρία να προετοιμαστεί, και πάλι η αξιολόγηση συνδέεται με την αύξηση του εργασιακού άγχους; Πρώτον.

Δεύτερον: τι θα συμβεί στην περίπτωση που ο Διευθυντής της σχολικής μονάδας θα είναι αξιολογητής; Και μας ενδιαφέρει ιδιαίτερα το συγκεκριμένο γιατί στην Κύπρο συζητάμε και αυτό το ενδεχόμενο, δηλαδή να αξιολογεί αριθμητικά και όχι συμβουλευτικά, υποστηρικτικά, καθοδηγητικά ο διευθυντής, να αξιολογεί και να συνδέεται με την προαγωγή του εκπαιδευτικού και ο διευθυντής.

Και το τρίτο ερώτημα είναι από την ανάποδη. Εάν η αξιολόγηση δίνοντας τα θετικά κίνητρα στον εκπαιδευτικό και δημιουργώντας κίνητρα προαγωγής ή ανέλιξης ή αύξησης των μισθών ή οποιαδήποτε άλλα κίνητρα, μπορεί να λειτουργήσει ανάποδα όσον αφορά το εργασιακό άγχος, δηλαδή να δημιουργήσει θετικές προσδοκίες, ικανοποίηση και να δώσει τις ευκαιρίες και τα κίνητρα στον εκπαιδευτικό τα οποία αναζητεί.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ωραία, ευχαριστούμε πάρα πολύ, Αποστόλη. Η Έλενα η Παπαποστόλου έχει τον λόγο.

Ε. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ (Α ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΘΗΝΩΝ): Ελένη Παπαποστόλου από τον Α Σύλλογο Αθηνών και εκπρόσωπος στο ΙΠΕΜ από τις Παρεμβάσεις - Κινήσεις - Συσπειρώσεις.

Ήθελα καταρχήν να επισημάνω ότι ήτανε εξαιρετικές οι έρευνες και οι αναλύσεις όλων των εισηγητών σήμερα, πραγματικά είμαι ενθουσιασμένη από τη συμμετοχή μου στο Συνέδριο και από τη διοργάνωση αυτή σε ό,τι αφορά την ποιότητα των τοποθετήσεων και πώς μας δίνουνε τροφή για συζήτηση και σκέψη, ωστόσο θα ήθελα να επισημάνω τα εξής:

Καταρχήν αν θυμάμαι καλά και διορθώστε ο 1566, αυτός ο εμβληματικός Νόμος που ψηφίστηκε το '85 και νομίζω δεν έχει ακόμα ολοκληρωτικά καταστραφεί από τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές, παρέπεμπε όμως τα ζητήματα της αξιολόγησης σε Προεδρικά Διατάγματα. Επίσης θυμάμαι ότι οι σύμβουλοι μπαίνανε στην αίθουσα όταν δίδασκε ο εκπαιδευτικός και αποτελούσαν ένα φόβητρο και πολλές φορές είχαμε μία τακτική να προσπαθούμε να τους βγάλουμε από την αίθουσα ή ακόμα και πολλές φορές να τους ζητάμε να κάνουν εκείνοι μάθημα στη θέση μας και να αρνούνται, διότι βεβαίως καλά είναι να θέλουμε «να αξιολογήσουμε» σε εισαγωγικά κάποιον που μπαίνει στη διαδικασία, στην επίπονη διαδικασία να διδάξει αλλά όταν καλούμαστε εμείς να το κάνουμε, εκεί υπάρχει ζήτημα.

Να πω, επίσης, ότι όταν πρωτοδιορίστηκα, διορίστηκα το '97, ακόμα κάποιοι σύμβουλοι κάνανε δειγματικές διδασκαλίες. Ναι, υποδειγματικές διδασκαλίες, οι ίδιοι. Σε ζωντανή τάξη. Έτσι; Σε κανονική τάξη. Μπαίνανε μέσα οι άνθρωποι και κάνανε δειγματικές διδασκαλίες. Δεν έχει τολμήσει έκτοτε κανένας να το κάνει. Δηλαδή ιδίως από το '10 - '11 και εντεύθεν, από τα νέα προγράμματα σπουδών και εντεύθεν να πω, κανένας δεν έχει τολμήσει να κάνει κάτι τέτοιο. Γιατί; Γιατί αλήθεια δεν τολμούν να κάνουν αυτό στο οποίο καλούν εμάς να κάνουμε;

Το επόμενο είναι ότι μιλήσατε, έγινε λόγος για τα κριτήρια και από τον προηγούμενο ομιλητή και για την προετοιμασία, όμως εδώ υπάρχουνε, εκτός από τα κριτήρια και το αν είναι προετοιμασμένος ο εκπαιδευτικός για την αξιολόγηση, υπάρχουνε και δύο ακόμα πολύ σοβαρές παράμετροι. Είναι και από ποιον αξιολογείται κανείς αλλά κυρίως ποιος είναι ο λόγος και ποιος είναι ο στόχος της αξιολόγησης. Αυτά δεν είναι καθόλου ουδέτερα. Και σήμερα μιλάμε για το νεοφιλελεύθερο πλαίσιο. Δεν μιλάμε για

κάποιο ιδανικό, σε έναν ιδανικό κόσμο, σε ένα ιδανικό σχολείο. Μιλάμε για το νεοφιλελεύθερο πλαίσιο και για την προσπάθεια αγοραιοποίησης της εκπαίδευσης. Δεν μιλάμε για κάτι άλλο.

Το ερώτημα είναι: θα προσαρμοστούμε; Θα πρέπει να προσαρμοστούμε στις διεθνείς επιταγές ή θα πρέπει να αντισταθούμε; Σε τι μας καλεί η επιστημονική κοινότητα; Δεν μπορεί να μην παίρνει θέση η επιστημονική κοινότητα σ' αυτό. Καθαρά και ξάστερα. Γιατί και από τους προηγούμενους ομιλητές, μπορεί να έχουν δίκιο, αλλά πραγματικά νιώθω σαν πρόβατο επί σφαγή όταν ακούω ότι επίκειται η καταστροφή της δημόσιας εκπαίδευσης και αυτό δεν είναι εύκολο να αλλάξει. Ότι έτσι θα γίνει. Και ότι πόσο θα αντέξουνε στην Κύπρο οι αντίστοιχοι συνάδελφοι εκπαιδευτικοί να αντιστέκονται;

Να πω ότι το ζήτημα της αξιολόγησης το παλεύει ο κλάδος εδώ και πάρα πολλά χρόνια. Από το 2007 και εντεύθεν. Είναι πολλά χρόνια για να πούμε πόσο θα αντέξει ακόμα. Ναι, η επίθεση είναι πολύ-πολύ σκληρή. Όμως πρέπει να βάλουμε μπροστά, να σκεφτούμε λίγο πιο θετικά, δηλαδή, αυτό λέω. Αυτό εννοώ.

Να πω, επίσης, ότι στη μικρή εμπειρία που έχουμε από συναδέλφους οι οποίοι μπήκαν στη διαδικασία να αξιολογηθούν, υπήρχε προηγούμενα συνάντηση με τον σύμβουλο για να καθορίσουνε το πλαίσιο και να δώσουνε και ραντεβού. Δεν είναι αληθές ότι δεν υπάρχει ραντεβού για την αξιολόγηση, δεν υπάρχει πλαίσιο και ξέρανε και πάρα πολύ καλά σε τι θα αξιολογηθούνε. Αλλά αυτό ήταν αυτό που το λέει νομίζω και ο Stephen Ball, σαν μία θεατρική παράσταση. Αυτή η επιτελιστικότητα. Δηλαδή το να δείχνεις, να λες ότι κάνεις, αλλά στην πραγματικότητα να δίνεις μια θεατρική παράσταση.

Ακόμα υπήρχε σύμβουλος εκπαίδευσης ο οποίος είπε σε εκπαιδευτικό: και μη δω τα παιδιά να κάνουν φασαρία. Αν αυτό είναι συνθήκες πραγματικής, ρεαλιστικής τάξης, σχολικής, τα παιδιά, δηλαδή, να κάθονται σούζα, σε ποιον αιώνα ζούμε; Να μην μιλήσουμε δε και για την επιμόρφωση των νεοδιόριστων εκπαιδευτικών, όπου γέλασε και το παρδαλό κατσίκι, έτσι; Να το πω πολύ-πολύ λαϊκά. Έτσι.

Αυτές λοιπόν είναι οι επισημάνσεις μου γι' αυτά τα ζητήματα και να θέσω και άλλο ένα ερώτημα. Αν μπορούν τελικά να ανήκουν στο ίδιο συνδικάτο και εδώ πρέπει να πάρει θέση η Ομοσπονδία, αν μπορούν οι Ομοσπονδίες να ανήκουν στο ίδιο συνδικάτο, αξιολογητές και αξιολογούμενοι. Και εδώ υπάρχει μεγάλο ζήτημα γιατί οι διευθυντές των σχολείων καλούνται στην Ελλάδα να αξιολογήσουν τους εκπαιδευτικούς. Όχι να συζητήσουν, να αξιολογήσουν. Καλούνται και σε λίγο τα σχολεία θα γίνουν πεδία μάχης. Και πάλι. Με ευθύνη της πολιτείας. Με ευθύνη της πολιτείας.

Εκεί τι θέση παίρνουμε; Εγώ θέλω ξεκάθαρες θέσεις. Θέλω ξεκάθαρα να το ακούσω γιατί είναι πολύ καλά να μιλάμε και δεν αναφέρομαι τώρα στον συγκεκριμένο, στον κύριο που μίλησε προηγουμένως, δεν θυμάμαι το όνομα καλά, συγγνώμη, στον κ. Καραφύλλη, δεν αναφέρομαι σε αυτόν, μιλάω γενικά. Θα πρέπει να παίρνουμε θέση απέναντι σ' αυτό. Καθαρά, γιατί υπάρχει πολλές φορές μια διπλή γλώσσα. Δηλαδή να μιλάμε και να λέμε και να εκφράζουμε την αντίθεσή μας και να κάνουμε κριτική, αλλά όταν είμαστε στο δια ταύτα αυτά που προτείνουμε να είναι μέσα στο πλαίσιο. Μέσα στο νεοφιλελεύθερο πλαίσιο. Και εδώ αναζητείται τι θα ήτανε μία διαφορετικού τύπου διοίκηση της εκπαίδευσης. Ένας διαφορετικού τύπου διευθυντής. Μία διαφορετικού τύπου θα έλεγα αποτίμηση της δράσης του σχολείου και των εκπαιδευτικών και όχι αξιολόγηση, γιατί δεν μ' αρέσει η λέξη αξιολόγηση. Είναι πολύ αρνητικά φορτισμένη.

Σ' αυτά, λοιπόν, θα πρέπει να τοποθετηθούμε. Ευχαριστώ πολύ.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε και εμείς τη συνάδελφο. Ο Νίκος ο Φασφαλής έχει ζητήσει τον λόγο, η Χαρούλα και η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ. Νίκο.

N. ΦΑΣΦΑΛΗΣ (ΑΙΡΕΤΟΣ ΚΥΣΠΕ): Λοιπόν, κ. Καθηγητά, επειδή ό,τι λέγεται εδώ μέσα παραμένει και παραμένει και στις επόμενες γενιές, η περίοδος του επιθεωρητισμού είναι μια πολύ σκοτεινή περίοδος για τον κλάδο. Ο κλάδος δίνει μια μάχη. Και ιστορικά αυτή η μάχη, στη μάχη του αυτή δικαιώνεται όταν η κυβέρνηση του Ανδρέα Παπανδρέου με την εκλογή καταργεί τους συμβούλους.

Άρα στη μεγάλη νίκη εφόσον υπήρξε και αυτή η πολιτική επιλογή, από την αρχή, πάμε πλέον σε δημοκρατικούς θεσμούς. Άρα

καταγράφεται, λοιπόν, ότι το '81 παύουμε να έχουμε επιθεωρητές. Η σκοτεινή περίοδος μπορεί να γραφεί και με πιο μελανότερα χρώματα απ' αυτά που αναφέρατε, άλλωστε ο χρόνος δεν επαρκούσε και είπατε υπάρχουν χιλιάδες περιπτώσεις απ' αυτές.

Ζει ο δάσκαλος και αυτό πρέπει να υπογραμμιστεί σε μια πολύ δύσκολη εποχή. Πολύ δύσκολη. Όπου οι αντιστάσεις του είναι περιορισμένες. Σε αντίθεση όμως με αυτό που υπογραμμίσατε, λέτε ότι και αυτό ακριβώς συμβαίνει ότι έχουμε χιλιάδες απολύσεις. Άρα υπήρξαν δάσκαλοι που δεν αντέξαν να ζήσουν κάτω απ' αυτό το καθεστώς και όρθωσαν το ανάστημά τους. Με όποιον τρόπο. Δώσαν μάχη.

Δεν θα ξεχάσω και θα το πω εδώ σε ένα δευτερόλεπτο ότι στο χωριό μου είχαν απολυθεί 3 δάσκαλοι, από τη χούντα. Από εκθέσεις επιθεωρητών. Και το έχω αναφέρει και στη Συνέλευση του κλάδου, η δύσμοιρη μητέρα μου επειδή ήταν αγρότισσα και είχε τέτοιες εμπειρίες, όταν μετά το '81 έβλεπε να έχω εγώ τις περίεργες εφημερίδες που για την εποχή φοβόταν κανείς να τις κρατά ως δάσκαλος, μου έλεγε: τι θα πάθεις; Θα πάθεις σαν τον Παπαδημητρίου, σαν εκείνον, σαν εκείνον. Θα σε διώξουν. Είχαν δημιουργήσει, λοιπόν, στην κοινωνία μια φοβία και έναν τρόμο ότι πια ή υποκύπτεις και συμβιβάζεσαι με το καθεστώς ή φεύγεις. Παρόλα αυτά έχουμε ηρωικές εικόνες και δράσεις δασκάλων.

Τώρα έρχεται η εποχή που ερχόμαστε και περνάω στο δεύτερο σκέλος, των σχολικών συμβούλων. Εδώ, όπως είπατε, είναι δασκαλογέννητος θεσμός. Εδώ όμως αυτό τι κάνει; Υπάρχει ο κίνδυνος να μεγαλώνει την ήττα για τον κλάδο, γιατί οι επιθεωρητές δεν ήταν επιλογή του κλάδου, ήταν του συστήματος εκείνου. Εδώ εάν το δικό σου παιδί, με την ευρεία έννοια, ο άνθρωπός σου που είσαι δίπλα, που είναι εδώ μέσα σήμερα, που έρχεται σε ένα Συνέδριο, που έρχεται στο πεζοδρόμιο μαζί σου, το πρωί αλλαξοπιστήσει, και όπως ο Σαούλ έγινε Παύλος και γίνει το αντίθετο, ξαφνικά βλέπετε ότι έχουμε και πλέον συμπεριφορές γιατί; Γιατί είναι φανερό ότι στο ίδιο πρόσωπο δεν μπορούν να υπάρχουν δυο ιδιότητες. Και του συμβούλου και του αξιολογητή. Είναι φανερό. Θα απορροφηθεί η μία απ' τις δύο. Και είναι φανερό ότι αυτή του αξιολογητή θα απορροφήσει αυτή του συμβούλου.

Είναι τελείως διαφορετικό μ' αυτό που αναφέρθηκε προηγουμένως η συναδέλφισσα, στην Κύπρο είναι τελείως διαφορετικοί οι

επιθεωρητές, τελείως άλλη κουλτούρα, τελείως διαφορετικό το σύστημα. Μιλάμε, λοιπόν, για την Ελλάδα.

Και επειδή είπα ότι αυτά μένουν, θα πρέπει τι; Να πούμε και κάποια πράγματα. Είπατε πολύ σωστά και θέλω να υπογραμμιστεί ότι στη ζωή πάντα υπάρχουν και οι πρώτοι. Και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι. Ενώ έχουμε φωτισμένους ανθρώπους και αναφέρατε ονόματα, τον Χρήστο τον Τσολάκη, τον Ξωχέλλη, αναφέρατε πάρα πολλούς που είναι μορφές για την εκπαίδευση, έχουν μείνει στην ιστορία της εκπαίδευσης, λοιπόν, εγώ χαίρομαι γιατί τον είχα και δάσκαλο τον Τσολάκη, λοιπόν, παρόλα αυτά υπήρξαν πρόθυμοι σε ένα σύστημα. Και σ' αυτό τώρα που υπηρετούν και στα Συμβούλια Επιλογής που συμμετείχαν, ίσως αποτελέσει αντικείμενο άλλης ημερίδας, πάρα πολλά έχουν λεχθεί, έχουμε συγκεντρώσει πάρα πολλά στοιχεία και θα τα καταθέσουμε για το τι έχουν κάνει και οι πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, αυτοί που ήταν πρόθυμοι με το Υπουργείο, να ξέρετε και πρέπει αυτό να γραφεί στα πρακτικά, ότι για πρώτη φορά μετά από τις μαύρες εποχές που περιέγραψα προηγουμένως, έχουμε επιλογή μόνο από Συμβούλιο αποτελούμενο από πανεπιστημιακούς και με αποκλεισμό των αιρετών του κλάδου.

Για πρώτη φορά, πρέπει να το γνωρίζετε, στα Συμβούλια Επιλογής αυτά ήταν πολιτική επιλογή να μην συμμετέχουν οι αιρετοί του κλάδου. Και αυτό έκανε πιο σκοτεινή αυτή την επιλογή. Αυτά.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ τον Νίκο τον Φασφαλή. Η Χαρούλα η Ανακίδου έχει τον λόγο.

X. ΑΝΑΚΙΔΟΥ: Λοιπόν, προς τον κ. Καραφύλλη, τον Πρόεδρο του Παιδαγωγικού Τμήματος το οποίο έχω τελειώσει και εγώ εδώ το '93. Λοιπόν, κάνατε μία ωραία αναδρομή από τον επιθεωρητή στον σύμβουλο, περάσατε επί τροχάδην τους συντονιστές, γιατί δεν είχαν και μεγάλη πορεία και ξαναήρθαμε στους συμβούλους. Τον επιθεωρητή τον πρόλαβα εγώ ως μαθήτρια, είναι στη μαθητική μου εμπειρία και θυμάμαι τον τρεμάμενο δάσκαλό μου, τώρα καταλαβαίνω τον λόγο. Επίσης και την προσunenνόηση που υπήρχε από την προηγούμενη ημέρα, αύριο θα 'ρθει ο επιθεωρητής, κανονίστε.

Τώρα, όσο αφορά τους συμβούλους, απ' ό,τι κατάλαβα από την τοποθέτηση που κάνατε, εάν υπήρχε ένας τρόπος να κατοχυρώνονται τα κριτήρια που είπατε, τα κριτήρια αξιολόγησης, βέβαια τα πεδία αξιολόγησης έχουν καθοριστεί, είναι 63, και τα οποία για μένα είναι πάρα πολύ αυθαίρετα και θεωρητικά σχήματα που δεν είναι εύκολο να αποτυπωθούν. Πρώτον αυτό. Πρώτον.

Δεύτερον: εάν κατοχυρωνόταν ότι οι τίτλοι των επίδοξων συμβούλων ήταν αξιόπιστοι, δεν προέρχονταν από γραφεία εκπόνησης διδακτορικών ή μεταπτυχιακών εργασιών, εάν ήτανε επικαιροποιημένα, δηλαδή ήταν πριν 30 χρόνια, εάν είχανε συνάφεια, θεωρείτε ότι αυτό θα ήταν, δηλαδή, θα ήσασταν σύμφωνοι στον αξιολογικό ρόλο των συμβούλων και θεωρείτε ότι αυτό είναι που λείπει από την εκπαίδευση και θα κάνει καλύτερα τα πράγματα; Δηλαδή εάν έχουμε τους σούπερ αξιολογητές, οι οποίοι έχουνε ρόλο πλέον, αξιολογούν τους εκπαιδευτικούς, με αυτό τον τρόπο θα διασφαλιστεί η ποιότητα στην εκπαίδευση; Ελέγχοντας το άτομο; Μεμονωμένα τον δάσκαλο ή τη δασκάλα ή τον εκπαιδευτικό; Ένα είναι αυτό.

Δεύτερον: Ο νυν Νόμος προβλέπει ότι όταν ένας εκπαιδευτικός από την αξιολόγηση στα 63 πεδία αυτά που έχουνε καθοριστεί δεν κριθεί επαρκής, θα περάσει από τη βάσανο της επιμόρφωσης. Δηλαδή η επιμόρφωση καταλήγει να είναι μία τιμωρία, ένα στίγμα για τον εκπαιδευτικό, ότι δικαιούνται, δηλαδή, αυτοί οι εκπαιδευτικοί, οι οποίοι δεν είναι καλοί, που έχουν χαρακτηριστεί μη επαρκείς.

Νομίζετε ότι αυτό... και από την άλλη είναι αν εξαπλωθεί όλη αυτή η προσπάθεια, τελικά οι αξιολογητές, οι σύμβουλοι τώρα δεν θα κάνουν τίποτα άλλο παρά να αξιολογούν. Άρα ο επιμορφωτικός τους ρόλος δεν θα υφίσταται. Και τελικά η επιμόρφωση θα καταλήγει ως μία θεραπεία για τον ανεπαρκή εκπαιδευτικό. Δεν θεωρείτε ότι είναι μία στρέβλωση της επιμόρφωσης;

Και ένα τελευταίο. Αναφέρατε και την αναγκαιότητα για μία Εθνική Σχολή Στελεχών. Νομίζετε ότι αυτό είναι που χρειάζεται η εκπαίδευση; Μια Εθνική Σχολή Στελεχών από όπου θα βγαίνουν και οι σούπερ ούσου αξιολογητές;

Και τέλος για το θέμα του διορισμού, επειδή τέθηκε από μία συνάδελφο, συναδέλφισσα, προηγουμένως, προσωπικά δεν πρόλαβα την επετηρίδα, διοριστήκαμε μέσα από τον γραπτό διαγωνισμό του ΑΣΕΠ, τώρα υπάρχει ένα ανοιχτό, ένα σύστημα πριμοδότησης, προσόντων όπως λέγεται, θα ήθελα τη γνώμη σας για το ποιον θεωρείτε τον καταλληλότερο τρόπο για να μπορέσει κάποιος, ένας νέος ή νέα να δουλέψουν στην εκπαίδευση. Αυτά.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ευχαριστούμε πολύ. Η κα Κοσμίδου και μετά η Πρόεδρος.

M. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Ευχαριστώ πολύ για τον λόγο. Θα ήθελα σαφέστατα να πω ότι ευτυχώς που κλείνουν φέτος 50 χρόνια από την αποκατάσταση της δημοκρατίας στη χώρα. Επίσης, θα ήθελα να συγχαρώ τον Καθηγητή μου, τον κ. Καραφύλλη, για τη σημερινή εισήγηση.

Θα ήθελα να θέσω πολλά θέματα, πρωτίστως θα πω επειδή όπως είπε ο συνάδελφος Φασφαλής εδώ ακούγονται και καταγράφονται, προς το συνδικαλιστικό κομμάτι, μην προσπαθήσετε να χωρίσετε αξιολογητές και αξιολογούμενους. Παρακαλώ. Είμαστε όλοι - μα όλοι στο ίδιο μετερίζι. Είναι γιατί ακούστηκε, γι' αυτό το καταθέτω. Μην χωριστούμε οι ίδιοι συνάδελφοι. Μην το κάνουμε αυτό. Και σας το λέω, θα μου επιτρέψετε συναδέλφισσες, μπορείτε να ζητήσετε τον λόγο, σας το λέω γιατί έχω υπάρξει από το '93 συνδικαλίστρια στον κλάδο της δευτεροβάθμιας και έχουμε δώσει πολλούς αγώνες. Μην το επιτρέψετε. Μπορούμε να κάνουμε διάλογο μεταξύ μας. Αυτός είναι ο πολιτισμός, αυτός είναι ο παιδαγωγός. Μπορούμε να το κάνουμε. Μπορούμε να κάνουμε διάλογο όποτε θέλετε, συναδέλφισσα. Όποτε θέλετε, όπως θέλετε. Είμαι μαζί σας.

Επίσης θα πω, όταν πέρασα τη συνέντευξη, την τελευταία συνέντευξη για Διευθύντρια Δευτεροβάθμιας, μου έθεσε κάποιος πανεπιστημιακός το ερώτημα: πώς το πρώτο μου μεταπτυχιακό που είναι πριν 30 χρόνια δεν θεωρείται παλιό και τι το κάνω εγώ αυτό. Μην το θέσουμε και αυτό, κ. Καθηγητά, διότι θα πρέπει να αρχίσουμε και να παλεύουμε τι είναι παλιό να το πετάξουμε, τι δεν κάνει, βεβαίως και μας έδωσε πολλά πράγματα το μεταπτυχιακό ή το διδακτορικό. Πρωτίστως μας έμαθε πώς να σκεφτόμαστε, πώς να ερευνούμε, πώς να διερευνούμε.

Βεβαίως και θα πρέπει να ξέρω ποιος αξιολογεί, δεν μ' αρέσει η λέξη, ποιος αποτιμά αν θέλετε, προσωπικά αλλά αυτή τη στιγμή είμαι και σαν περιφερειακή διευθύντρια, η εκπρόσωπος και θα πρέπει να πω το τι, το πώς και το γιατί. Τι είναι αυτό το οποίο θα αποτιμηθεί, πώς και γιατί; Γιατί το κάνω; Πού θέλω να πάω; Αυτό, συνάδελφοι, το κάνουμε κάθε μέρα στο σχολείο μας. Το κάνουμε με τα παιδιά μας. Γιατί θα πρέπει να φοβηθούμε; Αυτό το φάντασμα του επιθεωρητή θα συμφωνήσω έχει τελειώσει. Και θα πρέπει να το αφήσουμε πίσω μας. Και θα πρέπει να βρούμε το τι πάμε, πού πάμε. Πρωτίστως γιατί εμείς οι ίδιοι θεωρώ θα πρέπει να αυτοβελτιωνόμαστε. Γιατί το κάνουμε με τον εαυτό μας κάθε χρόνο, κάθε μέρα, κάθε ώρα. Πού θα πάμε; Ποιο στόχο; Μέχρι πού θα πάμε; Αυτό είναι που θα πρέπει να δούμε.

Θα πω, επίσης, ότι δεν ξέρω κατά πόσον οι συνάδελφοι εκεί κάτω στην Αθήνα είπαν αυτά που είπαν, οι σύμβουλοι, να αξιολογηθούν και αυτοί γι' αυτό που είπαν, αλλά στη δική μου Περιφέρεια, θα πω ότι οι συνάδελφοι απ' ό,τι εγώ προσλαμβάνω, δουλεύουν πολύ καλά, χέρι με χέρι, με τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς.

Κύριε Καθηγητά μου, ναι, έπρεπε να το κάνουν γιατί ήταν οι νεοδιοριζόμενοι που έπρεπε να αξιολογηθούν σε εισαγωγικά για να περάσουν στη μονιμοποίηση, αυτό ήταν το μόνο θεωρώ το οποίο έφερε σε δύσκολες συνθήκες καταστάσεις, εγώ θα έλεγα όμως ότι καλά θα είναι και το κάνω ως πρόταση στις δύο Ομοσπονδίες, ένα Συνέδριο δεν μ' αρέσει να μιλώ για άλλους χωρίς τους άλλους. Θα ήθελα, λοιπόν, να έχω την άποψη των συναδέλφων μου, γιατί εξακολουθούν να είναι συνάδελφοι, το ότι έχω βρεθεί εκεί που είμαι αυτή τη στιγμή δεν σημαίνει ότι έχω αποποιηθεί το ρόλο του εκπαιδευτικού, το ρόλο του μέντορα, θα ήθελα να ξέρω τι γίνεται, πώς γίνεται, ποιες είναι οι προσλαμβάνουσες και ποια είναι τα συναισθήματα. Τόσο των συναδέλφων συμβούλων, θα πω παρεμπιπτόντως ότι το 1995 - '96 εγώ ζήτησα από συνάδελφο σύμβουλο και είναι εδώ της Αλεξανδρούπολης, τον Δημήτρη τον Αγγελίδη, τον φυσικό, να μπει μέσα στην τάξη μου και να δει πώς διδάσκω, γιατί; Γιατί πατούσα γερά. Και ήξερα. Και ήθελα να μπει και να μου πει.

(Διαλογικές συζητήσεις)

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Συνάδελφοι, σας παρακαλώ, να μην διακόπτουμε, να ολοκληρώσει.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Είναι προσβλητική όμως.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Είμαι προσβλητική; Σας προσέβαλα;

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Σας παρακαλώ πολύ, σας παρακαλώ πολύ.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Εμείς δεν πατάμε γερά;

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Πάρα πολύ γερά πατάτε. Εγώ δεν είπα ότι δεν πατάτε εσείς, είπα γιατί πατούσα εγώ.

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Να ολοκληρώσει η κα Κοσμίδου, σας παρακαλώ πολύ.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Δεν σας είπα ότι δεν πατάτε.

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Κυρία Κοσμίδου, ολοκληρώστε.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Είπατε για όλους τους συναδέλφους και συναδέλφισσες.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Σοβαρά;

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Βεβαίως το είπατε.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Αυτό είναι η δική σας άποψη.

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Κυρία Κοσμίδου, ολοκληρώστε, σας παρακαλώ.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Η δική σας άποψη. Συναδέλφισσες, είναι η δική σας άποψη. Σας ευχαριστώ για την άποψή σας. Σας ευχαριστώ. Σαφέστατα. Φυσικά. Με όλο το σεβασμό λέω και εγώ φυσικά.

Λοιπόν, θα έλεγα λοιπόν ότι ναι, ότι θέλουμε να ξέρουμε ποιος, τι και γιατί. Ποιος είναι αυτός που θα 'ρθει να αποτιμήσει αυτό που κάνουμε, σε τι θα μας αποτιμήσει, πώς και γιατί. Σε ένα βεβαίως και κάνω την πρόταση Συνέδριο με την επιστημονική κοινότητα...

Μ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Να ολοκληρώσει, σας παρακαλώ πάρα πολύ. Ευχαριστώ πάρα πολύ.

Μ. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Είπα ότι είμαι εδώ ως θεσμός πρωτίστως. Δευτερευόντως και χωρίς να αποποιηθώ και έχω πει πολλές φορές, με συγχωρείς, Πρόεδρε, ότι ως εκπαιδευτικός ενδύομαι το ένδυμα του εκπαιδευτικού και εκδύομαι αυτού όταν θα πεθάνω. Μέχρι τα τελευταία μου, συναδέλφισσα. Δεν ξέρω ποιος το είπε.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Παρέμβαση εκτός μικροφώνου) Αυτό το Συνέδριο γίνεται από τη Διδασκαλική Ομοσπονδία και την ΠΟΕΔ...

M. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Συμφωνώ, συμφωνώ.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Και έχει συγκεκριμένες θέσεις γύρω από τα ζητήματα...

M. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Συμφωνώ. Συμφωνώ. Δεν ακούν άλλες θέσεις; Δεν ακούν άλλες θέσεις; Δεν ακούγεται;

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Μία παράκληση. Μία παράκληση. Μία παράκληση. Να σταματήσει ο διάλογος, είναι θεμιτή αλλά δεν είναι της παρούσας φάσης, να ολοκληρώσετε την ερώτησή σας και να απαντήσει ο κ. Καραφύλλης.

M. ΚΟΣΜΙΔΟΥ: Λοιπόν, σας ευχαριστώ για τη διακοπή. Να είστε καλά.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Έχει ζητήσει τον λόγο νομίζω η Μύρια και ο Γιώργος.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Αρχικά να σας ευχαριστήσω, κ. Καραφύλλη, για την τοποθέτησή σας, για την εισήγησή σας. Πρέπει να πούμε ότι το θέμα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού και του εκπαιδευτικού έργου αποτελεί από μόνο του μια θεματική η οποία ενδεχομένως να σκεφτούμε και το ενδεχόμενο να μας απασχολήσει σε ένα άλλο Συνέδριο.

Συνεχίζοντας και πατώντας πάνω στην τοποθέτηση του συνάδελφου του Αποστόλου του Σκουρουπάτη, του Αντιπροέδρου της ΠΟΕΔ, θα ήθελα έτσι λίγο να ξεκαθαρίσω, να ξεκαθαρίσω (;), να κάνω έτσι, να πλαισιώσω αν θέλετε το θέμα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού σε ό,τι αφορά στο εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου.

Καταρχήν εμείς έχουμε ένα σύστημα αξιολόγησης το οποίο έχει αν θέλετε θεσμοθετηθεί το 1976. Άρα μιλούμε για ένα σύστημα αξιολόγησης το οποίο σαφώς υπάρχει, καταγράφεται, επιβεβαιώνεται καθημερινά αν θέλετε η ανάγκη να εκσυγχρονιστεί. Βεβαίως σε ό,τι αφορά στο δικό μας εκπαιδευτικό σύστημα η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού συνδέεται ή πρέπει να συνδέεται και κρατείστε το αυτό με θέματα προαγωγής, δηλαδή αξιολογείσαι και για να μονιμοποιηθείς και μετά σταδιακά για θέση προαγωγής, βοηθού, να γίνεις βοηθός διευθυντή, διευθυντής, επιθεωρητής κλπ.

Εκείνο έτσι που βιώνουμε στην Κύπρο αν θέλετε δεν είναι τόσο η αξιολόγηση ως άγχος. Ναι, σαφώς τα πρώτα χρόνια στα οποία διοριζόμαστε προφανώς όταν έρθει ο επιθεωρητής στην τάξη προκαλεί ένα άγχος, ιδιαίτερα όταν έχει να κάνει με τη μονιμοποίηση του έκτακτου εκπαιδευτικού, του έκτακτου συναδέλφου, σταδιακά όμως, συνάδελφοι, η αξιολόγηση ταυτίζεται με μια ματαίωση, ένα αίσθημα ματαίωσης. Δηλαδή έρχεται ο επιθεωρητής, αξιολογεί, επαναλαμβάνει την ίδια βαθμολογία και ξέρεις εκ των πραγμάτων και από προηγούμενως ότι και οποιαδήποτε βαθμολογία και αν σου βάλει το θέμα προαγωγής δεν υπάρχει στα επόμενά σου βήματα, γιατί ακριβώς οι οργανικές θέσεις που αφορούν στην προαγωγή είναι τόσες, είναι ήδη, υπάρχουν ήδη συνάδελφοι εκεί, άρα δεν έχεις πιθανότητες ή πολλές πιθανότητες για προαγωγή. Και αυτό δημιουργεί το αίσθημα της ματαίωσης.

Τα τελευταία χρόνια μπήκαμε, όχι τα τελευταία χρόνια, μπορώ να πω τουλάχιστον δύο δεκαετίες, η ΠΟΕΔ μπήκε σε μια διαδικασία διαλόγου με το Υπουργείο Παιδείας, ακριβώς για να εκσυγχρονιστεί το συγκεκριμένο σύστημα, και σαφώς να μην δημιουργείται αυτή η ματαίωση και το άλλο το σημείο το οποίο εκ παραδρομής δεν έχω αναφέρει και το αίσθημα το ότι όλα είναι ισοπεδωμένα, δηλαδή αξιολογείται ο συνάδελφος και μετά τι; Τίποτα.

Παρόλα αυτά, κυρίως γιατί ο εκσυγχρονισμός του υφιστάμενου συστήματος συνδέεται και με κάποιο κόστος, ο διάλογος παραμένει εκεί. Τους τελευταίους μήνες αν θέλετε με τη νέα πολιτική ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας μπήκαμε έτσι σε μια διαδικασία να συζητήσουμε έτσι ακροθιγώς το θέμα, όχι, δεν μπήκαμε έτσι στην ουσία, σαφώς πρέπει να συνδεθεί η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού και με την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου, της σχολικής μονάδας, με την έννοια όχι της λογοδοσίας, αλλά στη φιλοσοφία της αυτοαξιολόγησης και της βελτίωσης της σχολικής μονάδας, έχει θεσμοθετηθεί κάτι σ' αυτό το κομμάτι ή κάτι το οποίο, βεβαίως μια πρακτική η οποία έτσι κι αλλιώς συνέβαινε αλλά σίγουρα πρέπει να γίνουν πολλά σε αυτό το σημείο, επαναλαμβάνω γιατί για μας τους εκπαιδευτικούς στην Κύπρο η αξιολόγηση βιώνεται ως ματαίωση.

Σε αυτό που θέλω να καταλήξω και είναι ερώτημα προς τον κ. Καραφύλλη είναι, εγώ θα έκανα πιο γενικό το ερώτημα, οι συνάδελφοι προσπάθησαν να βάλουν κάποιες παραμέτρους, εγώ θα σας το υποβάλλω

σε πιο γενική μορφή, ρωτώντας λοιπόν το εξής: υπάρχει μορφή αξιολόγησης η οποία μπορεί να προσδώσει ή να βοηθήσει στη βελτίωση, αν θέλετε, του εκπαιδευτικού συστήματος, στη βελτίωση των εκπαιδευτικών και αν ναι ποιοι παράμετροι έτσι πρέπει να ληφθούν υπόψη.

Ξέρω ότι είναι μεγάλη αλλά παρόλα αυτά ένιωσα την ανάγκη να σας το θέσω. Ευχαριστώ.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ωραία, ευχαριστούμε πολύ την συνάδελφο τη Μύρια τη Βασιλείου. Ο Γιώργος ο Τρούλης και μετά έχει ζητήσει τον λόγο ο Θανάσης ο Κικινής. Γιώργο. Να απαντήσει λίγο γιατί έχουν μαζευτεί και πάρα πολλά ερωτήματα, νομίζω ότι ο κ. Καραφύλλης θα έχει μια δεύτερη εισήγηση στο τέλος με τόσες ερωτήσεις. Για μία πρόταση ναι. Μία πρόταση.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Εγώ μία πρόταση θέλω να πω. Ότι είναι το ίδιο, η ίδια η πολιτική η οποία διαχωρίζει, τους διευθυντές και τα στελέχη της εκπαίδευσης τους βγάζει από το εκπαιδευτικό σώμα και τους βάζει σε ένα άλλο πλαίσιο, έτσι (;) και ότι οι ίδιοι οι διευθυντές έχουν φτιάξει δική τους Ένωση.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): ΟΚ, ευχαριστούμε πολύ. Ωραία, ωραία. Γιώργο.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, Γιώργος Τρούλης από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΔΟΕ. Ανάμεσα σε δυο Προέδρους μιλάω βέβαια, δεν ξέρω αν σημαίνει κάτι αυτό. Λοιπόν, να πω το εξής: νομίζω ότι η ιστορική διαδρομή της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας σε ό,τι αφορά τις δράσεις της μέχρι στιγμής αποδεικνύει ότι όντως κάνουμε πράξη αυτό το οποίο λίγο ως πολύ ακούστηκε από προηγούμενη εισήγηση, όχι απ' την τελευταία, γιατί είναι άλλο το περιεχόμενο της εισήγησης, ότι ενσωματώνουμε ή επιδιώκουμε την ενσωμάτωση του επιστημονικού λόγου στις διεκδικήσεις μας.

Επενδύουμε σ' αυτό και νομίζω ότι τα τελευταία χρόνια με την επίθεση την οποία δέχεται ο κλάδος από την πλευρά της κυβέρνησης τόσο στο κομμάτι που αφορά τα εργασιακά μας, όσο και κυρίως νομίζω ως προς το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, το τι διδάσκουμε, στο πώς διδάσκουμε και πραγματικά αυτό που σήμερα συζητάμε στο επίπεδο του εργασιακού άγχους αποτελεί την επιτομή μίας προσπάθειας η οποία γίνεται κυβερνητικά και

εντείνεται χρόνο με το χρόνο, άρα αυτό που ονομάζουμε burnout, γιατί περί αυτού πρόκειται, βλέπουμε πώς πραγματικά γιγαντώνεται και πώς αυτό έχει αποτυπωθεί από αντίστοιχες πολιτικές που έχουν εφαρμοστεί χρόνια πίσω στο ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο.

Και νομίζω ότι αυτό το παίρνουμε από όλες τις παρουσίες μας σε όλα τα δρώμενα τα διεθνή, σε διεθνή φόρουμ, στις δράσεις της Education International, στην ETUCE κλπ., όπου βλέπουμε πραγματικά αυτό που σήμερα εμείς συζητάμε σε επίπεδο Ελλάδας να έχει γίνει χρόνια πίσω σε πάρα πολλές χώρες της Ευρώπης και διεθνώς.

Άρα το ένα στοιχείο, λοιπόν, είναι αυτό, ότι δεν είναι κάτι καινούργιο. Δεν βιώνει η Ελλάδα αυτή τη στιγμή κάτι το οποίο είναι πρωτόγνωρο ή καινοφανές. Υπάρχει αλλού. Υπάρχουν παραδείγματα, λοιπόν. Βιώνουμε μία κατάσταση στην οποία από τη στιγμή που υπάρχουν τα παραδείγματα διεθνώς θα πρέπει να τα πάρουμε και να δούμε εμείς πώς θα αντιμετωπίσουμε το πολιτικό, αν θέλετε, φαινόμενο, δηλαδή το πού ακριβώς θέλουν να οδηγήσουν τα πράγματα, που κατά τη δική μας ανάλυση σε επίπεδο Ομοσπονδίας και ως χώρος το κάνουμε, αλλά το λέω με την έννοια να επισημάνω το γεγονός ότι οι προσπάθειες που γίνονται είναι η προσπάθεια εμπορευματοποίησης της εκπαίδευσης και ιδιωτικοποίησης. Σε πτυχές του, δεν θα πω καθ' ολοκληρία, αλλά σε πολλές πτυχές της εκπαίδευσης, του εκπαιδευτικού συστήματος.

Αυτό λοιπόν είναι μία διεθνής τάση. Και μάλιστα η Ομοσπονδία εδώ και χρόνια είχε κάνει μία έρευνα με την Education International για την ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης που είμαστε περήφανοι πραγματικά που την κάναμε, που την κάναμε σε μια χρονική συγκυρία που πολιτικά δεν υπήρχε αυτό ως προοπτική. Βλέπαμε όμως τι γίνεται διεθνώς. Ένα.

Δεύτερον. Το κομμάτι της αξιολόγησης ως προς το ότι το αν θα πρέπει ή όχι να υπάρχει αξιολόγηση νομίζω είναι ειλημμένο. Ναι, πρέπει να υπάρχει αξιολόγηση. Το ποια αξιολόγηση είναι το θέμα και ποιος είναι ο στόχος της αξιολόγησης. Εκεί είναι το ζητούμενο.

Εγώ λοιπόν θα επανέλθω τώρα πριν από ένα - ενάμιση χρόνο, τότε κάναμε την αξιολόγηση, το θέμα της αξιολόγησης στην Πάτρα, ένα Συνέδριο αντίστοιχο που κάναμε, πριν 6 μήνες, ο κ. Κουτούζης για όσους το

είχαν παρακολουθήσει είχε αναφερθεί σε τρία μοντέλα αξιολόγησης που υπάρχουν διεθνώς. Το ένα είναι το παραδοσιακό διοικητικό μοντέλο, το άλλο είναι το τεχνοκρατικό ανταγωνιστικό και το τελευταίο είναι το δημοκρατικό συμμετοχικό μοντέλο. Όλοι, λοιπόν, ομνύουμε ότι το τελευταίο μοντέλο είναι αυτό το οποίο και διεθνώς με τα αποτελέσματα που έχουμε, αποδεικνύεται ότι βελτιώνει το εκπαιδευτικό σύστημα και δεν δημιουργεί ούτε εκπαιδευτικό άγχος, αλλά και συνιστά στοιχείο ποιοτικής αναβάθμισης του σχολείου. Αλλά είναι ένα μοντέλο που δεν έχει εξωτερική αξιολόγηση. Δεν έχει εξωτερική αξιολόγηση.

Δεν υπάρχει, λοιπόν, ο επιθεωρητής, ο σύμβουλος, ο οποίος θα έρθει και θα κάνει αξιολόγηση. Είναι αυτό που ονομάζουμε εσωτερική αξιολόγηση. Μία διαδικασία η οποία κατά τη δική μου οπτική αν θέλετε τι δείχνει; Δείχνει εμπιστοσύνη του κράτους απέναντι στον εκπαιδευτικό και νομίζω ότι αυτό είναι το κρίσιμο. Να εμπιστευτεί το κράτος τον ίδιο τον εκπαιδευτικό σ' αυτό που κάνει. Σ' αυτό που έχει σπουδάσει και στο έργο το οποίο πράττει. Εγώ δεν έχω δει παρέμβαση σε άλλους εργασιακούς χώρους τόσο έντονα, για παράδειγμα στην υγεία. Θα πάει κάποιος σε έναν γιατρό να του πει πώς θα κάνει τη δουλειά του; Είναι διαφορετικό να συζητάμε για το πώς θα βελτιώσουμε πτυχές της δουλειάς μας γιατί όντως το γεγονός ότι έχουμε για παράδειγμα 20 ή 30 χρόνια εκπαιδευτικούς οι οποίοι δεν επιμορφώνονται, αλλά όχι με δική τους ευθύνη ή γιατί δεν μπορούν οι άνθρωποι να πληρώσουν και να κάνουνε μία μετεκπαίδευση, αλλά επειδή το κράτος δεν του δίνει τη δυνατότητα, αυτό είναι ζήτημα. Αλλά είναι ζήτημα το οποίο πρέπει να το δούμε συνολικά το πώς θα πρέπει να διορθωθεί σε ό,τι αφορά την κρατική παρέμβαση απ' τη στιγμή που μιλάμε για δημόσια εκπαίδευση δημόσια, έτσι; Δεν μιλάμε για έναν ιδιώτη που έχει ένα ιδιωτικό σχολείο και πληρώνει για να έχει την εκπαίδευση και την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Μιλάμε για το κράτος. Εδώ λοιπόν πρέπει να δούμε τελικά, γιατί πίσω απ' όλα υπάρχει πολιτική. Από όλα, τα πάντα. Και από τον λόγο μας μέχρι αυτό που ψηφίζεται στη Βουλή και μέχρι αυτό που συναντάμε απέξω. Είναι πολιτικοί όλα.

Είναι οι πολιτικές κατευθύνσεις οι οποίες έχουν ένα συγκεκριμένο περιεχόμενο και αντίληψη μιας κοινωνίας. Μιας κοινωνίας, μιας εκπαίδευσης, ενός πολίτη κλπ. Δεν μπορώ όμως να δεχθώ από την άλλη ότι

προφανώς επειδή ζούμε σε μία καπιταλιστική κοινωνία και ενδεχομένως έχουμε πολιτικές δυνάμεις οι οποίες προωθούν το νεοφιλελεύθερο μοντέλο ή εν πάση περιπτώσει εμφορούνται μέσα απ' αυτή τη λογική, ότι εμείς θα συζητάμε μόνοι μας, θα λέμε ότι εμείς θέλουμε κάτι άλλο, άρα οτιδήποτε και αν πάει να περάσει από την άλλη πλευρά εμείς το αναθεματίζουμε και κλεινόμαστε στο καβούκι μας.

Είναι λάθος αντίληψη. Ακόμα και μέσα σ' αυτό λοιπόν το σύστημα που υπάρχει μπορούμε να δημιουργήσουμε, κατά τη δική μου εκτίμηση, τις κοινότητες αυτές οι οποίες θα μπορούν να λειτουργήσουν ως δημοκρατικά περιβάλλοντα, τα οποία μπορούν να καλλιεργηθούν ακόμα και μες στις σχολικές μας μονάδες. Και αυτά να γιγαντώσουν σιγά-σιγά.

Αυτό που είπε ο κ. Φωτόπουλος, για παράδειγμα, ότι ναι, το συνδικάτο αποτελεί περιβάλλον, μορφωτικό περιβάλλον, είναι ένα περιβάλλον το οποίο μπορεί να εκπαιδεύει. Ένα περιβάλλον μες στο οποίο μπορούν να καλλιεργηθούν αντιλήψεις, σκέψεις, μπορούν να καλλιεργηθούν ακόμα και πολιτικές να μπουν μέσα από αυτά, αλλά αυτό πρέπει να το πιστέψουμε και να μπορέσουμε να το καλλιεργήσουμε μέσα από τις δικές μας δράσεις. Νομίζω λοιπόν ότι η πορεία η οποία έχουμε χαράξει τα τελευταία χρόνια ακριβώς πάνω σ' αυτή την αντίληψη, σ' αυτή τη λογική, βγαίνει και σ' αυτό το Συνέδριο και θέλω να πιστεώω ότι θα συνεχιστεί γιατί αυτό αποτελεί ένα από τα, αν θέλετε απ' τις δυναμικές που έχει το συνδικαλιστικό κίνημα και μπορεί να αξιοποιήσει σε βάθος χρόνου.

Όμως εδώ έχει να κάνει και με τις οπτικές μας. Έχει να κάνει με το πώς μπορούμε να εναρμονίσουμε σε μία κεντρική λογική ακριβώς αυτό που είναι για μας το κυρίαρχο. Εάν το κυρίαρχο για μας δεν είναι τα μορφωτικά δικαιώματα των παιδιών, ο δημόσιος χαρακτήρας του σχολείου και ένας εκπαιδευτικός ο οποίος θα εργάζεται σε ένα ασφαλές περιβάλλον, με πλήρη εργασιακά δικαιώματα, με ασφάλεια και προφανώς με τη δυνατότητα να ζει και να επιβιώνει αξιοπρεπώς, εάν αυτά δεν είναι στο επίκεντρο, τότε κάτι έχουμε χάσει. Κάτι έχουμε χάσει στη λογική μας και στην αντίληψή μας.

Αν αυτά μπορέσουμε να τα βάλουμε μπροστά έχω την πεποίθηση και την ελπίδα ότι ναι, μπορούμε να συντονίσουμε τον βηματισμό μας εκεί με τις διαφωνίες μας. Με τις διαφορετικές οπτικές μας. Κανείς δεν μπορεί να ταυτίσει, να ταυτιστεί ο ένας με τον άλλον. Δεν υπάρχει περίπτωση

και είναι θεμιτό, είναι και λογικό. Αλλά να συμφωνήσουμε στα μεγάλα επίδικα. Πρέπει να υπάρχει δημόσιος χαρακτήρας, πρέπει να υπάρχει δημόσιο σχολείο.

Τα σχολεία πρέπει να διοικούνται. Με κάποιο τρόπο. Να βρούμε το μοντέλο της διοίκησης. Εγώ δεν μπορώ να σκεφτώ όμως για παράδειγμα αυτή τη στιγμή τη λογική του αναθέματος και τη λογική που επικρατεί σε πολλές χώρες της Ευρώπης να έχουμε μάνατζερ διευθυντές, εάν δεν το ξέρετε σε πολλές χώρες της Ευρώπης οι διευθυντές των σχολείων δεν είναι εκπαιδευτικοί. Είναι έξω από την εκπαίδευση. Είναι άνθρωποι που έχουν σπουδάσει να κάνουν μάνατζμεντ. Άνθρωποι οι οποίοι διαχειρίζονται, είναι διαχειριστές. Εάν θεωρούμε ότι αυτό το μοντέλο είναι μακρινό, νομίζω ότι με την ίδια αντίληψη και λογική αυτό που ζούμε σήμερα μας φαινόταν πριν από 4-5 χρόνια μακρινό. Και όμως το ζούμε.

Άρα, μη θεωρούμε ότι αυτό που συμβαίνει έξω δεν έρχεται. Και έρχεται με γοργούς ρυθμούς. Εκεί θα πρέπει, λοιπόν, να εστιάσουμε. Εάν θέλουμε να κρατήσουμε ζωντανό αυτό που ονομάζουμε δημόσιο σχολείο, θα πρέπει να στοχεύσουμε ακριβώς εκεί. Να εναρμονίσουμε την ενέργειά μας και έχουμε και το χρόνο να διαφωνήσουμε φυσικά σε πάρα πολλά ζητήματα, αλλά νομίζω ότι το κεντρικό και το βασικό είναι αυτό, ο χαρακτήρας του σχολείου, μορφωτικά δικαιώματα μαθητών και εργασιακά δικαιώματα εκπαιδευτικών.

Ευχαριστώ.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Ο Πρόεδρος.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, δεν είχα σκοπό να τοποθετηθώ αλλά νομίζω ότι ο Θανάσης ο Καραφύλλης άνοιξε με ένα μαγικό τρόπο μια σειρά ζητημάτων τα οποία μπαίνω και εγώ στον πειρασμό να τα θίξω. Και περισσότερο με ερωτήσεις παρά..., αλλά καταρχήν να πω αφού μου δίνεται η ευκαιρία, να πω ότι ο Θανάσης ο Καραφύλλης, όπως και οι συνάδελφοι ομόλογοί του από το Πανεπιστήμιο της Αθήνας, από το ... της Αθήνας, ο Θωμάς ο Μπαμπάλης και ο Κώστας ο Σκορδούλης και ο Σπύρος ο Σούλης απ' τα Γιάννενα, είναι απ' αυτούς που πέρα απ' τη στενή συνεργασία που έχουν με την Ομοσπονδία όλα αυτά τα χρόνια, είναι απ' αυτούς που έχουν χτυπήσει πολύ συχνά το καμπανάκι, πόσες φορές με έχεις πάρει τηλέφωνο,

Θανάση, για τίτλους κολλεγίων που οδεύουν προς αναγνώριση και αποτρέπεται από τα συγκεκριμένα τμήματα και νομίζω ότι τους αξίζουν συγχαρητήρια και γι' αυτή την προσπάθεια που κάνουνε.

Α. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Όχι, Πρόεδρε, να το πούμε εδώ, θα μου επιτρέψετε να διακόψω τον Πρόεδρο, πριν από ενάμιση χρόνο περίπου δέχθηκα αιτήσεις από κολλέγια για αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων. Και επειδή έξυπνα κάποιοι έχουν προσωποποιήσει πια τα αιτήματα αυτά, δηλαδή πάει στον Πρόεδρο του Τμήματος η αναγνώριση, όχι στη Συνέλευση που είναι συλλογική ευθύνη, έξυπνα, λοιπόν, στον Πρόεδρο η ευθύνη.

Όταν μου ήρθαν, λοιπόν, αυτά τα αιτήματα στην Αλεξανδρούπολη πρώτη φορά, είχα μιλήσει ήδη με τον Σκορδούλη, έχουμε τη Σύνοδο Προέδρων Κοσμητόρων των Παιδαγωγικών και επικοινωνούμε εξαιρετικά οι περισσότεροι,μίλησα με τον Σκορδούλη πρώτα, αμέσως με τη ΔΟΕ, ενημέρωσα τον Πρόεδρό σας, αμέσως για το φαινόμενο αυτό. Εγώ είπα προσωπικά, η θέση μου ήταν ξεκάθαρη ότι εγώ προτιμώ να παραιτηθώ, ζήτησα και στη Σύγκλητο, στον Πρύτανη αν μου ζητήσει να κάνω κάτι τέτοιο, γιατί μόνο αυτός μπορεί να μου δώσει εντολή υπογραφής, όχι το Υπουργείο, εγώ θα παραιτηθώ και δεν πρόκειται να υπογράψω και να προδώσω τους χιλιάδες αποφοίτους του Τμήματος που είναι μαθητές μου, αλλά και τον χώρο των δασκάλων που είναι χώρος δικός μου. Δεν γίνεται να σας προδώσω λοιπόν σε κάτι τέτοιο Πρόεδρε, θα πέσουμε μαζί. Είπαμε με τον Θανάση τον Κικινή θα πέσουμε μαζί σ' αυτό, δεν γίνεται να το επιτρέψουμε. Τώρα, πού θα πάει η αντίσταση; Θα δούμε. Θα το δούμε. Εδώ είμαστε να παλέψουμε.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Άρα λοιπόν επειδή η κουβέντα που κάνουμε σήμερα γίνεται και σε μια πολύ ιδιαίτερη συγκυρία και ως προς αυτό το κομμάτι, έχει ιδιαίτερα αξία νομίζω αυτή η αναφορά. Και το λέω γιατί θεωρώ ότι όλα όσα αναφέρθηκαν από τον εισηγητή για το κομμάτι της αξιολόγησης είχαν ακριβώς μια κοινή αφετηρία, ότι η αξιολόγηση δεν θα πω ως έννοια, ως επιστημονική έννοια, αλλά με τον τρόπο με τον οποίον έχει επιχειρηθεί να εφαρμοστεί μέχρι και σήμερα στην ελληνική πραγματικότητα δεν έχει καμία σχέση νομίζω εδώ ως αρμοδιότερος, ως Πρόεδρος του Παιδαγωγικού, είναι σε θέση να μου το επιβεβαιώσει ή όχι ο κ. Καραφύλλης, ότι η αξιολόγηση με όσες μορφές έχει επιχειρηθεί μέχρι τώρα να εφαρμοστεί, δεν έχει καμία σχέση

μ' αυτό που η Παιδαγωγική Επιστήμη αναφέρει ως αξιολόγηση. Ή κάνω κάποιο λάθος; Καλά το έχω μάθει το μάθημα, λοιπόν.

Άρα λοιπόν οι συζητήσεις ότι μέσα σ' αυτό το πλαίσιο μπορούμε να έχουμε μία αξιολόγηση με υγιή χαρακτηριστικά νομίζω ότι είναι εκτός θέματος.

Έτσι; Για να τα βάζουμε τα πράγματα στη θέση και επειδή δεν είναι θέμα η αξιολόγηση σήμερα αλλά είναι το στρες που γεννάει η αξιολόγηση, το στρες γιατί νομίζω σε αυτή τη διάσταση μπήκε το θέμα, του πώς συμβάλλει στην αύξηση του εργασιακού άγχους και την αύξηση της εργασιακής εξουθένωσης μακροπρόθεσμα, νομίζω ότι σ' αυτό θα πρέπει να το δούμε, δηλαδή αυτό που τείνει και σήμερα να εφαρμοστεί και αυτό που μέχρι ιστορικά που ανέφερε ο εισηγητής, είναι ένας από τους βασικούς παράγοντες; Γιατί ξεκίνησε μια κουβέντα και γι' αυτό πήρα και το λόγο του να πούμε τις απόψεις μας περί αξιολόγησης. Οι απόψεις περί αξιολόγησης αφενός κατατίθενται στις αρμόδιες, στις ανάλογες εκδηλώσεις της ΔΟΕ, αφετέρου η ΔΟΕ έχει συγκεκριμένες θέσεις οι οποίες σαφώς έχουν μια δυναμική και μπορούν να αλλάξουν, να τροποποιηθούν προς τη μία ή προς την άλλη κατεύθυνση, αλλά σήμερα έχουμε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο συζητάμε.

Άρα λοιπόν μέσα σε ένα πλαίσιο το οποίο ο κλάδος δεν έχει αποδεχθεί ξεκάθαρα και με παραγωγικά κριτήρια όπως έχουν αποδείξει και μια σειρά εκδηλώσεων που έχουμε κάνει όλο αυτό το χρονικό διάστημα με αφορμή τον αγώνα που δίνουμε στο πλαίσιο των ενιαίων κειμένων, είναι ξεκάθαρο ότι ό,τι γίνεται αυτή τη στιγμή εκτιμώ και το βάζω σαν ερώτηση ταυτόχρονα ότι επιτείνει την εργασιακή ανασφάλεια, το εργασιακό άγχος, την εργασιακή εξουθένωση μακροπρόθεσμα.

Βέβαια θέλω μια εμβόλιμη ερώτηση για να αποκτήσει και μια πιο ζωντανή στη Μύρια, επειδή μίλησε για τη ματαίωση που βιώνουν οι συνάδελφοι στην Κύπρο από τον τρόπο με τον οποίον γίνεται η αξιολόγηση και ομολογώ ότι έχω απορία τι εννοείς και με ενδιαφέρει για το σκεπτικό που θα συζητήσουμε και τα υπόλοιπα που θα έχω να πω. Μπορείς να μας το απαντήσεις;

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Όπως έχω πει στην αρχή η αξιολόγηση στην Κύπρο συνδέεται στα πρώτα χρόνια με τη μονιμοποίηση των εκπαιδευτικών, δηλαδή διορίζεσαι ως επιδοκιμασία εκπαιδευτικός και μετά από έναν αριθμό αξιολογήσεων τότε μονιμοποιείσαι. Και στη συνέχεια η αξιολόγηση γίνεται αριθμητικά με στόχο, αν θέλεις, μετά αυτή την αριθμητική αξιολόγηση να την χρησιμοποιήσεις για σκοπούς προαγωγής.

Όταν λοιπόν γνωρίζεις ότι αυτές οι αξιολογήσεις επαναλαμβάνονται στη βάση βεβαίως και των Κανονισμών Αξιολόγησης, αλλά δεν υπάρχει προοπτική προαγωγής, εε τότε ναι, νιώθεις τη ματαιώση του ότι ρε παιδί μου, έρχεται ο αξιολογητής, σε βλέπει, προφανώς ο αξιολογητής από κάποια χρόνια και μετά λειτουργεί κυρίως ως αξιολογητής, όχι τόσο ως σύμβουλος, και μετά αυτή την τελική αξιολόγηση δεν μπορείς να την χρησιμοποιήσεις για σκοπούς προαγωγής γιατί δεν υπάρχουν θέσεις προαγωγής. Άρα αυτό δημιουργεί...

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Χρησιμοποιείται με κάποιο τρόπο εις βάρος σας αυτό το προϊόν;

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Όχι, δεν χρησιμοποιείται εις βάρος μας, απλά δεν έχει αντίκρισμα, δηλαδή δεν έχεις κίνητρο. Έρχεται ο επιθεωρητής και σε βλέπει και ξέρεις ότι θα επαναληφθεί το 38, από τα 40 είναι η βαθμολογία, ξεκινάς 35 ή 36 αν έχεις..., είναι και ισοπέδωση ταυτόχρονα αυτό. Ξεκινάς 35 ή 36 αν έχεις μεταπτυχιακό, μετά συνεχίζεις 37, 38, 38, 38, 38 και παραμένει το 38.

Επομένως βλέπεις εκπαιδευτικούς με μεταπτυχιακά διδακτορικά για 25 - 30 χρόνια υπηρεσίας να είναι απλοί εκπαιδευτικοί και να μην υπάρχει τουλάχιστον για τα επόμενα 1 - 2 - 3 χρόνια προοπτική ανέλιξης, εννοώντας προαγωγής. Έτσι; Αυτό εννοούσα.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Μπορώ να προσθέσω κάτι σ' αυτό που λέει η Μύρια.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Για μας οι βοηθοί διευθυντές και οι διευθυντές είναι θέση προαγωγής. Μόνιμες θέσεις προαγωγής και σχετίζονται σαφώς με το θέμα του μισθού; Έτσι αυξάνεται και ο μισθός αναλόγως τις θέσεις. Ο απλός, ο βοηθός διευθυντής και ο διευθυντής. Και μετά είναι ο

επιθεωρητής, πρώτος λειτουργός εκπαίδευσης κλπ. Είναι όλες οι θέσεις προαγωγής με αντίστοιχη αύξηση μισθολογική.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Η ματαίωση είναι σε δύο επίπεδα, το ένα είναι γιατί δεν υπάρχουν θέσεις προαγωγής μεν, αλλά το δεύτερο επίπεδο που το οποίο συμβαίνει, συνέβαινε ακόμη και στις εποχές που υπήρχαν αυτές οι προαγωγές, ήταν ακριβώς η ισοπέδωση του συστήματος αξιολόγησης, η οποία στην ουσίαν οδηγούσε, το μόνον κριτήριο ως το πούμε προαγωγής να ήταν η αρχαιότητα, συνεπώς έμπαινε σε μια διαδικασία αξιολόγησης και άγχους ταυτόχρονα αφού το θέμα μας είναι αυτό σήμερα, χωρίς να υπάρχει οποιαδήποτε πιθανότητα διαφοροποίησης από αυτόν που θα παρουσίαζες, τέλος πάντων.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ναι, βεβαίως, έχουν οι διευθυντές μας και είναι ένα από τα σημεία τα οποία, αν θέλετε, προτάσσουμε έτσι το τελευταίο διάστημα, ναι, έχουν διδακτικό έργο, αναλόγως με τον αριθμό των εκπαιδευτικών στη σχολική μονάδα, οι διδακτικές περίοδοι κυμαίνονται από 11 μέχρι 21. Αντιλαμβάνεστε, είναι κάτι το οποίο πραγματικά δυσχεραίνει το όλο εγχείρημα της Διεύθυνσης Διοίκησης των Σχολικών Μονάδων, και πατώντας λίγο και πάνω σ' αυτά που είπε ο συνάδελφος, σαφώς δεν θέλουμε διευθυντές να είναι απλοί διεκπεραιωτές, θέλουμε διευθυντές εκπαιδευτικούς ηγέτες. Έτσι;

Επομένως, είναι κάτι το οποίο παλεύουμε αυτό το τελευταίο διάστημα με το Υπουργείο Παιδείας για να βρούμε έναν τρόπο να αυξηθεί ο διοικητικός χρόνος των διευθυντών μας και των βοηθών διευθυντών μας, ακριβώς για να μπορούν να διοικούν τις σχολικές μονάδες.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Ερώτηση εκτός μικροφώνου)

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Εννοείται, αυτό που λέει ο Φώτης από κάτω, ναι, δεν έχουν κανένας ειδίκευση περί της αξιολόγησης, δεν έχουν κάνει ούτε οι σύμβουλοι, αυτό είναι μια άλλη ιστορία. Λοιπόν, αλλά δεν νομίζω ότι είναι και αυτό το ζητούμενό μας. Δηλαδή δεν ζητάμε να αποκτήσουν ξαφνικά μια ειδίκευση. Έτσι; Λοιπόν, τα έκανα αυτά τα ερωτήματα πιστεύοντας ότι δεν είχα καταλάβει για να..., νομίζω ότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι μιλάμε για δύο διαφορετικά πράγματα. Ένα διαφορετικό πράγμα στην Ελλάδα και ένα διαφορετικό πράγμα στην Κύπρο.

Είναι διαφορετικό το εργασιακό άγχος που μπορεί να δημιουργείται σε έναν Κύπριο συνάδελφο για τον τρόπο με τον οποίον εφαρμόζεται η αξιολόγηση και διαφορετικό απ' αυτό που δημιουργείται σε έναν Έλληνα συνάδελφο αυτή τη στιγμή, γι' αυτό που πάει να εφαρμοστεί, που είναι ένα καθόλου θολό θα μου επιτρέψετε, είναι πολύ ξεκάθαρο πλαίσιο, έτσι και έχει και πολύ συγκεκριμένα χαρακτηριστικά, που μόνο καλά προσωπικά δεν μπορώ να τα χαρακτηρίσω, αλλά τουλάχιστον και απ' αυτά που μάθαμε όλα αυτά τα χρόνια συζητώντας γι' αυτό το κομμάτι, τα τρία χρόνια που συζητάμε γι' αυτό το κομμάτι των Νόμων των δύο της αξιολόγησης, του 4823 και του 4692, και νομίζω, λοιπόν, ότι επιβεβαιώνεται κατά πολύ ο εισηγητής σ' αυτά τα οποία είπε, αναφέροντας το παρελθόν ως εικόνες από το μέλλον, δηλαδή ότι αυτή τη στιγμή με ένα πλαίσιο το οποίο μόνο επιστημονικό, δεν θα μπω στη θετική ή αρνητική διάσταση γιατί η συζήτηση για την αξιολόγηση είναι μια πολύ μεγάλη συζήτηση που υπάρχει στο εσωτερικό του κλάδου και θα συνεχίσει να υπάρχει σαφώς, με βάση όμως το συγκεκριμένο πλαίσιο το οποίο σαφέστατα έχει αναφορές και ρίζες και στα παλιά αμαρτωλά πλαίσια, νομίζω ότι πρέπει να αντιληφθούμε ότι η διάσταση του άγχους και η διάσταση της αγωνίας που δημιουργείται στην καθημερινότητα του εκπαιδευτικού οφείλεται ακριβώς στο..., έρχεται να παντρευτεί με την απαξιωτική εν πολλοίς πολιτική η οποία εφαρμόζεται τα τελευταία χρόνια κατά των εκπαιδευτικών.

Δηλαδή δεν νομίζω ότι κανείς από μας μπορεί να πιστέψει και αυτό το λέω γιατί αναπτύχθηκε συνολικά μια συζήτηση, μπορεί να πιστέψει ότι οι άνθρωποι οι οποίοι κλείνουν σχολεία, δεν εξοπλίζουν σχολεία, όπως θα έπρεπε να τα εξοπλίζουν, έχουν εξαφανίσει την επιμόρφωση και τη μετεκπαίδευση από την πραγματικότητα του εκπαιδευτικού, έχουν τον εκπαιδευτικό τον τελευταίο τροχό της αμάξης στις αμοιβές, ξαφνικά έχουν ένα απίστευτο ενδιαφέρον για το πώς θα τον αξιολογήσουν καλύτερα, για να βελτιώσουν το έργο του.

Νομίζω ότι αυτό είναι δικαιολογημένα μία επιπλέον επιβάρυνση άγχους και νομίζω ότι πρέπει να καταλάβουμε από όποια θέση και αν υπηρετεί ο καθένας γιατί εγώ θα δεχθώ, είμαι της άποψης ότι σε όλες τις θέσεις τις οποίες υπηρετεί ο καθένας, μπορεί να υπηρετήσει τον κλάδο.

Φτάνει να το έχει αποφασίσει να το κάνει και να τα κάνει ειλικρινά και όχι προσχηματικά.

Και νομίζω ότι εδώ θα πρέπει να συμφωνήσουμε σε κάτι, ότι για να μπορέσει να φύγει η πηγή αυτή του άγχους, λοιπόν, από την ελληνική πραγματικότητα πρέπει να εξαλειφθεί και η αιτία του που είναι η συγκεκριμένη αντιμετώπιση της αξιολόγησης και του πώς αυτή εισέρχεται στη σχολική πραγματικότητα.

Αισθάνθηκα την ανάγκη να τα πω αυτά γιατί νομίζω ότι δεν είναι το ζητούμενο της σημερινής εκδήλωσης του εάν μπορούμε να είμαστε στην ίδια μεριά γιατί μπήκε το ερώτημα από την Ελένη την Παπαποστολόου οι διευθυντές, ξέρω εγώ, και οι δάσκαλοι στα σχολεία, εγώ θεωρώ ότι μπορούμε να είμαστε στην ίδια πλευρά και πρέπει να παλέψουμε να είμαστε στην ίδια πλευρά, γιατί διαφορετικά θα παίξουμε το παιχνίδι αυτών που θέλουν να μας διχάσουν. Το θέμα είναι πώς θα τα καταφέρουμε και αυτό είναι μια μεγάλη συζήτηση που πρέπει να ανοίξουμε και να το καταφέρουμε να την καταφέρουμε, για να μπορέσουμε να φύγουμε χωρίς πληγές, γιατί αυτοί που θα έχουν περισσότερο άγχος τις επόμενες ημέρες και θα οδηγηθούν σε ματαιώσεις θα είμαστε εμείς και δεν θα είναι το Υπουργείο Παιδείας.

Αυτά αν μου επιτρέπετε, αυτή η μικρή παρέμβαση, ελπίζω, Θανάση, να βοήθησα.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Η Δήμητρα η Βουρδόγλου. Αν θέλει κάποιος άλλος να πάρει τον λόγο. Ωραία. Τελευταία η Δήμητρα και μετά ο Θανάσης.

Δ. ΒΟΥΡΔΟΓΛΟΥ: Πολύ γρήγορα μία τοποθέτηση. Καταρχήν, κ. Καραφύλλη, ευχαριστούμε πάρα πολύ, ήταν ιδιαίτερα κατατοπιστική η όλη αυτή ιστορική αναδρομή.

Θα πω μόνο γι' αυτό που ανέφερε ο κ. Καραφύλλης προηγουμένως που το κάναμε, που πήγαμε εμείς στους γονείς, διευθυντές, ο Πρόεδρος του Παιδαγωγικού, εγώ, οι σύμβουλοι, ακριβώς αυτό προσπαθήσαμε να κάνουμε. Ο καθένας απ' τη μεριά του να δείξουμε ότι είμαστε όλοι μαζί. Και όλοι μαζί να συναντήσουμε τους γονείς για να τους πούμε: ελάτε, είμαστε όλοι μαζί. Και από το feedback που πήραμε πήγε πάρα πολύ καλά. Αλλά ήμασταν αποφασισμένοι να είμαστε όλοι μαζί γιατί; Είχαμε

ως στόχο να θωρακίσουμε τους εκπαιδευτικούς μας και να βοηθήσουμε μ' αυτό τον τρόπο και τα παιδιά. Δεν έχουμε άλλο στόχο.

Ευχαριστώ πολύ. Και πάλι να είστε καλά.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Παντελή, θες τον λόγο; Μισή κουβέντα. Μιάμιση. Λίγο το μικρόφωνο όμως για να καταγραφεί.

Π. ΒΑΪΝΑΣ: Μισή πραγματικά κουβέντα, δεν έχει νόημα τώρα και όπως είπε και ο Θανάσης, το ζήτημα της αξιολόγησης έχει να κάνει και με μια κουβέντα που ανοίγει έτσι κι αλλιώς και σε άλλες διαδικασίες και σε άλλα όργανα. Βέβαια, εντάξει, δεν είναι μόνο το άγχος που φέρνει, Θανάση, που θα του φέρνει, έχει μια σειρά από άλλα ζητήματα αρνητικά, με την κατηγοριοποίηση, την πειθάρχηση, αλλά είναι άλλα ζητήματα.

Εγώ ήθελα μόνο ένα σχόλιο σε σχέση με το τελευταίο που ακούστηκε κλπ. Κοιτάξτε να δείτε, να δώσουμε τη μάχη με τους διευθυντές σχολικών μονάδων, να βρεθούμε απ' την ίδια μεριά. Έχουν όμως αυτοί αυτή τη στιγμή την πρόκληση να διαλέξουν. Την πρόσκληση και την πρόκληση. Αν λοιπόν εφαρμόσουν αυτό που το Συνέδριο της Ομοσπονδίας έχει αποφασίσει, να δηλώσουν απεργία - αποχή και να μην αξιολογήσουν είναι μαζί μας. Σ' αυτούς είναι. Δεν είναι εμείς που θα τους βγάλουμε κόκκινη κάρτα. Αν όμως έρθουν να γίνουν αξιολογητές στη δεύτερη φάση της Α2 εκεί αλλάζουν τα πράγματα. Δεν μπορεί αξιολογητής και αξιολογούμενος να είναι μαζί. Δεν είναι, εκ των πραγμάτων.

Όσον αφορά δε τα υπόλοιπα στελέχη, τους διευθυντές εκπαίδευσης, περιφερειακούς διευθυντές και σχολικούς συμβούλους, νομίζω ότι ήδη έχουν αποφασίσει να είναι από την άλλη πλευρά και με έναν τρόπο πια πρέπει να το δούμε συνολικά και σαν συνδικάτο πώς είναι δυνατόν ο εργοδότης και ο εργαζόμενος να είναι στο ίδιο Σωματείο. Αυτό μόνο.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ένα λεπτό και ο Μάνος ο Ανδρουλάκης.

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Δεν θα ήθελα να μιλήσω αλλά έχει πολύ ενδιαφέρον και αρκετά προκλητικές και προβοκατόρικες λίγο οι ερωτήσεις και παρατηρήσεις που τέθηκαν εδώ πέρα. Να πω ότι πραγματικά όλες οι εισηγήσεις της ημέρας δείχνουν μία πραγματικότητα. Και η πραγματικότητα λέει ότι τελικά αυτό, για να το παντρέψω και μ' αυτό που είπε ο Θανάσης προηγουμένως, για το θέμα της αξιολόγησης, η αξιολόγηση έτσι όπως πάει να

εφαρμοστεί δεν έχει καμία σχέση μ' αυτό που λέμε με παιδαγωγικούς όρους αξιολόγηση. Είναι κάτι άλλο. Είναι μία λογική λογοδοσίας, μία λογική αποτίμησης, μία λογική που οδηγεί, ξέρουμε πού οδηγεί. Διαβάστε τον 4692, τον 4823 και ξέρετε ακριβώς τι γίνεται.

Άρα λοιπόν η απάντηση στο ερώτημα τι αξιολογείται το ξέρουμε. Α1, Α2 και Β. Είναι συγκεκριμένα. Τα κριτήρια; Επίσης συγκεκριμένα. 90 σελίδες υπουργικής απόφασης. Περιγράφουν δείκτες, κατηγορίες, και πώς καλείται ο σύμβουλος εκπαίδευσης με όλα αυτά που έχει στο πίσω μέρος του μυαλού του και τα προβλήματα που έχει και εντόπισε πολύ σωστά ο Θανάσης θα έρθει να κρίνει τον καθένα εξ ημών, γιατί πολύ πονηρά το Υπουργείο Παιδείας ξεκινάει από τον πιο ευάλωτο κλάδο το κομμάτι των νεοδιόριστων την αξιολόγηση, αλλά μην αυταπατώμεθα. Η ίδια ακριβώς αξιολόγηση ισχύει για όλους μας. Με τα ίδια ακριβώς κριτήρια θα αξιολογηθούμε και όλοι εμείς οι ενεργοί εκπαιδευτικοί στην επόμενη φάση. Με Α1, Α2 και Β.

Από τους ίδιους ακριβώς αξιολογητές. Και μάλιστα είναι αρκετά οξύμωρο ότι με αυτούς τους αξιολογητές μεθαύριο, σε 4 χρόνια, θα έρθουμε να διεκδικήσουμε και τις ίδιες θέσεις στελέχους εκπαίδευσης. Και αυτό είναι βαθύτατα προβληματικό.

Άρα λοιπόν το τι, πώς και γιατί στο συγκεκριμένο συγκεκριμένο, έτσι όπως είναι το πλαίσιο είναι απαντημένο. Και πραγματικά δεν υπάρχει καμία αξιολόγηση παγκοσμίως που να είναι τόσο αναλυτική σε κουτάκια και να πάμε να βάζουμε τικ μποξ και να λέμε ναι, τικ, τικ, τικ και είμαστε πάρα πολύ καλά.

Το είπε προηγουμένως νομίζω και ο κ. Κληρίδης στην εισήγησή του, ότι αυτό που βλέπουμε είναι αυτό που έρχεται και θα καταλήξουμε σ' αυτό που είπε ο Νίκος ο Φωτόπουλος. Έχουμε γίνει όλοι οι εκπαιδευτικοί, το λέω με μια δόση πικρίας, μοριοσυλλέκτες. Γινόμαστε μοριοσυλλέκτες. Μαζεύουμε μόρια. Και μοριολάγνεις να πω. Αύριο-μεθαύριο όταν θα έχεις μια πληθώρα, έναν πληθωρισμό προσόντων, θα πρέπει να ανακαλύψουμε ή να ανακαλύψει το σύστημα έναν άλλο τρόπο να αρχίσει να μιλάει και να κόβει αυτά τα προσόντα. Και ποια θα είναι αυτά; Το ξέρουμε, συνάδελφοί μου. Έχετε δει τις πιστοποιήσεις των ξένων γλωσσών; Ξέρετε ότι έχουν όρια; 10 χρόνια. Μετά δεν ισχύει. Πρέπει να ξαναδώσεις.

Το είπε ο Νίκος ο Φωτόπουλος, το υπονόησε και ο κ. Κληρίδης προηγουμένως, ότι τα προσόντα θα έχουν και διάρκεια για το πόσο είναι σύγχρονα και πόσο απαιτούν και πόσο καλύπτουν τις ανάγκες. Αυτό θα γίνει. Και δείτε και την επόμενη εικόνα. Αυτό που είπαν τα micro - credentials, πολύ-πολύ στοχευμένα ότι εγώ λοιπόν είμαι πιο εξειδικευμένος από τον διπλανό μου σύμβουλο εκπαίδευσης, στο κομμάτι της διδακτικής της γλώσσας, ο άλλος είναι στην τακτική των φυσικών επιστημών, ο άλλος είναι στη διαχείριση κρίσεων στο σχολείο και μην λέμε: καλά, ρε Ανδρουλάκη, τώρα τι μας λες; Αυτά είναι εικόνες από το μέλλον που έρχονται.

Γιατί έτσι ακριβώς θα χρειαστεί να πορευτούμε. Γιατί όμως έτσι; Γιατί μπαίνουμε σε μία λογική που την έχουμε ξεχάσει. Αν σήμερα μιλήσαμε ότι οι Εκπαιδευτικές Ομοσπονδίες είναι και κοινότητες μάθησης και πρέπει να δούμε τη μετεξέλιξή τους, δεν πρέπει να γυρνάμε την πλάτη και να κλείνουμε τα μάτια μας στην εξέλιξη που υπάρχει στη σχολική μονάδα.

Η σχολική μονάδα από κοινότητα μάθησης, από κοινότητα συνεργασίας, από κοινότητα αλληλεγγύης έχει γίνει ένας ανταγωνιστικός στίβος προσόντων. Πώς εγώ λοιπόν θα μαζέψω περισσότερα προσόντα από τον Θανάση για να τον φάω λάχανο στην πορεία και αυτό έρχεται η πολιτεία να το επιβραβεύσει. Πώς μοριοδοτώντας τους μέντορες και τους συντονιστές, μοριοδοτώντας αυτόν που θα βοηθήσει στη σχολική βία, δίνοντας, λοιπόν, μία λογική που αφυδατώνει τη σχολική μονάδα απ' αυτό που λέμε ότι πρέπει να είναι μια κοινότητα εκπαίδευσης.

Και γίνεται, λοιπόν, μία ομάδα ανταγωνιστών για το πώς εγώ θα βγάλω το μάτι του διπλανού μου για να έχω καλύτερη εξέλιξη. Και βάλτε στο κάδρο και στην εξίσωση αυτή και τον νεοφυή δικαιωτισμό που βλέπουμε μες στα σχολεία να υπάρχει, και βλέπετε, λοιπόν, ότι τελικά όλο αυτό που λίγο μεγαλύτεροι σε ηλικία, όπως είμαι εγώ, ζήσαμε στην εκπαίδευση όταν π.χ. ήταν ο μέντορας, δεν ήταν ως θεσμός αλλά ήτανε μία λειτουργία που κάλυπταν οι παλιοί συνάδελφοι σε όλους μας, έτσι γινόταν. Δεν χρειάζεται, λοιπόν, να γίνεις αα, μέντορας θα είναι ο Γιώργος ο Τρούλης, να πάρει και μισό μόριο για να το έχει αύριο-μεθαύριο.

Άρα λοιπόν βλέπουμε πώς διαφοροποιείται αυτό που λέμε σχολική λειτουργία. Και φαίνεται καθαρά ότι όλα πλέον γίνονται ατομική προσπάθεια, ατομική εξέλιξη, ατομική ευθύνη, βέβαια ντύνεται και με ωραίες

λέξεις έτσι (;), βελτίωση, αυτονομία, όλα, τα ντύνουμε έτσι πάρα πολύ ωραία, αλλά είναι και αυτό που είπαμε προηγουμένως και ο Νίκος ο Φωτόπουλος και ο κ. Κληρίδης, ότι τελικά επειδή αυτοί έχουν τη δύναμη και το ρόλο να περάσουν ότι αυτό που λένε είναι και το ορθό, το πολιτικά ορθό, το κοινωνικά ορθό, αυτό που έρχεται από το μέλλον, δυστυχώς θα γυρίσουμε πάρα πολλά χρόνια πίσω, εάν μόνοι μας δεν δούμε πώς πρέπει να κινηθούμε και να μπολιάσουμε τους νέους συναδέλφους με τις αρχές της συλλογικότητας και των συνεργειών που πρέπει να έχουμε ως εκπαιδευτικοί.

Ευχαριστώ, Θανάση, ο λόγος σε σένα για να...

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Λοιπόν, ευχαριστώ πάρα πολύ. Χαίρομαι που ανάψαμε τη συζήτηση, το ήξερα ότι θα προκαλέσω αρκετά με την εισήγησή μου, άλλωστε η αξιολόγηση διαχρονικά είναι το δυσκολότερο κομμάτι νομίζω, έτσι όπως έχει προβληθεί τουλάχιστον και όπως έχει λειτουργήσει μέχρι το πρόσφατο παρελθόν. Απ' τους επιθεωρητές έτσι κι αλλιώς οι εμπειρίες ήταν τραγικές και νομίζω ότι είναι μία μαύρη σελίδα που έχει κλείσει πραγματικά πίσω, γιατί το είπα και στην εισήγησή μου, ότι δεν νομίζω ότι θα έχουμε φάση απολύσεων τουλάχιστον, θέλω να το ελπίζω, θέλω να το ελπίζω. Θέλω να το ελπίζω. Δεν ξέρω, αν θα πάμε σε κάτι τέτοιο θα πρέπει να πάρουμε όπλα και παλάσκες και να ετοιμαστούμε μετά για πόλεμο κανονικό.

Λοιπόν, να ξεκινήσω σιγά-σιγά, σημείωσα εδώ, προσπάθησα να σημειώσω λίγο τα ζητήματα που τέθηκαν από εσάς. Καταρχήν για τα μεταπτυχιακά και το προσοντολόγιο και την προϋπηρεσία η κυρία που έθεσε από την Καστοριά εκεί, είμαστε κοντοπατριώτες από την καταγωγή, κοιτάξτε, έχουμε αποδοθεί πια, το είπε νομίζω ο Μάνος τώρα, σε ένα κυνήγι μορίων. Καλό; Κακό; Νομίζω ότι αρχίζει και ευτελίζεται πια αυτό. Αρχίζει και ευτελίζεται πια. Βλέπω σε ένα μεταπτυχιακό που διευθύνω 12 χρόνια τώρα στο Παιδαγωγικό Τμήμα ότι όλο και καθιζάνει η ποιότητα. Έρχομαι να πάρω το μεταπτυχιακό. Βλέπεις εργασίες τραγικές. Γιατί κάνουμε εργασία; Δηλαδή να αντιδρούν σε στοιχειώδη πράγματα, σε στοιχειώδης απαιτήσεις που πρέπει να έχεις για να αποδώσω έναν μεταπτυχιακό τίτλο ως δημόσιο πανεπιστήμιο. Εγώ να πάρω το πτυχίο, θέλω να διοριστώ.

Είναι η απόγνωση. Από την άλλη υπηρεσία, γιατί με ρώτησε η κυρία: προσοντολόγιο ή υπηρεσία; Δεν μπορείς ή το ένα ή το άλλο. Και τα δύο ποιοτικά. Η προϋπηρεσία πρέπει να προσμετράται σίγουρα. Δεν ξέρω αν θα

πρέπει να πάμε σε κατάργηση του ενός ή του άλλου. Νομίζω ότι έχουμε φύγει από το όριο της προϋπηρεσίας πριν από 3 δεκαετίες τουλάχιστον. Δηλαδή εκεί, αρχές δεκαετίας του '90, ξεφύγαμε από το πλαίσιο αυτό και δεν νομίζω ότι μπορούμε να γυρίσουμε μόνο στην προϋπηρεσία. Δηλαδή η προϋπηρεσία δεν σε καθιστά και ικανό δάσκαλο. Και να το συνδυάσω με κάτι άλλο που ήθελα να πω. Όμως αυτό το κομμάτι που αφήσαμε τα τελευταία χρόνια νομίζω από το '11 - '12 και εδώ είναι η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Η σοβαρή επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και η σταθερή επιμόρφωση.

Η εισαγωγική επιμόρφωση από τότε έχει να γίνει; Από το '11, θυμάμαι στο ΠΕΚ τότε που πηγαίναμε και εμείς από το Παιδαγωγικό Τμήμα και διδάσκαμε εδώ στην Αλεξανδρούπολη, στην Ορεστιάδα και στην Κομοτηνή. Την εισαγωγική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών την κατήργησαν. Τώρα προσπαθούν κάτι οι σύμβουλοι να κάνουν εξ αποστάσεως, εντάξει, αυτό το εξ αποστάσεως με φοβίζει εμένα πάρα πολύ.

Το πόσο σοβαρά θα εκληφθεί μια τέτοια διαδικασία. Γιατί η αναφορά μου στα ΠΕΚ... Το ΙΕΠ όλα τα κάνει. Όλα τα σφάζει, όλα τα μαχαιρώνει. Οι αυλοκόλακες του εκάστοτε Υπουργού Παιδείας να μαζευτούν να κολακεύουν τον Υπουργό αλλά τα άλλα νομίζω ότι δεν τα κάνουν καλά. Δεν τα κάνουν καλά και κάτι δεν κάνουν καλά εκεί τόσα χρόνια. Δεν χαίρουν ιδιαίτερης εκτίμησης. Είναι βέβαιο αυτό. Εκτός εκεί στις πόρτες του Υπουργείου βεβαίως να κολακεύονται μεταξύ τους και το κάνουν. Δεν το κάνουν τώρα, το κάνουν χρόνια. Διαχρονικά. Γιατί αναφέρθηκα στους δύο μεγάλους δασκάλους που τα βρόντηξαν και έφυγαν; Είδαν μια κατάσταση ζοφερή. Με τον Χρήστο τον Τσολάκη, φίλος ήταν, αγαπητός, μια ζοφερή κατάσταση μας περιέγραφε. Γιατί τα βρόντηξες, δάσκαλε; Γιατί δεν μπορούσα να αντέξω αυτό που ζω μέσα. Αυτή τη διαπλοκή και τις οδηγίες του Υπουργείου να κάνουμε αυτό και αυτό και αυτό.

Αυτό πρέπει να δούμε. Και κοιτάξτε να δείτε... Το σινάφι μου, αγαπητέ Σταύρο, δεν είναι και το καλύτερο, νομίζω ότι το είπα πριν. Κοιτάξτε τώρα, νομίζω ο Νίκος το είπε πριν; Για την εκπαιδευτική άδεια των εκπαιδευτικών. Δηλαδή νομίζω ότι έχουμε ένα κουρασμένο προσωπικό. Προσέξτε, πριν το '10 οι εκπαιδευτικοί δικαιούνταν εκπαιδευτική άδεια για να κάνουν μεταπτυχιακές σπουδές. Νομίζω πρέπει να διεκδικήσουμε να γίνει κάτι και η επιμόρφωση, η όποια επιμόρφωση, να γίνεται και δωρεάν. Δηλαδή,

θα πρέπει η ελληνική πολιτεία να πριμοδοτήσει την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και σε μεταπτυχιακό επίπεδο.

Δεν στοιχίζει πολύ. Δηλαδή με συγχωρείτε, το να δώσει για δύο χρόνια ή για ενάμιση χρόνο 1.000 - 1.500 ευρώ στο Παιδαγωγικό Τμήμα για τα έξοδα που κάνει, για να υποστηρίξει μία μεταπτυχιακή σπουδή, δεν είναι ποσά αυτά. Δαπανούν άλλα και άλλα, εκατομμύρια δίνουν από δω και από κει σε διάφορους. Σε διάφορους χώρους φεύγουν τα εκατομμύρια, σφυρίζουν πάνω απ' τα κεφάλια μας. Αυτό μπορεί και πρέπει να διεκδικηθεί νομίζω από τον κλάδο. Η επαναφορά της εκπαιδευτικής άδειας. Για να κάνουμε και σοβαρές δουλειές. Να κάνουμε σοβαρή δουλειά.

Με τον Περικλή τον Παυλίδη που συνομιλούσα, με τον αγαπητό φίλο και Πρόεδρο στο Παιδαγωγικό Θεσσαλονίκης, επιμένουν, κάνουν δωρεάν μεταπτυχιακά. Ευτυχώς. Ναι, να ρωτήσουμε πόσους φοιτητές έχει το ευτυχώς. Είναι λίγοι. Ξέρετε; Να το πω; Μα η Κύπρος κάλυψε τις ανάγκες της χώρας μας στην ειδική αγωγή.

Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια της Κύπρου δεν το κάλυψαν; Δεν είναι πραγματικότητα; Αυτό είναι. Πληρώθηκαν. Ήταν ανάγκη, προσέξτε, η ελληνική πολιτεία ξέρετε όταν με κάλεσε το '16 ο Πρύτανης του Πανεπιστημίου να οργανώσω μεταπτυχιακό στην ειδική αγωγή τον είπα: στα Παιδαγωγικά Τμήματα της Αλεξανδρούπολης δεν έχουμε μέλος ΔΕΠ στην ειδική αγωγή. Και θέλεις να κάνω μεταπτυχιακό ειδικής αγωγής; Με ποια ειδικότητα να το κάνω εγώ; Να κοροϊδεύω τον κόσμο; Δεν μπορώ να κοροϊδεύω τον κόσμο. Δώσε μου προσωπικό να σου φτιάξω.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Παρέμβαση εκτός μικροφώνου).

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Κάλυψε την ανάγκη που είχαμε. Μα κοιτάξτε να δείτε, τώρα στα σχολεία βλέπετε ότι...

M. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ (ΤΑΜΙΑΣ ΔΟΕ): Να αφήσουμε λίγο τον..., να απαντήσει, έτσι;

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Συγνώμη λίγο. Το ερώτημα από τον συνάδελφο από την Κύπρο για τον Διευθυντή αξιολογητή. Εντάξει, εδώ είναι δύσκολα τα πράγματα. Δηλαδή ο διευθυντής θα αξιολογήσει γιατί εδώ το ζήτημα είναι το εξής: ο διευθυντής αλλάζει ρόλο και θέση; Και ξαφνικά παίρνει τον ρόλο του αξιολογητή; Πώς; Να κάνει μία έκθεση αναφοράς. Για την παρουσία του

συναδέλφου στο σχολείο να το δεχθώ. Με την έννοια της συνέπειας, το ότι αν κάποιος συνάδελφος πηγαίνει μετά τις 9 ή μετά τις 10 ή όποτε θέλει κτλ., αυτό νομίζω πρέπει να σημειώνεται ασφαλώς. Αλλά σε αξιολογική διαδικασία ποιότητας δεν νομίζω να μπορεί να υπεισέλθει, γιατί είναι και το θέμα της ειδικότητας. Για παράδειγμα στο δημοτικό έχουμε και γυμναστές. Οι διευθυντές. Ή οι ειδικότητες. Δεν έχετε. Στην Κύπρο δεν έχετε. Στην Κύπρο δεν έχετε.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Επίσης, αυτό που λέτε, την έκθεση και τώρα γίνεται. Αυτή τη στιγμή γίνεται από τους διευθυντές.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Από τους διευθυντές. Απ' τους διευθυντές έκθεση για την παρουσία ή για τη διδασκαλία;

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Όχι, αξιολογητική έκθεση. Αξιολογητική.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Στο διοικητικό έργο.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Αξιολογεί ο διευθυντής περιγραφικά τον εκπαιδευτικό.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Για το διδακτικό του έργο;

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ναι και για το..., βεβαίως, ναι, ναι, ναι. Και για το εκπαιδευτικό. Βεβαίως.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Και για το εκπαιδευτικό.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ναι, ναι, ναι. Απλά η τροποποίηση είναι να μπει και να αποτιμηθεί και αριθμητικά.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Μάλιστα. Λοιπόν, κοιτάξτε, είναι τα πράγματα στην Κύπρο διαφορετικά. Όπως βλέπετε δεν έχουν ειδικότητες εκεί, γιατί εδώ ξέρουμε τις ειδικότητες. Το λέω για παράδειγμα, χωρίς να υποτιμώ ούτε τους γυμναστές, ούτε τις άλλες ειδικότητες, αλλά νομίζω ότι δεν υπάρχει συνάφεια επιστημονική για να μπούμε σ' αυτό.

Τώρα, το θέμα που τίθεται είναι αν πρέπει να έχουμε αξιολόγηση γενικότερα νομίζω, αυτό εισέπραξα, αν πρέπει να γίνεται ή όχι. Κοιτάξτε, εγώ λέω πάντα ότι η αξιολόγηση, χρόνια τώρα, είναι η τελευταία διαδικασία που πρέπει να μας απασχολεί. Πρώτα πρέπει να θωρακίσουμε την εκπαιδευτική κοινότητα, το ανθρώπινο δυναμικό με ό,τι καλύτερο μπορούμε,

από την κατάρτισή τους από το πανεπιστήμιο, από την παρουσία τους στο σχολείο, με διαρκή επιμόρφωση και όχι όποτε μας έρθει, όποτε βρούμε κονδύλια. Με υποστηρικτικό υλικό. Με σοβαρό και καλό σχολικό βιβλίο. Δεν είναι δυνατόν εγώ ως ιστορικός της εκπαίδευσης να λέω ότι το καλύτερο βιβλίο που είχαμε στην ελληνική εκπαίδευση είναι του 1917.

Ακόμη εκεί είμαστε. Να λέμε ότι «Τα ψηλά βουνά» είναι το καλύτερο αναγνωστικό που είχαμε. Γιατί δεν καταφέραμε να γράψουμε καλύτερο αναγνωστικό πρώτης δημοτικού. Δεν το κάναμε ακόμη. Λοιπόν, άρα λοιπόν, τελευταία η αξιολόγηση. Ας κάνουμε όλα τα άλλα, νομίζω αν τα κάνουμε σοβαρά δεν θα υπάρχει λόγος να αξιολογήσουμε τον εκπαιδευτικό.

Κοιτάξτε, η συνάδελφος απ' την Α Αθηνών εδώ που έκανε την αναφορά στον Νόμο τον 1566. Τον θεωρώ τον 1566 τον δημοκρατικότερο Νόμο που έχει γραφεί ποτέ, όχι μόνο για την Ελλάδα. Εάν διαβάσουμε τις διατάξεις του Νόμου πραγματικά μιλάει, ήτανε και η εποχή εκείνη με τη δυναμική του Ανδρέα Παπανδρέου, για δημοκρατία. Εκεί όταν το λέω στους φοιτητές μου, το έχω γράψει και στο βιβλίο μου, όταν μιλάς για διαμόρφωση δημοκρατικού πολίτη, κριτικά σκεπτόμενου, που θα προάγει την αγάπη, την αλληλεγγύη, δεν θα διακρίνει τον άλλον, ανάλογα με το φύλο, την εθνικότητα κτλ. και λες: καλά, σήμερα που το βλέπω και το διαβάζω λέω ποιος το σκέφτηκε και το έγραψε αυτό; Εκείνη την εποχή; Σήμερα ακόμη δεν έχουμε καταφέρει να εφαρμόσουμε τις διατάξεις του Νόμου αυτού. Ευτυχώς ισχύει ακόμη, ισχύει ο Νόμος αυτός. Έτσι δεν είναι; Ισχύει ο Νόμος αυτός. Σε ένα βαθμό. Σε ένα βαθμό ισχύει. Τώρα έχουμε παράξει δημοκρατικό πολίτη;

Λοιπόν, κοιτάξτε, κοιτάξτε τώρα, οι δειγματικές διδασκαλίες που τέθηκαν, πραγματικά και εγώ θυμάμαι εποχές όπου οι σύμβουλοι, παλαιότερα χρόνια, έμπαιναν μέσα αλλά εγώ θυμάμαι και δασκάλους να κάνουν δειγματικές διδασκαλίες, υποδειγματικές. Όταν πηγαίναμε στο Πειραματικό Σχολείο της πόλης στις αρχές του 2000, όταν ήμουν τότε νεαρός λέκτορας, πηγαίναμε στο Πειραματικό, είχαμε το εξής πρόβλημα: πολλοί δάσκαλοι του Πειραματικού αρνούταν να κάνουν δειγματική διδασκαλία στους φοιτητές μας. Ο Σταύρος ο Πετμεζάς να είναι καλά, πρώτος και καλύτερος. Χαιρόσουν, θυμάμαι, ακόμα τις διδασκαλίες του. Ο Αντώνης ο Μαύρος επίσης. Οι διευθυντές του σχολείου. Προσέξτε, οι διευθυντές τις καλύτερες δειγματικές.

Έχω να το λέω, ακόμη τους θυμάμαι το πώς δίδασκαν μέσα και όλοι οι φοιτητές εντυπωσιασμένοι να τους παρακολουθούμε.

Ναι, πρέπει να κάνουν δειγματικές. Γιατί για να έχει την απαίτηση να 'ρθει να σε δει όταν θέλει, πρέπει να μπορεί και να διδάξει και ο ίδιος. Να δούμε πώς θα διδάξει. Να το δούμε πώς θα διδάξει. Γιατί κοιτάξτε, με τους συμβούλους ήμουν αρκετά καυστικός. Με ενόχλησε πάρα πολύ η πρώτη τους δράση. Γιατί εκβιαστικά, δεν με νοιάζει ο Νόμος τι προέβλεπε, να περίμενε ο Νόμος. Έχουμε να κάνουμε με ανθρώπινο δυναμικό εδώ. Δηλαδή η πρώτη τους πρεμούρα ήταν μια τυπική διαδικασία για να τους μονιμοποιήσουμε. Τα τυπικά ας τα αφήσουμε για τα Υπουργεία τους. Γιατί έχουμε να κάνουμε με ανθρώπινο δυναμικό το οποίο τρομοκρατήθηκε, θεωρώντας ότι μετά από τη μονιμοποίηση που επήλθε με τον διορισμό μονιμότητας, κινδυνεύουν να βρεθούν στο δρόμο πάλι. Και έτρεχαν έντρομοι, παρά τις αντιδράσεις των συνδικαλιστικών οργάνων, να τρέξουν να βρεθούν με τους συμβούλους και σε ένα καφέ για να γίνει η αξιολόγησή τους.

Λοιπόν, τώρα αυτό για το αν θα ανήκουμε, το είδα εδώ, την αντιπαράθεση αλλά και τη συναίνεση, αν θα ανήκουμε στον ίδιο χώρο, στο ίδιο συνδικάτο διευθυντές, στελέχη, δάσκαλοι, καθηγητές. Νομίζω ότι μην, ένα θα πω, μην επιτρέψουμε να μας διασπάσουν. Είμαστε όλοι στην ίδια πλευρά. Δεν μπορεί κάποιος γιατί το λέω και για τα στελέχη, μην καβαλήσουν το καλάμι, έγινα διευθυντής και τώρα είμαι γενικός ο δερβέναγας, κόβω κεφάλια, γιατί το παρατηρούμε και αυτό. Και το παρατηρώ και στους συναδέλφους μου, τους πανεπιστημιακούς. Μόλις θα καθίσουν σε μια καρέκλα, ειδικά όταν γίνονται υπουργοί, είναι απίστευτο. Θυμάμαι έναν Υπουργό Οικονομίας, όταν πήγαινε η Ομοσπονδία, είναι δικός μας τώρα, είναι Υπουργός Οικονομίας, τότε που διεκδικούσαμε αυξήσεις, δεν τους δέχθηκε καν, να συζητήσει και λες: καλά, αυτός πότε αλλαξοπίστησε έτσι; Ούτε να ακούσει; Ούτε να ακούσει; Μην το κάνουμε, λοιπόν, αυτό και στα στελέχη εκπαίδευσης. Το να κάτσω σε μία καρέκλα εξουσίας και να αρχίσω να κουνάω το κεφάλι.

Γιατί άκουσα τελευταία κάποιοι σύμβουλοι λες και πήραν τον κατάλογο παλιά που μας εξέταζαν στο γυμνάσιο το παλιό, οι καθηγητές, τον κατάλογο να εξετάσουν, να αξιολογήσουν. Τέτοια φαινόμενα μου μεταφέρθηκαν από εσάς, τους δασκάλους και τους καθηγητές τα άκουσα τελευταία. Ποιον έχω να αξιολογήσω σήμερα εδώ; Έλεος! Δηλαδή αν η πρώτη

επίσκεψη ενός συμβούλου, ναι, ήταν υποχρεωμένος, πήγαινε, γνώρισε το σχολείο. Όχι ποιον ήρθα να αξιολογήσω σήμερα εδώ; Δεν πουλάμε πνεύμα. Δεν προσφέρεται ο χώρος για εξυπνακισμούς. Ούτε για άσκηση εξουσίας. Λυπηρό. Λυπηρό.

Κοιτάξτε, πρέπει να είμαστε όλοι μαζί. Δεν μπορεί, κοιτάξτε, μην σπείρουν τη διχόνοια. Νομίζω ότι το επιδιώκουν και σε κάθε χώρο γίνεται αυτό. Να τον διασπάσουνε, το ίδιο το έχουν κάνει και στο πανεπιστήμιο. Πρώτα απ' το πανεπιστήμιο, σας το είπα πριν. Πρώτα απ' το πανεπιστήμιο ξεκίνησε.

Δεν βλέπω καμία αντίδραση για τα ιδιωτικά πανεπιστήμια που πάνε να περάσουνε. Δεν βλέπω καμία αντίδραση. Ο άλλος λέει θα 'ρθει το Χάρβαρντ, θα 'ρθει το Κολούμπια, θα 'ρθει το ένα. Ποιο Χάρβαρντ; Το Χάρβαρντ δεν πήγε στη Γερμανία και στην Αγγλία, θα 'ρθει στο Κολωνάκι στην Αθήνα να στεγάσει τα τμήματά του; Τι λέμε τώρα; Δηλαδή μην μας τρέφουνε με βλακείες. Και κάποιοι τα τεκμηριώνουνε και τα κάνουνε. Δεν γίνεται αυτό.

Λοιπόν, οι πρόθυμοι, στον αγαπητό Φασφαλή, οι πρόθυμοι; Δυστυχώς πάντα υπάρχουν πρόθυμοι. Και από τους εκπαιδευτικούς στην πρώτη και δεύτερη βαθμίδα και στην... Βλέπεις; Κοιτάξτε, στα Συμβούλια Επιλογής πρόθυμοι ήταν, γιατί το να πας εκεί θα πας με τους δικούς σου όρους. Μην πας, εγώ δεν αρνούμαι να πας σε ένα Συμβούλιο Επιλογής, γιατί πρέπει να συμβάλλουμε σ' αυτό. Πιστεύω, αλλά προσέξτε, όταν βλέπεις τις επιλογές των διευθυντών εκπαίδευσης για παράδειγμα να συμμετέχουνε συνάδελφοί μου πανεπιστημιακοί που δεν έχουν καμία σχέση με την εκπαίδευση, την εκπαίδευση την θυμούνται μόνο όταν ήταν μαθητές, τότε κάτι δεν πάει καλά. Και να έχουν υποβληθεί αιτήσεις από άλλους συναδέλφους ειδικούς του χώρου.

Δεν γίνεται αυτό. Οι κομματικές επιλογές πρέπει να μείνουν απέξω, αν θέλουν να κάνουν σοβαρή δουλειά, γιατί κοιτάξτε, στην επιλογή στελεχών βεβαίως πρέπει να δούμε, γιατί το είπε και η Μαίρη η Κοσμίδου εδώ, δεν κατακρίνω παλιούς τίτλους. Μπορεί να είναι και πολύ καλύτεροι οι παλιοί τίτλοι, να έχουν γίνει με πολύ σοβαρότερη δουλειά. Έτσι; Να έχουν επικαιροποιηθεί και με άλλες σπουδές, κα Κοσμίδου. Η κα Κοσμίδου είπε ότι ήταν μαθήτριά μου. Βεβαίως γιατί συνέχισε τις σπουδές της στο Παιδαγωγικό

Τμήμα και μέχρι τελευταία που... Είναι και μικρότερη από μένα ασφαλώς, ναι, ωραία. Ναι, αλλά δεν το άφησε. Εκεί, συνέχισε. Ωραία.

Κοιτάξτε, άρα νομίζω ότι εκεί είναι ο ρόλος του κριτή του πανεπιστημιακού που κάθεται σε μία επιτροπή εδώ και αξιολογεί τους υποψηφίους να δούμε: έφερες έναν τίτλο. Ωραία, να δω στον τίτλο αυτόν εγώ έχω την ικανότητα να δω το επιστημονικό κομμάτι του τίτλου. Πήρες έναν τίτλο το 2000. Έκανες κάτι άλλο; Κάποια άλλη δημοσίευση θα δω από σένα; Έχεις ένα διδακτορικό, Φασφαλή, εσύ. Το διδακτορικό το πήρες το 2000. Έχει βγάλει μια δημοσίευση ή κάτι άλλο με τον καθηγητή σου, με τον συνάδελφό σου, είδα κάποια έρευνα; Η ΔΟΕ τόσες έρευνες διεξάγει. Πού ήσουν εσύ; Αυτά πρέπει να τα δούμε. Έτσι;

Λοιπόν, για να μην τρώω και τον χρόνο, κοιτάξτε τώρα, για την επιμόρφωση νομίζω το είπα, για τη σχολή στελεχών που ανέφερα πριν στην πρότασή μου, για τη σχολή στελεχών κοιτάξτε να δείτε, είναι μία πρώτη σκέψη που έκανα, γιατί βλέποντας το προφίλ ειδικά των τελευταίων και των συντονιστών παρακολουθώ λόγω του αντικειμένου στενά και απ' τους επιθεωρητές ξέρω πολύ καλά πώς επιλέγονταν λόγω του αντικειμένου μου, και τους συμβούλους και όλα, ακόμη και τις τελευταίες επιλογές που έγιναν. Δηλαδή προτάσσονταν το διδακτορικό τόσο, το μεταπτυχιακό τόσο, οι δημοσιεύσεις τόσο, τόσο κτλ.

Είναι και όπως είπα έχω ένα διδακτορικό στην ιστορία της εκπαίδευσης. Είμαι ικανός να αξιολογήσω; Όχι κατηγορηματικά. Δεν μπορώ να μπω εγώ να αξιολογήσω τον Σταύρο τον Πετράκη στη διδασκαλία. Δεν γίνεται. Δεν έχω την ικανότητα. Πώς να το κάνουμε; Όποιο διδακτορικό και να είναι. Δεν μπορεί να γίνει αυτό. Ξεκάθαρα πράγματα. Άρα λοιπόν τι πρέπει να κάνουμε σε αυτό; Διότι έχουμε, προσέξτε, είμαστε μια χώρα πια, η Ελλάδα, συγγνώμη λίγο την αγαπητή Πρόεδρο των Δασκάλων της Κύπρου, την Κύπρο λίγο την αγνοώ την πραγματικότητα, όχι αγνοώ, έχω μία πολύ επιδερμική γνώση για τα κυπριακά πράγματα, εδώ έχουμε ένα πολύ καλά καταρτισμένο δυναμικό πια, επιστημονικό δυναμικό. Με πολλά, μεταπτυχιακές σπουδές έτσι κι αλλιώς, μεταπτυχιακά και διδακτορικά.

Και βλέπω ότι και από το ΕΚΤ τις πηγές, που τις πληροφορίες που μας δίνει έχουμε στις ανθρωπιστικές επιστήμες έχουμε πάρα πολλά διδακτορικά. Και αυτό είναι καλό. Το θέμα είναι όμως τώρα το να επιλέξω όλα

τα στελέχη εκπαίδευσης, όλα τα στελέχη εκπαίδευσης, μπορώ να το κάνω μόνο με το διδακτορικό ή το μεταπτυχιακό; Όχι. Ξεκάθαρα όχι. Θέλουμε να πάμε σε κάτι ποιοτικό; Άρα σκέφτομαι να έχουμε μία σχολή. Γνωρίζω ότι η Εθνική Σχολή Δημόσιας Διοίκησης κάνει μία πολύ σοβαρή δουλειά. Χρόνια τώρα. Και είναι και εκτιμάται στην ελληνική πολιτεία, γενικά στην πολιτεία τη δική μας, όχι το κράτος, στην πολιτεία που συμμετέχουμε όλοι εμείς. Χαίρει μίας εκτίμησης. Άρα κάτι κάνουν καλά εκεί.

Μήπως θα πρέπει να κάνουμε κάτι παρόμοιο; Και δεν ξέρω αν θα είναι σε περιφερειακό ή σε κεντρικό επίπεδο. Μπορεί να αναλάβουν για παράδειγμα τα Παιδαγωγικά Τμήματα κάτι σχετικό. Με συγκροτημένη, με συνεργασία. Δηλαδή θα μπορούσαμε εμείς με τους συναδέλφους από τη Θεσσαλονίκη και από την Φλώρινα για παράδειγμα, όπως λέω το βόρειο τόξο, πάντοτε λόγω της καταγωγής μου από τη Φλώρινα συνεργάζομαι και έχω φίλους στα εκεί Παιδαγωγικά, στη Θεσσαλονίκη έχω πάρα πολύ καλούς φίλους, χρόνια τώρα, από τον αείμνηστο τον Χρήστο τον Τσολάκη, τον Σπύρο τον Ράση που ήταν πολύ καλοί φίλοι, οι συνεργασίες μας είναι πάρα πολύ..., μήπως θα πρέπει να συνεργαστούμε τα τρία Παιδαγωγικά Τμήματα για να φτιάξουμε κάτι καλό για το χώρο;

Είναι σκέψεις που γίνονται, κάπου συζητώντας το αυτό με συνεργάτες μου πριν λίγες μέρες που είχα πει ότι θα το πω αυτό, μου είπαν ότι και η Ομοσπονδία είχε εκφράσει παλαιότερα κάτι παρόμοιο σαν άποψη, δεν ξέρω αν το είχατε εκφράσει επίσημα σε Συνέδριο ή σε συζητήσεις που γίνονται στον κλάδο, σε κάθε περίπτωση όμως νομίζω ότι είναι προς τη σωστή κατεύθυνση. Να πάμε πια σε κάτι εξειδικευμένο. Και για διευθυντές σχολείων. Διευθυντές εκπαίδευσης. Σύμβουλοι εκπαίδευσης. Περιφερειακοί διευθυντές. Δεν μπορεί να..., πήρα ένα διδακτορικό, να γίνω περιφερειακός διευθυντής εκπαίδευσης. Αυτά πρέπει να τα αφήσουμε νομίζω πίσω μας. Που είναι οι απαραίτητες οι θέσεις. Δεν μπορεί να μην έχουμε διευθυντές στα δημοτικά σχολεία, στα σχολεία της χώρας. Δεν γίνεται. Ούτε διευθυντές εκπαίδευσης να μην έχουμε.

Άρα νομίζω ότι πρέπει να τους καταρτίσουμε όσο το δυνατόν καλύτερα, με όποιον τρόπο. Τον τρόπο θα κάτσουμε να τον βρούμε. Το θέμα είναι ότι πρέπει να πάμε σε μία άλλη φάση.

Τώρα, μία αναφορά που έγινε για την αξιολόγηση και την αξιολόγηση της σχολικής μονάδας. Κοιτάζτε, η εμπειρία μου εδώ είναι αρνητική. Ξέρετε γιατί; Θα σας πω την εμπειρία μου από το πανεπιστήμιο. Όταν κάναμε εσωτερική αξιολόγηση κάναμε το 2013. Ήμουν απ' αυτούς που τα έβλεπα με πολύ μεγάλη επιφύλαξη και έλεγα: ωραία, κάνουμε εσωτερική αξιολόγηση, κάνουν οι σχολικές μονάδες εσωτερική αξιολόγηση, από κει και πέρα τι γίνεται (;) έλεγα τότε. Το '13 έγινε στο Παιδαγωγικό Τμήμα, σας λέω τη δική μου εμπειρία, καταγράφηκαν οι τραγικές συνθήκες δεοντολογίας του Παιδαγωγικού Τμήματος. Η Παιδαγωγική Ακαδημία η Ζαρίφειος μεταφέρθηκε εκεί και το διαδεχθήκαμε για, 200-300 άτομα ήταν και τώρα είμαστε 2.000 και φοιτητές μέσα, 40 και καθηγητές τα δύο Τμήματα που φιλοξενούμαστε. Δεν έχει αλλάξει κάτι στην υποδομή. Αυτό είναι. Αυτό που είχε το '90 είναι και τώρα.

Το κατέγραψαν οι αξιολογητές. Και λέω τώρα: την επόμενη φορά που θα κάνουμε αυτοαξιολόγηση, το από κει και πέρα είναι, θα έχουμε καλύτερα κτίρια ασφαλώς. Έχει γίνει κάτι; Ούτε πέτρα. Ούτε κεραμίδι. Πριν από ένα μήνα πήρε τη στέγη ο αέρας και έμπαζαν νερά μέσα στις δύο αίθουσες. Νερά, τρέχανε νερά. Με τις γαλότσες μπήκαμε μέσα να το καθαρίζουμε. Βγάλαμε τα παιδιά, σταματήσαμε για 2-3 ώρες τη λειτουργία μην πάθουμε καμιά ηλεκτροπληξία μέσα.

Λοιπόν και λες όπα, μισό λεπτό. Ζητάς να αξιολογήσεις το Πανεπιστήμιο. Μας πιστοποίησαν και τα προγράμματα σπουδών. Ωραία. Και μπάζει το νερό από πάνω. Ευτυχώς ο σεισμός που έγινε το '14 έγινε Σάββατο και δεν έγινε καθημερινή. Ευτυχώς. Δηλαδή σε αυτές τις συνθήκες, νομίζω ότι παρόμοιες συνθήκες κυριαρχούν και στις σχολικές μονάδες. Το γνωρίζω πολύ καλά γιατί η ομάδα μου εκπόνησε ερευνητικές μελέτες, εδώ με τον Δημήτρη τον Ζούνη τις κάναμε μαζί και τον Λευτέρη τον Μεταξούδη και τον Γιάννη τον Δαδαρίδη, για τις προοπτικές εξέλιξης της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας και της ειδικής αγωγής στην επόμενη δεκαετία. Το τι θα έχουμε, το τι καταγράψαμε ως δομές, είναι να κλαις. Δηλαδή προσέξτε, ενώ έχουμε υπογεννητικότητα, η πρόβλεψη στην Περιφέρειά μας για μείωση του πληθυσμού, φτάνει μέχρι το 41%. Το διανοείστε;

Είναι το άλλο κομμάτι που πρέπει να δούμε τι θα γίνει με την εκπαίδευση μιας και κλείνουν σχολεία συνεχώς γιατί δεν έχουν μαθητές. Αλλά

το άλλο είναι ότι εμείς λέμε ότι πρέπει να κάνουμε σχολεία γιατί τα άλλα, αυτά που έχουμε, δεν είναι καλά. Πήραμε το μέτρο με τον Δημήτρη που ξέρει πολύ καλά τη νομοθεσία, του 1,5 τετραγωνικού μέτρου και βγάλαμε πόσες αίθουσες ότι δεν είναι κατάλληλες για να ικανοποιήσουν τον Νόμο της πολιτείας που δίνει το 1,5 μέτρο ως χώρο για κάθε μαθητή. Και πόσα άλλα σχολεία είναι ακατάλληλα. Βλέπουμε καθημερινά να πέφτουν σοβάδες, να πέφτει το ένα, το άλλο, να πέφτουν πόρτες, να πλακώνουν, να σκοτώνουν μαθητές.

Αυτά πρέπει να τα δούμε με την έννοια της αυτοαξιολόγησης. Ναι, έλα εδώ, ναι αλλά ό,τι θα προκύψει θα πρέπει να το φτιάξεις. Θα πρέπει να το φτιάξεις. Γιατί εγώ ναι, θα το εντοπίσω, ο διευθυντής μαζί με το προσωπικό. Πού είναι οι ατέλειες; Δεν θα περιμένω μετά ο Δήμαρχος όταν ελεήσει να βρει κονδύλιο με τον άσχετο που θα βάλει, που έχει βάλει γιατί στην Τοπική Αυτοδιοίκηση δυστυχώς κάποιοι άσχετοι μπαίνουνε γιατί, δεν ξέρω γιατί, έχω μια απορία, γιατί μπαίνουν στις Σχολικές Επιτροπές κάποιοι οι οποίοι δεν έχει αμοιβή λέει, δεν πάνε εκεί οι αξιόλογοι. Εε για να συζητήσουμε τι πρέπει να κάνουμε; Πότε ήταν, Δήμητρα, που κάναμε τη ράμπα την αναπηρική στο 4^ο Δημοτικό τότε. Ήμουν Πρόεδρος στο Σύλλογο Γονέων, είχαμε παιδί που δεν μπορούσε να ανέβει τις σκάλες και η μητέρα του ήταν εκεί για να το ανεβοκατεβάζει στα διαλείμματα.

Ξεσηκώσαμε τον κόσμο για να κάνουμε μια μπάρα που δεν είχε το σχολείο. Τι κάνουμε σε τέτοιες περιπτώσεις; Στέλνουν το παιδί λέει σε άλλο σχολείο που έχει πρόσβαση. Είναι δυνατόν; Αυτά πρέπει να δούνε πρώτα λοιπόν και μετά να προχωρήσουν να μας αξιολογήσουν εμάς. Ας αξιολογήσουν τις δομές, ας τις βελτιώσουν και μετά να πάμε σε αξιολόγηση.

Κοιτάξτε, νομίζω ότι αξιολόγηση χωρίς εμπιστοσύνη στον Έλληνα δάσκαλο κάθε βαθμίδας δεν μπορεί να υπάρξει. Και δεν μας εμπιστεύονται. Δεν μας εμπιστεύονται. Δυστυχώς. Και δεν είναι ότι έχουμε κακούς δασκάλους και δεν μας εμπιστεύονται. Σκόπιμα γίνεται. Ξεκάθαρα πράγματα.

Το εργασιακό άγχος, η επαγγελματική αβεβαιότητα, η ύπαρξη χιλιάδων αναπληρωτών που περιφέρονται κάθε χρόνο από σχολείο σε σχολείο, τη μια χρονιά θα βρεθεί στην Κρήτη, νότια της Κρήτης, την άλλη στα Δωδεκάνησα, την άλλη στα Ιόνια, την άλλη στο Βόρειο Έβρο και την άλλη δεν ξέρω πού. Είναι τραγικές πραγματικότητες στις δύο βαθμίδες εκπαίδευσης.

Είναι τραγικές πραγματικότητες. Αυτό θα κοιτάξουν να το διορθώσουν; Γιατί κοιτάξετε να δείτε, δεν είναι μόνο για το καλό του εκπαιδευτικού να είναι σε ένα περιβάλλον όπου θα μπορέσει να στήσει και ένα σπιτικό. Να κάνει και οικογένεια. Να κάνει και παιδιά, μιας και η υπογεννητικότητα βαράει κορυφή. Είναι και η ανάγκη των παιδιών. Μπορεί το παιδί σε μια παραμεθόρια περιοχή να έχει κάθε χρόνο άλλον εκπαιδευτικό; Ή το τελευταίο που γίνεται με την παράλληλη στήριξη, όπου πάει ένας εκπαιδευτικός, υποστηρίζει ένα παιδί ένα χρόνο, εκεί που γίνεται μια σοβαρή δουλειά αλλάζει ο εκπαιδευτικός. Άλλος του χρόνου. Να ξανακάνει τι; Μέχρι να γνωρίσει το παιδί θα χάσει τον μισό χρόνο.

Αυτά πρέπει να δούνε λοιπόν. Ένα λεπτό. Νομίζω ότι έχω ολοκληρώσει. Και αυτό εδώ τώρα με τον Πρόεδρο τον Θανάση, νομίζω κάναμε αγώνα, Θανάση, νομίζω ότι έρχονται και άλλα. Έρχονται και άλλα και χειρότερα θα έρθουν, είχαμε τα..., να σας πω ένα περιστατικό. Μου ήρθε βεβαίωση σπουδών από ιδιωτικό κολλέγιο της Αθήνας με 12 μαθήματα. Μία κυρία η οποία για να δείτε την ποιότητα σπουδών που παρέχουν μέχρι σήμερα τουλάχιστον. 12 μαθήματα είχε στο πρόγραμμα, είχε τελειώσει ειδικής αγωγής, τα μαθήματα ήταν ειδικής αγωγής και ζητούσε να πάρει αναγνώριση επαγγελματικών δικαιωμάτων στο Παιδαγωγικό Δημοτικής. Και όταν της είπαμε εγγράφως: κυρία μου, εσείς πρέπει να πάτε στον Βόλο, εκεί έχει Τμήμα Ειδικής Αγωγής, όχι, είπε, εγώ θέλω να κάνω σε σας. Καταλαβαίνετε τι γνώση, τι κατάρτιση παίρνουν εκεί.

Το ΑΤΕΕΝ, πάνε στο ΑΤΕΕΝ. Υποβάλλουν αίτηση για αναγνώριση και το ΑΤΕΕΝ τους παραπέμπει με δική τους αίτηση, των υποψηφίων, σε Παιδαγωγικά Τμήματα. Τους δασκάλους. Και στο Παιδαγωγικό Τμήμα ο Πρόεδρος εκδίδει πράξη και τους κατανέμει στις σπουδές, στα μαθήματα όπου πρέπει να εξεταστούν ή στην πρακτική άσκηση που πρέπει να κάνουν για να πάρουν την επαγγελματική ισοτιμία.

Όχι, απ' όσο ξέρω στα Παιδαγωγικά σίγουρα όχι, στα Παιδαγωγικά δεν έχει ανοίξει η κερκόπορτα, επιχειρήθηκε εδώ στο Δημοκρίτειο, δεν ξέρω αν ήταν από υπερβάλλοντα ζήλο ή από λάθος σε μία Σχολή του Πολυτεχνείου γιατί τους επέτρεψε ο Πρόεδρος, ετοιμάστηκαν να μπούνε στις εξετάσεις πέρυσι τον Γενάρη, αντιδράσαμε στη Σύγκλητο του Πανεπιστημίου και πήραν την απόφαση πίσω και δεν άνοιξε. Στους

πολιτικούς μηχανικούς. Δηλαδή είναι, ξέρετε ότι είναι ορισμένα Τμήματα που έχουν ενδιαφέρον και νομίζω ότι ο παιδαγωγικός χώρος, ο χώρος των δασκάλων θα είναι ο πρώτος που θα...

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Ερώτηση εκτός μικροφώνου) Κύριε Καθηγητά, ο συνάδελφος λέει ότι στους πίνακες της Γενικής Αγωγής, στους πίνακες αναπληρωτών δεν υπάρχουνε πτυχιούχοι με επαγγελματική ισοδυναμία από κολλέγια;

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Από Παιδαγωγικό Τμήμα απ' όσο ξέρω δεν δόθηκε βεβαίωση από Πρόεδρο. Έχουμε στοιχεία να δω; Περικλή, έχουμε κάτι; Δεν ξέρω. Και ο Περικλής που είναι από Θεσσαλονίκη δεν έχουμε κάτι, δεν ξέρουμε κάτι.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Παρέμβαση εκτός μικροφώνου) Θα ήθελα να παρέμβω γιατί αύριο θα πάρω τον λόγο ούτως ή άλλως, το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου δεν συζήτησε ποτέ, δεν εξέτασε ποτέ, δεν ενεπλάκη ποτέ σε μια τέτοια διαδικασία, αυτό το λέω με απόλυτη βεβαιότητα, ωστόσο το ΑΤΕΕΝ χορηγεί την επαγγελματική, η επαγγελματική αναγνώριση δεν χρειάζεται τώρα Πανεπιστήμιο.

(Διαλογικές συζητήσεις)

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Επαγγελματικών προσόντων από τα κολλέγια δεν χρειάζεται την έγκριση... Δεν είναι καν Πανεπιστήμιο.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Όχι, είναι μια Υπηρεσία, είναι μια Υπηρεσία του Υπουργείου, ναι.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Παρέμβαση εκτός μικροφώνου) Δεν έχουν καν εμπλακεί τα Πανεπιστήμια σε αυτό αλλά επαγγελματικά προσόντα παίρνουν ούτως ή άλλως. Το ζητούμενο τώρα, γιατί μας αφορά, αφορά τον κλάδο, αφορά τα Τμήματα τα Παιδαγωγικά οπωσδήποτε και η προοπτική των ιδιωτικών πανεπιστημίων, διότι οι Παιδαγωγικές Σπουδές είναι ξέρετε λόγω της κρισιμότητάς τους για την κοινωνία μας θα είναι οπωσδήποτε ένα πεδίο στο οποίο θα λειτουργήσουν τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και εκεί θα διεκδικήσουν τα ακαδημαϊκά δικαιώματα. Δηλαδή τα ακαδημαϊκά, τα επιστημονικά δικαιώματα. Και θα τα πάρουν από τα ιδιωτικά κολλέγια - πανεπιστήμια.

(Διαλογικές συζητήσεις)

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: (Παρέμβαση εκτός μικροφώνου) Δεν θέλω να πάρω τον λόγο από τον συνάδελφο τον Θανάση, για τα μεταπτυχιακά, να το πούμε ευθέως. Αυτό που συμβαίνει είναι σκάνδαλο. Είναι μείζον σκάνδαλο. Μεταπτυχιακά από δω και από κει. Θα το πάρετε από διάφορες παράγκες που έχουνε υψηλό κόστος, οδηγούν σε αναγνώριση προσόντων, βεβαίως εδώ πέρα την κερκόπορτα την άνοιξε η κυβέρνηση της χώρας μας, αναγνωρίζοντας - καθιερώνοντας το προσοντολόγιο. Και αυτά τα μεταπτυχιακά εφόσον είναι από χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν αξιολογούνται, δεν αποτιμούνται, δεν υπάρχει κάποια διαδικασία να ελέγξεις τι έχει κάνει. Ξέρει τα Παιδαγωγικά Τμήματα έχουν έναν κατάλογο χωρών από το ποιο Πανεπιστήμιο, άπαξ και πήρες από κει μεταπτυχιακό, χωρίς να παρεμβαίνει κανένας έλεγχος, αναγνωρίζεις τα όποια δικαιώματα προκύπτουν από εκεί. Ακαδημαϊκά κλπ. Για να κάνει κάποιος διδακτορικό και του τα αναγνωρίζει. Δεν το ελέγχει κανένας. Πληρώνω και το παίρνω. Αλλά, δεν θέλω να συνεχίσω, συγνώμη.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Όχι, Περικλή, για να δούμε, να συντονιστούμε με την έννοια των Παιδαγωγικών.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Πάντως ανοίγουν μεγάλα ζητήματα σήμερα. Αυτό είναι το ζήτημα.

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Εννοείται. Εννοείται. Κοιτάξτε να δείτε, ακούστε εδώ. Και το άλλο, να σας ενημερώσω και για το άλλο που γίνεται. Ακούστε εδώ. Και έχουμε εσχάτως, τον τελευταίο χρόνο έχουμε τις πιστοποιήσεις των προπτυχιακών που έγιναν στα περισσότερα Τμήματα και τις πιστοποιήσεις των μεταπτυχιακών προγραμμάτων των ελληνικών πανεπιστημίων. Μας έχουν τσακίσει στην κυριολεξία. Θέλει έναν όγκο σελίδων, 19 διαφορετικά έντυπα, με λεπτομέρεια, που οι περισσότεροι έχουμε απηυδήσει. Εγώ είπα ότι δεν το πιστοποιώ. Θα το κλείσω, δεν το πιστοποιώ. Ναι, αλλά λέει ο άλλος, μα αυτός είναι ο σκοπός. Να το κλείσεις για να πάει η πελατεία αλλού. Πάει ο κόσμος αλλού. Θα καλύψει το ιδιωτικό που έρχεται.

(Διαλογικές συζητήσεις)

A. ΚΑΡΑΦΥΛΛΗΣ: Λοιπόν, θα ελέγχει κάποιος άλλος τους άλλους; Στη Σύγκλητο τώρα τον Δεκέμβρη αυτό είπα, να μεταφέρουν στον Πρόεδρο της ΕΘΑΑΕ το αίτημά μου να ελέγχει πρώτα τα μεταπτυχιακά που έρχονται από άλλες χώρες και μετά να δει και τα δικά μας. Βεβαίως εδώ είμαστε καθαρά να

μας δουν και μας. Δεν έχουμε να κρύψουμε κάτι στο δημόσιο πανεπιστήμιο. Δεν έχουμε να κρύψουμε κάτι. Εκεί είναι όπως λέω όλοι οι καθηγητές, με τα όποια βιογραφικά έχουμε, είναι αναρτημένα στις ιστοσελίδες, να τα βλέπει όλα.

Λοιπόν, νομίζω ότι αν απάντησα, αν δεν κατάφερα να καλύψω τα ερωτήματά σας και κατ' ιδίαν μετά μπορούμε, θα είμαι και αύριο εδώ όλη μέρα, να κλείσουμε και το Συνέδριο, θα είμαστε εδώ, ευχαριστώ πάντως πάρα πολύ.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Νομίζω ότι το λάθος που έγινε στο πρόγραμμα τελικά ήταν προφητικό. Λοιπόν, ευχαριστούμε για την εποικοδομητική συζήτηση που αναπτύχθηκε. Θα τα πούμε αύριο στις 9.30 η ώρα με την παρουσίαση του δεύτερου μέρους των ευρημάτων της έρευνας που πραγματοποιήθηκε, σας περιμένουμε όλους από τις 9.30 η ώρα εννοείται, έτσι;

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 2^{ης} ΗΜΕΡΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

27° ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ: Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΣΤΑΥΡΟΣ ΠΕΤΡΑΚΗΣ: Αντιπρόεδρος Δ.Ο.Ε.

ΣΠΥΡΟΣ ΜΑΡΙΝΗΣ: Γενικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΑΝΟΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ταμίας Δ.Ο.Ε.

ΧΑΡΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ: Αντιπρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΠΑΜΠΟΣ ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Ταμίας Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΡΟΥΠΑΣ: Υπεύθυνος υλικού και βιβλιοθήκης Δ.Ο.Ε.

ΝΤΙΝΑ ΡΕΠΠΑ: Μέλος Δ.Σ. Δ.Ο.Ε.

ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΔΡΑΓΟΥΜΗ: Πρόεδρος Συλλόγου Διδυμοτείχου

ΠΕΜΠΤΗ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

3^η ΗΜΕΡΑ

ΠΡΩΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Να δώσουμε τον λόγο απευθείας στον φίλο τον Γιώργο τον Ανδρουλάκη για το δεύτερο μέρος της παρουσιάσής του.

«Παρουσίαση ευρημάτων έρευνας Δ.Ο.Ε. για την εργασιακή εξουθένωση των εκπαιδευτικών» (Β΄ μέρος)

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Καλημέρα σας. Πριν ξεκινήσω δύο σημεία που θέλω να διευκρινίσω σε σχέση με χθεσινές τοποθετήσεις - ερωτήσεις.

Πρώτον: για το θέμα της..., γιατί δεν εμβαθύναμε ή δεν βάλαμε το κομμάτι της πανδημίας. Επιλέξαμε κάποια κομμάτια. Ο λόγος είναι για παράδειγμα η πανδημία, αντιλαμβάνομαι επειδή είναι πάρα πολύ κοντά η περίοδος στην οποία υπήρξε αυτή η ανωμαλία στην εκπαιδευτική διαδικασία, σίγουρα επιβαρύνθηκαν οι εκπαιδευτικοί. Ένα όμως σημείο που πρέπει να μελετηθεί και δεν το ξεχνάμε, δηλαδή το έχουμε στο μυαλό μας είναι και τα αποτελέσματα που μπορεί να έχει εκπαιδευτικά αυτό το σύστημα. Για παράδειγμα στο Πανεπιστήμιο επειδή εμείς ήρθαν οι φουρνιές της πανδημίας στο Πανεπιστήμιο και είναι φοιτητές, τουλάχιστον στην Αθήνα που ξέρω και στην Πάτρα που το έχουμε συζητήσει με συναδέλφους οι τωρινοί τριτοετείς φοιτητές, που είναι τα παιδιά της πανδημίας που δεν κάναν λύκειο στην πραγματικότητα, έχουνε μεγάλο ζήτημα, είναι οι επιδόσεις τους πολύ χαμηλότερες απ' ό,τι οι επιδόσεις. Δεν ξέρω αν έχει παρατηρηθεί κάπου αλλού, σε κάποιο άλλο Πανεπιστήμιο αντίστοιχο.

Επίσης, ένα σημείο που ήθελα να τονίσω, είχα συμμετάσχει παλιότερα στις πρώτες έρευνες, νομίζω το '08 είχε γίνει με τα βιβλία των μαθηματικών, που είχανε βγει κάποια προβλήματα στην 5^η και στην 6^η, τότε που άλλαξε το βιβλίο και σε εκείνη την έρευνα, λοιπόν, είχε βγει μια μεγάλη, έτυχε, είχα την τύχη να συμμετέχω στην στατιστική έρευνα και ήτανε τότε που τα βιβλία των μαθηματικών 5^{ης} και 6^{ης} δημοτικού είχανε μεγάλη αντίδραση όταν πρωτοαλλάξανε. Με μεγάλη άρνηση απ' τους εκπαιδευτικούς να τα χρησιμοποιήσουν, γιατί υπήρχε μεγάλη αντίδραση.

Παρατήρησα, λοιπόν, ύστερα από χρόνια και φαχνόμουνα μάλιστα επειδή τυχαίνει, ναι μεν είμαι σε Τμήμα Διοίκησης Επιχειρήσεων, είμαι ο μαθηματικός που κάνω μαθηματικά, όλα τα μαθηματικά. Τους βλέπω, λοιπόν, τους φοιτητές κάθε χρονιά ανελλιπώς από το '99. Όλοι οι φοιτητές του Τμήματος Διοίκησης Επιχειρήσεων στο Πανεπιστήμιο Πατρών έχουν κάνει μαθηματικά μαζί μου. Οπότε έχω συγκριτική κάθε χρονιάς.

Μου είχε κάνει, λοιπόν, εντύπωση, χωρίς εγώ να αλλάξω τον τρόπο διδασκαλίας, χωρίς να αλλάξω το επίπεδο των θεμάτων, το 2017 ξαφνικά δίνω θέματα και βροχή οι λευκές κόλλες, βροχή το αρνάκι άσπρο και παχύ αντί να βλέπω απαντήσεις και συζητώντας με τον Μάνο θυμηθήκαμε τελικά ότι ήταν οι μαθητές 5^{ης} δημοτικού που κάνανε μαθηματικά τότε, φτάσανε στο πρώτο έτος του Πανεπιστημίου και είχε τεράστια διαφορά, μόνο εκείνη η χρονιά. Μόνο εκείνη τη χρονιά. Μετά επανήλθε.

Άρα τα κομμάτια της πανδημίας, να επανέλθω στο αρχικό κομμάτι, έχουμε χρόνο να τα δούμε και από την πλευρά των εκπαιδευτικών, να μπει και η εκπαιδευτική ροή σε μια κανονικότητα και να αρχίσουμε να έχουμε ανάμνηση από το ότι ήταν η περίοδος της πανδημίας και θα τα μελετήσουμε όλα αυτά. Επιστημονικά στεκόμαστε και τα μετράμε πάρα πολύ.

Τώρα, ως προς το θέμα της εξουθένωσης, ειπώθηκε και από τους άλλους συναδέλφους, ειπώθηκε και από τις τοποθετήσεις που είχαμε εδώ, δεν πρέπει να έχουμε τη σύγχυση, όχι, να μην δημιουργείται σε καμία περίπτωση η εικόνα ότι κάποιος παθαίνει burnout επειδή είναι αδύναμος. Δηλαδή δεν είναι ατομικό το πρόβλημα. Συνήθως δεν είναι αχ, άντε, με λέμε Γιώργο και είμαι καλά, θα κάνεις μια ψυχοθεραπεία ή θα κάνεις αυτό και θα περάσει. Είναι πολύ σοβαρό και γι' αυτό και λέγεται εργασιακό. Έτσι; Αλλιώς θα λεγότανε κάτι άλλο.

Επειδή, λοιπόν, έχετε μπροστά τον χαρακτηρισμό εργασιακή εξουθένωση, εργασιακή δέσμευση, είναι από το περιβάλλον της εργασίας πόσο επιβαρύνεται και στο κάτω-κάτω γιατί πρέπει να έχω άγχος στη δουλειά μου; Γιατί πρέπει να υποφέρω από burnout;

Γυρνάω, λοιπόν, τώρα στην παρουσίαση. Αυτά τα 2-3 σημεία ήθελα να τονίσω.

Είχαμε πει χθες, είχαμε σταματήσει στο σημείο που συζητάγαμε για την εξουθένωση και είχαμε διαπιστώσει, όχι είχαμε διαπιστώσει, από τον ορισμό της εξουθένωσης, η εξουθένωση ξεκινάει ως ένα άγχος το οποίο δεν έχει θεραπευθεί και ουσιαστικά από ένα σημείο και μετά ο ίδιος που υποφέρει από τα συμπτώματα της εξουθένωσης, δεν έχει και τη θέληση να το θεραπεύσει. Παιριείται από τη διαδικασία να απαλλαχθεί από το περιβάλλον του άγχους, άρα στις αιτίες είναι το άγχος, ενώ αν δεν θεραπευθεί και μείνει

στον αέρα χωρίς να το πάρει κάποιος χαμπάρι μπορεί να καταλήξει σε κατάθλιψη.

Εδώ λοιπόν υπάρχει το εργαλείο μέτρησης άγχους και κατάθλιψης, το επονομαζόμενο HADS και είναι ένα εργαλείο που ξεκίνησε σε νοσοκομειακό περιβάλλον, δηλαδή οι ψυχίατροι και οι ψυχολόγοι το χρησιμοποιούσαν αλλά γρήγορα, επειδή ακριβώς έχει το πλεονέκτημα ότι επικεντρώνεται όχι στους παράγοντες που προκαλούν αλλά στα αποτελέσματα, σε συμπτώματα και συναισθηματικές καταστάσεις, δηλαδή μετράει αν έχεις άγχος ή κατάθλιψη, είναι πλέον πολύ διαδεδομένο στην πανεπιστημιακή κοινότητα, στον επιστημονικό χώρο, να μετριέται το άγχος με αυτό το εργαλείο.

Έχει, λοιπόν, 7 ερωτήσεις για το άγχος, 7 ερωτήσεις για το άγχος και 7 ερωτήσεις για την κατάθλιψη.

Επίσης, εδώ για τις ανάγκες της συγκεκριμένης έρευνας, επειδή μας ενδιαφέρει πώς το άγχος οδηγεί σε εξουθένωση και η εξουθένωση σε κατάθλιψη, δεν δώσαμε τόσο έμφαση στο άθροισμα, στο εργαλείο αλλά σε κάθε ένα παράγοντα ξεχωριστά. Έχουμε, λοιπόν, ως προς το άγχος ο μέσος όρος είναι 53, ο οποίος είναι μεγάλος, είναι το πιο μεγάλο, όχι από την εξουθένωση, που έχουμε δει νούμερο μέχρι στιγμής, αυτές είναι οι 7 ερωτήσεις του άγχους, δεν χρειάζεται να τις διαβάσω, το κομμάτι που μας ενδιαφέρει είναι ότι παρατηρούμε μία κορυφή χαμηλά συναδέλφους που δεν έχουν άγχος, μία μικρή κορυφή εδώ όπου τα επίπεδα άγχους είναι πάνω από το 50 και ένα κομμάτι εκπαιδευτικών στα κόκκινα, όχι στα κόκκινα, όσο δεν παίρνει, σε κατάσταση επιβαρυνμένη απ' το άγχος. Επαναλαμβάνω το θέμα της κλίμακας έχει να κάνει, είναι ανεξαρτητοποιημένη από το εργαλείο μέτρησης και εκφράζει εάν είχαμε ένα αγχόμετρο, αυτός που βγάζει σκορ 75 θα ήτανε στο top 75 του πλανήτη, όχι του δείγματος, του πλανήτη, σε επίπεδα άγχους, γιατί είναι ο τρόπος με τον οποίον έχει μετασχηματιστεί η βαθμολογία, το σκορ.

Ως προς την κατάθλιψη, και εδώ παρατηρούμε ότι η μέση τιμή είναι υψηλή, υπάρχει ένα κομμάτι σε μεγάλες τιμές, ένα δεύτερο κομμάτι όχι σε μικρές, γιατί εδώ είναι το 50%, είναι παραπάνω και μόνο ένα μικρό μέρος, δεν έχει, είναι πάρα πολύ χαμηλά σ' αυτή την κλίμακα. Επίσης 50% δεν σημαίνει ότι 50 έχει κατάθλιψη, είναι μια μέση κατάσταση. Έτσι; Ακριβώς

επειδή είναι..., το 50 σημαίνει είμαι στο 50% του πλανήτη. Άρα ο μέσος άνθρωπος. Απλά όταν 3.200 άνθρωποι βγάζουν μέσο όρο 55, είναι πάνω από το..., είναι πολλοί. Ο ένας, δεν είναι για τον έναν, αλλά όλοι μαζί να βγάζουν μέσο όρο πάνω από το, να φτάνουν στο 55 είναι λίγο παραπάνω απ' όσο πρέπει. Ενώ συναθροίζοντας και τα δύο, παρατηρούμε ότι η μέση κατάσταση είναι λίγο πάνω από το 50%, είναι λίγο αυξημένο και στα δύο μαζί. Δηλαδή κάποιοι άνθρωποι, αυτό τι σημαίνει; Κάποιοι εμφανίζουν κατάθλιψη, κάποιοι εμφανίζουν άγχος, συναθροίζονται και έτσι βγαίνει ο μέσος όρος.

Τώρα, ως προς τις συσχετίσεις. Επειδή ακριβώς το άγχος είναι ο κύριος παράγοντας με τον οποίο γεννιέται το burnout, σταθήκαμε να δούμε κάθε παράγοντα πώς επηρεάζεται ή πώς επηρεάζει το άγχος. Έχουμε, λοιπόν, βάζοντας όλα τα δημογραφικά στοιχεία, βλέπουμε ότι τελικά τα επίπεδα άγχους διαφοροποιούνται ως προς τις συγκεκριμένες, ως προς τις ειδικότητες, άρα κάποιος από μέσο άγχος 51 μεταπηδάει σε άγχος 58 που είναι το 1/3 των εκπαιδευτικών, 34% των εκπαιδευτικών, οι οποίοι είναι αυτοί που δεν έχουν αυτές τις ειδικότητες, άρα αυτές που δεν αναγράφονται εδώ: η 6, 7, 60, 71 και 91. Αυτές είναι οι ειδικότητες, έχουν λίγο παραπάνω άγχος απ' ό,τι... Ναι, 6, 7, είναι γαλλικά - γερμανικά νομίζω. 60 νηπιαγωγοί, 71 ειδικής αγωγής. Ωραία.

Ενώ επίσης δεν, μια φορά μου έβγαινε - μια φορά δεν μου έβγαινε αλλά το άφησα το σχόλιο, επιβαρυντικός παράγοντας φαίνεται να είναι και η προϋπηρεσία, με κορυφαίες ηλικιακές, όχι ηλικιακές, ομάδες προϋπηρεσίας το 10 - 14 και 20 - 24. Πάλι το ίδιο είχαμε δει και για το burnout. Άρα κάτι συμβαίνει όταν κάποιος συμπληρώνει τόσα χρόνια υπηρεσίας.

Κλάδος, λοιπόν, ΠΕ. Μην επαναλαμβάνω τα ίδια, είναι αυτά που είπαμε, απλά κάποιος μπορεί να σταθεί και να δει και αυτά που δεν είπαμε. Ωραία, για κάποιες κατηγορίες που είναι πάνω ή κάτω από το μέσο επίπεδο άγχους, το οποίο μέσο επίπεδο άγχους είπαμε είναι υψηλό λίγο. Απλά αυτή η γραμμή είναι το μέσο επίπεδο, δεν είναι η γραμμή στο 50, γιατί έτσι κι αλλιώς η κλίμακα υπήρχε στο 50, η ένδειξη. Η προϋπηρεσία ολοφάνερο, τα 10 - 14 και 20 - 24 εδώ, αλλά το 10 - 14 είναι αρκετά παραπάνω η μέση τιμή στο άγχος.

Τώρα, οι συνθήκες διαβίωσης. Οι συνθήκες διαβίωσης φαίνεται ότι ο δείκτης ο οποίος ταιριάζει καλύτερα στο να δείχνει αν κάποιος έχει άγχος ή όχι, είναι πώς νιώθει, ότι καλύπτονται οι ανάγκες του για ψυχαγωγία και πολιτιστικές εκδηλώσεις είναι εδώ. Είναι οι δυο ερωτήσεις που είχαν να κάνουν με την ψυχαγωγία και τις πολιτιστικές εκδηλώσεις. Βλέπουμε ότι διαφοροποιούνται αυτοί που είναι ικανοποιημένοι και τα δύο αυτά στοιχεία έχουνε μέσο άγχος 42, αυτοί που δεν είναι ικανοποιημένοι φτάνει το μέσο άγχος 73. Το 10% του δείγματος ή του πληθυσμού. Έτσι; Γιατί το δείγμα μας είναι αντιπροσωπευτικό του πληθυσμού.

Πάλι εδώ έχουν δίκιο οι τοποθετήσεις των συναδέλφων κατά τη γνώμη μου ότι παίζει ένα ρόλο η στοχοποίηση, δηλαδή αν δεν έχεις, γιατί δεν είναι θέμα, δεν επιλέγω να πηγαίνω, μπορεί να μην υπάρχει η δυνατότητα η οικονομική και δεν μου προξενεί εντύπωση. Βλέπουμε, λοιπόν, ότι η ικανοποίηση των αναγκών για ψυχαγωγία, προσέξτε εδώ, αυτοί που δηλώνουν πολύ φτωχά, πολύ φτωχή, τα επίπεδα ικανοποίησης των αναγκών για ψυχαγωγία είναι σχεδόν όλοι. Εδώ είναι το 25, από δω και πάνω είναι το 25% των όσων έχουν απαντήσει σε αυτή την κατηγορία. Άρα τα $\frac{3}{4}$ των ανθρώπων που είναι στο πολύ φτωχή η ικανοποίηση των αναγκών για ψυχαγωγία, έχουν πάνω από το 50% από το μέσο όρο του άγχους. Και έχουν ένα πολύ υψηλό μέσο όρο. Άρα αυτοί σίγουρα είναι πάρα-πάρα πολύ ψηλά σε αυτή την κλίμακα.

Πολιτιστικές δραστηριότητες, το ίδιο. Αυτοί που είναι στο very roug, στο πολύ δεν ικανοποιούνται πρακτικά αυτές οι ανάγκες, είναι πάρα πολύ χαμηλά.

Πάμε τώρα η συσχέτιση με τις ... εκτός σχολικής ζωής. Εκείνα τα 9 στοιχεία. Πάλι εδώ βλέπουμε ότι η συχνότητα με την οποία συναντιόνται έχουνε κοινωνική ζωή με φίλους στο σπίτι, πάλι εμφανίζονται οι πολιτιστικές εκδηλώσεις, η συχνότητα με την οποία πηγαίνουν σε πολιτιστικές εκδηλώσεις και απλά βελτιώνεται το επίπεδο άγχους, πέφτοντας από τις 48 στις 38 μονάδες κατά μέσο όρο, αν κάποιος κάνει και μια ήπια άσκηση, που προφανώς βοηθάει στο να ηρεμεί κάποιος σε όλη αυτή την κατάσταση, αλλά δεν είναι βοηθητικό απ' ό,τι φαίνεται όταν κάποιος έχει αυξημένα επίπεδα άγχους. Έτσι; Μόνο στα χαμηλά, βελτιώνεται χαμηλά και τα κάνει χαμηλότερα. Δεν κάνει τα ψηλά να τα ρίχνει.

Φαίνεται, λοιπόν, πάλι εδώ η συχνότητα με την οποία βρισκόμαστε με φίλους στο σπίτι, αυτοί που δεν βρίσκονται ποτέ, τα επίπεδα άγχους είναι πάρα πολύ υψηλά, το αντίστοιχο με τις πολιτιστικές εκδηλώσεις πάρα πολύ υψηλά ο μέσος όρος, φαίνεται και από δω απ' την καμπύλη ότι συγκεντρώνονται οι περισσότεροι σε πολύ υψηλά επίπεδα άγχους, αυτή εδώ η καμπύλη, ενώ οι ήπιες φυσικές δραστηριότητες δεν δημιουργούν τόσο μεγάλες αντιθέσεις όπως ήτανε τα προηγούμενα, δηλαδή αν κάποιος ο οποίος γυμνάζεται συνεχώς, κάνει συνεχώς ένα περπάτημα ή μια κολύμβηση, κάτι απλό, με κάποιον που δεν το κάνει ποτέ, βλέπουμε ότι η ψαλίδα, δεν είναι τόσο απότομες οι αλλαγές όσο ήταν στα άλλα δύο σημεία.

Τέλος, από το εργασιακό περιβάλλον, πάλι ο κύριος παράγοντας είναι ο σεβασμός προς την έλλειψη σεβασμού προς την εργασία. Είναι, αν δείτε δημιουργεί τεράστια διαφορά, αυτοί που νιώθουν σεβασμό ή είναι ουδέτεροι, η κλίμακα είναι από το 1 έως το 7, 1 - 2 - 3 είναι το διαφωνώ με την πρόταση, το 4 ήταν το ουδέτερο, το 5 - 6 - 7 είναι συμφωνώ. Εδώ λοιπόν η ερώτηση ήταν αν υπάρχει έλλειψη, αν νιώθω έλλειψη σεβασμού προς την εργασία μου, αν είναι κάτω από το 5, 1 - 2 - 3 ή και ουδέτερος 4, μέσο όρο άγχους 41. Αν συμφωνεί με οποιονδήποτε τρόπο, είτε απλά συμφωνεί μ' αυτή την πρόταση, είτε πολύ, αμέσως ο μέσος όρος πηγαίνει από το 41 στο 61. Ανεβαίνουμε πολύ πάνω για το 55 που είπαμε και αφορά, όπως βλέπετε, το 64% του πληθυσμού. Πάρα πολύ σημαντικό.

Αυτό και στις χαμηλές τιμές και στις υψηλές τιμές επηρεάζεται από το αίσθημα ασφάλειας ως προς την εργασία. Και αν κάποιος, λοιπόν, δεν νιώθει ασφάλεια για την εργασία του, τα πράγματα ανεβαίνουν κατά 10 μονάδες, όπως βλέπετε από το 61 πηγαίνει στο 71 ο μέσος όρος, εάν νιώθει και το ίδιο συμβαίνει και εδώ, από το 41 στο 51. Από το αν πάλι δεν νιώθει ασφάλεια στην εργασία του.

Τέλος, στα μεσαία επίπεδα άγχους, διαφοροποιήσεις μέχρι από το 53 ως το 65 12 μονάδων, οι θετικές σχέσεις με τους συναδέλφους. Επομένως, ο σεβασμός στην εργασία, η ασφάλεια στην εργασία και οι θετικές σχέσεις με τους συναδέλφους είναι από τις 18 προτάσεις οι 3 κυριότερες που διαφοροποιούν τα επίπεδα άγχους. Και αντιστοίχως όσοι, αυτό που είπαμε, διαφωνούν με την πρόταση που είναι όλοι αυτοί κάτω από το μέσο και μόλις συμφωνήσουν με την έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, ανάλογα με την

ένταση που συμφωνούν, περνάνε πάνω από το μέσο όρο, αντιστοίχως η ανασφάλεια για το εργασιακό περιβάλλον, αυτοί που νιώθουν μεγάλη ανασφάλεια για το εργασιακό περιβάλλον είναι σε πολύ υψηλά επίπεδα άγχους και λογικό, ενώ όλοι οι υπόλοιποι δεν εμφανίζουν υψηλά επίπεδα άγχους και οι σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων, ότι υπάρχουν θετικές σχέσεις, άρα όσοι διαφωνούν είναι εδώ πέρα, όσοι δεν διαφωνούν είναι ουδέτεροι, εμφανίζουν υψηλά επίπεδα άγχους, αντίθετα χαμηλά επίπεδα άγχους όσοι συμφωνούν μ' αυτή την πρόταση.

Συνεκτιμώντας όλους τους παράγοντες μαζί: δημογραφικά, ζωής κτλ., όλα μαζί, το πάνω μέρος είναι ο σεβασμός και η ανασφάλεια και αρχίζει και διαβαθμίζονται οι λόγοι, οι ανάγκες για διασκέδαση και ψυχαγωγία και το cultural είναι εδώ, και ακολούθως φτάνουμε στον κλάδο όπου βέβαια μπορεί να υπάρχει ένα καλό κλίμα αλλά ξαφνικά εάν βρισκόμαστε σε νηπιαγωγεία ή βλέπουμε ότι ξανανεβαίνει ο μέσος όρος πολύ υψηλά, δηλαδή ενώ υπάρχει καλό κλίμα κάτι γίνεται και το επίπεδο άγχους σε ορισμένες ειδικότητες, σε ορισμένες είναι παραπάνω απ' ό,τι πρέπει. Και πάλι εμφανίζονται τα μονοθέσια και τα διθέσια νηπιαγωγεία, τα μονοθέσια, εξαθέσια, εννιαθέσια και δωδεκαθέσια δημοτικά.

Να μην σας κουράζω αντιστοίχως αυτά τα συμπεράσματα βγαίνουν κοιτάζοντας έναν-έναν τους παράγοντες που αναφέρθηκαν προηγουμένως: ψυχαγωγία, ικανοποίηση αναγκών για πολιτιστικές δραστηριότητες, οργανικότητα σχολικής μονάδας, νηπιαγωγεία, όλα και τα μονοθέσια πολύ παραπάνω, διθέσια, τα πολυθέσια νηπιαγωγεία είναι εδώ και από τα δημοτικά όπως είπαμε αυτή η κατηγορία και αυτοί ξεχωρίζουν στα επίπεδα θετικά, στη θετικότητα ως προς το άγχος, τα οποία είναι τα εφταθέσια δημοτικά κυρίως και εδώ είναι το τρίτο απ' το τέλος, τα εντεκαθέσια. Ωραία;

Και όλοι οι παράγοντες με την κατάθλιψη, για να μην κάνουμε την ίδια δουλειά για την κατάθλιψη, βλέπουμε ότι οι ανάγκες για πολιτιστικές δραστηριότητες είναι ο πρώτος, ο κυριότερος παράγοντας διαφοροποίησης των επιπέδων κατάθλιψης, που μάλλον επαναλαμβάνω αυτό έχει να κάνει ως αποτέλεσμα, κάποιος που έχει πλέον κατάθλιψη δεν επιθυμεί, δεν κάνει τέτοια πράγματα και ακολουθούν παρακάτω σε ιεραρχία παράγοντες όπως είναι ο υπερβολικός φόρτος εργασίας, ο σεβασμός προς την εργασία ή η αναγνώριση της προσπάθειας που κάνει ο εκπαιδευτικός.

Παρόλα αυτά κάθε ένας απ' αυτούς τους λόγους βλέπουμε ότι διαφοροποιεί αρκετά, 53 ως 65. Δηλαδή οι διαφοροποιήσεις είναι αρκετά μεγάλες.

Τώρα, φεύγουμε από τα δυσάρεστα και πάμε στη θετική πλευρά της εργασίας, όπου μετριέται με την εργασιακή δέσμευση, το work engagement, το επονομαζόμενο work engagement, το οποίο είναι ένας δείκτης ο οποίος μετράει τη θετική ικανοποιητική σχετιζόμενη με την εργασία κατάσταση του νου που χαρακτηρίζεται από σθένος, αφοσίωση και απορρόφηση.

Μετριέται, λοιπόν, μετράει τρία πράγματα: το σθένος -όπως τα λένε οι διαφάνειες-, την προθυμία να επενδύσει κάποιος προσπάθεια στη δουλειά του, αφοσίωση, το πόσο θέλει να συμμετέχει στη δουλειά του και με ενθουσιασμό, έμπνευση, περηφάνια, πρόκληση. Είναι το θετικό. Το εργαλείο μέτρησης αυτό φτιάχτηκε προκειμένου, όπως λαϊκά λέγεται, γουστάρω τη δουλειά μου. Μετράει κατά πόσο κάποιος του αρέσει η εργασία που κάνει.

Επίσης στην κλίμακα επιλέχθηκε το UWES εργαλείο με 9 ερωτήσεις, όπου πάλι είναι ο συγγραφέας, ο κύριος συγγραφέας είναι ο Schaufeli, είναι ο ίδιος συγγραφέας που έχει στην καινούργια έκδοση του εργαλείου εξουθένωσης το BAT, ο ίδιος συγγραφέας στη συνάδελφο που αναφέρθηκε που ήταν συν-συγγραφέας με το παλιό εργαλείο μέτρησης της εξουθένωσης, το Maslach και Schaufeli το εργαλείο μέτρησης τότε και ο Schaufeli έχει και εργαλείο μέτρησης για την εργασιομανία και καλύπτεται όλο το φάσμα των εργαλείων μέτρησης γύρω απ' την εργασιακή κατάσταση.

Εδώ λοιπόν ως προς την απορρόφηση εδώ είναι οι τρεις ερωτήσεις που υπάρχουν, που μετράνε κατά πόσο κάποιος νιώθει, εκφράζει απορρόφηση στη δουλειά του, εκφράζεται στη δουλειά του με απορρόφηση, ο μέσος όρος είναι αρκετά καλός, λίγο πάμε λίγο πάνω από το μέσο, από το 50 στο 51 σχεδόν, το χαρακτηριστικό είναι πάλι ότι κάποιοι είναι εξαιρετικά απορροφημένοι στην εργασία τους και κάποιοι δείχνουν να είναι πολύ μακριά απ' αυτό που λέγεται απορρόφηση απ' την εργασία, ενώ θα θέλαμε να είναι η καμπύλη σαν καμπάνα, έτσι;

Φαίνεται ότι είναι έντονο αυτό σε όλα τα γραφήματα σχεδόν, ότι υπάρχουν αντιθέσεις, υπάρχει ένας κόσμος πολύ ικανοποιημένος, ένας

κόσμος ελάχιστα. Ένας κόσμος εξουθενωμένος, ένας ελάχιστα. Ένας..., είναι, αυτές οι αντιθέσεις πρέπει να μας προβληματίσουν.

Ως προς την αφοσίωση 50% και αυτό, 49,8, πάλι η ίδια λογική, ένα μέρος των εκπαιδευτικών με πολύ υψηλά επίπεδα αφοσίωσης, ένα μέρος των εκπαιδευτικών με πολύ χαμηλά επίπεδα αφοσίωσης και το σφρίγγο - σθένος πάλι το ίδιο, λίγο πάνω από το 50, οι εκπαιδευτικοί που με πολύ υψηλό επίπεδο σθένους και σφρίγγους και οι εκπαιδευτικοί με πολύ μικρότερο.

Αυτό φτιάχνει μια συνολική ικανοποίηση απ' την εργασία, εργασιακή δέσμευση, μην το λέω ικανοποίηση, γιατί είναι άλλο η εργασιακή ικανοποίηση, της τάξης του 50,31%, κάποιοι εκπαιδευτικοί εξαιρετικά ευχαριστημένοι, κάποιοι εκπαιδευτικοί πολύ δυσαρεστημένοι.

Η επίδραση όλων των παραγόντων που έχουμε αναφέρει πώς διαφοροποιεί την εργασιακή δέσμευση, πάλι η αίσθηση σεβασμού προς την εργασία. Η αίσθηση σεβασμού προς την εργασία μετατρέπει από μια ουδέτερη κατάσταση σε μία εξαιρετικά καλή, που αφορά μόνο το 1/5 των εκπαιδευτικών. Το 80% των εκπαιδευτικών είναι λίγο κάτω από το 50.

Δεύτερος παράγοντας είναι οι θετικές σχέσεις με τους συναδέλφους. Δηλαδή σέβονται, μπορεί να μην σέβονται τόσο πολύ την εργασία μου αλλά έχω ένα καλό περιβάλλον στην εργασία μου. Αν αυτό ικανοποιείται ανεβαίνουμε λίγο πάνω από τη μέση, αλλιώς πέφτει χαμηλά. Και εδώ εμφανίζεται και η έλλειψη για τη συνεχή επιμόρφωση. Αυτό επιβαρύνει ακόμα περισσότερο το επίπεδο του να μην είμαι ικανοποιημένος απ' τη δουλειά μου. Αντίθετα, η αναγνώριση της προσπάθειας που κάνω ανεβάζει σε πολύ υψηλά επίπεδα την εργασιακή δέσμευση και κάποιες ειδικότητες έχουν, η 6, η 7 και η 79 χαμηλά επίπεδα δέσμευσης, βέβαια 27, δηλαδή, μέσο όρο, 2% του πληθυσμού είναι σ' αυτές τις ειδικότητες.

Η έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, το βλέπουμε ότι κάποιος που βιώνει σεβασμό προς την εργασία του έχει πάρα πολύ υψηλά επίπεδα εργασιακής δέσμευσης, η αναγνώριση της προσπάθειας που κάνω, αυτοί που διαφωνούν με την πρόταση αυτή, γιατί υπάρχει η έλλειψη αναγνώρισης, πολύ υψηλά επίπεδα δέσμευσης, άρα ένα σημείο να αναγνωρίζεται, να νιώθει ο εκπαιδευτικός ότι αναγνωρίζεται η προσπάθεια που κάνει, οι θετικές σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων, παρατηρούμε ότι

λειτουργούν αρνητικά όταν δεν υπάρχουν θετικές σχέσεις, όχι όταν..., ανάποδα το είπα, όταν υπάρχουν θετικές σχέσεις λειτουργούν θετικά. Η έλλειψή τους κατεβάζει σε πολύ μικρά επίπεδα τη δέσμευση που νιώθουν οι εκπαιδευτικοί απέναντι στην εργασία τους.

Η δυνατότητα για συνεχή επαγγελματική ανάπτυξη και κατάρτιση. Σε πάρα πολύ χαμηλά επίπεδα αυτοί που διαφωνούν πλήρως μ' αυτή την πρόταση, αυτοί που νιώθουν ότι δεν έχουν καμία δυνατότητα επαγγελματικής ανάπτυξης και κατάρτισης, εμφανίζουν και πολύ μικρά ποσοστά δέσμευσης με την εργασία τους. Οι κλάδοι, αυτό που είπαμε, 6, 79, 86, 91 τα χαμηλότερα επίπεδα δέσμευσης, 73, 11 τα υψηλότερα. 73 οι εκπαιδευτικοί σε μειονοτικά.

Η ικανοποίηση των αναγκών για πολιτιστικές δραστηριότητες αντιστοίχως, στα άκρα έχουμε μεγάλες αποκλίσεις, αυτοί που συμφωνούν πάρα πολύ ή αυτοί που το κάνουν πολύ συχνά, όχι, αυτοί που ικανοποιούνται οι ανάγκες για πολιτιστικές δραστηριότητες σε υψηλά επίπεδα δέσμευσης, αυτοί που δεν ικανοποιούνται καθόλου πολύ χαμηλά επίπεδα δέσμευσης.

Πάμε σε ένα ιδιαίτερο κομμάτι που έχει να κάνει όχι με την εργασιακή αλλά με τη συναισθηματική δέσμευση, είναι, μετράει τη δυνατότητα που θέλει κάποιος να εργάζεται στον οργανισμό επειδή το θέλει και όχι επειδή αισθάνεται ότι τον έχουν ανάγκη. Άρα είναι το συναισθηματικό δέσιμο με την εργασία του.

Εδώ λοιπόν είναι κάτω, είναι στο 47 μισό, πάλι όμως υπάρχει μια κατηγορία εκπαιδευτικών πολύ υψηλά και μια πολύ χαμηλά. Θετικές σχέσεις με συναδέλφους, ο κύριος παράγοντας και ο σεβασμός προς την εργασία, ανεβάζει αρκετά το μέσο όρο στη συναισθηματική δέσμευση. Αντιθέτως αν δεν υπάρχουν θετικές σχέσεις και υπάρχει και το αίσθημα της μη ισονομίας και δικαιοσύνης στο χώρο εργασίας, αυτό κατεβάζει ακόμα περισσότερο και επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο αν δεν αναγνωρίζεται και η προσπάθεια που κάνει στο έργο του ο εκπαιδευτικός. Και φτάνουμε έτσι σε πολύ χαμηλά επίπεδα, 25%. Βέβαια από μόνη της, εδώ είναι λίγο παγίδα, από μόνη της, αν νιώθει ότι αναγνωρίζεται η προσπάθειά του, ανεβαίνει ο μέσος όρος στο 80, αλλά είναι πάρα πολύ μικρό, είναι κάτω από το 1% του δείγματος, άρα μπορεί να είναι πολύ μεγάλη αυτή η απόσταση από το 25 στο 80, να δείχνει την αναγκαιότητα, τη σημαντικότητα αυτού του παράγοντα αλλά

δεν έχουμε επαρκές κομμάτι του δείγματος εδώ κάτω για να είμαστε σίγουροι γι' αυτό, ενώ τα δύο κομμάτια του δέντρου όπως σας τα περιέγραψα μ' αυτό τον τρόπο είναι ασφαλή τα συμπεράσματα, πολύ ασφαλή.

Επίσης, η ειδικότητα και η ασφάλεια στην εργασία μπορεί να είναι παράγοντες οι οποίοι επιβαρύνουν ή δεν επιβαρύνουν τη συναισθηματική δέσμευση. Μην σας κουράζω με τα επιμέρους. Και το τελευταίο κομμάτι που έπρεπε να ελεγχθεί διότι μπορεί κάποιος να πει: μα μήπως οι εκπαιδευτικοί είναι εργασιομανείς και η εργασιομανία σε οδηγεί σε όλα αυτά; Διότι όταν κάποιος είναι εργασιομανής πράγματι μπορεί να έχει πολύ υψηλά επίπεδα άγχους και να οδηγηθεί σε burnout.

Η απάντηση, λοιπόν, γι' αυτό ελέγχθηκε, μπήκε αυτό, το εργαλείο μέτρησης της εργασιομανίας είναι το ΝΤΟΥΓΑΣ, 10 ερωτήσεις, 5 που αφορούν την υπερβολική εργασία και άλλες 5 την καταναγκαστική εργασία, άρα βάζει δύο παράγοντες όπου κάποιος μπορεί να υποφέρει, να έχει εθισμό στην εργασία ή εργασιομανία, εδώ λοιπόν παρόλο που βλέπουμε ότι είναι και αυτοί δίκωφοι, η υπερβολική εργασία είναι πολύ μικρότερη, 40-41, άρα δεν υπάρχει εργασιομανία στον εκπαιδευτικό κλάδο και μάλιστα ακόμα και εδώ που είναι το μεγάλο ποσοστό είναι μεταξύ 50 και 60, έτσι; Είναι χαμηλά, είναι στο μέσο όρο.

Αντίστοιχο είναι και με το αν κάποιος νιώθει καταναγκαστικά την εργασία του και εδώ ο μέσος όρος είναι κάτω από το 50, άρα είναι σε πολύ καλό επίπεδο, και απλά πρέπει να ελεγχθεί αυτό το κομμάτι που υπάρχει ένα μέρος του πληθυσμού που εμφανίζει μεγάλο ποσοστό στην καταναγκαστική εργασία.

Ο μέσος όρος όμως είναι πολύ χαμηλά και αυτό είναι ένα κομμάτι το οποίο είναι θετικό. Προφανέστατα ο κύριος παράγοντας που διαφοροποιεί τα επίπεδα εργασιομανίας είναι ο φόρτος εργασίας και μάλιστα ο εργασιομανής αυτό νιώθει, ότι έχει υπερβολικό φόρτο εργασίας και γι' αυτό και εργάζεται και βλέπουμε ότι εάν δεν..., μόνο τα επίπεδα 6 και 7, αυτοί που συμφωνούν πάρα πολύ με αυτές τις προτάσεις, ανεβαίνει ο μέσος όρος από το 31 στο 49, αλλά δεν αρκεί μόνο αυτό, αν συμφωνεί απόλυτα μεγαλώνει ακόμα περισσότερο και αν δεν έχει χρόνο ούτε για ήπια, να περπατήσει, ανεβαίνει ακόμα. Είναι λίγο αρρωστημένο όλο αυτό.

Και συνοψίζοντας όλα αυτά, προσπαθήσαμε να κάνουμε clustering, να κατηγοριοποιήσουμε στους 5 παράγοντες: το burnout, τη δέσμευση, τη συναισθηματική δέσμευση, την εργασιομανία και το επίπεδο άγχους και κατάθλιψης, να φτιάξουμε το προφίλ των εκπαιδευτικών, να δούμε πώς ταιριάζει. Δεν είναι απλό. Βγαίνουν, λοιπόν, περίπου χοντρικά 24 διαφορετικοί τύποι. Τώρα αυτό το γράφημα λίγο για να το καταλαβαίνει κάποιος. Επιθυμητό είναι να βλέπουμε ολόκληρες περιοχές, δηλαδή εδώ είναι οι άνθρωποι οι οποίοι εμφανίζουν υψηλό ποσοστό στη συναισθηματική δέσμευση και μέτρια επίπεδα στη δέσμευση, η πράσινη. Αυτό εδώ που είναι κόκκινη είναι χαμηλά, χαμηλά στη συναισθηματική, μέτρια στο engagement, στη δέσμευση.

Το επιθυμητό είναι αυτά να μην ανακατεύονται για να μπορεί να καταλάβει κάποιος. Επίσης είναι ολοφάνερο, ολοφάνερο (;), εδώ νομίζω φτιάχνει κάποιους ομόκεντρους κύκλους. Βλέπουμε, λοιπόν, εδώ, αυτοί οι ομόκεντροι κύκλοι, δεν ξέρω αν φαίνεται, δεν φαίνεται πάρα πολύ, ανεβαίνουν γραμμικά, μ' αυτό τον τρόπο, που σημαίνει ότι το burnout και το άγχος και η κατάθλιψη πάνε παρέα. Όσο αυξάνεται το ένα, αυξάνεται και το άλλο.

Επομένως, μπορεί να θεωρηθούν οι δείκτες άγχους και κατάθλιψης, άγχους ως να καταλάβουμε αν κάποιος κινδυνεύει με burnout και αυτό που εδώ είναι πολύ ανακατεμένα τα χρώματα, εάν δεν εξηγείται από το άγχος και την κατάθλιψη, εξηγείται απ' την εργασιομανία.

Αυτό είναι το συμπέρασμα. Τώρα τα έχω γράψει, τα έχω φιλογράψει εδώ πέρα, εδώ χρειάζεται πάρα πολλή δουλειά και κάποιος όχι να κάτσει, γιατί εδώ είναι αποτύπωση κάνοντας μια χοντρική, αντί για 24 8 κατηγορίες εκπαιδευτικών. Αν γίνει με 24 διαφορετικά χρώματα είναι δύσκολο πάρα πολύ, το αποτύπωσα, δεν μπορεί να βγάλει κάποιος κάποια άκρη.

Φαίνεται, λοιπόν, ότι η εξουθένωση σχετίζεται περισσότερο με το άγχος και την κατάθλιψη, άρα ένα εργαλείο μέτρησης άγχους θα ήταν πάρα πολύ καλό για να γνωρίζουμε ποιος κινδυνεύει, αν κινδυνεύει κάποιος στο μέλλον με εξουθένωση. Το μέρος της εξουθένωσης που δεν ερμηνεύεται από το άγχος και την κατάθλιψη κάλλιστα μπορεί να ερμηνευθεί με τα επίπεδα εργασιομανίας, η εξουθένωση σχετίζεται αρνητικά με τα επίπεδα δέσμευσης, κάποιος όσο καλύτερα νιώθει δεσμευμένος με την εργασία του, τόσο μας χαιρετάει το burnout, παρόλο που στην Ελλάδα, σε μια έρευνα που κάναμε το

'19, λίγο στην έξοδο της οικονομικής κρίσης, οι Έλληνες ήταν στην κατηγορία των ανθρώπων που είχαν συγχρόνως και burnout και δέσμευση. Δηλαδή και τους άρεσε η δουλειά τους και παθαινανε και burnout. Ήτανε στην έξοδο της κρίσης. Φέτος, τώρα, τώρα, στα δικά σας στοιχεία που μετριέται αυτό, δεν παρουσιάζεται. Το 2019 όμως είχε παρουσιαστεί πάρα πολύ έντονα. Ακριβώς λίγο πριν είχαμε ακριβώς πριν την πανδημία, το Δεκέμβριο του '19 είχαμε συλλέξει στοιχεία, τα έχουμε δημοσιεύσει και εμφανίζεται και ανακαλύψαμε ότι έχει να κάνει και με τις κοινωνικές τάξεις αλλά αυτό είναι μια άλλη, ένα άλλο επίπεδο. Γιατί οι κοινωνικές τάξεις οι εκπαιδευτικοί δεν διαφοροποιούνται σε αυτό, στον τρόπο με τον οποίον εμείς μετράμε την κοινωνική τάξη, επομένως δεν αναμένονται μεγάλες διαφορές ανάμεσα στο burnout και στο engagement.

Όπως αναμενόταν η συναισθητική δέσμευση και η εργασιακή δέσμευση εμφανίζουν μεγάλη συσχέτιση μεταξύ τους αλλά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να καταλάβουμε εάν κάποιος του αρέσει η δουλειά του ή πόσο δεμένος είναι με το λειτούργημά του και η αντιμετώπιση της εξουθένωσης σε επίπεδο εργαλείων, έτσι; Φαίνεται επειδή οι παράγοντες οι οποίοι επιβαρύνουν με τους παράγοντες οι οποίοι μειώνουν αυτά τα φαινόμενα είναι διαφορετικοί, άρα πρέπει να ακολουθεί κάποιος στοχευμένες στρατηγικές προκειμένου να αντιμετωπίσει το ένα ή το άλλο. Άρα είναι διαφορετικό. Τα αρνητικά, λοιπόν, πρέπει να κοιτάζουμε το πώς θα μειώνονται και τα θετικά το πώς θα αυξάνονται. Τα αντίστοιχα μέρη των δέντρων που φάνηκαν στις διαφάνειες προκειμένου να βελτιωθούν κάποιες καταστάσεις.

Τώρα, βάζοντας όλα αυτά μαζί, για να ερμηνεύσουμε την εξουθένωση, εννοώ τα διάφορα εργαλεία μέτρησης, ο κύριος δείκτης είναι η κατάθλιψη. Αν κάποιος δεν έχει κατάθλιψη είναι σε χαμηλά επίπεδα burnout. Εάν κάποιος έχει κατάθλιψη είναι στα παραπάνω στα επίπεδα burnout.

Αλλά η κατάθλιψη είπαμε είναι αποτέλεσμα. Αν αρχίσουμε και μετράμε κατάθλιψη είναι σίγουρο ότι κάποιος που είναι υψηλά έχει burnout, κάποιος που είναι χαμηλά στα επίπεδα κατάθλιψης δεν έχει.

Τα πράγματα γίνονται χειρότερα εάν δεν έχει, δεν βιώνει το σθένος - σφρίγος προς την εργασία του. Και εκεί τελειώνει. Άγχος, κατάθλιψη, άγχος, δέσμευση, η δέσμευση, λοιπόν, επηρεάζει το burnout μόνο όταν δεν

έχει επέλθει, δεν έχουμε άγχος και κατάθλιψη, το οποίο δεν είναι καλό. Δεν είναι απ' τα καλά σημάδια αυτό. Κανονικά αυτοί που φτιάξανε τα εργαλεία μέτρησης για τη δέσμευση είχανε κατά νου ότι η δέσμευση είναι το θετικό, ότι είναι δίπολο. Η δέσμευση είναι το θετικό και όσο φεύγεις απ' τη δέσμευση πηγαίνεις στο burnout. Έτσι σχεδιάστηκε αυτό το εργαλείο και στην πορεία βλέπουμε ότι αυτά σιγά-σιγά αποδεσμεύονται. Άρα δεν αρκεί να φτιάξουμε το ένα και θα βελτιωθεί και το άλλο.

Τώρα, εδώ απλά έχω βάλει όλους τους παράγοντες όπου αναφέρθηκαν ως επιβαρυντικοί ή στο καθένα όσα είπαμε. Η έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, η έλλειψη υποστήριξης απ' τη διοίκηση, η ικανοποίηση αναγκών για ψυχαγωγία και μόρφωση και για εκπαίδευση, κάποιοι συγκεκριμένοι τύποι σχολείων και σαν ένας καλός δείκτης είναι η συχνότητα συναντήσεων με φίλους στο σπίτι προκειμένου να διαπιστώσουμε αν κάποιος έχει φτάσει πλέον σε κάποια επίπεδα εξουθένωσης, burnout εννοούμε εδώ, ή όχι.

Το άγχος υπάρχει, άγχος σε συγκεκριμένες ειδικότητες, επιβαρυντικός παράγοντας είναι και η προϋπηρεσία. Η φτωχή κάλυψη αναγκών για ψυχαγωγία και για πολιτιστικές δραστηριότητες είναι ένας δείκτης που μπορεί να μας πει αν κάποιος έχει ή δεν έχει πλέον άγχος. Από τους παράγοντες της εργασιακής ζωής η έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, η ανασφάλεια για το εργασιακό μέλλον και οι θετικές σχέσεις μεταξύ των συναδέλφων είναι δείκτες για το άγχος. Για την κατάθλιψη πάλι οι ανάγκες για κάλυψη αναγκών για πολιτιστικές δραστηριότητες, πάλι η έλλειψη σεβασμού προς την εργασία, η έλλειψη θετικών σχέσεων με στους συναδέλφους λειτουργούν επιβαρυντικά.

Εάν λύσουμε το πρόβλημα του φόρτου εργασίας βλέπουμε ότι αυτό λειτουργεί θετικά. Το αναφέρω γιατί ήταν πολύ υψηλό το ποσοστό των εκπαιδευτικών που απάντησαν ότι νιώθουνε μεγάλο φόρτο εργασίας. Έτσι;

Εργασιακή δέσμευση, πάλι ο σεβασμός προς την εργασία, το αίσθημα αναγνώρισης της προσπάθειας που γίνεται, που νιώθει ο εκπαιδευτικός και οι σχέσεις με τους συναδέλφους, είναι στοιχεία τα οποία μπορούν να επιβαρύνουν ή να μην επιβαρύνουν και ο μέσος εκπαιδευτικός έχει ελαφρώς αυξημένα επίπεδα εξουθένωσης, τα οποία σχετίζονται προφανώς με ελαφρώς αυξημένα επίπεδα άγχους, και θυμίζουμε ότι το άγχος

που δεν αντιμετωπίζεται οδηγεί και υπάρχουν αυξημένα επίπεδα κατάθλιψης, άρα υπάρχει burnout το οποίο δεν έχει αντιμετωπιστεί στην ελληνική εκπαίδευση, τα επίπεδα εργασιακής και συναισθηματικής δέσμευσης είναι στο μέσο, και δεν εμφανίζει, δεν υπάρχει το ζήτημα της εργασιομανίας στους εκπαιδευτικούς.

Αυτά, σας ευχαριστώ πάρα πολύ για τον χρόνο σας, για την υπομονή σας.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευχαριστούμε τον κ. Ανδρουλάκη.

«Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί της εισήγησης».

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Λοιπόν, έχουμε μέχρι τις 11 και 15 για ερωτήσεις και απόψεις - τοποθετήσεις. Να μαζέψουμε όλες τις ερωτήσεις πρώτα και στη συνέχεια τις απόψεις. Λοιπόν, ο Γιώργος ο Τρούλης. Θέλει άλλος να κάνει ερώτηση, συναδέλφοι; Το μικρό. Ελένη Αποστόλου. Μετά, μετά, μετά. Έχει άλλος ερώτηση; Ωραία. Ο Γιώργος.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, καλημέρα και από μένα. Κύριε Ανδρουλάκη, ευχαριστούμε πάρα πολύ, ήταν εξαιρετική η ανάλυση των δεδομένων, νομίζω ότι όσοι έχουμε επαφή με συναδέλφους της πράξης νομίζω ότι αυτά αποτυπώνουν αυτό που βλέπουμε και εμείς στις συζητήσεις με τους συναδέλφους μας.

Έχω μία απορία. Βλέποντας λίγο τα δεδομένα αυτό το οποίο ίσως να έχει περισσότερο από συνδικαλιστικής πλευράς ένα ενδιαφέρον, δεν ξέρω από επιστημονικής, είναι η εργασιακή σχέση, δηλαδή αν κάποιος είναι αναπληρωτής ή μόνιμος. Εάν αυτό επηρεάζει το άγχος. Δηλαδή είδαμε τα χρόνια υπηρεσίας...

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Δεν επηρεάζει. Ήτανε πάντα σταθερά μέσα στους παράγοντες της σχολικής ζωής και δεν εμφανίστηκε στα δέντρα.

Γ. ΤΡΟΥΛΗΣ (ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ ΔΟΕ): Δεν εμφανίστηκε, λοιπόν, να επηρεάζει η εργασιακή σχέση, έτσι; Δηλαδή το αν είναι κάποιος

μόνιμος ή αν είναι αναπληρωτής. Γιατί είδαμε τις κατηγορίες, είδαμε κατηγορίες εκπαιδευτικών αλλά δεν είδαμε..., οπότε αυτό ήθελα να ρωτήσω.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Έδειξα. Υπάρχουν, υπάρχουνε, απλά στα δέντρα παραμένουν μόνο οι παράγοντες που τελικά επηρεάζουν περισσότερο, που είναι οι κυρίαρχοι. Επίσης μπορεί κάποιος παράγοντας να είναι σημαντικός αλλά να ερμηνεύεται από άλλον που είναι πιο ψηλά. Επομένως εμφανίζεται ο πάνω και κρύβεται ο κάτω.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Η Ελένη.

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: Καλημέρα σας. Εγώ θα ήθελα μία διευκρίνιση για την εργασιομανία, γιατί άλλο πράγμα είχα στο μυαλό μου όταν μιλάμε για εργασιομανία, είχα την εντύπωση ότι είναι όταν κάποιος θέλει να αποφύγει άλλα προβλήματα της καθημερινότητάς του καταφεύγει στη δουλειά του. Εδώ νομίζω ότι υπάρχει μια διαφορετική προσέγγιση, οπότε μήπως θα μπορούσατε να το διευκρινίσετε λίγο.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Αυτό που μετράνε είναι αν κάποιος είναι εθισμένος με την εργασία του. Αυτό λένε εργασιομανία. Ο αντίστοιχος όρος είναι το workaholism το αγγλικό, δεν ξέρω αν..., νομίζω δεν είναι μετάφραση ακριβής.

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: Η καταναγκαστική εργασία όμως σε αυτή την περίπτωση πώς συσχετίζεται; Δηλαδή κάποιος ο οποίος είναι αναγκασμένος να δουλεύει πολλές ώρες δεν σημαίνει ότι είναι εξαρτημένος από την εργασία του.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι. Λέμε καταναγκαστική εργασία, οι ερωτήσεις είναι όμως λίγο διαφορετικές. Έτσι; Είναι να βιώνει ότι εργάζεται καταναγκαστικά. Και οι ερωτήσεις αισθάνομαι ότι υπάρχει κάτι μέσα μου το οποίο με οδηγεί να εργάζομαι σκληρά. Είναι...

Ε. ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: Έναν ψυχικό καταναγκασμό, δηλαδή.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, ναι, ναι, ναι. Νιώθω ένοχος, πολύ χαρακτηριστικό αυτό, στους εκπαιδευτικούς, κακώς έπεσα θα πει, όταν παίρνω άδεια απ' τη δουλειά. Έτσι; Άμα ρωτήσουμε ορισμένοι το έχουνε ότι εγώ δεν έχω πάρει ποτέ άδεια απ' τη δουλειά μου, που είναι ένα βασικό δικαίωμα του εργαζόμενου, έτσι; Είναι με αυτή την έννοια.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ωραία. Να περάσουμε...
Ναι, Ευτυχία.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Μετά τα χθεσινά έτσι πολύ αρνητικά, ίσως υπάρχει και μια θετιγορία στα σημερινά, απλά ήθελα να ρωτήσω κατά πόσον υπάρχει σύγκριση της συγκεκριμένης έρευνας για το εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών με αντίστοιχες άλλων επαγγελματιών.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ναι, αυτό, αυτό ήθελα να πω. Το είπα και χθες λίγο, ως προς τους εκπαιδευτικούς, οι εκπαιδευτικοί είναι στα κόκκινα, επίσης ως προς τα άλλα επαγγέλματα, επειδή ακριβώς η κλίμακα, έχει επιλεχθεί αυτή η κλίμακα, είναι συγκρίσιμη με οποιοδήποτε άλλο. Δηλαδή ο μέσος εργαζόμενος έχει 50% όχι στην εκπαίδευση, ο μέσος εργαζόμενος στον πλανήτη έχει 50%, άρα βγήκε 55; Υπάρχει μεγαλύτερο άγχος.

Επίσης γενικότερα στην Ελλάδα μετριόνται ικανοποιητικά επίπεδα δέσμευσης και σχετικά υψηλά επίπεδα burnout. Βέβαια αυτό έχει να κάνει και με την..., δηλαδή φάγαμε μια κρίση οικονομική και με το που ήρθε ο κορωνοϊός και μετά η ακρίβεια, έτσι; Δεν έχουμε σηκώσει κεφάλι ως χώρα τα τελευταία 15 χρόνια, εντάξει, ΟΚ.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Λοιπόν, συνάδελφοι όμως για να μην ξεφύγουμε, να δούμε... Λοιπόν, ωραία. Έχει άλλους που θέλουν να κάνουν ερώτηση; Για να μην ξαναδώσουμε τον λόγο, για να μπούμε στις τοποθετήσεις. Χωρίς να δημιουργούμε ένα άγχος. Η συνάδελφος, το όνομά σας; Τελευταία ερώτηση.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Λοιπόν, λίγο μία επανάληψη, κ. Ανδρουλάκη, από εχθές. Άρα θα ήθελα λίγο να επαναλάβετε μόνο έτσι γιατί το είχατε δείξει σε διαφάνεια αλλά δεν πρόλαβα να το σημειώσω, ποιες είναι οι διαστάσεις τώρα του burnout, δηλαδή παλιά ήτανε 3 με τη Maslach, τώρα μπορείτε να μου τις αναφέρετε λιγάκι;

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Είναι 4, μισό λεπτάκι.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Από τα πρώτα ήτανε.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Το παραπροχώρησα. Εδώ πέρα. Είναι 4. Είναι η εξάντληση, όπως ήταν και στη Maslach, όπου ήτανε η συναισθηματική εξάντληση, η ψυχική αποστασιοποίηση, η γνωστική δυσλειτουργία και η συναισθηματική δυσλειτουργία.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Άρα τα υπόλοιπα που μετρήσατε με την εργασιακή δέσμευση, με την εργασιομανία ήταν οι άλλες οι μεταβλητές που θέλατε να εντάξετε. Εντάξει, ωραία. Ευχαριστώ.

Γ. ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ: Ακριβώς, είναι οι θετικές μεταβλητές, ναι.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ωραία. Ποιοι θέλουν να κάνουν τοποθέτηση; Όνομα; Τατιάνα, Θεώνη. Δύο τοποθετήσεις μόνο; Ωραία. Η Τατιάνα.

Τ. ΧΑΛΚΙΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»): Λοιπόν, αγαπητές συναδέλφισσες και συνάδελφοι, συστήθηκα, με λένε Τατιάνα Χαλκιά, δουλεύω 32 χρόνια στην εκπαίδευση και είμαι δασκάλα, απλή δασκάλα στο 63^ο Δημοτικό Σχολείο Αθήνας στα Κάτω Πατήσια και απλό μέλος του Συλλόγου «Αριστοτέλης» του οποίου παρευρίσκομαι ως εκπρόσωπος μετά από διαδικασία κλήρωσης για το Συνέδριο. Έχω επιφορτιστεί με την ευθύνη να παρακολουθήσω τις εργασίες του Συνεδρίου και να ενημερώσω τη Συνέλευση του Συλλόγου μου γι' αυτές και να παρουσιάσω συνοπτικά την εμπειρία, τις θέσεις και τη δράση του Σωματείου που άπτονται του συγκεκριμένου θέματος.

Μελέτησα αρχικά τη σχετική βιβλιογραφία που αφορούσε τις πτυχές του θέματος και διαπίστωσα όπως αναλύθηκε και εδώ εχθές ότι υπάρχουν πολλά ερμηνευτικά πλαίσια που ορίζουν και εξηγούν την επαγγελματική εξουθένωση των εκπαιδευτικών, τα οποία διαφοροποιούνται σε πολλά σημεία ή και συνολικά, πράγμα που κάνει ξεκάθαρο για άλλη μια φορά ότι η επιστημονική γνώση και μεταλλάσσεται ιστορικά και δεν είναι ουδέτερη, αλλά εξαρτάται από τις κοινωνικές ομάδες που θέλει κανείς να εκφράσει και να υπερασπιστεί.

Αντιμετωπίζοντας κριτικά τα υπάρχοντα εργαλεία μέτρησης της επαγγελματικής εξουθένωσης μοίρασα μερικές ερωτήσεις ανοιχτού τύπου σε γνωστούς εκπαιδευτικούς του Συλλόγου για το πώς αντιλαμβάνονται την εκπαιδευτική εξουθένωση, πού νομίζουν ότι οφείλεται και τι λύσεις προτείνουν με σκοπό να ακούσω τα λόγια των συναδέλφων μου και όχι φυσικά να βγάλω ερευνητικά συμπεράσματα.

Μετά ξαναδιάβασα τις ανακοινώσεις του Σωματείου από την περίοδο του COVID μέχρι σήμερα και διαπίστωσα ότι ο συνδικαλιστικός λόγος του Σωματείου, αν και δεν αναφέρεται ρητά στην επαγγελματική εξουθένωση,

το επαγγελματικό άγχος και την επαγγελματική ικανοποίηση, εντούτοις μέσα από τον συνδικαλιστικό λόγο αναδύεται συνεχώς η αγωνία των εκπαιδευτικών, το άγχος, η πίεση που δέχονται από τις εφαρμοζόμενες πολιτικές, από την πανδημία και τις τεχνολογικές εξελίξεις, και διαπίστωση επίσης ότι ο λόγος των εκπαιδευτικών, οι αφηγήσεις τους συναντάνε τον λόγο του Σωματείου. Πού; Τοποθετούν στο κέντρο της παιδαγωγικής διαδικασίας τη δασκάλα και τον δάσκαλο και τους μαθητές γύρω απ' αυτό, και γύρω απ' αυτό τον κύκλο χαράσσουν όλους τους κοινωνικούς, ιστορικούς, οικονομικούς και πολιτικούς κύκλους που επηρεάζουν αυτή τη σχέση, αυτή τη μοναδική ανθρώπινη εμπειρία της διδασκαλίας.

Φαίνεται έντονα μέσα από τον λόγο και τις αφηγήσεις η συναισθηματική δέσμευση του επαγγέλματος, δηλαδή το νοιάξιμο για το σύνολο των μαθητών, η αγωνία και η φροντίδα γι' αυτούς. Περιγράφεται το άγχος, η πίεση, οι αφηγήσεις των εκπαιδευτικών το κάνουν πιο γλαφυρά, αλλά και καταδεικνύεται ως αιτία από όλους η εκπαιδευτική πολιτική, οι εκπαιδευτικές πολιτικές και όχι τα άλλα μέλη της εκπαιδευτικής κοινότητας, δηλαδή οι μαθητές και οι γονείς. Ούτε η φύση του επαγγέλματος.

Αναλύουν την κοινωνική, οικονομική πραγματικότητα και συστηματοποιούν τις προτάσεις τους για την πορεία προς την επαγγελματική ικανοποίηση. Ο λόγος των εκπαιδευτικών και των Σωματείων είναι ξεκάθαρος. Παίρνει θέση στο ζήτημα, σε όλα τα ζητήματα τα τρέχοντα αλλά και στην επαγγελματική εξουθένωση και προτείνει και λύσεις και δράσεις, γιατί θα ήθελα εδώ να πω ότι δεν φτάνει μόνο να περιγράψουμε το πρόβλημα και να το διαπιστώνουμε, αλλά πρέπει καταρχήν να επιλέγουμε το ερμηνευτικό πλαίσιο το οποίο θα μας δώσει έναν επιστημονικό λόγο που θα μας βοηθήσει να κατανοήσουμε τον εαυτό μας, τους μαθητές μας και να το υπερασπιστούμε. Και να τολμήσουμε ως Σωματεία, γιατί είμαστε Σωματεία εδώ πέρα και εκπρόσωποι Σωματείων, να παράξουμε επιστημονικό λόγο, από αντικείμενα έρευνας να γίνουνε υποκείμενα έρευνας, να κατευθύνουμε, να συνεργαζόμαστε με πανεπιστημιακούς και να κατευθύνουμε τις έρευνες, ώστε ο λόγος μας αυτός, που θα παίξει ένα πολύ σημαντικό ρόλο στις ιστορικές συγκυρίες, γιατί αυτός ο λόγος των Σωματείων και των εκπαιδευτικών φαίνεται να είναι το αντίπαλο δέος στον κυρίαρχο λόγο της αγοράς.

Ο λόγος της αγοράς που λέει ότι η αγορά είναι παντοδύναμη, δεν μπορούμε εμείς να κάνουμε τίποτα, και αυτό φέρνει εξουθένωση και παθητικότητα, και ότι εμείς απέναντι σ' αυτό τον λόγο, οι ανάγκες των ανθρώπων δεν υπάρχουν, είναι ενάντια.

Λοιπόν, τα Σωματεία λοιπόν εκτός από τον λόγο που έχουνε να παράξουνε απέναντι στον κυρίαρχο λόγο, θα πρέπει να προτείνουνε και δράσεις. Οι δράσεις έχουνε δύο δρόμους. Ο ένας είναι να είναι περιβάλλοντα μάθησης, όπως το άκουσα χτες από τον κ. Φωτόπουλο, αλλά εμείς το καταλαβαίνουμε ως περιβάλλοντα που οι άνθρωποι συγκεντρώνονται, μιλάνε, αισθάνονται ασφάλεια. Ανήκουν και διδάσκονται τις δημοκρατικές διαδικασίες του διαλόγου που πρακτικά δεν τις διδασκόμαστε πουθενά αλλού αν δεν το κάνουμε στο σχολείο με τους μαθητές μας. Δεν υπάρχει άλλη διαδικασία, δυστυχώς ελάχιστες στην κοινωνία γύρω μας, όπου μπορούμε να μιλήσουμε, να εκφραστούμε με τα λόγια μας, να μας ακούσουν, να βρούμε το θάρρος να πούμε τι σκεφτόμαστε.

Στα Σωματεία μπορούμε. Και εκτός απ' αυτό, απ' τη συνεύρεση, τα Σωματεία έχουν την ευθύνη να οργανώσουν τον δρόμο προς τη λύση των προβλημάτων, όχι απλώς να τον διαπιστώσουν. Να οργανώσουν τη λύση, να βρουνε, δηλαδή, τον δρόμο και της αντίστασης και του αγώνα και της νίκης.

Θα ήθελα, επιτρέψτε μου, δεν ξέρω αν μίλησα πολύ, θα ήθελα όμως να πω, να διαβάσω μερικές απ' τις αφηγήσεις των εκπαιδευτικών, εγώ τις διάβασα και συγκινήθηκα, δεν είναι ερευνητικά αποτελέσματα, είναι απλές αφηγήσεις για το πώς αντιλαμβάνονται την εργασιακή εξουθένωση. Λοιπόν, διαβάζω, πώς την αντιλαμβάνονται.

«Ένα έλος που σε παραλύει και σε καταπίνει ζωντανό», «μια ρουφήχτρα ενέργειας», «όταν βλέπεις τα σχολικά κτίρια να διαλύονται και συ δέχεσαι τα παιδιά στην πόρτα το πρωί και αντί να τους πεις "φύγετε μακριά, εδώ είναι επικίνδυνα για τη ζωή σας" τους δείχνεις τον δρόμο προς τα μέσα», «στο τέλος της ημέρας σέρνομαι και σέρνονται όλοι οι συνάδελφοι στο σχολείο. Κοιτάμε να φύγουμε όσο γίνεται γρηγορότερα», «μετά απ' όλα αυτά με την αξιολόγηση οι συναδελφικές σχέσεις είναι ρηχές, αμυντικές, στείρες, επαγγελματικές», «το σχολείο καταπιέζει και ισοπεδώνει κάθε δημιουργική διάθεση και πρωτοβουλία, μέσα σε διεκπεραιωτικές διαδικασίες του προγράμματος και των τάχα καινοτομιών που καταντούν γραφειοκρατικές,

όπως τα εργαστήρια δεξιοτήτων και απλά σου απομυζούν τον ελεύθερο χρόνο», «όταν γυρνάς σπίτι και κλείνεις τη μέρα με τη φράση: ευτυχώς άλλη μια μέρα στο σχολείο, στη δουλειά σήμερα που δεν πήγαμε φυλακή ή δεν χτύπησε κάποιος από μας, παιδιά και δασκάλους, σοβαρά και ανεπανάρθωτα».

Πού οφείλεται η επαγγελματική εξουθένωση; Όλοι δείχνουν τις εκπαιδευτικές πολιτικές. Στις εντολές που έρχονται από πάνω σαν βροχή. Στην αξιολόγηση που πάει να επιβληθεί, στην κρατική αναληψία λέει κάποιος των τελευταίων 200 χρόνων που στήνει παγίδες στους λειτουργούς της εκπαίδευσης και βάθρα στους μάντζερ εκπαίδευσης.

Στον τρόπο που εφαρμόζεται η πολιτική της συμπερίληψης, που οδηγεί σε αδιέξοδα και σε αποτυχία του στόχου ένταξης. Στην παρεμβατικότητα των γονιών που το Υπουργείο επέτρεψε να συμβεί. Θέλω να το προσέξετε αυτό. Οι εκπαιδευτικοί δεν σηκώνουμε ούτε ως εκπαιδευτικοί, ούτε ως Σωματεία το δάκτυλο να δείξουμε τους γονείς και τα παιδιά, αλλά τις πολιτικές που φτάνουν να δημιουργούν δυσκολίες στα παιδιά και να επιτρέπουν στους γονείς να παρεμβαίνουν στο έργο. Έχει πολύ μεγάλη διαφορά.

Τι προτείνετε για να φτάσουμε στην εργασιακή ικανοποίηση; Και εδώ οι συνάδελφοι συστηματοποιούν πολύ καλά τις σκέψεις τους και προτείνουν, όπως και το Σωματείο, εργασιακή ασφάλεια, μόνιμους βασικούς διορισμούς, αύξηση της χρηματοδότησης για την παιδεία, αύξηση των μισθών, αλλά και, προσέξτε: παιδαγωγική ελευθερία. Δεν χρειαζόμαστε φόρμες, πλατφόρμες και έλεγχο για ό,τι κάνουμε. Περισσότερη δημοκρατία στα σχολεία. Ώρες, χρόνος στον εκπαιδευτικό, για να τις αξιοποιεί για δημιουργικές δραστηριότητες, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα του παιδιού και του ίδιου.

Είναι συγκινητικό πως αναφέρονται οι συνάδελφοι και το Σωματείο θα δείτε πιο κάτω, όταν μιλάνε για τα παιδιά μιλάνε σαν να μιλάνε και για μας. Πολλές φορές ξεχνάμε να πούμε για μας και τα παιδιά γιατί το θεωρούμε σαν ίδιο.

Ενίσχυση της λειτουργίας του Συλλόγου Διδασκόντων.

Και τώρα ένα μικρό απόσπασμα από ανακοινώσεις του Σωματείου για να δείξω ότι και ο λόγος του Σωματείου κινείται σ' αυτές τις ίδιες κατευθύνσεις.

Καταρχήν να πω ότι ο Σύλλογος «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» είναι στο κέντρο της Αθήνας, υπηρετεί έναν πολύ ταλαιπωρημένο νεόπτωχο πληθυσμό, με πολλούς άνεργους, φτωχούς και μετανάστες και πρόσφυγες, τους οποίους επιλέγουμε να τους υπερασπιζόμαστε, και ο λόγος, η πλειοψηφία του Σωματείου χρησιμοποιεί για θεωρητικό εργαλείο την ταξική πάλη ως ανάλυση για την κοινωνία και όχι την κοινωνική συναίνεση.

Λοιπόν, διαβάζω από ανακοίνωση του Σωματείου τη χρονιά της πανδημίας: *«Καμιά μόνη - κανένας μόνος. Ανοιχτά και ασφαλή σχολεία. Η τηλεεκπαίδευση δεν είναι εκπαίδευση, εντείνει τις ταξικές ανισότητες»*. Σειρά ανακοινώσεων που αποφαίνεται ξεκάθαρα η αγωνία για τα τεράστια ψυχικά, κοινωνικά, μαθησιακά ελλείμματα που δημιουργεί ο εγκλεισμός στο σπίτι. Για τον αποκλεισμό πολλών μαθητών μας που δεν έχουν τα μέσα να ανταπεξέλθουν. Για το άγχος των εκπαιδευτικών να καταφέρουν να βρουν λύσεις. Προτείνει λύσεις πραγματοποιήσιμες το Σωματείο για ασφαλές άνοιγμα των σχολείων και κραυγάζει για αναμόρφωση των προγραμμάτων μετά τη λήξη του εγκλεισμού. Καταγγέλλει την υποστήριξη της πλατφόρμας των σχολείων από ιδιωτική εταιρεία που οδηγεί τελικά σε παραβίαση των προσωπικών δεδομένων και των παιδιών και των εκπαιδευτικών.

2022: Γράμμα στους γονείς του Συλλόγου «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ» για τις εξετάσεις PISA. *«Όχι σχολείο εξεταστικό κέντρο. Οι εξετάσεις αυτές θα εντείνουν τις κοινωνικές και οικονομικές ανισότητες, χωρίς να προσφέρουν κανένα παιδαγωγικό όφελος, παρά μόνο άγχος, εξουθένωση, θλίψη, στρες»*. Είναι ανακοίνωση του Σωματείου. Ξαναδιαβάζοντάς την κατάλαβα ότι δεν είπαμε για μας, για τους εκπαιδευτικούς και τους μαθητές, γιατί όπως σας είπα τα θεωρούμε μάλλον ίδια.

Ένα άλλο μικρό απόσπασμα: Απόφαση Γενικής Συνέλευσης του 2023. Γενική Συνέλευση του Σωματείου. Πώς καταλαβαίνει και περιγράφει την πραγματικότητα και τη διαδικασία μάθησης. *«Με καταιγισμό νομοθετημάτων και ταξική ευλάβεια η κυβέρνηση της Νέας Δημοκρατίας και το Υπουργείο κατεδαφίζουν ό,τι έμεινε όρθιο στο δημόσιο σχολείο από τα αντιδραστικά αντικειλευτικά μέτρα που ψήφισαν και εφάρμοσαν οι προηγούμενες*

κυβερνήσεις ΠΑΣΟΚ - Νέα Δημοκρατία – ΣΥΡΙΖΑ». Προσέξτε τώρα: «Οι Εκθέσεις ΟΟΣΑ, Ευρωπαϊκής Ένωσης και ΣΕΒ γίνονται Νόμοι που απογειώνουν τους ταξικούς φραγμούς». Αυτά δεν λέγαμε χθες; «Τους ταξικούς φραγμούς και αποκλεισμούς της νέας γενιάς από τη μόρφωση. Κατηγοριοποιούν τα σχολεία, διευκολύνουν την επέλαση των επιχειρηματικών συμφερόντων, τόσο στο περιεχόμενο, όσο και στην οικονομική εξάρτηση των σχολείων. Οι εξετάσεις PISA για την ΣΤ Δημοτικού και τη Γ Γυμνασίου, τα πρότυπα σχολεία της αριστείας, η τράπεζα θεμάτων, η ελάχιστη βάση εισαγωγής, οι δεξιότητες στο Νηπιαγωγείο, η εσωτερική και εξωτερική αξιολόγηση σχολικών μονάδων και εκπαιδευτικών, η λεγόμενη αυτονομία στη λειτουργία των σχολείων, η εξίσωση των πτυχίων των δημόσιων ΑΕΙ με αυτά των ιδιωτικών κολλεγίων, η προσπάθεια για συγχωνεύσεις των Παιδαγωγικών Τμημάτων συνθέτουν τα κομμάτια του παζλ αλλαγής του DNA της δημόσιας εκπαίδευσης».

Αυτή ήταν η απόφασή μας τον Νοέμβρη, που συζητήθηκε με μεγάλο αριθμό εκπαιδευτικών.

«Σε αυτό το σχολείο τι συμβαίνει;» λέει παρακάτω. «Ο εκπαιδευτικός θα ελέγχεται, θα λογοδοτεί, θα φορτώνεται στην πλάτη του κάθε ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος, μέσα σε ένα πλαίσιο σκληρής ιεραρχίας, ολοκληρωτισμού και παντελούς έλλειψης δημοκρατίας. Με μέντορες, συντονιστές, κτλ. Κάθε δράση του σχολείου θα μετατρέπεται σε μετρήσιμο είδος που κρίνει τον βαθμό συμμόρφωσής του, του ίδιου και του Συλλόγου Διδασκόντων, την αντιεκπαιδευτική πολιτική».

Να τελειώνω; Ναι, μην με αγχώνετε, μισό λεπτό.

Τελειώνοντας θέλω να πω ότι τα Σωματεία έχουν να παίξουν ρόλο, αυτό που είπα και στην αρχή. Είπαν προηγουμένως, στην προηγούμενη... εχθές άκουσα ότι πολλά πράγματα μπορεί και να μην γίνουν βίαια, εμείς έχουμε βίαιους τρόπους: ο Νόμος Χατζηδάκη που μας απαγορεύει στην ουσία να υπάρχουμε σαν Σωματεία, είναι ένας βίαιος τρόπος. Πριν τον Χατζηδάκη όμως οι κυβερνητικές πολιτικές των τελευταίων χρόνων θα επιλέξουν ήπια μέσα, όπως να πειστούμε σιγά-σιγά για την κουλτούρα της αξιολόγησης, να κάνουμε τους εαυτούς μας προϊόντα, να μαζεύουμε μόρια, κτλ.

Αυτό πρέπει να το καταλάβουμε εμείς τα Σωματεία, γιατί αν δεν το καταλάβουμε και δεν φτιάξουμε έναν άλλο λόγο, θα φτάσουμε να κάνουμε επικίνδυνες προτάσεις για τον κλάδο. Και το λέω αυτό γιατί διάβασα πρόσφατα μια έρευνα που έκανε ο Περιφερειακός Διευθυντής της Α Αθήνας. Ο Περιφερειακός μας Διευθυντής που εκπροσωπεί την πολιτική ηγεσία της Αττικής, ναι, με συγχωρείτε, έκανε έρευνα και αυτός για την επαγγελματική εξουθένωση και ενώ διαπιστώνει από την έρευνα ότι οι πηγές της επαγγελματικής εξουθένωσης είναι συστημικές, τι προτείνει; Δύο πράγματα: σχολικό ψυχολόγο και επιμόρφωση.

Εάν αυτά τα πετάξουμε έτσι και μείνουμε εκεί και όχι στο να φτιάξουμε ασφαλή σχολεία, όπως είπα, για τη σωματική και ψυχική υγεία όλων και δεν κοιτάξουμε την εργασιακή ικανοποίηση και τον ρόλο των εκπαιδευτικών, πού θα καταλήξουμε; Να σε κάψω, Γιάννη, να σε αλείψω λάδι (:), είναι η παροιμία. Δηλαδή θα 'χουμε μια πολιτική επιθετική και τρομοκρατική, οι εκπαιδευτικοί και τα παιδιά θα διαλύονται, αλλά θα μας πετάνε ένα ψυχολόγο και ξέρετε πώς το πετάνε στην Ελλάδα, θα 'ρχεται Νοέμβρη ή Γενάρη, θα κάθεται, και την επόμενη χρονιά θα αλλάζει και θα 'ναι πιο εξουθενωμένος από μας και θα μας πετάνε και μια επιμόρφωση εκτός εργασιακού ωραρίου με πάρα πολύ φόρτο, με όχι θέματα που εμείς έχουμε επιλέξει, και αυτό θα θεωρούν ότι είναι λύση.

Εμείς πρέπει να δώσουμε σαν Σωματεία τον τρόπο για να... τον λόγο και τον τρόπο, όπως λέμε και στον Σύλλογο «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ» για να τα καταφέρουμε. Ή όπως το λέμε στις ανακοινώσεις: για να νικήσουμε. Ευχαριστώ.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευχαριστούμε την Τατιάνα. Να σημειώσουμε ότι ο οποιοσδήποτε επιθυμεί να καταθέσει τοποθέτηση ή να αποστείλει στη συνέχεια για σκοπούς πρακτικών, μπορεί να την στείλει είτε στο e-mail της ΔΟΕ, είτε στο e-mail της ΠΟΕΔ, για να συμπεριληφθεί αυτούσια η τοποθέτηση στα πρακτικά του Συνεδρίου.

Λοιπόν, τελευταία συνάδελφος η Θεώνη.

Θ. ΔΡΟΣΟΥ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ «ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ»): Συνάδελφοι, καλημέρα και από μένα. Θεώνη Δρόσου λέγομαι, είμαι στο Διοικητικό Συμβούλιο του Συλλόγου

«ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ». Έτυχε, και η προηγούμενη ομιλήτρια ήταν από τον ίδιο Σύλλογος και μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΙΠΕΜ ΔΟΕ.

Πράγματι η έρευνα είναι πολύ ενδιαφέρουσα και ήθελα να καταθέσω κάποιες σκέψεις, κυρίως το γεγονός ότι αυτή η έρευνα αποτελεί ένα εργαλείο για μια πραγματικότητα που υπάρχει, η οποία δεν μπορεί να αγνοηθεί, και η πραγματικότητα φαίνεται και μας λέει ότι υπάρχει ένα αυξημένο ποσοστό εξουθένωσης, έτσι ακριβώς όπως το ορίσαμε στον κλάδο, η οποία βεβαίως έχει συγκεκριμένη αιτιολογία και συγκεκριμένους παράγοντες που την εντείνουν, δηλαδή πλαισιώνεται από πλήθος, κατά τη γνώμη μου, και κοινωνικών, κυρίως κοινωνικών παραγόντων και ο περιορισμός της ή η εξαλειψή της δεν μπορεί να αποτελεί ατομική υπόθεση.

Νομίζω πως αυτό είναι ένα βασικό στοιχείο το οποίο θα πρέπει να το κρατήσουμε και επειδή ακριβώς αυτή η έρευνα διενεργείται, γίνεται από την Ομοσπονδία, νομίζω ότι θα πρέπει να χαραχθεί και ένα πλαίσιο αγωνιστικής διεκδίκησης, δράσης, προκειμένου να υπερασπίσουμε τον κλάδο.

Θα ήθελα να προσθέσω και κάποια ακόμα στοιχεία της έντασης της εξουθένωσης, για παράδειγμα όλο αυτό που ζήσαμε τη φετινή χρονιά που ήταν πολύ έντονο, δηλαδή όσοι πηγαίνουμε στα σχολεία, ενημερώνουμε συναδέλφους κτλ. αυτό που ζήσαμε ήτανε μία κούραση από τους πρώτους μήνες, δηλαδή πολλοί εκπαιδευτικοί νόμιζαν ότι είμαστε στον Απρίλη και είχαμε φτάσει μόνο μέχρι τον Οκτώβρη.

Το γεγονός της υποχρηματοδότησης των σχολείων, δηλαδή ότι πλέον είναι καθεστώς ότι μέχρι και το χαρτί για τις φωτοτυπίες θα το αγοράζουν οι γονείς, υπάρχει σε πάρα πολλά σχολεία αυτό. Επίσης, όλο αυτό, η υποχρηματοδότηση των σχολείων, η κατάσταση των σχολικών κτηρίων, δεν υπάρχουν ούτε κατάλληλα διαμορφωμένες αίθουσες, ατυχήματα που συμβαίνουν, ο φόβος που δημιουργείται των εκπαιδευτικών με βάση αυτό, αλλά και τα οξυμένα προβλήματα και οι ιδιαίτερες ανάγκες εκπαιδευτικές που δημιουργούνται σε περιοχές, για παράδειγμα, όπως το κέντρο της Αθήνας, που υπάρχουν πολλά παιδιά μεταναστών και προσφύγων τα οποία θα πρέπει να στηριχθούν με πολύμορφους τρόπους. Για παράδειγμα εκεί προέχει το ζήτημα της επιβίωσης των παιδιών.

Όλα αυτά συντελούν, δημιουργούν μία οξυμένη κατάσταση, ένα αίσθημα ευθύνης στους εκπαιδευτικούς, προκειμένου να ανταποκριθούν.

Μέσα σ' όλα αυτά, κατά τη γνώμη μου, και ως νεοδιόριστη εκπαιδευτικός δεν μπορούμε να παραγνωρίσουμε ακόμα και την εργασιακή σχέση, τις συνθήκες που βρίσκεται ένας εκπαιδευτικός, για παράδειγμα είτε είναι αναπληρωτής, είτε μόνιμος ή είναι νεοδιόριστος, το γεγονός ότι πρέπει να αφήνει την οικογένειά του για να υπηρετήσει κάπου μακριά, όλα αυτά είναι στοιχεία που συμβάλλουν, καθώς επίσης και τα αποτελέσματα της πανδημίας που θεωρώ πως είναι πάρα πολύ σημαντικά και νομίζω ότι επειδή έχει διεξαχθεί και άλλη έρευνα σε σχέση με τα αποτελέσματα της πανδημίας στους μαθητές, στο γνωστικό και το ψυχοκοινωνικό τους επίπεδο, αυτό δεν αποτελεί ένα στοιχείο μετρήσιμο μιας συγκεκριμένης χρονικής στιγμής, γιατί τα αποτελέσματα της πανδημίας, όπως και γενικότερα αποτελέσματα επιπτώσεων ύστερα από παρατεταμένο εγκλεισμό, μπορούν να φαίνονται μέχρι και τα επόμενα 10 χρόνια και αυτό το 'χουν αποδείξει διεθνείς έρευνες στα παιδιά μας.

Για παράδειγμα ότι οι εκπαιδευτικοί πλέον με μία ασφάλεια μπορούμε να πούμε ότι έχουν οξυνθεί μετά την πανδημία τα συναισθηματικά προβλήματα των παιδιών, τα κοινωνικά ζητήματα, ότι αντιμετωπίζουμε πλέον περισσότερα παιδιά με διάσπαση προσοχής. Αυτά δεν είναι απλά μία - μία παρατήρηση, υπάρχουνε, υπάρχουνε και αιτίες. Για παράδειγμα η συχνή επαφή με το τάμπλετ, με τον υπολογιστή έχουν οδηγήσει σε τέτοια αποτελέσματα. Ή για παράδειγμα ο φόβος, το άγχος, η θλίψη των παιδιών, ή που εμφανίζεται πολύ περισσότερο στα παιδιά που κατά τη διάρκεια της πανδημίας και του εγκλεισμού άλλαζαν, ήταν στην αλλαγή της βαθμίδας, και κυρίως από Νηπιαγωγείο σε Α Δημοτικού, αυτά τα παιδιά ακόμα και τώρα, παρόλο που μπορεί να πηγαίνουν Γ ή Δ Δημοτικού, εμφανίζουν πολύ πιο έντονα ζητήματα από όλα τα προηγούμενα, τέλος πάντων, από τα άλλα παιδάκια.

Σε όλα αυτά πρέπει να προστεθεί και η έρευνα που έγινε από το Δίκτυο «Ευρυδίκη» που πράγματι παραδέχεται ότι υπάρχουν, ότι οξύνθηκαν οι ταξικές ανισότητες και διογκώθηκαν τα μαθησιακά και τα ψυχοκοινωνικά προβλήματα ως αποτέλεσμα μετά την πανδημία, είναι, δηλαδή, μια παραδοχή ότι έχουμε μια οξυμένη κατάσταση με συγκεκριμένα ζητήματα μέσα στα

σχολεία μας, που ο ίδιος ο εκπαιδευτικός καλείται δυστυχώς ατομικά, χωρίς καμία κρατική πλαισίωση να τα αντιμετωπίσει.

Νομίζω ότι ο καθένας μας από μας τα βιώνει και εδώ, τέλος πάντων, καλούμαστε να δούμε σύνθετες καταστάσεις, όπως και ζητήματα βίας που έχουν οξυνθεί στα σχολεία, ζητήματα κακοποίησης παιδιών, που ερχόμαστε να τα αντιμετωπίσουμε, χωρίς βέβαια να υπάρχει κανένα - καμία κρατική πλαισίωση προκειμένου να -πώς να το πω;- καμία κρατική πλαισίωση του ίδιου μάλλον του εκπαιδευτικού και του μαθητή προκειμένου να αντιμετωπιστούν αυτές οι καταστάσεις.

Συν ότι η έλλειψη ψυχολόγων είναι μια κανονικότητα, δηλαδή το κράτος και μετά την πανδημία δεν φρόντισε να υπάρχουν ψυχολόγοι, δεν φρόντισε να φτιαχτεί, να αλλάξει, να τροποποιηθεί σύμφωνα με τις νέες απαιτήσεις και ανάγκες το αναλυτικό πρόγραμμα, πάμε δηλαδή με τα ίδια, με τα ίδια προγράμματα, δεν φρόντισε να υπάρχει συγκεκριμένο εποπτικό υλικό. Όλα αυτά μπορούμε να πούμε με ασφάλεια ότι είναι μπροστά μας και τα αντιμετωπίζουμε καθημερινά.

Δεν μπορούμε λοιπόν να κλείσουμε τα μάτια μας σε αυτό, θα μπορούσα να το χαρακτηρίσω ως εκπαιδευτικό έγκλημα που διεξάγεται και να αφήσουμε τα ίδια μας τα παιδιά στην αθέατη πλευρά της ιστορίας.

Είναι ζητήματα που ακριβώς επειδή οι εκπαιδευτικοί βλέπουμε την υπεράσπιση του ρόλου μας και των δικαιωμάτων μας, των εργασιακών μας δικαιωμάτων, μέσα από την υπεράσπιση των δικαιωμάτων των μορφωτικών των παιδιών μας, είναι ζητήματα που τα βλέπουμε με αυτόν τον τρόπο και είναι ζητήματα που η μη επίλυσή τους μπορεί, δημιουργεί και έχει τα συγκεκριμένα αποτελέσματα. Ευχαριστώ πολύ.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Εμείς ευχαριστούμε τη Θεώνη που ήταν και στον χρόνο της.

Λοιπόν, να καλέσουμε στο βήμα τον κ. Μιχαλίνο Ζεμπύλα και μέχρι να ετοιμαστεί ο Μιχαλίνος θα πρέπει να τον ευχαριστήσουμε για την τιμή που μας κάνει να είναι εισηγητής, να πούμε ότι είναι Καθηγητής στο Πρόγραμμα Επιστήμες της Αγωγής του Ανοικτού Πανεπιστημίου Κύπρου, είναι, επίσης, επίτιμος Καθηγητής στο Nelson Mandela University της Νότιας Αφρικής και Επισκέπτης Καθηγητής στο Centre for Research in Educational

and Social Inclusion, University of South Australia. Τα κυριότερα ερευνητικά του ενδιαφέροντα επικεντρώνονται στη συμβολή των συναισθημάτων σε θέματα θεωρίας και πολιτικής της παιδείας, ειδικότερα σε συνάρτηση με ζητήματα κοινωνικής δικαιοσύνης, αποαποικιοποιήσεις και εκπαίδευσης για την ειρήνη. Έχει δημοσιεύσει πολλά άρθρα σε διεθνή περιοδικά και είναι συγγραφέας αρκετών βιβλίων. Το 2016 διορίστηκε από τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας ως Ελληνοκύπριος επικεφαλής στην Τεχνική Επιτροπή για την Εκπαίδευση, βραβεύτηκε ως διακεκριμένος ερευνητής στον τομέα των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών από το Ίδρυμα Προώθηση της Έρευνας το 2016. Μιχαλίνο, έχεις τον λόγο.

**«Η Καλλιέργεια της Ανθεκτικότητας (Resilience) των Εκπαιδευτικών:
Κίνδυνοι και προοπτικές».**

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Ευχαριστώ, Απόστολε, για την εισαγωγή. Καλημέρα σας, ευχαριστώ τη ΔΟΕ και την ΠΟΕΔ για την πρόσκληση. Μπαίνω κατευθείαν στο θέμα.

Το εργασιακό άγχος των εκπαιδευτικών έχει αυξηθεί τα τελευταία χρόνια διεθνώς, ιδιαίτερα μετά από κρίσεις όπως την οικονομική κρίση που ξεκίνησε το 2008 και την πρόσφατη κρίση της πανδημίας. Η διεθνής βιβλιογραφία μας λέει ξεκάθαρα ότι το άγχος οδηγεί σε εξάντληση και φθορά ιδιαίτερα για τους εκπαιδευτικούς που βρίσκονται στα πρώτα στάδια της καριέρας τους και εκπαιδευτικούς που εργάζονται σε αστικές περιοχές ή σχολεία με πολλαπλές προκλήσεις. Το οικονομικό, παιδαγωγικό και ψυχολογικό κόστος της εξουθένωσης και της φθοράς των εκπαιδευτικών είναι ανυπολόγιστο.

Αρκεί να αναφέρω μόνο δύο παραδείγματα. Η εξουθένωση των εκπαιδευτικών συνδέεται με χαμηλότερες επιδόσεις των μαθητών, καθώς επίσης και με αρνητικό σχολικό κλίμα. Οι αρνητικές επιπτώσεις σε αριθμητικά δεδομένα για ορισμένες χώρες είναι πραγματικά ασύλληπτες. Περίπου οι μισοί από τους εκπαιδευτικούς από την προδημοτική εκπαίδευση μέχρι την 3^η λυκείου στα σχολεία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, περίπου 46%, βιώνουν υψηλά επίπεδα καθημερινού στρες και μεταξύ 40 και 50% θα

εγκαταλείψουν το επάγγελμα μέσα στα πρώτα 5 χρόνια της διδασκαλίας τους. Και αυτό είναι στατιστικές οι οποίες ισχύουν τα τελευταία 20 χρόνια. Από τον καιρό που έκανα το διδακτορικό μου στις Ηνωμένες Πολιτείες μέχρι και τις τελευταίες μετρήσεις πριν από 5 χρόνια, τα στατιστικά δείχνουν αυτούς τους τεράστιους αριθμούς. 40 με 50% των εκπαιδευτικών θα εγκαταλείψουν το επάγγελμα στα πρώτα 5 χρόνια.

Αυτό το πρόβλημα βέβαια δεν εντοπίζεται μόνο στις Ηνωμένες Πολιτείες. Μπορεί τα ποσοστά που αποχωρούν από το επάγγελμα του εκπαιδευτικού να μην είναι τα ίδια στην Ευρώπη ή άλλες δυτικές χώρες για διάφορους λόγους που δεν είναι του παρόντος να αναλύσουμε αλλά οι τεράστιες συνέπειες λόγω της εξουθένωσης και της φθοράς των εκπαιδευτικών είναι υπαρκτές και επηρεάζουν τα εκπαιδευτικά συστήματα σε παγκόσμια κλίμακα.

Το UNESCO Institute for Statistics, το UIS, αναφέρει ότι σε διεθνές επίπεδο σχεδόν 70 εκατομμύρια εκπαιδευτικοί θα πρέπει όχι μόνο να προσληφθούν αλλά και να μείνουν στο επάγγελμα τα επόμενα χρόνια αν θέλουμε να πετύχουμε τους αναπτυξιακούς στόχους των Ηνωμένων Εθνών, τα γνωστά Sustainable Development Goals για παροχή ποιοτικής εκπαίδευσης χωρίς αποκλεισμούς σε παιδιά σχολικής ηλικίας μέχρι και το 2030. 70 εκατομμύρια εκπαιδευτικούς.

Ενώ το συγκεκριμένο οικονομικό κόστος της εξουθένωσης των εκπαιδευτικών δεν περιγράφεται επαρκώς στη βιβλιογραφία για τα εκπαιδευτικά συστήματα εκτός των Ηνωμένων Πολιτειών, το κόστος της πρόσληψης και διατήρησης ενός παγκόσμιου εργατικού δυναμικού ή εκπαιδευτικών είναι γνωστό πως είναι αρκετά ψηλό. Με άλλα λόγια δεν συμφέρει ούτε οικονομικά στα εκπαιδευτικά συστήματα οι εκπαιδευτικοί να εγκαταλείπουν το επάγγελμα ή να απουσιάζουν λόγω άγχους και εξουθένωσης.

Τώρα, μια δημοφιλής απάντηση ή λύση αν θέλετε για να πάμε στις λύσεις, γιατί τα προβλήματα τις τελευταίες δύο μέρες νομίζω τα καλύψαμε αρκετά. Μια δημοφιλής λύση που προτείνεται για αντιμετώπιση του εργασιακού άγχους και προφανώς δεν είναι η μόνη, του εργασιακού άγχους και της εξουθένωσης όχι μόνο των εκπαιδευτικών, αλλά και σε άλλα επαγγέλματα τα τελευταία 15 χρόνια, είναι η καλλιέργεια της λεγόμενης

ανθεκτικότητας, στα αγγλικά το resilience. Μια γρήγορη αναζήτηση στο διαδίκτυο δείχνει ότι η ανθεκτικότητα έχει γίνει τσιπάτο τόσο στα δημοφιλή μέσα ενημέρωσης όσο και σε πολλούς τομείς από την οικολογία και τον πολεοδομικό σχεδιασμό έως την ψυχολογία και τη διαχείριση εταιρικών κινδύνων.

Ο τομέας της εκπαίδευσης και οι εκπαιδευτικοί ειδικότερα δεν αποτελούν εξαίρεση. Η έννοια της ανθεκτικότητας στο χώρο των εκπαιδευτικών γενικά ορίζεται ως η ικανότητα των εκπαιδευτικών να ανακάμπτουν γρήγορα από δύσκολες καταστάσεις καθώς και η ικανότητά τους να υπομένουν συνεχείς δυσκολίες, έχει χρησιμοποιηθεί από ορισμένους κύκλους εντός και εκτός του χώρου της εκπαίδευσης ως ένδειξη της αποδοτικότητάς τους στα σχολεία ή ως ενθάρρυνση οι εκπαιδευτικοί να καλλιεργήσουν την ικανότητα της ανθεκτικότητας ώστε να γίνουν πιο «επιτυχημένοι» αυτοί και οι μαθητές τους. Το πώς ορίζεται βέβαια η επιτυχία σηκώνει μεγάλη συζήτηση.

Όπως υποστηρίζεται ολοένα και περισσότερο η εννοιολόγηση της ανθεκτικότητας ως ατομικού χαρακτηριστικού είναι βαθιά προβληματική, επειδή αποπολιτικοποιεί την ανθεκτικότητα από το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό της πλαίσιο, όπως την ύπαρξη κοινωνικών ανισοτήτων, τη μετανάστευση και πολλές άλλες προκλήσεις της σύγχρονης εποχής που έχουν τεράστιες επιπτώσεις στο έργο των εκπαιδευτικών και συνδέονται με το εργασιακό τους άγχος και την εξουθένωση.

Αυτή η ατομοκεντρική προσέγγιση της ανθεκτικότητας ή η ψυχολογικοποίησή της, δηλαδή η εννοιολογική πλαισίωση της ανθεκτικότητας ως ατομικής ψυχολογικής ικανότητας, έχει συνδεθεί με την ιδεολογία του νεοφιλελευθερισμού. Ο νεοφιλελευθερισμός τοποθετεί την ευθύνη για την αλλαγή στο επίπεδο του ατόμου, μια τάση που κανονικοποιείται σε πολλά εκπαιδευτικά συστήματα ανά το παγκόσμιο.

Η υπόθεση στην οποία βασίζεται αυτή η αντίληψη είναι ότι παρά τις αντίξοότητες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να έχουν επιτυχία στο έργο τους. Αρκεί να προσπαθήσουν αρκετά σκληρά και να αναπτύξουν ανθεκτικότητα. Είναι σαν να λέμε στους εκπαιδευτικούς, σε σας δηλαδή, αν αναπτύξετε ανθεκτικότητα θα αντέχετε περισσότερη πίεση και άρα θα έχετε καλύτερα αποτελέσματα στη δουλειά σας.

Ωστόσο, αυτή η στροφή προς την ανθεκτικότητα ως ατομική ευθύνη για την επιτυχία και την αποτυχία αγνοεί την πολυπλοκότητα στη λειτουργία των εκπαιδευτικών συστημάτων, καθώς και την ψυχολογία της ανθρώπινης κατάστασης ευρύτερα. Κυρίως είναι προβληματική ως προσέγγιση επειδή υιοθετεί απλουστευτικά επιχειρήματα για το πώς αλλάζει ο κόσμος και ως εκ τούτου προωθεί τις νεοφιλελεύθερες ιδεολογίες της αυτοβοήθειας στην εκπαίδευση ως τη «λύση» (σε εισαγωγικά) σε περίπλοκα κοινωνικά και πολιτικά προβλήματα.

Η προσέγγιση αυτή συνάδει με την πρόσφατη άνοδο της θετικής ψυχολογίας- positive psychology και σχετικών εννοιών όπως το grit, το οποίο μεταφράζεται σε θάρρος ή αντοχή. Το πιο σημαντικό όμως, όπως υποστηρίζουν διάφοροι μελετητές είναι ότι οι τάσεις ψυχολογικοποίησης της ανθεκτικότητας αναπαράγουν ήδη τις ήδη υπάρχουσες κοινωνικές ανισότητες και διακρίσεις επειδή αποτυγχάνουν να λάβουν υπόψη τα κοινωνικοπολιτικά πλαίσια των δομικών ανισοτήτων και καθιστούν το άτομο αποκλειστικά υπεύθυνο να ξεπεράσει τις αντιξοότητες που παρουσιάζονται, είτε στην καθημερινή του ζωή, είτε στον χώρο εργασίας του.

Προσεγγίσεις, λοιπόν, που αναδεικνύουν την κοινωνικοπολιτική διάσταση της ανθεκτικότητας είναι, κατά την άποψή μου, πιο παραγωγικές αν θέλετε για τις προοπτικές κατανόησης και ενίσχυσης της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών, ιδιαίτερα σε περιβάλλοντα κρίσης και βαθιάς αβεβαιότητας, όπως είναι αυτά που ζούμε τα τελευταία χρόνια με τις προκλήσεις της πανδημίας, της μετανάστευσης, της τεχνητής νοημοσύνης και της κλιματικής κρίσης.

Στην ομιλία μου λοιπόν θα αναδείξω αυτές τις προσεγγίσεις ξεκινώντας από το τι γνωρίζουμε ως τώρα από τη βιβλιογραφία για την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών, για να προχωρήσω στη συνέχεια σε μια βαθύτερη ανάλυση της κοινωνικοπολιτικής ή κοινωνικοοικολογικής προσέγγισης, όπως την ονομάζουν κάποιοι, και να κλείσω με μερικές προτάσεις για πρακτικές εφαρμογές μέσα από τις οποίες οι εκπαιδευτικοί μπορούν να καλλιεργήσουν την ανθεκτικότητα ως κοινωνικοπολιτική πράξη μέσα σε πλαίσια που την υποστηρίζουν συλλογικά και συστημικά.

Τα τελευταία 20 χρόνια ένας σημαντικός αριθμός ερευνών καταδεικνύει ότι η ανθεκτικότητα είναι μια πολυδιάστατη έννοια, αν και

υπάρχουν διαφορές στο πώς ορίζεται από μελετητές σε διάφορες ακαδημαϊκές περιοχές, π.χ. στην Ψυχολογία, Κοινωνιολογία, Βιολογία, υπάρχουν 3 βασικές διαπιστώσεις που είναι κοινές, σύμφωνα με την Κινγκ Γκούι η οποία είναι Καθηγήτρια στο UCL, έχει μελετήσει τα τελευταία χρόνια αρκετά το ζήτημα του εργασιακού άγχους και ιδιαίτερα της απάντησης της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών.

Το πρώτον λέει είναι: η ανθεκτικότητα προϋποθέτει την ύπαρξη απειλής για το status quo και επομένως είναι μια θετική απάντηση σε συνθήκες σημαντικών αντιξοοτήτων. Το δεύτερον: η ανθεκτικότητα είναι μια δυναμική διαδικασία μέσα σε ένα κοινωνικό σύστημα που επηρεάζεται από την αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος, και το τρίτο: η ανθεκτικότητα μπορεί να προωθηθεί, δηλαδή να καλλιεργηθεί και να ενισχυθεί.

Και οι 3 αυτές διαπιστώσεις επιβεβαιώνουν ότι η ανθεκτικότητα δεν σχετίζεται μόνο με ατομικά χαρακτηριστικά, δηλαδή δεν είναι κάτι που βρίσκεται μέσα στο άτομο, για να το πούμε πιο απλά. Αντίθετα, είναι μια κοινωνική κατασκευή, όπως αναφέρει ο Michael Ungar, ο οποίος επιμελήθηκε ένα τόμο που έγινε πια κλασικός στην ερευνητική αυτή περιοχή με τίτλο: *The Social Ecology of Resilience*. Και ως κοινωνική κατασκευή λοιπόν επηρεάζεται από πολυδιάστατους παράγοντες που είναι μοναδικοί σε κάθε πλαίσιο.

Με άλλα λόγια, η ανθεκτικότητα δεν είναι ποιοτικό χαρακτηριστικό που προορίζεται για τους λίγους και τους εκλεκτούς, αλλά μάλλον μια δεξιότητα που μπορεί να μελετηθεί και να επιτευχθεί από τους «συνηθισμένους» (σε εισαγωγικά) πολλούς, κάτω βέβαια από τις κατάλληλες κοινωνικές συνθήκες.

Η πρόοδος στην κατανόηση της ανθεκτικότητας σε διάφορες ακαδημαϊκές περιοχές τα τελευταία χρόνια παρέχει σημαντικές θεωρητικές αντιλήψεις για κατανόηση της έννοιας αυτής και στον χώρο της εκπαίδευσης.

Όσοι έχουν, όπως έχουν δείξει διάφοροι μελετητές που έχουν μελετήσει την ανθεκτικότητα στον χώρο της εκπαίδευσης, μεταξύ των οποίων οι Γκούμας με τον Christopher Day και άλλους, η ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών έχει 3 βασικά χαρακτηριστικά.

Πρώτον: είναι πάντοτε πλαισιωμένη, δηλαδή οι δεξιότητες ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών γίνονται καλύτερα κατανοητές όταν λαμβάνουμε υπόψη το πλαίσιο στο οποίο εργάζονται οι εκπαιδευτικοί, όχι μόνο το άμεσο πλαίσιο του σχολείου ή της τάξης, αλλά και το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο. Μάλιστα οι έρευνες σε διάφορες χώρες έχουν εντοπίσει κάποιους βασικούς παράγοντες που επηρεάζουν την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών στο πλαίσιο αυτό, όπως για παράδειγμα: οι σχέσεις με συναδέλφους, παιδιά και γονείς. Αν θυμάστε τις τελευταίες 2 μέρες παρόμοια αποτελέσματα είδαμε στην έρευνα που παρουσιάστηκε για την Ελλάδα, δηλαδή οι σχέσεις με συναδέλφους εκπαιδευτικούς, παιδιά και γονείς. Η σχολική κουλτούρα και οι ευρύτερες πολιτικές του εκπαιδευτικού συστήματος.

Οι παράγοντες αυτοί μας υπενθυμίζουν, επίσης, τον βασικό ρόλο των Διευθυντών σχολείων στην καλλιέργεια και τη διαμόρφωση της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών και ιδιαίτερα στην προώθηση σχολικού κλίματος και σχέσεων που να στηρίζουν το έργο των εκπαιδευτικών.

Υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις στη βιβλιογραφία που δείχνουν ότι η υποστήριξη της ηγεσίας εντός του σχολείου, για παράδειγμα για την επαγγελματική μάθηση, την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, η εμπιστοσύνη και η θετική ανατροφοδότηση από γονείς και μαθητές είναι ίσως οι πιο σημαντικές θετικές επιρροές για την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών, ακόμα, και αυτό είναι σημαντικό, ακόμα και υπό αντίξοες συνθήκες, όπως είναι η επιβολή νεοφιλελεύθερων πολιτικών από τα Υπουργεία Παιδείας.

Δεύτερον: η ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών είναι πρακτική που μαθαίνεται και καλλιεργείται. Υπό αυτήν την έννοια οι εκπαιδευτικοί μαθαίνουν να είναι ανθεκτικοί όταν υπάρχουν κοινωνικά πλαίσια που τους στηρίζουν, όχι όταν απουσιάζουν αυτά.

Με άλλα λόγια, οι εκπαιδευτικοί δεν είναι επιζώντες, να μου επιτρέψετε στο επάγγελμα, επειδή το κάνουν κάτω από δύσκολες συνθήκες, αλλά επιδεικνύουν ικανότητες ανθεκτικότητας όταν βρίσκονται σε πλαίσια που ισχυροποιούν την αντίληψή τους ότι μπορεί να έχουν θετικά αποτελέσματα οι προσπάθειές τους.

Δεν έχει νόημα, επομένως, να λέμε ο τάδε εκπαιδευτικός είναι ανθεκτικός, ενώ ο άλλος δεν είναι. Δεν είναι ατομικό το ζήτημα. Θα είχε νόημα να κάναμε σύγκριση ανάμεσα στο τάδε πλαίσιο και το δείνα πλαίσιο και το πώς οι κοινωνικές συνθήκες σε κάθε πλαίσιο καλλιεργούν ή υπονομεύουν την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών.

Και τρίτον: το να είσαι ανθεκτικός εκπαιδευτικός σημαίνει πολύ περισσότερα από το να «επανέλθεις» (σε εισαγωγικά) γρήγορα και αποτελεσματικά έπειτα από κάποιες αντιξοότητες. Αντίθετα, υποδηλώνει την ικανότητα για διατήρηση ενός αισθήματος δέσμευσης, κάτι που είδαμε και στην έρευνά σας, ενός αισθήματος ότι είσαι μαζί με άλλους συναδέλφους, γονείς και την ικανότητα ευρύτερα στην προσπάθεια για να φτιάξεις κάτι καλύτερο στη ζωή των παιδιών που έχεις μπροστά σου κάθε μέρα.

Επομένως αυτό που φαίνεται να αναδεικνύεται από τη βιβλιογραφία σε όλο τον κόσμο είναι ότι οι εκπαιδευτικοί που επιλέγουν το επάγγελμα και παραμένουν σε αυτό χαρακτηρίζονται πάνω απ' όλα γι' αυτό το αίσθημα δέσμευσης και αφοσίωσης στα παιδιά και το παιδαγωγικό τους έργο. Όταν χάνεται αυτό, η λύση δεν είναι να μπει πίεση στο άτομο για να επαναφέρει αυτό το αίσθημα αλλά να δημιουργηθεί το κατάλληλο περιβάλλον το οποίο να αναζωογονήσει τη δέσμευση και την αφοσίωση αυτή. Αυτό σημαίνει ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών.

Τις τελευταίες δύο δεκαετίες υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις από την εκπαιδευτική έρευνα ότι όταν οι δεσμοί τόσο εντός της κοινότητας του σχολείου, όσο και οι δεσμοί με τις τοπικές κοινωνίες είναι ισχυροί και διέπονται από εμπιστοσύνη, τότε ενισχύεται η συλλογική ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών. Ωστόσο με κάποιες εξαιρέσεις λίγες είναι οι έρευνες που έχουν χρησιμοποιήσει ως τώρα τον κοινωνικοπολιτικό ή κοινωνικοοικολογικό φακό για να διερευνήσουν τα πολύπλοκα περιβάλλοντα στα οποία εργάζονται και ζουν οι εκπαιδευτικοί και πώς αυτά επηρεάζουν ή καλλιεργούν την ανθεκτικότητα κατά τη διάρκεια της επαγγελματικής τους πορείας.

Αυτό μπορεί να οφείλεται, σύμφωνα με την Κουν, στο ότι τουλάχιστον εν μέρει μια κοινωνικοοικολογική ερμηνεία της ανθεκτικότητας μόλις πρόσφατα άρχισε να αναδύεται ως απάντηση στις νεοφιλελεύθερες και ατομοκεντρικές προσεγγίσεις οι οποίες παραμένουν ηγεμονικές, σε πολλές εκφάνσεις της σύγχρονης ζωής, προσωπικής και επαγγελματικής.

Στη σημαντική έρευνά του για την κοινωνική οικολογία της ανθεκτικότητας ο Μάικλ Ολάγκα το 2008 την είχε ορίσει ως εξής: Στο πλαίσιο έκθεσης σε σημαντικές αντιξοότητες η ανθεκτικότητα είναι τόσο η ικανότητα των ατόμων να βρουν την πορεία τους προς τους ψυχολογικούς, κοινωνικούς πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους που υποστηρίζουν την ευημερία τους, όσο και η ικανότητά τους ατομικά και συλλογικά να διαπραγματευτούν αυτούς τους πόρους με ουσιαστικούς τρόπους.

Άρα μας λέει ξεκάθαρα ότι η ανθεκτικότητα δεν είναι ατομική αλλά συλλογική υπόθεση.

Η κοινωνικοπολιτική προσέγγιση λοιπόν παρέχει 3 βασικά πλεονεκτήματα στην κατανόηση της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών.

Πρώτον: μια προσέγγιση με επίκεντρο το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον ενισχύει τη σημασία της προσοχής που είναι αναγκαίο να δοθεί στα πολυεπίπεδα πλαίσια επαγγελματικής ανάπτυξης των εκπαιδευτικών, ιδίως όσον αφορά την ικανότητά τους να διατηρούν μια αίσθηση δέσμευσης και αφοσίωσης, όπως αναφέραμε προηγουμένως.

Το θεωρητικό υπόβαθρο της κοινωνικοοικολογικής προσέγγισης της ανθεκτικότητας αναδείχτηκε από το πρωτοποριακό έργο του Μπόφεν Πλένερ από το 1977, κλασική η δουλειά του για την κοινωνικοοικολογική προσέγγιση για την ανθρώπινη ανάπτυξη, η οποία ουσιαστικά εδράζεται στις αλληλεπιδράσεις μεταξύ πολυεπίπεδων συστημάτων και στους τρόπους με τους οποίους οι αλληλεπιδράσεις αυτές διαμορφώνουν την πορεία της ανθρώπινης ανάπτυξης καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής μας. Το ίδιο ισχύει και για την έννοια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών. Η βιβλιογραφία για την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών δείχνει ότι η ανάπτυξη της ανθεκτικότητας διαμορφώνεται από την ποιότητα των συνθηκών στις οποίες εργάζονται οι εκπαιδευτικοί και τα άτομα με τα οποία συνεργάζονται.

Δεύτερον: η κοινωνικοοικολογική προσέγγιση μας δίνει τη δυνατότητα να κατανοήσουμε τους εκπαιδευτικούς μέσα στο πλαίσιο της εργασίας τους και να αναλύσουμε τους τρόπους με τους οποίους η ικανότητά τους να διδάσκουν καλύτερα ή πιο αποτελεσματικά επηρεάζεται και επηρεάζεται από κοινωνικούς και άλλους παράγοντες και αλληλεπιδράσεις. Τέτοιες αλληλεπιδράσεις λειτουργούν ως μέσα που υποστηρίζουν ή υπονομεύουν την

προσωπική και επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών στο εργασιακό τους περιβάλλον.

Έτσι, ένα ιδιαίτερο πλεονέκτημα αυτής της προσέγγισης είναι ότι δεν αντιμετωπίζεται, δεν αντιμετωπίζει το κοινωνικό πλαίσιο της εργασίας ή το άτομο ως «δεδομένα», δηλαδή με νπιτερμινιστικούς όρους. Αντίθετα, τονίζει την αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος.

Η εστίαση στην αμοιβαία αλληλεπίδραση μεταξύ ατόμου και περιβάλλοντος προσφέρει ένα πιο ισχυρό εννοιολογικό φακό για να κατανοήσουμε γιατί πολλοί εκπαιδευτικοί είναι σε θέση να διατηρήσουν μια αίσθηση δέσμευσης και αφοσίωσης, παρά τις όποιες αντιξοότητες.

Η απάντηση δεν είναι στο άτομο ή τουλάχιστον μόνο στο άτομο, αλλά έχει τεράστια σημασία το εργασιακό περιβάλλον στο οποίο οι εκπαιδευτικοί επιτελούν το έργο τους και αυτό δυστυχώς παραγνωρίζεται από αρκετούς φορείς.

Και τρίτον: η κοινωνικοοικολογική προσέγγιση της ανθεκτικότητας υπογραμμίζει ότι η ανθεκτικότητα καλλιεργείται, μαθαίνεται και αποκτάται, όταν δημιουργηθούν τα κατάλληλα περιβάλλοντα μέσα στα οποία τα άτομα διαπραγματεύονται τους ψυχολογικούς, κοινωνικούς, πολιτιστικούς και φυσικούς πόρους που διατηρούν την ευημερία τους.

Επί της ουσίας, λοιπόν, η διαδικασία αυτή της διαπραγμάτευσης είναι κοινωνικοπολιτική. Καθοδηγείται από τους σκοπούς και τις ηθικές αξίες των εκπαιδευτικών και των κοινωνιών μέσα στις οποίες εργάζονται. Προφανώς η ανθεκτικότητα επηρεάζεται και από τις βιογραφίες των εκπαιδευτικών, αλλά αυτές οι βιογραφίες πλαισιώνονται μέσα στις κοινωνικές και πολιτικές συνθήκες της εργασίας τους.

Η κατανόηση λοιπόν της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών μέσα σε αυτό το θεωρητικό πλαίσιο καθοδηγεί και τις σχετικές εισηγήσεις που θα κάνω στη συνέχεια.

Θα προτείνω λοιπόν 3 γενικές προτάσεις για την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών μέσα στο πλαίσιο που μόλις έχω περιγράψει και θα τις εξειδικεύσω στο τέλος της ομιλίας μου με λίγο πιο πρακτικά παραδείγματα.

Η πρώτη πρόταση συνδέεται στενά με τη διαμόρφωση ενός εργασιακού περιβάλλοντος που είναι σε θέση να υποστηρίξει τους εκπαιδευτικούς να εφαρμόσουν τις ηθικές τους αξίες και ειδικότερα το αίσθημα δέσμευσης που τους διακατέχει και καταγράφεται σε όλες τις έρευνες παγκοσμίως ως βασικό στοιχείο της ταυτότητας των εκπαιδευτικών.

Η ηγεσία του σχολείου έχει κομβικό ρόλο να διαδραματίσει για τη δημιουργία και τη διατήρηση βέλτιστων συνθηκών που αναπτύσσουν επαγγελματικά τους εκπαιδευτικούς και καλλιεργούν τις ικανότητές τους να διδάσκουν όσον το δυνατόν καλύτερα και πιο αποτελεσματικά. Τα ανθεκτικά σχολεία, αυτών που ονομάζονται στη βιβλιογραφία *resilient schools*, αν θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε, να χρησιμοποιήσουμε τον χαρακτηρισμό αυτό, είναι μέρη όπου οι εκπαιδευτικοί και οι μαθητές μοιράζονται ένα ξεκάθαρο όραμα το οποίο ενσωματώνεται στην καθημερινή ζωή του σχολείου. Ανθεκτικότητα χωρίς όραμα και ηθικές αξίες, χωρίς προθυμία για κριτικό αναστοχασμό των εκπαιδευτικών και χωρίς την υποστήριξη της σχολικής ηγεσίας προκειμένου να βελτιωθούν οι παιδαγωγικές πρακτικές συλλογικά και συνολικά, δεν υπάρχει, ούτε μπορεί να είναι βιώσιμη.

Η δεύτερη πρόταση επικεντρώνεται στο ότι οι διαδικασίες οικοδόμησης της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών είναι σχεσιακές. Οι εκπαιδευτικοί χτίζουν και αναπτύσσουν την αίσθηση της ανθεκτικότητάς τους μέσω της οικοδόμησης σχέσεων εμπιστοσύνης στα σχολεία, αναφέρομαι ειδικά στις σχέσεις εκπαιδευτικού - μαθητή, τις σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών, τις σχέσεις εκπαιδευτικών και σχολικών ηγετών και τις σχέσεις εκπαιδευτικών και γονιών.

Καθεμιά από αυτές τις σχέσεις έχει ένα διακριτό και σημαντικό ρόλο να διαδραματίσει στην οικοδόμηση και διατήρηση της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών με την πάροδο του χρόνου. Αν κάποιες ή όλες αυτές οι σχέσεις είναι τοξικές, τότε η ανθεκτικότητα πλήττεται και δεν μπορεί να είναι βιώσιμη.

Τέλος, η τρίτη πρόταση αναφέρεται στο ότι η οικοδόμηση και η διατήρηση της ικανότητας για ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών είναι σημαντικό να γίνεται σε συλλογική παρά ατομική βάση.

Όλα αυτά τα χρόνια έχω συνεργαστεί με πάρα πολλούς εκπαιδευτικούς, τόσο στα σχολεία της Κύπρου, όσο και στο εξωτερικό, και οι οποίοι παρά τη σκληρή δουλειά τους, τη δέσμευση και την αφοσίωση στην εκπαίδευση των μαθητών τους, καταβάλλουν τεράστιες προσπάθειες για να βελτιώσουν τα μαθησιακά αποτελέσματα των μαθητών τους, αλλά συχνά τα αποτελέσματα μπορεί να είναι απογοητευτικά.

Ταυτόχρονα οι εκπαιδευτικοί των οποίων οι μαθητές είναι χαρούμενοι και επιτυχημένοι δεν το πετυχαίνουν μόνοι τους, ενώ είναι ξεκάθαρα ευθύνη του καθενός και της καθεμιάς εκπαιδευτικού να διδάξει με τον καλύτερο τρόπο, είναι ευθύνη του σχολείου και της πολιτείας να διασφαλίσουν ότι παρέχονται οι πόροι και το υποστηρικτικό περιβάλλον για να πετύχουν οι μαθητές τους. Είναι όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς που έχουν καθήκον να παρέχουν τους πόρους και τα μέσα για την οικοδόμηση και την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών. Όταν απουσιάζουν αυτοί οι πόροι με την ευρύτερη έννοια και τα μέσα, τότε πλήττεται η ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών.

Βλέποντας λοιπόν την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών μέσα από τον φακό του κοινωνικοοικολογικού πλαισίου, είναι σαφές ότι η προσοχή μόνο στους ατομικούς και ψυχολογικούς παράγοντες για τις παρεμβάσεις μας είναι ανεπαρκής στην κατανόηση και την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών. Αντίθετα, η διεθνής βιβλιογραφία υποστηρίζει ότι η διερεύνηση του κοινωνικοπολιτικού πλαισίου της ανθεκτικότητας είναι πιο πιθανόν να οδηγήσει σε μια ολοκληρωμένη κατανόηση των στρεσογόνων παραγόντων που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί στα σχολεία σε όλο τον κόσμο καθώς και των συστημικών μηχανισμών για αντιμετώπισή τους.

Μέσα από αυτό τον φακό, λοιπόν, οι παρεμβάσεις μας είναι πιθανόν να έχουν μεγαλύτερη επιτυχία στην ενίσχυση της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών όταν δημιουργούν συνθήκες για οικοδόμηση θετικού σχολικού κλίματος, όπου σχέσεις εμπιστοσύνης και συνεργασίας δημιουργούνται και καλλιεργούνται συστηματικά μεταξύ των εκπαιδευτικών και των άλλων μελών της σχολικής κοινότητας.

Τώρα, τι σημαίνουν όλα αυτά πρακτικά θα διερωτάσθε.

Πρώτα από όλα: οι εκπαιδευτικοί φαίνεται να επωφελούνται από το εύρος της συνεργασίας τους σε περιβάλλοντα που τους φέρνουν πιο κοντά μεταξύ τους και αναλαμβάνουν από κοινού το όραμα και την ευθύνη για την επίτευξη αυτού του οράματος. Σε τέτοια περιβάλλοντα είναι που καλλιεργείται και διευρύνεται η ανθεκτικότητα. Όπως έχω τονίσει και προηγουμένως, η σχολική ηγεσία, ο ρόλος του Διευθυντή / της Διευθύντριας ειδικά είναι κομβικοί για τη δημιουργία των κατάλληλων κοινωνικών και επαγγελματικών συνθηκών προς αυτή την κατεύθυνση.

Δεύτερο: οι εκπαιδευτικοί νιώθουν ικανοποιημένοι και ευημερούν όταν χρησιμοποιούν τις γνώσεις και τις δεξιότητές τους για το καλό των παιδιών και νιώθουν ότι το έργο τους εκτιμάται και γίνεται σεβαστό από τους συναδέλφους τους, τη σχολική ηγεσία, τους γονείς και ευρύτερα την κοινωνία. Αυτό είχαμε δει και στην έρευνα προηγουμένως. Σε τέτοια περιβάλλοντα είναι που καλλιεργείται και διευρύνεται η ανθεκτικότητα.

Και τέλος: η ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών είναι πολύ πιο πιθανόν να είναι βιώσιμη όταν υπάρχει υποστήριξη από την πολιτεία και άλλους κοινωνικούς φορείς, καθώς και συγκεκριμένες παρεμβάσεις για αντιμετώπιση της ψυχοκοινωνικής υγείας των εκπαιδευτικών αλλά σε ολιστική βάση, όχι αποσπασματικά, όπως για παράδειγμα τη δημιουργία δομών υποστήριξης προς τους εκπαιδευτικούς μέσω Προγραμμάτων Mentoring και Coaching, να επικεντρώνονται στη φροντίδα του εαυτού, την ψυχοκοινωνική υγεία και την επαγγελματική αυτονομία των εκπαιδευτικών στον εργασιακό τους χώρο.

Αγαπητοί και αγαπητές συνάδελφοι, η βιβλιογραφία που αναδύεται τώρα για τις συναισθηματικές επιπτώσεις της πανδημίας στους εκπαιδευτικούς, τα παιδιά και τα σχολεία σε διάφορες χώρες, καταδεικνύει ότι η πανδημία ενίσχυσε το στρες των εκπαιδευτικών και μας υπενθύμισε την ανάγκη να βρεθούν τρόποι να αναγνωρίσουμε τη σημασία της επαγγελματικής ικανοποίησης και της καλλιέργειας της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών για την επίτευξη των στόχων του σχολείου και του εκπαιδευτικού μας συστήματος ευρύτερα.

Είναι σημαντικό ότι τα Υπουργεία Παιδείας της Ελλάδας και της Κύπρου, η κοινωνία ευρύτερα, να κατανοήσουν πόσο σημαντικό είναι να επενδύσουν στη βελτίωση της ευημερίας των εκπαιδευτικών, αυτών που

ονομάζουμε well being και να μην υπονομεύουν, γιατί είναι win - win για όλους τους εμπλεκόμενους. Σε αυτό βέβαια έχετε ευθύνη και εσείς και ιδιαίτερα οι οργανώσεις σας, οι Σύλλογοι και τα Σωματεία ώστε να μεταφέρετε το μήνυμα.

Χωρίς τη διάσταση που δίνει σημασία στην καλλιέργεια της ανθεκτικότητας των εκπαιδευτικών μέσα από ένα κοινωνικοοικολογικό φακό η οποία απουσιάζει δυστυχώς από όλες τις εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις του παρελθόντος τουλάχιστον στο συγκείμενο της Κύπρου που γνωρίζω καλύτερα, δεν μπορεί να υπάρξει βιωσιμότητα του εκπαιδευτικού συστήματος και των εκπαιδευτικών αλλαγών και μεταρρυθμίσεων που επιδιώκονται.

Τολμώ να πάω και ένα βήμα παρακάτω και να σας πω ότι ένας από τους λόγους που ενδεχομένως να αποτυγχάνουμε ως εκπαιδευτικά συστήματα σε Ελλάδα και Κύπρο να πετύχουμε τους κατά καιρούς στόχους των εκπαιδευτικών μεταρρυθμίσεών μας, είναι ανάμεσα σε άλλα γιατί και γιατί ποτέ δεν έγινε αντιληπτή η σημαντικότητα της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών και της σύνδεσής της με την ανθεκτικότητα και τα μαθησιακά αποτελέσματα.

Αν δεν κατανοήσουμε τις τεράστιες συνέπειες από τη διάβρωση της επαγγελματικής ικανοποίησης των εκπαιδευτικών μας, του πιο πολύτιμου κεφαλαίου του εκπαιδευτικού μας συστήματος, η οποία πλήττεται συχνά μέσα από τη δημόσια απαξίωση και την υπονόμηση του ρόλου και της επαγγελματικής αυτονομίας των εκπαιδευτικών, όσους στόχους και να θέσουμε ως πολιτεία και κοινωνία στα θέματα της παιδείας είναι αμφίβολο αν θα μπορέσουμε να τους επιτύχουμε.

Σας ευχαριστώ για την προσοχή σας.

«Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων».

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Εμείς ευχαριστούμε. Λοιπόν, ποιοι συνάδελφοι και συναδέλφισσες θέλουν να υποβάλλουν ερώτηση στον κ. Ζεμπύλα; Η Ελένη, μία ερώτηση;

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Να μιλήσω; Ναι. Να πω καταρχήν: ήτανε μια πάρα πολύ ενδιαφέρουσα ανάλυση, δεν περίμενα, δηλαδή είναι αρνητικά φορτισμένη για

μένα η λέξη resilience από όλα όσα αυτά, όλα όσα διαβάζουμε και στο PISA για τους μαθητές, εγώ που δεν το ήξερα για τους εκπαιδευτικούς, το ήξερα για τους μαθητές ή αντίστοιχα, όπως και για το grit, είναι, νομίζω στην Αμερική γίνεται ακόμα και εκμάθηση, δηλαδή διδάσκουν υποτίθεται τους μαθητές να έχουνε σθένος και ότι αυτοί επιτυγχάνουν καλύτερα.

Ήθελα όμως να ρωτήσω: δηλαδή πώς μαθαίνεται και πώς καλλιεργείται με παραδείγματα η ανθεκτικότητα.

Εγώ καταλαβαίνω το εξής, καταλαβαίνω περισσότερο αυτό που λέτε ότι η ανθεκτικότητα είναι συλλογική υπόθεση και νομίζω ότι εδώ οι Σύλλογοι Διδασκόντων αποτελούνε τέτοια πλαίσια σήμερα, ακόμα και τα Συνδικάτα και τα Σωματεία αποτελούνε, και αυτή η διαδικασία εδώ, αποτελεί ένα τέτοιο πλαίσιο, νιώθεις, δηλαδή, σαν εκπαιδευτικός ότι κάποιος, επιτέλους, μιλάει για σένα.

Όμως σε νεοφιλελεύθερα πλαίσια, όπως είπατε, που ίσως είναι ακόμα πιο σημαντικό για μας αυτό, αλλά δέχονται επίθεση και τα Συνδικάτα, γίνεται μια τεράστια προσπάθεια να απονομιμοποιηθούνε και να ξεδοντιαστούν να το πω έτσι, αλλά και οι Σύλλογοι Διδασκόντων γιατί από τη μια τους αφαιρούνται αρμοδιότητες και από την άλλη όλη αυτή η κατηγοριοποίηση των εκπαιδευτικών σε, ας πούμε, επαγγελματικές θέσεις με τους μέντορες και τους συντονιστές και οι οποίοι αρχίζουν, από ό,τι ξέρω σε άλλα συστήματα φέρνουνε τους εκπαιδευτικούς τον έναν αντιμέτωπο με τον άλλον, στην Αγγλία για παράδειγμα, έτσι; Αυτά διαλύουνε και τη συλλογικότητα, δηλαδή υπάρχει μια απειλή και ως προς αυτό, τη συλλογικότητα μέσα στο σχολείο, όχι μόνο τη δημοκρατία αλλά και την ίδια τη συλλογικότητα και τις ίδιες τις σχέσεις.

Η ίδια η διαδικασία της αξιολόγησης, της προσπάθειας της επιβολής της αξιολόγησης στην Ελλάδα έχει δημιουργήσει πολλά προβλήματα στα σχολεία σε ό,τι αφορά αυτό: στις σχέσεις των εκπαιδευτικών μεταξύ τους. Και επίκειται, το είπα και χθες, να ξαναγίνουμε πεδίο μάχης τα σχολεία στην επόμενη φάση της αξιολόγησης.

Πώς μπορούμε λοιπόν, κατά τη γνώμη σας, να... πώς θα μπορούσαμε, κατά τη γνώμη σας, να το... εκτός από τις διεκδικήσεις -έτσι;- που είναι προφανές ότι θα πρέπει να υπάρχουν, συνδικαλιστικές, πώς θα

μπορούσαμε να ενισχύσουμε τις συλλογικότητες μέσα στο σχολείο, γιατί ωραίο είναι να το λες σε ένα κοινό όραμα σε ένα σχολείο και... αλλά αυτό νομίζω ότι είναι μάλλον η εξαίρεση παρά ο κανόνας στα σχολεία. Αν και κατά τη γνώμη μου θα 'τανε, θα είναι σε αντίθεση όμως, δηλαδή αυτό που θέλω να πω είναι ότι δεν περιμένουμε βοήθεια απ' την πολιτεία. Ίσα-ίσα τους έχουμε απέναντι, αυτό είναι το ζήτημα και το πρόβλημα. Και το ερώτημα είναι: πώς μπορούμε σε αντίθεση με την πολιτεία και σε πόλεμο αν θέλετε, να έχουμε αυτή την ανθεκτικότητα. Ευχαριστώ.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Έχει άλλος συνάδελφος ερώτηση; Ωραία. Ναι, το όνομά σου; Ναι, Ελευθερία.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Θα ήθελα να συγχαρώ καταρχάς για την εισήγηση και θα ήθελα λίγο να επικεντρωθώ στις προτάσεις για την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας στους εκπαιδευτικούς που αναφέρατε.

Με τις προτάσεις αυτές διαφαίνεται ο συλλογικός και αλληλεπιδραστικός χαρακτήρας των προτάσεων για την οικοδόμηση της ανθεκτικότητας. Θα ήθελα αν μπορούσαμε να το σχολιάσουμε αυτό σε σχέση με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και μάθηση, που λαμβάνει όλο και μεγαλύτερο μέρος και στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, δεδομένου ότι και προγράμματα επιμορφωτικά και σε Πανεπιστήμια με τα τελευταία νομοθετικά νομοθετήματα πρέπει να έχουν ένα ορισμένο ποσοστό σε εξ αποστάσεως ώρες.

Ευχαριστώ πολύ.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ναι, το όνομά σου, συναδέλφισσα; Χαρίκλεια.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Ακούγομαι τώρα; Δεν το κάνω επίτηδες γιατί μετά από την Ελένη τοποθετούμαι και εγώ αλλά παρόμοιο ερώτημα ήθελα να θέσω, να το κάνω λίγο πιο συγκεκριμένο, αφού καταρχήν συγχαρώ για την εισήγηση που κάνατε.

Μπορεί να κάνω λάθος αλλά η αίσθησή μου μετά από όλα αυτά που άκουσα είναι ότι η ανθεκτικότητα την ορίζετε ως μία έννοια η οποία δεν είναι ατομική, δεν είναι μία ιδιότητα ατομική, αλλά κοινωνικοοικολογική, έχω όμως την αίσθηση από αυτά που άκουσα ότι μπορεί να κάνω και λάθος, ναι, θα με διορθώσετε, ότι αυτή λοιπόν η κοινωνική - οικολογική ικανότητα που

αναπτύσσει το άτομο τελικά μένει να καλλιεργηθεί σε μικροπεριβάλλοντα, όπως είναι αυτά του σχολείου.

Αναρωτιέμαι και προεκτείνοντας αυτά που είπε η Ελένη και κάνοντας πιο συγκεκριμένο γιατί ήταν και πιο... ήταν η απορία μου η συγκεκριμένη. Είναι δυνατόν μέσα σε μικρά περιβάλλοντα, όπως είναι τα σχολεία, να διαμορφωθεί μία ικανότητα η οποία είναι... και να μην υπονομεύεται από το γενικότερο πλαίσιο;

Για παράδειγμα, είπατε ότι για το πώς συμπεριφέρεται ο Διευθυντής στους εκπαιδευτικούς, η καλλιέργεια του οράματος. Αυτά δεν υπερκαθορίζονται από την πολιτική και τον ρόλο που περιγράφει για τον Διευθυντή, ο οποίος είναι, ας το πούμε, ο άρχων του σχολείου και θα αξιολογεί τον εκπαιδευτικό; Ή οι συναδελφικές σχέσεις μες στο σχολείο δεν υπερκαθορίζονται από την υποτίμηση της συνεργασίας που γενικά καλλιεργείται από το νεοφιλελεύθερο μοντέλο; Ή ο σεβασμός στον ρόλο του εκπαιδευτικού δεν υπερκαθορίζεται από τη δυσφήμιση και για την υποτίμηση των εργαζομένων γενικά μες στο...; Ή η μονιμότητά του, η αίσθηση ασφάλειας που μπορεί, δηλαδή, να υπάρχει; Ή ας το πούμε η επαγγελματική του ανάπτυξη και η επιμόρφωση όταν δεν υπάρχει μία ομπρέλα δημόσια για την επιμόρφωσή του.

Αναρωτιέμαι λοιπόν αν αυτή η ικανότητα η οποία πρέπει να καλλιεργηθεί μες στο περιβάλλον του σχολείου, τελικά υπονομεύεται από το γενικότερο πλαίσιο, το οποίο καθορίζουν άλλοι παράγοντες και το μοντέλο που επικρατεί. Ευχαριστώ.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Σας ευχαριστώ για τις ερωτήσεις, είναι εξαιρετικές.

Και θα συνδυάσω την ερώτηση της Ελένης με της Χαρίκλειας γιατί υπάρχουν κοινά και η σύντομη απάντηση, Χαρίκλεια, είναι: ναι, προφανώς μόνον, επικέντρωση μόνο σε μικροπεριβάλλοντα δεν είναι επαρκείς, αυτό είναι που λέει η ίδια η προσέγγιση. Η βιβλιογραφία βέβαια λέει στο εξωτερικό και δεν γνωρίζουμε, γιατί δεν έχουν γίνει μέσα από αυτόν τον φακό έρευνες στον ελλαδικό ή στον κυπριακό χώρο, δεν ξέρουμε τον βαθμό στον οποίον επηρεάζεται αυτή η αλληλεπίδραση μικροπεριβάλλοντος και μακροπεριβάλλοντος. Έχουμε έρευνες στο Ηνωμένο Βασίλειο για παράδειγμα που μας λέν' ότι παρά τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές είναι δυνατόν να

καλλιεργηθούν σε μικροπεριβάλλοντα σχολείων και κοινοτήτων η ανθεκτικότητα και οι ανθεκτικές, ανθεκτικά σχολεία ή ανθεκτικοί εκπαιδευτικοί.

Η προσωπική μου άποψη είναι ότι θα είναι περιοριστικό να πούμε εννοώ ότι καλλιεργείται η ανθεκτικότητα μόνο σε μικροπεριβάλλοντα. Δεν μπορεί να αποκλείσεις το μακροπεριβάλλον των νεοφιλελεύθερων πολιτικών ή παρεμβάσεων εκπαιδευτικών πολιτικών που υπονομεύουν το ίδιο το σχολείο.

Άρα λοιπόν, είναι λίγο μεν προφανής η απάντηση, αλλά για να μιλάμε με συγκεκριμένα και να απαντήσω και στην Ελένη, έχετε δίκιο, η προσπάθεια που έκανα σήμερα είναι να αναπλαισιώσω την ανθεκτικότητα. Η ανθεκτικότητα και το grit έχουν μια αρνητική χροιά στη βιβλιογραφία, στα μέσα και γενικά. Και θεωρώ ότι η χροιά αυτή προέρχεται από τη φιλοσοφική προσέγγιση, τον τρόπο που κατανοούμε την ανθεκτικότητα. Και προσπάθησα να ανατρέψω αυτούς τους όρους και το πλαίσιο και να πω ότι αν σκεφτούμε την ανθεκτικότητα μέσα σε ένα διαφορετικό πλαίσιο μπορούμε να δούμε κάποια θετικά χαρακτηριστικά της. Και ναι, σε μικροπεριβάλλοντα, όπως κάποια από τα παραδείγματα που ανέφερα που θα μπορούσαμε να αναπτύξουμε περισσότερο, για παράδειγμα το σύστημα οι στρατηγικοί μέντοροι, που γνωρίζω από τα σχολεία της Κύπρου, ότι έχει εφαρμοστεί ένα πάρα πολύ επιτυχημένο πρόγραμμα από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο της Κύπρου για mentoring μεταξύ Διευθυντών, καινούργιων Διευθυντών και εκπαιδευτικών. Θα μπορούσε να διευρυνθεί τούτο και να γίνει σε σχολική βάση.

Δηλαδή υπάρχουν κάποια παραδείγματα από τη βιβλιογραφία όπως αυτά που ανέφερα, το Mentoring ή το Coaching, το οποίο θα μπορούσε, θα μπορούσαν στα μικροπεριβάλλοντα του σχολείου να ενισχύσουν ανάμεσα σε πολλές άλλες στρατηγικές, γιατί δεν απομονώνουμε κάποιον για να πούμε: άμα το κάνεις αυτό τότε θα δημιουργήσεις ανθεκτικούς εκπαιδευτικούς και ανθεκτικά σχολεία. Αυτό θα ήταν υπεραπλούστευση μιας πολύπλοκης κατάστασης η οποία αγνοεί αυτό που έχετε πει και οι δύο σας, δηλαδή τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές. Το μακροπεριβάλλον το οποίο μπορεί να χτίζει το σχολείο μέσα στο μικροπεριβάλλον του μια κοινότητα ανθεκτική και καθημερινά να το υπονομεύουν διάφορες πολιτικές -έτσι;- που προέρχονται από πάνω.

Αλλά για να μην καταστήσουμε πάλι να υπεραπλουστεύουμε και να κάνουμε διαχωρισμούς του μικρο- και του μακρο- ως ξεχωριστά πλαίσια, η απάντηση είναι ότι χρειάζονται πάρα πολλές στρατηγικές οι οποίες είναι, πρέπει να είναι πλαισιωμένες στο συγκεκριμένο πλαίσιο και να πηγάζουν από τις ανάγκες του συγκεκριμένου πλαισίου. Αυτό είναι που μας λέει η προσέγγιση την οποία έχω περιγράψει. Δηλαδή δεν μπορούμε να μιλούμε θεωρητικά και γενικόλογα: αν κάνεις αυτό, τότε θα... Θα πρέπει να δεις ακριβώς από πού προέρχονται οι πηγές της υπονόμησης της ανθεκτικότητας σε ένα συγκεκριμένο μικροπεριβάλλον του σχολείου ή μιας κοινότητας και να «απαντήσεις» (σε εισαγωγικά) με διάφορες στρατηγικές. Όχι μία, πολλές στρατηγικές τις οποίες θα πρέπει να κάτσεις να σκεφτείς, να μελετήσεις, να διαβουλευτείς με άλλους εταίρους, όπως τα προγράμματα τα οποία έχω αναφέρει. Το πρόγραμμα Mentoring ή Coaching, ή για αναμόρφωση αυτού του κλίματος του σχολείου.

Άρα δεν ξέρω αν έχω απαντήσει στις ερωτήσεις σας, αλλά το πώς καλλιεργείται πρακτικά είναι ένας συνδυασμός από ιδέες τις οποίες δεν θα ξαναανακαλύψουμε τον τροχό, υπάρχουν καταγραμμένες πάρα πολλές στη βιβλιογραφία και μερικές είναι από αυτές που έχω αναφέρει εγώ σήμερα και θα πρέπει να γίνει μια μελέτη αναγκών για το συγκεκριμένο πλαίσιο του κάθε σχολείου. Και απέ κει και πέρα πάει μέχρι ένα βαθμό. Δεν μπορείς να αντιμετωπίσεις ως σχολείον από μόνος σου την καταιγίδα των νεοφιλελεύθερων πολιτικών. Άρα μέχρι σε ένα βαθμό μπορείς να πας. Για να είμαστε πραγματιστές.

Λοιπόν, όσον αφορά την εξ αποστάσεως, είναι γεγονός ότι υπάρχουν ιδιαιτερότητες όσον αφορά την καλλιέργεια της ανθεκτικότητας μέσα από περιβάλλοντα εξ αποστάσεως. Δεν έχουμε δυστυχώς έρευνα στη βιβλιογραφία από ό,τι ξέρω μέχρι σήμερα που να μελετά ακριβώς αυτό το οποίο με ρωτάτε. Οπότε μόνον εικασίες μπορώ να κάνω, δεν μπορώ να βασίσω την απάντησή μου σε ερευνητικά δεδομένα, να πω απλώς ότι δεν μπορεί να είναι αποκλειστικά εξ αποστάσεως και να μιλάμε για ανθεκτικότητα, το όλο μοντέλο το κοινωνικοοικολογικόν το οποίο έχω περιγράψει έχω πει σε κάποια στιγμή ότι βασίζεται σε... είναι σχεσιακό. Υπάρχουν όρια στην επικοινωνία εξ αποστάσεως. Άρα από την αρχή υπάρχουν περιορισμοί στο μοντέλο. Δεν μπορεί, θα καλλιεργηθεί μέχρι σε έναν ορισμένο βαθμό.

Απλά να τονίσω ως απάντηση συλλογική και στις 3 ερωτήσεις, ότι δεν υπάρχει πανάκεια στην καλλιέργεια της ανθεκτικότητας. Είναι μια από τις απαντήσεις τις οποίες προσπαθήσαμε να διερευνήσουμε σήμερα ως «απάντηση» στο πρόβλημα το οποίο συζητούσαμε τις τελευταίες δύο μέρες, δηλαδή: την εξουθένωση, το άγχος του εκπαιδευτικού. Δηλαδή δεν μπορεί να ισχυριστεί κάποιος ότι η απάντηση σε αυτό είναι: αν καλλιεργήσεις την ανθεκτικότητα με αυτούς τους τρόπους, τότε θα επιλυθούν όλα σου τα προβλήματα του άγχους και της εξουθένωσης. Νομίζω θα ήταν μια τεράστια επικίνδυνη υπεραπλούστευση.

Είναι μία διάσταση από τις πολλές που έχουν αναδειχθεί τις τελευταίες δύο μέρες και νομίζω ότι επιβεβαιώνει ακριβώς το πολυδιάστατον και την πολυπλοκότητα του ζητήματος που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Δηλαδή δεν υπάρχουν υπεραπλουστευμένες λύσεις σε τούτο το πρόβλημα. Δεν μπορείς να πεις ότι άμα αλλάξεις τις νεοφιλελεύθερες πολιτικές αμέσως ελύθηκε το πρόβλημα. Θα ήταν μια υπεραπλούστευση. Όπως και όταν πεις ότι άμα αλλάξεις το μικροπεριβάλλον του σχολείου, τότε θα λυθούν όλα σου τα προβλήματα που αφορούν το εργασιακό άγχος.

Απλά αυτό που κάνεις είναι: αντιμετωπίζεις τα προβλήματα τα οποία αναφύονται στο συγκεκριμένο πλαίσιο την κάθε φορά και καινούργια προβλήματα θα αναδειχθούν στη συνέχεια γιατί οι καταστάσεις αυτές, όπως έχω τονίσει, είναι δυναμικές, δεν είναι κάτι το οποίον άμα το αντιμετωπίσεις θα λύσεις το πρόβλημα, τέλειωσε, δεν θα ξαναπαρουσιαστεί.

Είναι, αυτό που νομίζω είναι σημαντικό να πάρουμε μαζί μας από τις συζητήσεις αυτές τις οποίες έχουν γίνει τις τελευταίες 2 μέρες, το ότι δεν υπάρχουν υπεραπλουστευμένες λύσεις σε πολύπλοκα κοινωνικοπολιτικά προβλήματα όπως αυτών που έχουμε να αντιμετωπίσουμε. Αυτό τι σημαίνει; Σημαίνει ότι πρέπει να σηκώσουμε τα χέρια ψηλά; Προφανώς όχι. Αυτό είναι που συζητούμε, ότι διερευνούμε την αποτελεσματικότητα διαφόρων λύσεων που αναφύονται μπροστά μας. Η ανθεκτικότητα μπορεί να μας πάει μέχρι ένα σημείο. Η απάντηση της ανθεκτικότητας. Απέ κει και πέρα δεν μπορεί να μας πάει.

Άρα υπάρχουν περιορισμοί. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι καθεμιά από αυτές τις λύσεις έχει τους περιορισμούς της, δεν είναι πανάκεια.

Αυτά.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευχαριστούμε πολύ.

Πριν να μπούμε στη διαδικασία των τοποθετήσεων, έχουμε μαζί μας τον Αντιπεριφερειάρχη Παιδείας, Έρευνας και Νέας Γενιάς, τον κ. Κατσογριδάκη Στυλιανό, θα ήθελε να μας πει δυο λόγια. Και στη συνέχεια να περάσουμε στο τελευταίο κομμάτι της ενότητας, τη διαδικασία των τοποθετήσεων επί των εισηγήσεων.

ΣΤ. ΚΑΤΣΟΓΡΙΔΑΚΗΣ (Αντιπεριφερειάρχης Παιδείας, Έρευνας και Νέας Γενιάς): Καλημέρα και Χρόνια Πολλά, Καλή Χρονιά. Ονομάζομαι Κατσογριδάκης Στυλιανός, πρόσφατα μου ανέθεσε τον ρόλο του Αντιπεριφερειάρχη Παιδείας, Έρευνας και Νέας Γενιάς ο Περιφερειάρχης ο κ. Χριστόδουλος Τοψίδης.

Σκοπός μου εδώ είναι να σας γνωρίσω - να με γνωρίσετε, να έχουμε μια πιο άμεση επαφή, να ακούσω και τα προβλήματά σας κάποια στιγμή, να δούμε πώς μπορεί η Περιφέρεια να τα δει, να τα αξιολογήσει, μήπως βρούμε κάποιες λύσεις.

Δεν έχω άμεση σχέση, δεν είναι εκπαιδευτικός, παρότι έχω 3 παιδιά και μπαίνοβγαίνω μέσα στα Νηπιαγωγεία και στα Δημοτικά τα τελευταία χρόνια και η σύζυγός μου είναι νεοδιόριστη εκπαιδευτικός στη Ροδόπη, είναι νηπιαγωγός, να σας ευχηθώ..., να σας καλωσορίσω αν και καθυστερημένα γιατί λόγω υποχρεώσεων δεν μπορέσαμε να βρεθούμε πιο μπροστά, στην περιοχή μας, να σας ευχηθώ μια Καλή Χρονιά και να έχουμε μία επικοινωνία, τουλάχιστον με τους τοπικούς εδώ της περιφέρειας, καθηγητές, δασκάλους, νηπιαγωγούς.

Αυτά από μένα. Να έχετε μια Καλή Χρονιά, με υγεία, υπομονή και δύναμη, γιατί τη χρειάζεστε, γιατί απέξω πολύ ωραία όλοι οι πολίτες λέμε: αα δάσκαλος, τι κάνει; Τίποτα δεν κάνει. Δεν δουλεύει το καλοκαίρι, κτλ., αλλά επειδή έχω φίλους, έχω και τη σύζυγο τώρα, βλέποντας το άγχος που περνάτε και την καθημερινότητά σας ότι όντως είναι ένα δύσκολο λειτούργημα.

Αυτά από μένα, σας ευχαριστώ.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευχαριστούμε πολύ. Λοιπόν, συναδέλφισσες και συνάδελφοι, περνούμε στο τελευταίο μέρος της

συγκεκριμένης ενότητας. Ποιοι θέλουν να κάνουν τοποθέτηση στην εισήγηση; Από ποιον απάντηση; Από ποιον; Μικρόφωνο.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Δεν θέλω μικρόφωνο.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Καταγράφεται.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Καταρχήν να ευχαριστήσουμε τον κ. Ζεμπύλα για την πραγματικά πολύ ενδιαφέρουσα τοποθέτηση.

Είναι ένα ερώτημα στη βάση ενός προβληματισμού που ήθελα να θέσω, ειδικότερα στην τελευταία διαφάνεια η οποία επικαλείται αν θέλετε και τον ρόλο της πολιτείας, βέβαια και στις απαντήσεις που δώσατε εστιάζετε περισσότερο σε μικροεπίπεδο σχολικής μονάδας παρά σε μακροεπίπεδο. Δεν θα μπορούσε όμως, να αντιστρέψω έτσι λίγο τον προβληματισμό και τη σκέψη, δεν θα μπορούσε κάποιος να πει ότι κάποιοι παράγοντες είναι προφανείς, κάποιοι παράγοντες θεωρώ ότι είναι και γνωστοί προς το Υπουργείο, προς την επίσημη πλευρά. Δεν θα μπορούσε, λοιπόν, να γίνει ένας σχεδιασμός, έτσι ώστε κάποια ζητήματα που αφορούν κυρίως την καθημερινότητα των σχολικών μονάδων, να γίνει, τέλος πάντων, μια προσπάθεια ή να δοθούν εκείνες οι λύσεις έτσι ώστε οριζόντια αν δεις τους λόγους ή τους παράγοντες που προκαλούν το άγχος, να το δει, τέλος πάντων, πιο ζεστά η πολιτεία, μέσα από την οπτική ότι όταν ο εκπαιδευτικός, τέλος πάντων, νιώθει καλά και ο στόχος είναι περισσότερο η επαγγελματική ικανοποίηση, τότε ναι, η πολιτεία αν μπορεί να κάνει ένα πλάνο σε ό,τι αφορά σε πολιτικές ή σε πρακτικές οι οποίες θα βοηθήσουν στο να μειωθούν αυτοί οι παράγοντες και προφανώς στη συνέχεια θα βοηθηθεί και το μικροεπίπεδο του σχολείου να διαχειριστεί καλύτερα το θέμα αυτό.

Θα ήθελα έτσι λίγο τη δική σας τοποθέτηση. Ευχαριστώ.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Ευχαριστώ Μύρια. Προφανώς ναι, αυτός είναι ο ρόλος νομίζω των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, να σταχυολογήσουν μέσα από... όπως είπαν άλλοι συνάδελφοι από τα χθες, μέσα από αν θέλετε τεκμηριωμένων λόγων τα επιχειρήματα γιατί πρέπει να γίνουν κάποιες μεταρρυθμίσεις. Δηλαδή διαπιστώνουμε ότι υπάρχουν κάποια ζητήματα τα οποία πολλές φορές εξαρτάται και το πώς - πώς τα θέτεις στον δημόσιο διάλογο ή πώς τα θέτεις στον διάλογο με την πολιτεία, ποια προσέγγιση είναι που ακολουθείς ή τι είδους επιχειρήματα είναι που χρησιμοποιείς για να

τεκμηριώσεις ότι είναι σημαντικό να γίνει αυτό γιατί είναι win - win situation. Έτσι;

Δηλαδή, άρα, το είπαν και άλλοι συνάδελφοι από τα χθες, ο τρόπος με τον οποίον πολιτεύεται μια Εκπαιδευτική Οργάνωση έχει σημασία στον τρόπο με τον οποίον διεκδικεί αυτά τα οποία μπορεί να είναι εύλογα και ζητήματα τα οποία θα κερδίσουν όλοι από αυτό. Πολλές φορές μπορεί να μην κατανοεί η πολιτεία τη σημασία κάποιων αιτημάτων, του πόσο θα κερδίσει εάν επιλυθούν. Ή μπορεί να μπαίνουν άλλα ζητήματα.

Άρα λοιπόν, είναι σημαντικό ο τρόπος με τον οποίον τεκμηριώνεται ένα αίτημα, ένα επιχείρημα γύρω από: γιατί πρέπει να γίνουν κάποιες αλλαγές, προφανώς έχετε δίκιο ότι δεν είναι..., δεν μπορούμε να εστιάσουμε μόνο στο μικροεπίπεδο, γιατί εάν εστιάσουμε μόνο, δηλαδή οι ακραίες προσεγγίσεις είναι προβληματικές, γιατί; Γιατί εάν κοιτάξουμε μόνο έναν παράγοντα θα πέσουμε στον κίνδυνο που είχα αναφέρει από την αρχή για τις ψυχολογικές προσεγγίσεις, ότι είναι μονοδιάστατες και μονολιθικές.

Άρα, αν θέλετε ως ζήτημα αρχής οι μονολιθικές προσεγγίσεις είναι επικίνδυνες γιατί ακριβώς επικεντρώνονται σε μια μικρή περιοχή και αγνοούν πολλές άλλες πολυπλοκότητες.

Άρα είναι σημαντικό ο τρόπος που βγαίνει ένα επιχείρημα ή μια θέση προς τα έξω να λαμβάνει υπόψη πάρα πολλές διαστάσεις. Το να κρύβεις κάποιες διαστάσεις, να τις αγνοείς ή να υποθέτεις ότι δεν υπάρχουν, γιατί μπορεί να μην σε συμφέρει, δεν θα είναι παραγωγική κατά την άποψή μου η προσέγγιση.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Μπορώ να κάνω ακόμα ένα σχόλιο; Πάνω σ' αυτό; Μπορώ, εντάξει. Στην Κύπρο αν μπορείς να πεις κάτι.

Απλά σαφώς εδώ έχει ένα ρόλο να διαδραματίσει, να διαδραματίσουν οι συνδικαλιστικές Εκπαιδευτικές Οργανώσεις, επιτρέψτε μου όμως να πω ότι εδώ είναι καλό, δηλαδή να το πάρω αλλιώς, να ξεκινήσω με το παράδειγμα: αναφερθήκατε στον πολύ σημαντικό ρόλο που έχουν οι διευθυντικές ομάδες σε μικροεπίπεδο σχολείου σε ό,τι αφορά στην ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών. Αυτό αντιλαμβάνεστε είναι ένα πολύ σημαντικό σημείο - στοιχείο το οποίο επιβεβαιώνει και αυτό που λέει διαχρονικά η ΠΟΕΔ και υποθέτω και η ΔΟΕ, ότι χρειάζεται ενίσχυση η

διευθυντική ομάδα, ακριβώς για να μπορέσει να διαχειριστεί θέματα καθημερινότητας, προβλήματα, προκλήσεις κλπ. και προφανώς θέματα που έχουν να κάνουν με την ανθεκτικότητα του εκπαιδευτικού.

Άρα πού θέλω να καταλήξω; Σαφώς είναι σημαντικός ο δικός μας ρόλος, σαφώς είναι σημαντικό να τεκμηριώνουμε τις θέσεις, απόψεις, τις διαχρονικές θέσεις της Οργάνωσης ή τα προτάγματα της Οργάνωσης, αλλά ίσως εδώ, το βάζω έτσι και σαν προβληματισμό, ίσως εδώ θα ήταν όμορφο ή καλό ή προς τη σωστή κατεύθυνση, τέτοιες τοποθετήσεις να τις βλέπαμε να γίνονται και πιο συχνά, εννοώ μιλώ, από τους ακαδημαϊκούς μιλώ, και να προβάλλονται στον δημόσιο λόγο, γιατί είναι θέματα τα οποία δεν είναι απόψεις του ενός, είναι βιβλιογραφικά τεκμηριωμένα, και είναι καλό να ακούγεται, να ακούγεται και στον δημόσιο λόγο η φωνή των ακαδημαϊκών η οποία προφανώς όλοι είμαστε στο ίδιο μετερίζι, όλοι θέλουμε το καλό του δημόσιου σχολείου, άρα είναι καλό να ακούγεται και πιο συχνά και σε δημόσιο επίπεδο. Ευχαριστώ.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Όταν επιζητείται η άποψή μας πολύ ευχαρίστως την καταθέτουμε. Δεν επιζητείται πάντα, δεν επιζητείται πάντα και ούτε...

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Το αίτημα, το αίτημα είναι να μην είναι σε πλαίσιο επιζήτησης.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Ναι, κατάλαβα το πνεύμα.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Να είναι ελεύθερα.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Απλά λέω ότι...

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ελεύθερα και ό,τι προαιρείστε. Αυτό είναι το...

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Ναι, ναι, αλλά δεν σημαίνει ότι είναι και επιθυμητή ή ότι είναι και κάτι το οποίο επιδιώκεται ευρύτερα.

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Οι αλήθειες πάντα πονάνε, αγαπητέ Πάμπο. Το σημαντικό όμως είναι να... σημαντικό είναι να προστεθεί και αυτή η φωνή στον δημόσιο λόγο.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Επί της ουσίας. Συζητήσαμε τούτο, συμφωνώ μαζί σας ότι όσον αφορά το ζήτημα της σχολικής ηγεσίας, για τον χρόνο των Διευθυντών, ναι, είναι τέτοιου είδους επιχειρήματα που εννοώ ότι είναι η διαφορά μεταξύ

του πώς τεκμηριώνεις ένα αίτημα το οποίο είναι εύλογο και έχει νόημα, μέσα από ποιον φακό το πλαισιώνεις. Δηλαδή αν... και μιλώ για το συγκεκριμένο της Κύπρου. Το συγκεκριμένο της Ελλάδας είναι πολύ διαφορετικό, δεν το γνωρίζω τόσο καλά και ούτε ισχυρίζομαι ότι οι τακτικές ή οι στρατηγικές που μπορεί να χρησιμοποιήσει η Οργάνωση των εκπαιδευτικών της Κύπρου μπορεί να ισχύουν και στην Ελλάδα ή το αντίθετο. Είναι διαφορετικό το πολιτικό πλαίσιο και διαφορετικός ο τρόπος με τον οποίον γίνονται οι διαβουλεύσεις στο πλαίσιο της Κύπρου.

Άρα ναι, για τον χρόνο των Διευθυντών που συζητήσαμε, θα μπορούσε να πλαισιωθεί μέσα από ένα φακό τον οποίον να αναγνωρίζει τέτοιου είδους πολυπλοκότητες. Αντί να μπει ένα στεγνό επιχείρημα, εννοώ ότι επειδή επήραν οι συνάδελφοι της Μέσης, είναι εδώ ο φίλος μας ο Δημήτρης, επειδή επήραν αυτοί της Μέσης πρέπει να πάρετε και εσείς της Δημοτικής. Δεν είναι έτσι που πάει.

Έχεις επιχείρημα το οποίο στηρίζεται σε ερευνητικά δεδομένα στη βιβλιογραφία που μπορείς να το προτάξεις ως win - win για όλους; Για μένα είναι πιο παραγωγικό αυτό το επιχείρημα και έχεις περισσότερες πιθανότητες να το πετύχεις παρά να πεις ότι επειδή κέρδισε αυτό η Δημοτική, πρέπει να το κερδίσει και η Μέση ή αντίστροφα.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Λοιπόν, συνάδελφοι, να ανοίξουμε έναν κύκλο τοποθετήσεων - εισηγήσεων.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Θανάσης Κικινής από τη Διδασκαλική Ομοσπονδία. Με αφορμή αυτά που ειπώθηκαν προηγουμένως. Υπάρχουν πάρα πολλοί παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν και σίγουρα δεν φτάνει η δική μας η ματιά αλλά χρειάζεται και η ματιά αυτών που ασκούν την πολιτική για να το δουν αυτό.

Το πρώτο ερώτημα νομίζω ότι είναι σχεδόν αυτονόητο, δεν ξέρω αν στην Κύπρο ισχύει κάτι άλλο. Επειδή είπατε ότι όταν σας ζητείται η θέση σας και οι απόψεις σας κατατίθενται. Συμβαίνει συχνά; Τώρα το ζήτησαν 2 Οργανώσεις συνδικαλιστικές την άποψή σας και την τεκμηρίωση αυτής της άποψης. Συμβαίνει συχνά να ζητηθεί η άποψη από τις πολιτικές ηγεσίες και από τα Υπουργεία, στη διάσταση του να δουν πώς μπορούν να κάνουν

καλύτερες τις συνθήκες εργασίας των εκπαιδευτικών, για την καλύτερη απόδοση του εκπαιδευτικού συστήματος; Είναι το ένα ερώτημα αυτό.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Εννοείτε αν ζητούν...

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Αντίστοιχα απ' την πολιτική, απ' την πλευρά αυτών που ασκούν την πολιτική και την χαράσσουν. Γιατί εμείς τη ζητάμε προφανώς γιατί φτάσαμε σε ένα επίπεδο πίεσης και δημιουργήθηκε η ανάγκη να τη ζητήσουμε. Εκείνοι που σχεδιάζουν την εκπαιδευτική πολιτική και συχνά - συχνότερα, δεν ξέρω στην Κύπρο αν ισχύει κάτι διαφορετικό αλλά έχω αντιληφθεί πως όχι, συχνότατα ερήμην ημών χαράσσουν την πολιτική. Συμβαίνει να συμβουλευόμαστε την πανεπιστημιακή κοινότητα για το πώς μπορούν να οργανώσουν καλύτερα; Ή όταν αναφέρατε προηγουμένως και τους πολλούς παράγοντες που επηρεάζουν, υπάρχει πιθανότητα να μην είναι απ' τα κομμάτια που πραγματικά τους ενδιαφέρουν, να είναι άλλοι οι παράγοντες που λαμβάνουν υπόψη τους στη χάραξη της πολιτικής, που δεν είναι απαραίτητο ότι έχουν να κάνουν με την εργασιακή ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών.

M. ΖΕΜΠΥΛΑΣ: Έχετε δίκιο, δεν υπάρχει αυτή η κουλτούρα τουλάχιστον στην Κύπρο για να αναζητείται η άποψη ή να επιδιώκεται, χωρίς να σημαίνει πάλι ότι είναι πανάκεια η άποψη των πανεπιστημιακών και οι τοποθετήσεις τους, αλλά σίγουρα νομίζω ότι θα μπορούμε να συμφωνήσουμε ότι θα μπορούσε να είναι μία από τις πηγές άντλησης πληροφοριών. Όχι η μοναδική. Και όχι ενδεχομένως και η πιο σημαντική. Αλλά θα μπορούσε να είναι μία από τις πηγές άντλησης πολιτικής οι απόψεις των ακαδημαϊκών, δηλαδή η κουλτούρα που υπάρχει σε άλλες χώρες δυστυχώς δεν υπάρχει, μιλώ για την Κύπρο, δεν υπάρχει η ίδια κουλτούρα στην Κύπρο. Θα χρειαστεί να περάσουν χρόνια ενδεχομένως για να μπορεί να καλλιεργηθεί αυτή η κουλτούρα.

Το ίδιο αντιστρέφω και για τις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις, γιατί το συζητήσαμε τουλάχιστον με τη Μύρια και τους συναδέλφους της ΠΟΕΔ και ειπώθηκε και χθες στο πλαίσιο της συζήτησης ότι η αναπλαισίωση της αποστολής των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, λαμβάνοντας υπ' όψιν και τις απόψεις αυτές των ακαδημαϊκών, της επιστημονικής προσέγγισης αν θέλετε, όσον αφορά τα ζητήματα αυτά, θα μπορούσε να βοηθήσει και το δικό σας έργο. Δηλαδή να μπει σε μια πιο συστηματική βάση. Εδώ το κάνετε στο

Συνέδριο. Μιλούμε για πιο θεσμική αλλαγή όσον αφορά τον τρόπο με τον οποίο μπορεί να λειτουργήσετε.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Πάρε το μικρόφωνο, Λευτέρη. Εντωμεταξύ για να μας διευκολύνετε και μας, να μιλήσει ο Λευτέρης, η Ευτυχία και να τα πιάνουμε όλα μαζί. Είτε ερώτηση είναι, είτε απόψεις. Ποιοι άλλοι θέλουν να κάνουν τοποθέτηση ή άποψη για να μπορέσουμε να μοιράσουμε και τον χρόνο; Συνάδελφοι, έχει άλλους που θέλουν να κάνουν τοποθέτηση ή άποψη; Ωραία. Άρα ο Λευτέρης ο Κληρίδης και στη συνέχεια η Ευτυχία Πελαβά.

E. ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Σε σχέση με το ερώτημά σας, το Κυπριακό Υπουργείο Παιδείας δεν νομίζω να παίρνει τις απόψεις των ακαδημαϊκών, αντιθέτως τα τελευταία χρόνια αντλεί όλα τα ερευνητικά του ερωτήματα από την Παγκόσμια Τράπεζα, έκθεση του '14, από ιδιωτικούς πολυεθνικούς οίκους, την ERNST & YOUNG -εντάξει;-, από εκθέσεις του ΟΟΣΑ. Δεν θεωρώ ότι... Το δικό σας εργασιακό άγχος σχετίζεται μάλλον και με τον δικό μας πλέον ρόλο που έχουμε να διαδραματίσουμε σ' όλο αυτό το..., σ' όλη αυτή την παραγωγή ερευνητικών δεδομένων.

Αυτή τη στιγμή έχω ακούσει πάρα πολλούς από σας, στις τοποθετήσεις σας, να μιλάτε λες και ο εχθρός είναι η πολιτεία ή εκεί που πρέπει να απευθυνθείτε για να βρείτε λύσεις είναι η πολιτεία. Μην ξεχνάτε ότι η πολιτεία η ίδια, μαζί με τους εκπαιδευτικούς, πολιορκείται από Φορείς διεθνείς και φορείς της υπερεθνικής διακυβέρνησης. Δηλαδή δεν είμαι τόσο σίγουρος ότι όταν βγαίνουν τα αποτελέσματα PISA του ΟΟΣΑ η πολιτεία ελέγχει αυτά τα αποτελέσματα. Εντάξει; Πολιορκούν και εσάς, πολιορκούν και την πολιτεία.

Ναι, παίζει ένα ρόλο η πολιτεία αλλά εγώ θεωρώ ότι αυτό το οποίο και επανέρχομαι στο ερώτημα της Μύριας χθες: ποιος είναι ο ρόλος των συνδικαλιστικών Εκπαιδευτικών Οργανώσεων πλέον, κατά την άποψή μου ο ρόλος των Οργανώσεων είναι: πρέπει να γίνουν a gates, πρέπει να εμπλακούν σε όλη αυτή πλέον την απίστευτη παραγωγή ερευνητικών δεδομένων, που συμβαίνει πλέον σε πανευρωπαϊκό παγκόσμιο επίπεδο. Εντάξει; Δεν μπορεί εύκολα η πολιτεία, όταν έρχεται για παράδειγμα στην Κύπρο και όλα τα ερευνητικά δεδομένα της: από την «Ευρυδίκη», από τις Ευρωπαϊκές έρευνες κτλ. λένε ότι οι εκπαιδευτικοί εργάζονται τόσο χρόνο,

ενώ σε διεθνές επίπεδο τόσο, δεν είναι τόσο εύκολο να το διαχειριστεί η ίδια η πολιτεία. Διότι αυτοί οι Οργανισμοί έχουν στρατηγικές που διαχέουν τις έρευνές τους δημόσια. Οι γονείς ξέρουν πλέον, δεν πάνε μέσω του κράτους για να αποκτήσουν πρόσβαση για την εκπαίδευση.

Άρα εγώ θεωρώ ότι χρειάζεστε μια πολύ ευρύτερη στρατηγική για να επαναχτίσετε ρόλο, κατά την άποψή μου, όπως επίσης και εμείς ως ακαδημαϊκή κοινότητα.

ΣΥΝΕΔΡΟΣ: Έχετε ρόλο.

Ε. ΚΛΗΡΙΔΗΣ: Έχουμε αλλά δεν νομίζω να το συζητάμε ή να τον έχουμε συζητήσει, τουλάχιστον στην Κύπρο.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευτυχία.

Ε. ΠΕΛΑΒΑ (ΔΙΕΥΘΥΝΤΡΙΑ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΚΥΠΡΟΥ): Λοιπόν, Ευτυχία Πελαβά, Διευθύντρια σε Δημοτικό Σχολείο στην Κύπρο εδώ και 13 χρόνια. Και επειδή θα μιλήσω από την καυτή θέση της Διευθύντριας, θα συμφωνήσω με τον αγαπητό Μιχαηλίνο όσον αφορά πολιτικές και πρακτικές οι οποίες ενισχύουν την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών μέσα στη σχολική μονάδα.

Όσον αφορά τις διευθυντικές ομάδες, δεν θα μιλήσω συνδικαλιστικά, Μύρια, όσον αφορά τον διοικητικό χρόνο, θα μιλήσω για τον καθοριστικό ρόλο που παίζουν στη σχολική μονάδα όσον αφορά την καλλιέργεια διαπροσωπικών σχέσεων και τη διαχείριση της καθημερινότητας για να καλλιεργήσουμε και να αποκτήσουμε αυτή την ανθεκτικότητα, τόσο ως διευθυντική ομάδα, αλλά να ενισχύσουμε και τους εκπαιδευτικούς της σχολικής μας μονάδας.

Το Mentoring - Coaching, που έχεις αναφέρει είναι πολύ σημαντικά στοιχεία τα οποία εφαρμόζονται σε κάποια σχολεία και κάποιες πολιτικές μέσω του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, θα σταθώ ιδιαίτερα στον θεσμό της επαγγελματικής μάθησης, που είναι πιλοτικός βέβαια, δεν είναι σε όλα τα σχολεία. Από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο το οποίο ενισχύει σημαντικά την ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών γιατί βοηθάμε λειτουργούς του, με συστηματική συνεργασία και καθορισμόν του προγράμματος μέσα στις σχολικές μονάδες, αλλά και τον καθορισμόν του οράματος και των προτεραιοτήτων κάθε σχολικής μονάδας, γιατί στην Κύπρο υπάρχει μια

περιορισμένη μεν αυτονομία των σχολικών μονάδων. Και αυτή η περιορισμένη αυτονομία μας δίνει το δικαίωμα ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε σχολικής μονάδας και όταν λέμε ιδιαιτερότητες μιλούμε τόσο για μαθητικό πληθυσμό, όσο και για τους εκπαιδευτικούς κάθε σχολικής μονάδας, καθορίζουμε οι ίδιοι ποιες είναι οι προτεραιότητες και οι ανάγκες μας και το σχέδιον βελτίωσης της σχολικής μας μονάδας, οπότε ήταν κάτι που ζητούσαμε για χρόνια και το έχουμε επιτέλους πετύχει σε μεγάλο βαθμό, όχι απόλυτα, για να μπορέσουμε έτσι να αντιμετωπίσουμε διάφορα προβλήματα της καθημερινότητας.

Και θα σταθώ σ' αυτό που έχεις πει, αγαπητέ Μιχαλίνο, για την ανθεκτικότητα μέσα στη σχολική μονάδα, ότι οι διαπροσωπικές σχέσεις είναι πολύ σημαντικές όσον αφορά την αντιμετώπιση των προβλημάτων των σχολικών μονάδων. Δεν θα ωραιοποιήσω όμως τα πράγματα γιατί νιώθουμε πολλές φορές και ειδικά και οι συνάδελφοι οι Διευθυντές που είναι εδώ, νιώθουμε πολλές φορές ότι παλεύουμε μόνοι μας χωρίς να έχουμε την στήριξη κανενός.

Ακούσαμε πάρα πολλές φορές από την πανδημία και μετά από τους εκπροσώπους της πολιτείας του Υπουργείου Παιδείας το ευχαριστώ για τον πατριωτισμό μας, να αγωνιστούμε και να μην αφήσουμε κανένα παιδί πίσω σ' αυτές τις δύσκολες συνθήκες που περνούσαμε, αλλά όλα εξαρτήθηκαν απ' τη δική μας πρωτοβουλία και τον δικό μας πατριωτισμό. Και να μην το ξεχνούμε τούτο γιατί έχει μεγάλη ευθύνη η πολιτεία να στηρίξει και τον εκπαιδευτικό και τη διευθυντική ομάδα στην αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων τα οποία δεν πηγάζουν πάντοτε, σ' αυτή την αλλαγή που βιώνουμε στην κοινωνία, δεν πηγάζουν, συνήθως δεν πηγάζουν μέσα από το σχολείο αλλά από την κοινωνία την οποία ζούμε. Ευχαριστώ.

Α. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Και ο Δημήτρης ο Δαλιαρός.

Δ. ΔΑΛΙΑΡΟΣ: Ευχαριστούμε, Μιχαλίνο, για όσα χρήσιμα είπες, απλώς έτσι ακούγοντας τη συζήτηση, μιλώντας για τα τελευταία 25 χρόνια, ο ρόλος των πανεπιστημιακών στο εκπαιδευτικό κυπριακό συγκείμενο, στην Κυπριακή εκπαιδευτική πραγματικότητα είναι, αν όχι καθοριστικός, σημαντικός.

Ξεκινώντας από το 2004 ορίστηκαν από την πολιτεία 7 πανεπιστημιακοί, όλοι οι πανεπιστημιακοί είναι της Κύπρου ή της Ελλάδας, για να αναμορφώσουν το εκπαιδευτικό σύστημα της Κύπρου. Στη συνέχεια, γύρω στο '09 - '10, ανέλαβε πανεπιστημιακός, αδερφός από την Ελλάδα την αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων και την ετοιμασία των νέων ωρολογίων προγραμμάτων. Το 2015, δεύτεροι στην τάξη σε μια επιτροπή για τα ωρολόγια προγράμματα ήταν πανεπιστημιακός του Πανεπιστημίου Κύπρου. Στην αξιολόγηση των μαθητών, πάλι το 2015, ένας συνάδελφος... δεν λέω ονόματα για ευνόητους λόγους, μην το συζητούμε, με κάποιους συμφωνώ, με κάποιους διαφωνώ, άσχετο το ένα με το άλλο. Το 2015, πάλι για την αξιολόγηση των μαθητών, τις περιβόητες εξετάσεις των τετραμήνων, υπήρχε συνάδελφος σας που έγραψε και το θεωρητικό υπόβαθρο του γιατί μπαίνουν αυτές οι εξετάσεις. Την ίδια εποχή πάλι για την... δεν θυμάμαι το όνομα, αλλά είχε πανεπιστημιακό, ήταν για την επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, μια επιτροπή που λειτουργούσε στο Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Πάλι υπήρχε. Επαγγελματική μάθηση. Πάλι υπήρχε. Ήταν για να καρφωθείς μόνος σου. Γι' αυτό λέω δεν θυμάμαι. Πάλι υπήρχε πανεπιστημιακός.

Άρα νομίζω ότι οι πανεπιστημιακοί στην Κύπρο παίζουν σημαντικό ρόλο. Είτε, ασχέτως πώς το αντιμετωπίζει... και λέω δεν είναι κακό και χρειάζεται. Αυτή τη στιγμή υπάρχουν 25 επιτροπές που αξιολογούν τα αναλυτικά προγράμματα της Μέσης Εκπαίδευσης υπάρχουν σε όλες απαραίτητα πανεπιστημιακοί. Δηλαδή δεν λειτουργεί καμία και πολλοί προκαλούν και τριβές.

Άρα, νιώθω τώρα αποποιούμαστε το ότι δεν συμμετέχουμε ή δεν μας ρωτούν, νομίζω είναι εκτός της εκπαιδευτικής πραγματικότητας.

Τώρα, αυτό που σίγουρα χρειάζεται είναι, πέρα από τη βιβλιογραφική, επιστημονική, ερευνητική στήριξη, χρειάζεται σίγουρα και η συμμετοχή των μαχόμενων εκπαιδευτικών μέσω των συνδικαλιστικών τους οργάνων.

Στην Κύπρο υπάρχει μια ιδιομορφία ότι το συνδικαλιστικό κίνημα, τουλάχιστον οι 2 μεγάλες ή παλαιότερες που συμπλήρωσαν και 70 χρόνια, πέραν από το εκπαιδευτικό - συνδικαλιστικό κτλ. υπήρξαν και άλλοι ρόλοι, παράγοντες - ρόλους στη δημιουργία τους, πολύ σημαντικούς, ρόλους που πιθανόν να καθόρισαν και διαχρονικά την πορεία τους. Τουλάχιστον για

την ... που ξέρω τα 7 πρώτα χρόνια ήταν καθαρά εκπαιδευτική - εθνική οργάνωση στο πλαίσιο του αντιαποικιακού αγώνα και μετά το '60 έγινε μια συζήτηση αν έπρεπε να πάρει και συνδικαλιστικό χαρακτήρα και υπήρξαν και μερικές διαφωνίες από επιφανή στελέχη της που αποχώρησαν όταν πήρε και τον συνδικαλιστικό χαρακτήρα.

Άρα εγώ τώρα ποιος ο ρόλος του συνδικαλισμού; Προσωπικά και το εφάρμοσα σε αρκετές περιπτώσεις, δεν πιστεύω στον ρόλο του ελεύθερου σκοπευτή. Δηλαδή μένω απέξω, πυροβολώ, κτλ., κατηγορώ, είναι πιστεύω στο συμμετοχικό συνδικαλισμό, το να έχει ρόλο στη διαμόρφωση των πολιτικών, της πολιτείας. Γιατί όχι; Δηλαδή η πολιτεία δεν τους έλεγε κάτι το απροσδιόριστο. Προσδιορίζεται, είναι μια εκλεγμένη κυβέρνηση, σίγουρα έχει πρόγραμμα, αλλά έχουμε και ρόλο να συνδιαμορφώνουμε και να συνδιαμορφώνουμε όχι μόνο τις συνδικαλιστικές πολιτικές αλλά και τις ουσιαστικές πολιτικές. Και νομίζω όπου χρησιμοποιήθηκε αυτό υπήρξαν πολύ προοδευτικά αποτελέσματα. Έτσι θα το αναφέρω, ο καθένας μπορεί να τα βλέπει ή να τα κρίνει από τη δική του σκοπιά, νομίζω διαχρονικά έχουν δικαιωθεί, διότι έχουν γίνει αποδεκτά και από το εκπαιδευτικό σύστημα αλλά και από την κοινωνία. Αυτά.

Αλλά ρόλο έχετε και εγώ πιστεύω ότι είναι απαραίτητο να έχετε, επέτρεψέ μου να πιστεύω ότι δεν πρέπει να είναι ο καθοριστικός ρόλος, διότι σίγουρα ο ερευνητικός, επιστημονικός, ερευνητικός είναι πολύ σημαντικός στη χάραξη πολιτικής, αλλά να υπάρχουν και παράμετροι που ίσως λίγο σας απομακρύνουν από το... Όλοι ξέρουμε τι πρέπει να γίνει, το ζήτημα είναι πώς πρέπει να γίνει και ποιους συμβιβασμούς πρέπει να κάνεις. Και όσοι απέτυχαν πολιτικοί ήταν ότι μπορεί να ήξεραν τι ήθελαν αλλά δεν ήξεραν πώς μπορούν με τον πιο ανώδυνο τρόπο να το πετύχουν.

Η ρήξη δεν είναι απαραίτητο να είναι κουτουλώ στον τοίχο, υπάρχουν και άλλοι τρόποι να πετύχεις τον στόχο σου χωρίς να κουτουλάς στον τοίχο. Ευχαριστώ.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Δημήτρη, δώσε το μικρόφωνο πίσω στη συναδέλφισσα να...

T. ΚΟΡΜΑ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΚΑΣΤΟΡΙΑΣ): Η Τάνια Κορμά από Καστοριά. Δυο λόγια θα πω. Με βάση αυτά που είπε πριν από λίγο ο κ. Κληρίδης, γιατί το

επανέλαβε και χθες, αν θυμάμαι καλά προτείνατε λόγω του ότι οι κυβερνήσεις δέχονται πιέσεις από Υπερεθνικούς Οργανισμούς, ότι θα 'πρεπε να 'μαστε... να συμβαδίσουμε, έτσι ώστε να... -αν κατάλαβα καλά, να ολοκληρώσω και αν νομίζετε ότι δεν το λέω καλά μου λέτε μετά- έτσι ώστε να αντισταθούμε σ' αυτές τις επιθέσεις των Υπερεθνικών Οργανισμών.

Προσωπική μου άποψη είναι και θα το πω λίγο ίσως και με αστείο τρόπο: ότι το θεωρώ πολύ ρομαντικό, αν μου επιτρέπετε, γιατί θεωρώ, μπορεί να υπάρχει μεγάλη διαφορά του τι γίνεται στην Κύπρο με το τι γίνεται εδώ σε μας με το Υπουργείο Παιδείας και τις επιθέσεις που δεχόμαστε τα τελευταία χρόνια. Εμείς εδώ και ειπώθηκε πριν το γεγονός ότι οι πανεπιστημιακοί θα 'πρεπε να χουν δημόσιο λόγο και θα 'πρεπε να είναι και σύμβουλοι σε κάθε Υπουργό Παιδείας, αυτό όμως δεν συμβαίνει, το είπε και ο κύριος νομίζω Ζεμπύλας, ο κ. Ζεμπύλας πριν, είναι ίσως γιατί... θα πω ότι εδώ και ενδεικτικό είναι ότι οι Υπουργοί Παιδείας των τελευταίων χρόνων δεν υπήρξε ούτε ένας εκπαιδευτικός. Μας επιβάλλουν, αποφασίζουν και όταν αντιστεκόμαστε μας τρέχουν στα δικαστήρια. Αυτό είναι γεγονός. Παλεύουμε βήμα-βήμα με τα δικαστήρια.

Θεωρώ ότι και το είπα ότι είναι ρομαντικό, γιατί θεωρώ ότι θα πρέπει να σκεφτούμε ότι τουλάχιστον εδώ στην Ελλάδα αυτοί οι Υπουργοί και οι σύμβουλοί τους μπορεί, λέω εγώ, να είναι υπάλληλοι αυτών των Υπερεθνικών Οργανισμών. Το κρατάμε λίγο αυτό και αν θέλετε απαντάτε.

Και όσο για το Mentoring που είπε και η καλή συνάδελφος, δεν θυμάμαι το όνομά σας, Ευτυχία, εμείς εδώ για μας το Mentoring εδώ έχει αρνητικό φορτίο στα σχολεία. Γιατί έχει επιβληθεί θεσμικά από το Υπουργείο, σίγουρα και σε σας, είναι θεσμός, αλλά έχει τη μορφή το να ενισχυθεί η ιεραρχία. Να ενισχυθεί η ιεραρχία, η επιτήρηση, να περάσει η αξιολόγηση.

Να μείνουμε στο γεγονός ότι έχουμε πολύ μεγάλο αγώνα μπροστά μας. Θεωρώ ότι δεν πρέπει να 'μαστε ρομαντικοί και να πούμε: ΟΚ ή και αυτοί προσπαθούν. Όχι, θέλουν να περάσουν το μοντέλο, το νεοφιλελεύθερο μοντέλο και την ιδιωτικοποίηση των σχολείων μας. Και εκεί πρέπει να σταθούμε.

Δεν θέλουν το καλό μας, πραγματικά. Το πιστεύω αυτό. Έχουμε εξουθενωθεί και στα σχολεία μέσα και στον δρόμο να διεκδικούμε και θεωρώ

ότι, όχι δεν είμαι απαισιόδοξη, πιστεύω ότι όχι δεν τελειώνει ο χρόνος γιατί μεγαλώνουμε, θα αφήσουμε τα σχολεία μας εμείς, έρχονται οι νέοι συνάδελφοι, τι θα αφήσουμε σ' αυτά τα νέα παιδιά και στα παιδιά μας - τα παιδιά μας που διδάσκουμε μέσα στα σχολεία.

Αυτό μόνο έχω να πω, ευχαριστώ.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ευχαριστούμε. Να δώσω τον λόγο στον Μιχαλίνο τον Ζεμπύλα για ένα τελικό κλείσιμο. Εντάξει; Ωραία. Πρόεδρε, έχουμε μισή ώρα. Να κάνουμε διάλειμμα ή να αλλάξουμε Προεδρείο, να πάμε στο...

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Να προχωρήσουμε.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Θα μας πάρετε εμάς σερί;

M. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Ναι, αφού έτσι γράφει το πρόγραμμα.

A. ΣΚΟΥΡΟΥΠΑΤΗΣ (ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Αλλάζει Προεδρείο. Να έρθει το νέο Προεδρείο επάνω.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΠΡΩΙΝΗΣ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗΣ 3^{ης} ΗΜΕΡΑΣ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΗ ΟΜΟΣΠΟΝΔΙΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

27° ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΔΟΕ - ΠΟΕΔ

ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ: Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ

ΠΡΟΕΔΡΕΙΟ:

ΘΑΝΑΣΗΣ ΚΙΚΙΝΗΣ: Πρόεδρος Δ.Ο.Ε.

Δρ. ΜΥΡΙΑ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ: Πρόεδρος Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΤΡΟΥΛΗΣ: Οργανωτικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΜΙΧΑΛΗΣ ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ: Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΑΧΙΛΛΕΑΣ ΖΟΡΜΠΑΣ: Ειδικός Γραμματέας Δ.Ο.Ε.

ΚΩΣΤΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ: Βοηθός Γενικός Γραμματέας Π.Ο.Ε.Δ.

ΓΙΩΤΑ ΒΕΝΕΤΟΠΟΥΛΟΥ: Υπεύθυνη Εκδόσεων Δ.Ο.Ε.

ΑΝΤΩΝΗΣ ΤΙΝΗΣ: Βοηθός Γενικός Οργανωτικός Π.Ο.Ε.Δ.

ΘΑΝΑΣΗΣ ΓΚΟΥΜΑΣ: Υπεύθυνος Τύπου και Δημοσίων Σχέσεων Δ.Ο.Ε.

ΚΑΤΕΡΙΝΑ ΛΕΠΤΟΥΡΓΙΔΟΥ: Μέλος Δ.Σ. Δ.Ο.Ε.

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΣΙΡΤΣΗΣ: Πρόεδρος Συλλόγου Σουφλίου

ΠΕΜΠΤΗ 4 ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΥ 2024

3^η ΗΜΕΡΑ

ΑΠΟΓΕΥΜΑΤΙΝΗ ΣΥΝΕΔΡΙΑΣΗ

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Έχουμε την εισήγηση «Εξουθένωση και ικανοποίηση στην εργασία των εκπαιδευτικών: ανιχνεύοντας τους όρους του δημιουργικού εκπαιδευτικού έργου». Εισηγητής ο Περικλής Παυλίδης, Πρόεδρος και Καθηγητής στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

του ΑΠΘ και διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Κρατικού Πανεπιστημίου Λομονόσοφ της Μόσχας.

Κύριε Παυλίδη, ο λόγος δικός σας.

**«Εξουθένωση και ικανοποίηση στην εργασία των εκπαιδευτικών:
ανιχνεύοντας τους όρους του δημιουργικού εκπαιδευτικού έργου».**

Π. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Συναδέλφισσες και συνάδελφοι, φίλες και φίλοι, Καλή Χρονιά. Χρόνια Πολλά, να ευχηθώ ολόψυχα καλή δύναμη στο έργο σας και στους αγώνες των εκπαιδευτικών και στις δύο χώρες. Επίσης, να ευχηθώ μιας και επειδή είμαστε δασκάλες και δάσκαλοι πρέπει να το κάνουμε αυτό, ειρήνη και δικαιοσύνη σε μια βασανισμένη ανθρωπότητα, ως δασκάλες και δάσκαλοι δεν μπορούμε να μην έχουμε το βλέμμα μας στην κατάσταση των ανθρώπων. Επίσης, θερμές ευχαριστίες στις δύο Οργανώσεις των εκπαιδευτικών για τη δυνατότητα που μου δίνουν να ομιλήσω ενώπιόν σας.

Έχω το προνόμιο να είμαι ο τελευταίος ομιλητής, τουλάχιστον από τους κεντρικούς ομιλητές, έχω παρακολουθήσει με μεγάλη προσοχή ομιλίες μερικών συναδέλφων, αυτές που πρόλαβα, του Θανάση του Καραφύλλη εχθές, του συναδέλφου του Γιώργου του Ανδρουλάκη και του Μιχαλίνου του Ζεμπύλα σήμερα, έχω παρακολουθήσει τις παρεμβάσεις συναδελφισσών και συναδέλφων από την εκπαίδευση και δεδομένων όλων αυτών, αυτών που έχουν ειπωθεί και έχουν ειπωθεί πολύ σημαντικά πράγματα θα περιοριστώ σε ορισμένες επισημάνσεις - εμφάσεις. Και θα είμαι στη διάθεσή σας μετά για συζήτηση εδώ αλλά και εκτός του χώρου.

Καταρχάς να επισημάνω την άποψή μου για την ερευνητική πρωτοβουλία της ΔΟΕ. Θεωρώ ότι είναι πολύ σημαντική. Γιατί; Είναι σημαντικό να μιλήσουμε για τις συνθήκες εντός των οποίων υλοποιείται το έργο των εκπαιδευτικών γιατί αυτή η συζήτηση και να στρέψουμε την προσοχή σε αυτή τη συζήτηση μας δίνει τη δυνατότητα να πούμε και κάτω από ποιες συνθήκες θα μπορούσε το έργο αυτό να υλοποιηθεί αποτελεσματικά. Έχει στρατηγική σημασία και από θεωρητική σκοπιά και από πολιτική σκοπιά, δεδομένου ότι καμία μεταρρύθμιση δεν ξεκινά απ' αυτό το κρίσιμο ερώτημα, αλλά ένα ερώτημα που το θεωρούμε παράδοξο.

Ικανοποιούνται οι δασκάλες και οι δάσκαλοι απ' αυτό που κάνουν; Δείτε μου, πείτε μου ποια εκπαιδευτική πολιτική, σε ποια χώρα, θέτει αυτό το ερώτημα; Το θεωρεί παράδοξο, δηλαδή ανόητο.

Και εμείς καμιά φορά θεωρούμε λίγο-πολύ αιρετικό να μιλήσουμε για το αν ικανοποιούμαστε απ' αυτό που κάνουμε, απ' τις συνθήκες εργασίας μας. Η εξουθένωση, λοιπόν, των εκπαιδευτικών, πράγματι κρίσιμο θέμα, θα ήταν ευχής έργον, είναι εδώ και ο συνάδελφος ο Θανάσης ο Καραφύλλης, ο Πρόεδρος του αδελφού Τμήματος του Δημοκρίτειου Πανεπιστημίου, να πάρουν τη σκυτάλη και τα Παιδαγωγικά Τμήματα και να δουλέψουν και αυτά και η έρευνα, δηλαδή, εκεί πέρα να δει κριτικά πραγματικά και με οξυδέρκεια αυτό που συμβαίνει μέσα στην τάξη. Από τη σκοπιά των εκπαιδευτικών, από τη σκοπιά των εργαζομένων της εκπαίδευσης.

Μία ακόμη επισήμανση αφετηριακού χαρακτήρα. Μιλάμε για την εξουθένωση των εκπαιδευτικών, μιλάμε για το έργο των εκπαιδευτικών, πρέπει πάντα και ειπώθηκε εδώ ευτυχώς, το έχω εντοπίσει, μεθοδολογικά να έχουμε υπ' όψιν τη μεγάλη εικόνα. Μιλάμε για εξουθένωση των εργαζομένων της εκπαίδευσης σε κοινωνίες εξουθενωμένων εργαζομένων και σε καταστάσεις εξουθενωμένων κοινωνιών, δηλαδή και είναι παράδοξο σε εποχές όπου ο πολιτισμός, ο τεχνικός πολιτισμός και ο πλούτος κάνουν μεγάλα άλματα, έχουμε φτωχά σχολεία, έχουμε φτωχούς εκπαιδευτικούς, όχι μόνο στην Ελλάδα, έχουμε φτωχούς εργαζόμενους. Είναι σημαντικό, λοιπόν, να έχουμε υπόψη τη μεγάλη εικόνα για να αποκτούν τα φαινόμενα την αυθεντική τους διάσταση. Δεν αφορά αυτό που εξετάζουμε τώρα ένα τεχνικό ζήτημα, δεν αφορά ένα επιμέρους ζήτημα, αφορά έναν κανόνα στον παγκόσμιο κόσμο μας εντός ναι, του παγκόσμιου κυρίαρχου κεφαλαιοκρατικού συστήματος και οι εκπαιδευτικοί γίνονται φτωχοί, ενώ υπάρχει πλούτος.

Το κρίσιμο, λοιπόν, ερώτημα απ' αυτή τη σκοπιά, γιατί τα σχολεία μας και τα νοσοκομεία μας, γιατί οι εκπαιδευτικοί μας και οι γιατροί μας είναι φτωχοί, είναι πού πάει αυτός ο πλούτος. Πώς μοιράζεται ο πλούτος. Το λέω λίγο αφοριστικά γιατί το καταλαβαίνετε, απλά είναι σημαντικό από μεθοδολογική σκοπιά να το θέτουμε πάντα. Να έχουμε υπόψη, λοιπόν, τη μεγάλη εικόνα όσον αφορά τις κοινωνικές - ταξικές συνθήκες λειτουργίας του

κόσμου μας, εντός των οποίων εγγράφονται και οι αποκαλούμενες νεοφιλελεύθερες πολιτικές και στρατηγικές.

Υπό αυτό το πρίσμα, λοιπόν, πρέπει να διαβάζουμε αυτό που συμβαίνει στην Ελλάδα, στην Κύπρο, τις μεταρρυθμίσεις, τις κυρίαρχες πολιτικές και τα αποτελέσματά τους. Προκειμένου να τα ερμηνεύουμε. Είναι σημαντικό να τα εντοπίζουμε αλλά και να τα ερμηνεύουμε.

Τώρα, είναι δεδομένο, είναι νομίζω καθολική η παραδοχή ότι οι εκπαιδευτικοί βιώνουν άγχος. Να καταθέσω και εγώ το δικό μου στατιστικό στοιχείο, έχουν ειπωθεί πολύ περισσότερα από ανθρώπους που τα ξέρουν καλύτερα. Το 2017, πριν την πανδημία, έρευνα της Αμερικανικής Ομοσπονδίας Εκπαιδευτικών για την ποιότητα της εργασιακής ζωής αποκάλυψε ότι: το 61% των εκπαιδευτικών αισθάνεται άγχος συχνά ή πάντα στην εργασία του. Εντάξει, αυτό προστίθεται στα υπόλοιπα στατιστικά στοιχεία που μας λένε ότι οι δασκάλες και οι δάσκαλοι βιώνουν άγχος, μαζί με πολλά άλλα πράγματα που βιώνουν.

Τώρα, περνάω σε ορισμένες μεθοδολογικές επισημάνσεις. Την πρώτη θα την κάνω θέτοντας και ένα ερώτημα. Υπάρχουν κάποιοι παράγοντες οι οποίοι προκαλούν άγχος κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες. Είναι, δηλαδή, κάποιοι εγγενείς παράγοντες του εκπαιδευτικού έργου που το κάνουν αγχογόνο. Κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες. Προφανώς αν οι συνθήκες είναι αρνητικές ενισχύεται - επιτείνεται το άγχος. Ναι. Έχει μια ιδιαιτερότητα αυτό το έργο. Τρεις θα διακρίνω, που το κάνουν αγχογόνο. Έτσι; Ενδογενώς.

Πρώτον, και αυτό τονίζω έχει και θεωρητική και πολιτική σημασία να το τονίζουμε, να το υπογραμμίζουμε, να το αναδεικνύουμε. Οι εκπαιδευτικοί έχουν τη μεγάλη ευθύνη για τη σωματική, ψυχική και συναισθηματική ασφάλεια των μαθητών και μαθητριών, ατόμων, δηλαδή, τα οποία λόγω της ηλικίας τους στερούνται την ικανότητα ευθύνης ή πλήρους ευθύνης του εαυτού τους. Έχουν την ευθύνη, δηλαδή, για τη σωματική και ψυχική ασφάλεια του πολυτιμότερου τμήματος της ανθρωπότητας, το οποίο ακόμα δεν μπορεί να αναλάβει αυτή την ευθύνη. Αυτό σε οποιαδήποτε γωνιά του πλανήτη και αν πάμε είναι δεδομένο. Και είναι μία ευθύνη όχι στιγμιαία, είναι διαρκής, εκτείνεται σε όλες τις στιγμές της σχολικής ζωής, οι δασκάλες

και οι δάσκαλοι το ξέρετε καλύτερα από οποιονδήποτε άλλο και προκαλεί αναπόφευκτα διαρκή εγρήγορση και άγχος.

Δεύτερος παράγων ενδογενής που προκαλεί άγχος, αγχογόνος παράγων. Έχει να κάνει με την ιδιομορφία του έργου των εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί καταπιάνονται με έργο που από τη φύση του είναι εξαιρετικά περίπλοκο, δυναμικό, με επαναλαμβανόμενο με τυπικό τρόπο και σε πολλές πτυχές του απρόβλεπτο. Είναι ενδογενώς απρόβλεπτο το έργο των εκπαιδευτικών. Είναι απρόβλεπτο και στο Πανεπιστήμιο, στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, εξαιρετικά απρόβλεπτο στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια.

Χαρακτηρίζεται, δηλαδή, από διαρκείς προκλήσεις στις οποίες καλούνται να ανταποκριθούν. Άρα είναι ένα έργο που δεν μπορείς να το διεκπεραιώσεις έχοντας μάθει απέξω 100, 150, 200 πρωτόκολλα τα οποία εφαρμόζεις κατά περίπτωση. Δεν είναι έτσι τα πράγματα εδώ. Γιατί είναι απρόβλεπτο; Διότι σε αυτό και αυτή είναι και η όμορφη φύση και η ιδιαιτερότητά του και η φύση και η ομορφιά του αν θέλετε εμπλέκεται η υποκειμενικότητα των μαθητών και μαθητριών. Εμπλέκεται αποφασιστικά ο ψυχισμός τους, η συνείδηση, η ιδιοσυγκρασία, ο χαρακτήρας, οι συνήθειές τους δηλαδή, η προσωπικότητα συνολικά των μαθητριών και μαθητών μας. Στοιχεία που ποικίλλουν από άτομο σε άτομο, που ποικίλλουν από άτομο σε άτομο και είναι εξόχως αναγκαίο για τις δασκάλες και τους δασκάλους να τα λαμβάνουν διαρκώς υπ' όψιν στις διδακτικές και ευρύτερα παιδαγωγικές ενέργειες, στους τρόπους προσέγγισης των μαθητριών και μαθητών, στους τρόπους επικοινωνίας και να προβαίνουν στο βαθμό που τα κατανοούν αυτά τα πράγματα σε διαρκώς ευέλικτη προσαρμογή σε νέες καταστάσεις, που γεννάει η διδασκαλία αλλά και η παιδαγωγική σχέση.

Τώρα, είναι εμφανής η υποκειμενικότητα των μαθητών και μαθητριών; Είναι κάπου δεδηλωμένη; Όχι, όχι. Δεν είναι καθόλου εύκολο να γίνει αντιληπτή. Δεν είναι ποτέ πλήρως εμφανής και δοσμένη, αλλά αποκαλύπτεται σταδιακά με διαφορετικούς ρυθμούς, με μη μονοσήμαντο τρόπο, κάτι που απαιτεί διαρκή εγρήγορση, διαρκή προσπάθεια των εκπαιδευτικών, προκειμένου να κατανοούν τα άτομα στα οποία διδάσκουν. Και κοιτάξτε εδώ και ένα άλλο παράδοξο. Πολλές φορές οι ίδιοι οι γονείς, κακώς βεβαίως, αλλά οι ίδιοι οι γονείς δεν έχουν γνώση ή βαθιά γνώση των

παιδιών τους, ενώ οι εκπαιδευτικοί, οι δασκάλες και οι δάσκαλοι είναι υποχρεωμένες και υποχρεωμένοι, εξόχως υποχρεωμένες και υποχρεωμένοι, να επιδιώκουν αυτή τη γνώση σε καθημερινή βάση, είναι ένα καθημερινό ζητούμενο για τις δασκάλες και τους δασκάλους, μια επιτακτική ανάγκη, προκειμένου να μπορέσουν να αλληλεπιδράσουν παιδαγωγικά με τις μαθήτριες και τους μαθητές για να υλοποιήσουν το διδακτικό τους έργο.

Αυτός ο εξόχως σχεσιακός χαρακτήρας του εκπαιδευτικού έργου οδηγεί και σε μια τρίτη δυσκολία. Τα προβλήματα των παιδιών που γίνονται προβλήματα των εκπαιδευτικών δεν αφορούν μόνο καθαρά αν θέλετε οργανωτικές ή τεχνικές πτυχές του διδακτικού έργου. Αφορούν και τις συναισθηματικές πτυχές του εκπαιδευτικού έργου, δηλαδή σ' αυτή την εξόχως ισχυρή σχέση που αναπτύσσεται καθημερινά και οικοδομείται, ευρύτερα συναισθηματικά και ψυχικά προβλήματα των μαθητριών και μαθητών γίνονται προβλήματα του δασκάλου και της δασκάλας. Γίνεται κοινωνός ο δάσκαλος και η δασκάλα και ευρύτερων προβλημάτων που μπορεί να μην είναι μόνο μαθησιακά, επηρεάζουν τις μαθησιακές συμπεριφορές των παιδιών, αλλά έρχονται από το ένα ευρύτερο περιβάλλον έξω απ' το σχολείο. Και εδώ υπάρχει το φαινόμενο και έχει μελετηθεί το αποκαλούμενο δευτερογενές τραυματικό στρες, δηλαδή το άγχος των εκπαιδευτικών από την έκθεσή τους σε τραυματικές εμπειρίες, προβλήματα δυσκολίας που αντιμετωπίζουν μαθήτριες και μαθητές στα οποία προσπαθούν να ανταποκριθούν. Δεν μπορεί να τα αφήσουν απέξω.

Τώρα, ουσιαστικά πάμε σε ένα συμπέρασμα αν μου επιτρέψετε. Οι δασκάλες και οι δάσκαλοι έρχονται αντιμέτωπες και αντιμέτωποι με όλες τις συνθήκες ζωής των μαθητών και μαθητριών, οι οποίες συνθήκες με διαμεσολαβημένο τρόπο, με έμμεσο τρόπο είναι υπαρκτές, παρούσες και ενίοτε καθοριστικές μέσα στην τάξη, στο τι κάνουν τα παιδιά. Στο τι μπορούν να κάνουν και στο τι δεν μπορούν να κάνουν.

Κατ' ουσίαν οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν, έχουνε απέναντί τους το πρόσωπο της σημερινής οικογένειας, των οικογενειών και ουσιαστικά την κατάσταση της κοινωνίας εντός των οποίων ζουν οι οικογένειες. Ένα παράδειγμα, εφιστώ την προσοχή σας. Δεν θα το αναλύσω, δεν έχω χρόνο, εφιστώ την προσοχή σας. Δημοσιεύθηκε εκεί κάπου στα μέσα Δεκεμβρίου ένα άρθρο ενός συναδέλφου πανεπιστημιακού ο οποίος τώρα είναι συνταξιούχος.

Είναι ομότιμος, του Βασίλη Καραποστόλη. «Η ελληνική οικογένεια υπό παραίτηση» στα ΝΕΑ. Σας προτείνω να το διαβάσετε. Μπορώ να έχω κάποιες παρατηρήσεις επί του άρθρου, δεν βαθαίνει σε κάποια σημεία, όμως αν ισχύουν αυτά που λέει ο Βασίλης Καραποστόλης στο άρθρο του «Η ελληνική οικογένεια υπό παραίτηση», αν όλα αυτά ισχύουν, ισχύουν για την οικογένεια, στην ουσία ισχύουν για την κοινωνία μας, είναι ένας καθρέφτης της κοινωνίας μας, τότε αυτά ισχύουν και για τους εκπαιδευτικούς. Αυτή την εικόνα αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί μέσα στις τάξεις. Είναι η ιδιομορφία του έργου τους αυτό. Και αυτό δεν συμβαίνει μόνο στην Ελλάδα. Οπουδήποτε η κατάσταση των οικογενειών ως κατάσταση της κοινωνίας γίνεται πραγματικότητα μέσα στις τάξεις. Βεβαίως καμία PISA αυτό δεν το θέλει να το παρακολουθήσει. Κανένα σύστημα αξιολόγησης δεν θέλει αυτό σοβαρά να το δει και να το παρακολουθήσει.

Τώρα, όλα αυτά, αυτοί είναι ενδογενείς, είναι ειδοποιοί παράγοντες άγχους, έτσι; Αγχогόνοι παράγοντες του εκπαιδευτικού. Πάμε όμως σε κάποιους παράγοντες που αφορούν πλέον, κρίσιμους παράγοντες, το ευρύτερο οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο εντός του οποίου υλοποιείται το έργο των εκπαιδευτικών. Έγιναν αναφορές σε αυτούς, θα τους επισημάνω αδρομερώς, θα κάνω σύντομα σχόλια για να πάω παρακάτω.

Είναι ο μεγάλος φόρτος εργασίας. Είναι αγχογόνος παράγων; Ναι, είναι αγχογόνος παράγων. Αυτό νομίζω είναι αυτονόητο. Ο μεγάλος φόρτος εργασίας σε συνάρτηση με μεγάλες απαιτήσεις που εγείρονται ενώπιον των εκπαιδευτικών από το κράτος, από Διεθνείς Οργανισμούς κλπ. και επίσης σε συνάρτηση με την ανταγωνιστική λογοδοσία και την αποσταθεροποίηση των συνθηκών και προοπτικών εργασίας των εκπαιδευτικών.

Είναι φαινόμενο, το βλέπουμε σήμερα παγκοσμίως. Την αποσταθεροποίηση των συνθηκών εργασίας αλλά και των προοπτικών εργασίας των εκπαιδευτικών. Δεν θα το σχολιάσω παραπέρα, θα σας αναφέρω όμως εδώ ένα παράδειγμα, απτό παράδειγμα, πρόσφατο, για το πού πάν' τα πράγματα. Δεν ξέρω αν είχατε διαβάσει το άρθρο του Αντρέα Σλέιχερ, είναι ο υπεύθυνος του προγράμματος Διεθνούς Αξιολόγηση Μαθητών του PISA. Άρθρο μετά τη δημοσιοποίηση των αποτελεσμάτων του PISA και των επιδόσεων των μαθητριών και μαθητών της Ελλάδας, ο Αντρέας

Σλείχερ, λοιπόν, γράφει ένα άρθρο στο capital.gr, ηλεκτρονικό, με τίτλο: «Σχεδιάζοντας την εκπαιδευτική απάντηση της Ελλάδας στις πραγματικότητες του 20^{ου} αιώνα», κοιτάζτε τι κάνει. Είναι εκπληκτικό αυτό που κάνει. Έχει ως προκείμενη ενός συλλογισμού το ότι οι μαθήτριες και οι μαθητές της Ελλάδας έπεσαν, έτσι (;), στους δείκτες του PISA.

Και το συμπέρασμα ποιο είναι; Οι διευθυντές να προσλαμβάνουν τους εκπαιδευτικούς, η Ελλάδα υστερεί εδώ πέρα, το είπε; Το είπε. Μικρό το άρθρο. Οι ενδιάμεσοι κρίκοι του συλλογισμού απουσιάζουν. Τι λέει; Πέσαν οι δείκτες και οι επιδόσεις των μαθητών σας, το συμπέρασμα ποιο είναι; Οι διευθυντές να προσλαμβάνουν τους εκπαιδευτικούς. Είναι αυτό από ένα σοβαρότατο, ισχυρότατο θεσμό, δεν ξέρω αν είναι σοβαρός ή είναι ισχυρός σε κάθε περίπτωση, που παράγει εκπαιδευτική πολιτική, να εισηγείται τι στην ουσία; Το να είσαι διαρκώς αναπληρωτής και αναπληρώτρια. Να ψάχνεις διαρκώς σχολείο να σε προσλάβει. Να προσλαμβάνει ο διευθυντής τη δασκάλα και τον δάσκαλο. Αν δεν είναι αυτό αποσταθεροποίηση των συνθηκών εργασίας...

Τώρα, εδώ ένα ακόμα συμπέρασμα για να πάω παρακάτω, ή ο Αντρέας Σλείχερ εκφωνεί το εκπαιδευτικό πρόγραμμα της Νέας Δημοκρατίας ή η Νέα Δημοκρατία διαβάζει τα σκονάκια του ΟΟΣΑ. Κρίνετε εσείς περί τίνος πρόκειται.

Έχουμε, λοιπόν, εκπαιδευτική πολιτική εδώ πέρα που λέει τι; Ποιο είναι το επόμενο βήμα που οραματίζονται; Είναι όμως δήλωση και του Πρωθυπουργού αυτό, ότι πρέπει να πάμε σε αυτόνομα σχολεία και σε προσλήψεις ως στόχων από τα σχολεία. Αποσταθεροποίηση των συνθηκών εργασίας. Παράγει αυτό άγχος; Υπάρχει περίπτωση να μην παράγει άγχος; Σε μεγάλη κλίμακα. Αναπόδραστα, ναι.

Τώρα, πάμε και σε ένα, επίσης, σύντομο σχόλιο, θα κάνω για το ζήτημα της αξιολόγησης / λογοδοσίας. Έγινε συζήτηση εχθές, τα είπε πολύ καλά ο Θανάσης ο Καραφύλλης, ο συνάδελφος, δεν θα πω περισσότερα, αλλά όταν μιλάμε για αξιολόγηση, η αξιολόγηση πάει μαζί και με μία ανάθεση ευθυνών στους εκπαιδευτικούς. Αν δούμε τα πεδία της αξιολόγησης, ας παρακολουθήσουμε αυτό το έκτρωμα, το είπε και ο Πρόεδρος της ΔΟΕ, ο άλλος Θανάσης, ο Θανάσης ο Κικινής, αυτό το έκτρωμα, με τόσες παραμέτρους. Αυτά όμως είναι συνάμα και απαιτήσεις από τους

εκπαιδευτικούς. Είναι και φόρτο, είναι και ανάθεση στους εκπαιδευτικούς συγκεκριμένων ευθυνών. Εδώ, δηλαδή, άμα διαβάσουμε όλα αυτά τα σημεία αξιολόγησης, έχουμε ένα τρομερό καθηκοντολόγιο. Και τι ακόμα έχουμε; Θα ήθελα να το προσέχουμε και αυτό όταν μιλάμε για την αξιολόγηση.

Έχουμε χρέος ως εκπαιδευτικός της ευθύνης για όλα αυτά τα πράγματα και συνάμα απόσπαση της προσοχής από τις ευθύνες των κυβερνήσεων και των Διεθνών Οργανισμών, πολύ καλά τα είπε ο συνάδελφος ο Κληρίδης, πράγματι, που βρίσκονται πίσω από τις κυβερνήσεις, οι οποίες ουσιαστικά καθορίζουν την κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική. Με ένα μαγικό ραβδί, στο πρόσωπο της κοινωνίας, αποστρέφεται η προσοχή από πανίσχυρους παράγοντες που διαμορφώνουν την κοινωνική και εκπαιδευτική πολιτική υπηρετώντας συγκεκριμένα συμφέροντα και στοχεύσεις και χρέωση της ευθύνης στις δασκάλες και τους δασκάλους.

Η αξιολόγηση παράγει στατιστικά στοιχεία, τα στατιστικά στοιχεία προσφέρονται για πολιτική χειραγώγηση, είναι μια εικόνα, λένε κάτι, δηλαδή αν ξέρουμε τα στατιστικά στοιχεία μπορεί να βοηθήσουν όταν ερμηνεύονται, απλώς τα στατιστικά στοιχεία μπορούν να αξιοποιηθούν για χειραγώγηση της κοινωνίας. Και μπορούν να χρησιμοποιηθούν για χρέωση στους εκπαιδευτικούς ευθυνών που υπερβαίνουν κατά πολύ τις δυνατότητές τους. Δεν είμαι υπέρ του να μην απαιτούμε από τους εαυτούς μας, να μην αναλαμβάνουμε την ευθύνη. Είμαι υπέρ των ευθυνών των εκπαιδευτικών. Το ποιος θα αναθέσει τις ευθύνες είναι ένα θέμα που θα το σχολιάσω στο τέλος, αλλά εδώ πρόκειται για μετάθεση ευθυνών από δυνάμεις που έχουν σαφές και κοινωνικό, ταξικό χαρακτήρα και σαφές πολιτικό και ιδεολογικό στίγμα σ' αυτά που κάνουν. Χρεώνουν στους εργαζόμενους τις ευθύνες τις δικές τους.

Και βεβαίως η αξιολόγηση παράγει γραφειοκρατία. Θα ήθελα αυτό να το σχολιάσω λίγο. Παράγει γραφειοκρατία. Βάζει τους εκπαιδευτικούς να δηλώνουν, να καταγράφουν, να μετρούν, επίσης είναι ανταγωνιστική. Θα ήθελα πραγματικά να δω σε ποιες χώρες, ποιες χώρες έχουν απομείνει που δεν είναι ανταγωνιστική η αξιολόγηση. Είναι ανταγωνιστική. Παράγει γραφειοκρατία, φορτώνει στις δασκάλες και τους δασκάλους μέσα στα σχολεία με έναν ιδιαίτερο έργο δραστηριότητα, άσχετο όμως με το διδακτικό έργο, όπου πρέπει να πασχίσεις να δείξεις, να επιδείξεις κάτι, και συνάμα ως ανταγωνιστική έχει συνέπειες. Παίρνεις βαθμό. Μπορεί αυτό να παράγει

άγχος; Εγγενώς παράγει άγχος. Ένα στατιστικό στοιχείο εδώ πέρα επιτρέψτε μου. Θα μπορούσα να πω και άλλα.

Έρευνα του OBSERVER της 25^{ης} Μαρτίου, συμβολική ημέρα, του 2023, της χρονιάς που πέρασε. Ο OBSERVER είναι θυγατρικό έντυπο, βέβαια όλα τα άρθρα είναι και ηλεκτρονικά του GUANDIAN. Λοιπόν, έρευνα που αφορούσε το ενδιαφέρον εδώ γιατί αφορά τους διευθυντές.

Λοιπόν, έρευνα του OBSERVER, που δημοσιεύθηκε στις 25 Μαρτίου του '23, μπορείτε να τη βρείτε στο διαδίκτυο, διαπιστώνει ότι η πίεση των σχολικών επιθεωρήσεων, το περιβόητο offset οδήγησε τους διευθυντές να υποστούν καρδιακές προσβολές, εγκεφαλικά και νευρικά επεισόδια. Μην νομίσει κανείς ότι θα μείνει απέξω απ' αυτή την κατάσταση.

Όπως αναφέρει στην έρευνα τη μία γραμμή τηλεφωνική βοήθειας για διευθυντές, οι άνθρωποι, δηλαδή, που χειρίζονται αυτή τη γραμμή, η συντριπτική πλειονότητα των κλήσεων κρίσης που κάνουν εκεί για να πάρουν βοήθεια αφορούσε το offset, αυτή τη συγκεκριμένη διαδικασία που ξέρουμε είναι ίσως παραδειγματικά αγχογόνος περίπτωση το offset, έτσι;

Λοιπόν, για να τελειώσω λίγο με το θέμα της αξιολόγησης ως παράγοντα που παράγει άγχος, να πω ότι συνδέεται σαφέστατα με τον ατομικισμό, υπονομεύει τη συναδελφικότητα και τη συνεργασία των εκπαιδευτικών με τον ανταγωνισμό αλλά υπονομεύει και τις παιδαγωγικές σχέσεις και αν θέλετε και την απόλαυση των δασκάλων από την ίδια την παιδαγωγική ισχύς, από την αλληλεπίδραση με τα παιδιά, που όπως το λένε πάρα πολλές έρευνες είναι το βασικό στοιχείο που νοηματοδεί το έργο των εκπαιδευτικών, ακόμα και την επιλογή επαγγέλματος, το να απολαύσω τη σχέση μου με τα παιδιά.

Τι κάνει η αξιολόγηση; Στρέφει την προσοχή σε βραχυπρόθεσμους στόχους και την αποστρέφει από μεγάλα παιδαγωγικά εγχειρήματα που δεν μπορούν εύκολα να επιδείξουν αποτελέσματα, σε βραχυπρόθεσμους στόχους, σε ασφαλείς στόχους, σε ασφαλείς ενέργειες στα όρια του κοινού νου, του μέσου όρου, δηλαδή μην τολμάς να κάνεις κάτι άλλο που δεν ξέρεις τι αποτέλεσμα θα επιφέρει και βεβαίως σε πάρα πολλές περιπτώσεις επειδή η αξιολόγηση συνδέεται και με την αξιολόγηση των σχολείων και με μια εξετασιοκεντρική οργάνωση όλης της σχολικής ζωής

στερεί από τις δασκάλες και τους δασκάλους τη δυνατότητα να διδάξουν και να επενεργήσουν παιδαγωγικά.

Το συζητούσαμε σήμερα το πρωί με κάποιες συναδέλφισσες και κάποιους συναδέλφους για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα, αυτό σε ένα βαθμό αφορά και την πρωτοβάθμια, το πιο σημαντικό να κάνω όλα αυτά που απαιτούν, που προϋποθέτουν αυτονομία ώστε να διδάξω πραγματικά τα παιδιά. Αντί αυτού πασχίζεις να επιτύχεις αποτελέσματα στις εξετάσεις του σχολείου αλλά και στις εξετάσεις του εαυτού σου και της σχολικής μονάδας κτλ. για να τα πας καλά.

Μία δήλωση εδώ και θα σταματήσω για την αξιολόγηση, πραγματικά θα πάω παραπέρα, έχει σημασία, δεν θα τη συζητήσω όμως, συζητήθηκε εχθές, μία δήλωση, ξέρετε, ενός αμερικανικού κοινωνιολόγου της εκπαίδευσης που το χρησιμοποιούμε συχνά στο Τμήμα μας, στο Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου, του Michael Apple, τον είχαμε και ομιλητή όταν γιορτάσαμε τα 30 χρόνια του Τμήματος, από ένα έργο του, λέει το εξής: η αξιολόγηση και ο εξετασιοκεντρικός προσανατολισμός του σχολείου οδηγεί - έχει ως αποτέλεσμα: την εντατικοποίηση, η οποία λέει κάνει τους δασκάλους, τους εκπαιδευτικούς να απλουστεύουν τα πράγματα. Στην πορεία η ποιότητα θυσιάζεται χάριν της ποσότητας, συχνά ο βασικός στόχος είναι να καταφέρουμε να βγάλουμε τη μέρα. Γι' αυτό ειπώθηκε νομίζω και σε κάποιες άλλες ανακοινώσεις που έγιναν, δεν θα το πω παραπέρα, καταλαβαίνετε όμως ποιο είναι το κόστος. Χάνουμε την ικανοποίηση από τον πυρήνα της δουλειάς μας, που είναι να διδάσκουμε στις μαθήτριες και στους μαθητές μας και να αλληλεπιδρούμε, να σχετιζόμαστε και να αλληλεπιδρούμε παιδαγωγικά μ' αυτές και μ' αυτούς.

Τώρα, άλλος αγχογόνος παράγων, ειπώθηκαν πράγματα γι' αυτόν, απλά θα τον επισημάνω, είναι η εξασθένιση των συναδελφικών σχέσεων. Τα είπε, τα αποκαλύπτει και η έρευνα, έγιναν αντίστοιχες επισημάνσεις, γιατί είναι..., ιδιαίτερα απέναντι σε ποιους; Είναι εξόχως καταστροφικός αυτός ο παράγων. Οι ασθενείς συναδελφικές σχέσεις. Απέναντι στους νέους συναδέλφους και συναδέλφισσες. Έτσι; Ναι. Γιατί όταν έρχεσαι στο σχολείο αυτά που συμπληρώνουν σαφώς την όποια ανεπάρκεια των σπουδών που έχεις κάνει και πάντα θα είναι ανεπαρκείς οι σπουδές, ποτέ

δεν μπορείς να εκπαιδευτείς για τα πάντα, είναι η εμπειρία της συναδέλφισσας και του συναδέλφου. Όχι του μέντορα, αλλά του συνόλου της σχολικής κοινότητας των εκπαιδευτικών.

Και δεν είναι μόνο η εμπειρία με την έννοια των συμβουλών που θα σου δώσει κάποιος, είναι το κλίμα των σχέσεων. Είναι η ίδια η συναισθηματική κατάσταση των σχέσεων. Είναι η διάθεση υποστήριξης αλλά και συναδελφικής αλληλεπίδρασης, κάτι που είναι πολύ διαφορετικό από την τυπική εκτέλεση καθηκόντων ενός μέντορα που τα εκτελεί ακριβώς με επαγγελματική τυπικότητα. Είναι το κλίμα της σχολικής ζωής.

Και γιατί εδώ πέρα το θέμα των συναδελφικών σχέσεων είναι πάρα πολύ σημαντικό; Γιατί όταν συρρικνώνονται αυτές αναπόφευκτα συρρικνώνονται οι δυνατότητες αλληλοβοήθειας συνεργασίας σε όλη τη σταδιοδρομία των εκπαιδευτικών, ενισχύεται η μοναξιά, ενισχύεται η αποξένωση και κάτι που νομίζω το άκουσα και στην έρευνα, στην παρουσίαση της έρευνας, δυσκολεύονται οι εκπαιδευτικοί σ' αυτές τις συνθήκες να αναπτύξουν αίσθημα ένταξης. Οργανικής ένταξης. Αυτό το αίσθημα του ανήκειν στο σχολείο, στην ομάδα των εκπαιδευτικών, στη σχολική κοινότητα.

Τώρα, αυτές είναι οι επισημάνσεις μου αναφορικά και τα σχόλια που ήθελα να κάνω αναφορικά με το κεφάλαιο της εξουθένωσης και του άγχους, έχουν ειπωθεί πολλά πράγματα, δεν θα πάω παραπέρα, θα πω δυο πράγματα μόνο για το ζήτημα της ικανοποίησης, τονίζοντας τη σημασία του και μετά θα περάσω στη συζήτηση του θέματος της δημιουργικότητας.

Τώρα, σε συνάρτηση με την εξουθένωση, γιατί εμείς ως δασκάλες και δάσκαλοι, οποιασδήποτε βαθμίδας, πρέπει να θέτουμε το ζήτημα της ικανοποίησης. Δεν είναι λίγο αιρετικό, δεν είναι..., δεν έχει έτσι ίσως μια διάσταση αλαζονείας και αυταρέσκειας. Ξέρετε, στο σύγχρονο κόσμο διαχείρισης της μισθωτής εργασίας δεν επιτρέπεται στους εργαζόμενους να θέτουν το ζήτημα της ικανοποίησης.

Με όρους μισθωτής εργασίας εντός του καπιταλιστικού κόσμου δεν επιτρέπεται στους εργαζόμενους να θέτουν το ζήτημα της ικανοποίησης. Δεν είσαι εκεί για να ικανοποιήσεις τον εαυτό σου. Και όμως είναι πολύ σημαντική η ικανοποίηση των εργαζομένων και των εκπαιδευτικών για να γίνει

πραγματικά καλά η δουλειά και να υπηρετήσει τους ανθρώπους. Όταν λέμε ικανοποίηση, λοιπόν, και όταν δεν υπάρχει ικανοποίηση τι χάνεται; Όταν δεν έχουμε ικανοποίηση. Σαφώς δεν υπάρχουνε στόχοι. Μακροπρόθεσμοι στόχοι. Έχουμε μειωμένους εργασιακούς στόχους. Έχουμε συναισθηματική αποστασιοποίηση των εκπαιδευτικών από το έργο τους. Δεν μπορείς να έχεις συναισθηματική επαφή με το έργο σου αν δεν αισθάνεσαι ικανοποίηση. Έτσι; Η ικανοποίηση, δηλαδή, πρωτίστως αφορά τα κίνητρα υλοποίησης του εκπαιδευτικού έργου και το κατά πόσον είναι αυθεντικά αλλά και αφορά την αφοσίωση των δασκάλων στο επάγγελμά τους. Μπορείς να έχεις αφοσίωση χωρίς ικανοποίηση; Δεν μπορείς.

Αυτό πρέπει να το τονίζουμε. Αν θέλουμε να μην προσποιούμαστε αλλά να βοηθήσουμε στο να οικοδομηθεί μια ισχυρή συναισθηματική σχέση των εκπαιδευτικών με αυτό που κάνουν, αλλά και μια σχέση διαρκείας, μια αφοσίωση στο επάγγελμά τους και οπωσδήποτε στις μαθήτριες και στους μαθητές. Πρέπει να διασφαλίσουμε την ικανοποίηση. Έτσι;

Τώρα σε τι συνίσταται όμως η ικανοποίηση; Για ποια ικανοποίηση μιλάμε; Εδώ θα αξιοποιήσω στοιχεία που προκύπτουν από τη διεθνή βιβλιογραφία και έχουμε αρκετές έρευνες και για την εξουθένωση και για την ικανοποίηση. Όχι μόνο από τον αγγλοσαξονικό κόσμο: ΗΠΑ, Ηνωμένο Βασίλειο, Αυστραλία, έχουμε έρευνες από τη Σουηδία, από τη Γερμανία, αρκετές από την Τουρκία πλέον, κάποιες έρευνες έχουμε από τη Λατινική Αμερική, Χιλή, Βραζιλία, Μεξικό, έχουμε έρευνες και από την Κίνα για την εξουθένωση των εκπαιδευτικών. Δηλαδή έχουμε έρευνες λίγο-πολύ παγκόσμιας εμβέλειας.

Σε τι συνίσταται τώρα η ικανοποίηση; Τι δηλώνουν οι εκπαιδευτικοί; Πρώτα απ' όλα συνίσταται στη διανοητική πρόκληση της διδασκαλίας, στη γονιμότητα της διδασκαλίας, στη δυνατότητα που έχω μέσα απ' τη διδασκαλία να αναπτύσσομαι νοητικά. Είναι μια ισχυρή διανοητική πρόκληση. Να δοκιμάζω νέες ιδέες. Να πραγματώνω δημιουργικές μου ικανότητες. Να αναπτύσσομαι επαγγελματικά με την πιο ουσιαστική σημασία της λέξης. Να βλέπω, δηλαδή, σ' αυτό που κάνω ότι αναπτύσσομαι εγώ ως δασκάλα και δάσκαλος.

Έχει όμως και μια άλλη διάσταση στην οποία αναφέρονται οι εκπαιδευτικοί. Κάμποσες χώρες. Είναι η ηθική διάσταση και εδώ νομίζω σε αυτό αναφέρθηκε και ο Μιχαλίνος Ζεμπύλας, νομίζω έθιξε ένα ζήτημα σε ό,τι αφορά αυτό. Έχει να κάνει με την ικανοποίηση της ανάγκης μου να υποστηρίξω τις μαθήτριες και τους μαθητές μου. Να έχω καλές προσωπικές σχέσεις με αυτούς. Να βιώνω ένα θετικό εργασιακό κλίμα. Να έχω καλές σχέσεις με τις συναδέλφισσες και τους συναδέλφους μου. Να συμμετέχω στη λήψη αποφάσεων. Μπορεί η δασκάλα και δάσκαλος να νιώσει ικανοποίηση. Δασκάλα και δάσκαλος οποιασδήποτε βαθμίδας απ' αυτό που κάνει, όταν δεν συμμετέχει στη λήψη αποφάσεων; Όταν απλά ακούει, προσλαμβάνει εντολές άνωθεν; Και δεν μπορεί να συμμετέχει στη διαχείριση του θεσμού τον οποίο υπηρετεί; Και ξέρετε το χαρακτηριστικό είναι ότι η αμοιβή, μεταξύ μας, έχει σημασία. Αλίμονο, δεν είμαστε άυλες υπάρξεις. Παρόλα αυτά δεν τίθεται υψηλά στις προτεραιότητες των εκπαιδευτικών όσον αφορά την ικανοποίησή τους. Δεν είναι αυτό που προκρίνουν οι εκπαιδευτικοί, αλλά είναι όλα τα άλλα.

Τώρα, περνώντας και θα ήθελα να ολοκληρώσω την ομιλία μου με αυτό, στο ζήτημα της δημιουργικότητας, ξέρετε έχουμε ακούσει πολλά για τη δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών, για την ανάγκη να είμαστε δημιουργικές και δημιουργικοί, θα κάνω ορισμένες επισημάνσεις για την έννοιας της δημιουργικότητας με στόχο να προσδιορίσω τις χειραφετικές διαστάσεις που μπορεί να έχει το έργο μας.

Καταρχάς, η ικανοποίηση των εκπαιδευτικών από το έργο τους είναι αλληλένδετη με τη δημιουργικότητά τους. Θα το θέσω προκλητικά. Χωρίς δημιουργικότητα δεν υπάρχει ικανοποίηση, χωρίς ικανοποίηση δεν υπάρχει δημιουργικότητα. Αν θέλουν οι δασκάλες και οι δάσκαλοι να κάνουν θαύματα στα σχολεία, τότε είναι υποχρεωμένοι αυτοί που διαχειρίζονται ουσιαστικά τον εκπαιδευτικό θεσμό να συζητήσουν για την ικανοποίηση των εκπαιδευτικών.

Γιατί τώρα αυτό; Γιατί η δημιουργικότητα αφορά, αν δεν μιλάμε για προσποίηση, αν δεν μιλάμε για προσποίηση, αν μιλάμε για αυθεντική δημιουργικότητα, αφορά την αυτόβουλη, τη συνειδητή και αυτόβουλη ενεργοποίηση συνόλου ικανοτήτων που έχουν οι εκπαιδευτικοί και οι ικανότητες αυτές είναι ταυτισμένες με την προσωπικότητά τους, την αυτόβουλη ενεργοποίηση ικανοτήτων όπως: η ενσυναίσθηση, η κριτική ικανότητα και αυτοκριτική, η διαίσθηση, η φαντασία. Αυτά δεν μπορεί να τα

διατάξει κανείς για να ενεργοποιηθούν. Αυτά κατατίθενται, εξασκούνται και αναπτύσσονται μόνο αυτόβουλα και συνειδητά.

Άρα λοιπόν το κεφάλαιο δημιουργικότητα προϋποθέτει ισχυρά εσωτερικά κίνητρα. Όταν λέω εσωτερικά δεν εννοώ ότι είναι ότι κάτι απροσδιόριστο για το οποίο δεν μπορούμε να μιλήσουμε. Μπορούμε να το προσδιορίσουμε αλλά είναι εσωτερικά κίνητρα. Και οπωσδήποτε είναι ασύμβατη η δημιουργικότητα με κάθε καθεστώς εξαναγκασμού, εκβιασμού, αποσταθεροποίησης των συνθηκών εργασίας των εκπαιδευτικών. Απ' αυτή την άποψη, ναι, η δημιουργικότητα είναι αλληλένδετη με την ικανοποίηση.

Τώρα, όταν μιλάμε για δημιουργικότητα τι εννοούμε; Πολύ συχνά γίνεται αναφορά στην καινοτομία. Είναι μια λέξη ίσως παρεξηγημένη, μπορούμε να την ερμηνεύσουμε με κάποιο τρόπο, σαφώς η δημιουργικότητα συνδέεται με την καινοτομία, με τη δυνατότητα της δασκάλας και του δασκάλου να αναπτύσσει το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής δραστηριότητας, να εξερευνά νέες δυνατότητες και νέες μορφές υλοποίησης του εκπαιδευτικού έργου, να προβαίνει σε ευέλικτη τροποποίηση των μεθόδων διδασκαλίας αλλά και των μορφών παιδαγωγικής αλληλεπίδρασης.

Τώρα, θα θέσω τρεις προϋποθέσεις δημιουργικότητας των εκπαιδευτικών. Μπορεί να είναι και άλλες. Είναι πολύ περισσότερες. Τρεις θεμελιώδεις. Θεωρώ ότι η επιδίωξη της καινοτομίας και γενικότερα της δημιουργικής υλοποίησης του έργου των εκπαιδευτικών πρωτίστως συνδέεται με τη νοηματοδότηση του εκπαιδευτικού έργου, με το τι νόημα, βοηθούμε τους εκπαιδευτικούς να βλέπουν σ' αυτό που κάνουν, γιατί, όπως είπα, η δημιουργικότητα είναι αυτόβουλη. Δεν μπορεί να προκύψει από έξωθεν εκβιασμό.

Άρα αν έχει, αν συνδέεται με εσωτερικά κίνητρα, το ζητούμενο είναι, ποια η νοηματοδότηση της προσπάθειας της δασκάλας και του δασκάλου να είναι δημιουργική και καινοτόμος;

Με βάση, λοιπόν, αυτό το σκεπτικό 3 παράγοντες δημιουργικότητας: πρώτος: ένας σκοπός αναγνωρισμένης αξίας. Ως κοινός τόπος των σχολείων και της κοινωνίας. Ένας σκοπός αναγνωρισμένης αξίας. Δεύτερον: συνθήκες που επιτρέπουν στην προσωπικότητα της δασκάλας και του δασκάλου να πραγματώνεται. Όχι μόνο να πραγματώνει τη μνήμη της, όχι

μόνο να πραγματώνει αν θέλετε κάποιες παρατηρησιακές ικανότητες, να πραγματώνει την προσωπικότητά της. Τρίτος παράγων δημιουργικότητας και καινοτομίας: ενθαρρυντικό υποστηρικτικό περιβάλλον που περιορίζει το κόστος διακινδύνευσης. Το ρίσκο. Ένα περιβάλλον που ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα και την καινοτομία.

Τώρα, λίγο δυο λόγια για τον σκοπό, γιατί πρέπει για να είναι δημιουργική μια δασκάλα και ένας δάσκαλος, δεν μπορεί να το κάνει αν δεν το κάνει συνειδητά. Πρέπει να εμφορείται από ένα σκοπό. Γιατί τώρα είναι αναγκαίο αυτό; Γιατί πρώτον ο σκοπός είναι αυτός που δικαιώνει τον κόπο. Η δημιουργικότητα απαιτεί, επίσης, αυτόβουλη ανάληψη της ευθύνης και του κόπου. Απαιτεί παραπάνω κόπο από το να κάνεις στερεότυπα το ίδιο πράγμα.

Αν κάνεις στερεότυπα αυτό που κάνεις κάθε τόσο, χωρίς να κοιτάς ποιους έχεις απέναντί σου, τότε δεν χρειάζεται παραπάνω κόπος. Η δύναμη της συνήθειας σου λύνει το πρόβλημα. Χρειάζεσαι όμως ένα σκοπό που να δικαιώνει τον παραπάνω κόπο. Ο σκοπός, λοιπόν, είναι ένας σκοπός που να αξίζει, έτσι (:), είναι αυτός που νοηματοδοτεί τον κόπο και κινητοποιεί, επιστρατεύει τις δυνάμεις της δασκάλας και του δασκάλου.

Επίσης, βεβαίως και εδώ πέρα θα πω το εξής: ότι πλέον σημαντικός σκοπός για τους εκπαιδευτικούς, νομίζω για μας εδώ είναι κοινός τόπος, κοινό ιδανικό και τόπος για τους δασκάλους και τις δασκάλες, είναι η δυνατότητα προσφοράς στους μαθητές, η δυνατότητα πολύπλευρης συμβολής στην ανάπτυξη κάθε παιδιού, όχι στην εκγύμναση του παιδιού για να πιάσει κάποιους βαθμούς στις εξετάσεις, αλλά η πολύπλευρη συμβολή στη διαμόρφωση ενός ανθρώπου. Η συμβολή στην περαιτέρω πορεία ενός ανθρώπου σε όλη του τη ζωή. Αυτός είναι ο ανθεκτικός και ο πλέον ισχυρός σκοπός.

Και βεβαίως σε μία αν θέλετε πλέον ανεπτυγμένη εκδοχή αυτού του σκοπού, η συμβολή δια μέσου της ανάπτυξης της προσωπικότητας των παιδιών, σε μια καλύτερη κοινωνία. Αυτά μας τα λέει η Παιδαγωγική Θεωρία από την κλασική αρχαιότητα. Σε μια καλύτερη κοινωνία, σε ένα καλύτερο μέλλον. Μέσω των παιδιών πραγματικά να βάλω και εγώ το λιθαράκι μου σε μια καλύτερη ανθρωπότητα. Αυτό το εξόχως ανθρωπιστικό περιεχόμενο του εκπαιδευτικού έργου. Και βεβαίως αν υπάρχει ο σκοπός σαφώς πρέπει να

υπάρχουν και συνθήκες ευνοϊκές για την πραγμάτωση της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών, ώστε τα συναισθήματα, η κριτική ικανότητα, να μπορούν, να μπορείς να κάνεις καινοτομία αν δεν κρίνεις πρώτα απ' όλα τις συνθήκες του έργου σου.

Μπορεί ένας εκπαιδευτικός που του αρνούμαστε την κριτική ικανότητα να καινοτομήσει; Τι σημαίνει αυθεντική καινοτομία; Πρώτα απ' όλα να κρίνεις αυτό που κάνεις, αυτό που υπάρχει, αυτό που κάνουμε μέχρι τώρα στα σχολεία. Ακόμα και αυτό που σου λέει η πολιτεία. Συνθήκες, λοιπόν, πραγμάτωσης της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών και των συναισθημάτων, της ενσυναίσθησης, της κριτικής ικανότητας, κριτικής αναλυτικής ικανότητας, της φαντασίας.

Δεν θα πάω παραπέρα σ' αυτό, θα πάω σε έναν τρίτο παράγοντα που είναι απαραίτητος για την καινοτομία. Κοιτάξτε, κάθε καινοτόμος δραστηριότητα οπουδήποτε, στο χώρο της επιστήμης, στο χώρο της τέχνης, στο χώρο της εκπαίδευσης, έχει, ενέχει την έκθεση σε μια κατάσταση αβεβαιότητας. Η καινοτομία αφορά το καινούργιο. Έτσι; Για να είμαστε δημιουργικές και δημιουργικοί αυτό σημαίνει να αναλαμβάνουμε και ένα ρίσκο και κάποια αβεβαιότητα. Μιλώ για λελογισμένο ρίσκο, σαφέστατα. Έτσι;

Αυτό προϋποθέτει υποστηρικτικό περιβάλλον. Αυτό προϋποθέτει συνεργασία με συναδέλφισσες και συναδέλφους, την ικανότητα και δυνατότητα να μοιράζεσαι σημαντικές ιδέες, να δίνεις υποστήριξη αλλά και να λαμβάνεις υποστήριξη και να γίνεται επιμερισμός του ρίσκου. Και κατά συνέπεια να γίνεται και ορθολογική αποτίμησή του.

Η καινοτομία δεν μπορεί και η δημιουργικότητα να είναι απλά κάτι σαν μια ατομική περιουσία μεμονωμένων εκπαιδευτικών. Δεν θα πάει μακριά αυτό. Απαιτεί υποστηρικτικό περιβάλλον το οποίο και προστατεύει την ανάληψη της καινοτόμου δραστηριότητας και συμμετέχει σε αυτήν με ανταλλαγή απόψεων και ιδεών, αλλά και με αξιολόγηση του ρίσκου. Έτσι;

Άρα απαιτείται για τη δημιουργικότητα και την καινοτομία που έχουμε ακούσει πάρα πολλά, απαιτείται μια συλλογική κουλτούρα στα σχολεία, προσανατολισμένη στην ανανέωση του εκπαιδευτικού έργου, στη δυναμική και δημιουργική βελτίωσή του, και απαιτείται βεβαίως ένας σχολικός

θεσμός που λειτουργεί προστατευτικά. Τώρα, αν έτσι έχουν όλα αυτά τα πράγματα, θα ήθελα να τελειώσω με ορισμένα συμπεράσματα. Αν έτσι έχουν όλα αυτά, μπορώ να τα αναλύσω περισσότερο αλλά δεν υπάρχει χρόνος και καταλαβαίνω ότι έχουμε όλες / όλοι κουραστεί, μπορούμε, λοιπόν, να καταλήξουμε σε ορισμένα συμπεράσματα.

Όταν το σχολικό περιβάλλον και ο εκπαιδευτικός θεσμός συνολικά διακρίνεται από ισχυρότατο διοικητικό έλεγχο, άρα τελειώσαμε με την αυτονομία, μεγάλο φόρτο υποχρεώσεων, εν πολλοίς γραφειοκρατικών υποχρεώσεων ρουτίνας, όταν διακρίνεται από αγχωτικές πρακτικές λογοδοσίας, από περιορισμένη έως ανύπαρκτη συμμετοχή των εκπαιδευτικών στη λήψη αποφάσεων, όταν διακρίνεται από ανταγωνιστικές και αποξενωτικές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών, ξέρετε πολύ καλά τι κατάσταση επήλθε στα σχολεία μας ως συνέπεια αυτής της άθλιας πραγματικότητας, των αναπληρωτών και αναπληρωτριών για χρόνια. Είχαμε εκπαιδευτικούς που πηγαينوέρχονται από τα σχολεία σαν ταχυδρόμοι. Ρίχνουν τα γράμματά τους σε μια τάξη και φεύγουν μετά για άλλο προορισμό. Για ποιες εκπαιδευτικές σχέσεις μπορούμε να μιλάμε σ' αυτές τις συνθήκες;

Όταν λοιπόν ισχύουν όλα αυτά και τονίζω οι αποξενωτικές σχέσεις μέσα στα σχολεία, τότε όλα αυτά ουδόλως ευνοούν την καινοτομία και τη δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών, αλλά αν η δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών είναι αναγκαία για την καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητριών και μαθητών, πώς αλλιώς θα προκύψει η δημιουργικότητα των μαθητριών και μαθητών; Μέσα από μια δασκάλα και έναν δάσκαλο που λειτουργεί μέσα στο μάθημα δημιουργικά. Με ό,τι μπορούμε να βάλουμε εδώ πέρα μέσα. Δεν γίνεται με down lot, με κάποια μορφή copy paste. Δεν μπορείς να το μεταδώσεις αυτό με άλλο τρόπο. Πρέπει μέσα από την όσμωση μαθητριών και μαθητών, με εκπαιδευτικούς που λειτουργούν δημιουργικά μέσα στην τάξη.

Αν λοιπόν ισχύουν όλοι αυτοί οι παράγοντες, δεν μπορούμε να μιλάμε ούτε για δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών αλλά ούτε για καλλιέργεια της δημιουργικότητας των μαθητριών και μαθητών μας. Και αν έτσι έχουν όλα αυτά τότε όλες οι παρατηρούμενες σήμερα κυρίαρχες πολιτικές διαχείρισης του εκπαιδευτικού έργου που εμφορούνται, όπως εγώ τις αντιλαμβάνομαι, από την αντίληψη ότι οι εκπαιδευτικοί μπορούν να είναι αποτελεσματικοί όταν

βρίσκονται διαρκώς υπό καθεστώς επιτήρησης, αξιολόγησης, εκβιασμού, ανταγωνισμού. Αυτή, κατά την άποψή μου, είναι η «λογική» των κυρίαρχων εκπαιδευτικών πολιτικών, έτσι (;), εξαναγκασμού, έτσι; Τότε αυτές οι πολιτικές σε καμία περίπτωση δεν μπορούν να ευνοήσουν τη δημιουργική υλοποίηση του εκπαιδευτικού έργου. Και κατά την άποψή μου πρόκειται, ξέρετε, για δάνειο, αυτές οι πολιτικές είναι ένα δάνειο από τον κόσμο των αφεντικών, της κεφαλαιοκρατικής διαχείρισης της εργασίας, από τον κόσμο της μισθωτής εργασίας. Έτσι διαχειρίζονται τη μισθωτική εργασία, έτσι διαχειρίζονται τους εκπαιδευτικούς.

Τώρα, τελειώνοντας, κατά την άποψή μου, ο πιο σίγουρος τρόπος, το ξαναλέω εμφατικά, για να πλήξει κανείς το εκπαιδευτικό έργο και τη δημιουργικότητά του είναι να στερήσει από τους εκπαιδευτικούς την ικανοποίηση που λαμβάνουν από αυτό που κάνουν.

Τώρα, απ' αυτή την άποψη η προοπτική πραγματικής βελτίωσης του εκπαιδευτικού έργου, άρα και των συνθηκών μάθησης των παιδιών μας, των μαθητών και μαθητριών, συνδέεται άρρηκτα με προσπάθειες αλλά και με αγώνες για τη χειραφέτησή του, για την υλοποίησή του με όρους που διασφαλίζουν τη διαρκή, πολύπλευρη καλλιέργεια της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών.

Πράγματι, το να απολαμβάνουν αυτό που κάνουν οι εκπαιδευτικοί και να αναπτύσσονται μέσα απ' αυτό που κάνουν είναι προϋπόθεση για να το κάνουν καλά, αλλιώς δεν μπορεί να το κάνουν καλά. Έτσι; Και βεβαίως μόνο συνθήκες που διασφαλίζουν τη δημιουργικότητα και ικανοποίηση των εκπαιδευτικών μπορούν να τους δώσουν αυθεντικό νόημα και δέσμευση απέναντι στο επάγγελμα και απέναντι στις μαθήτριες και στους μαθητές τους και δέσμευση απέναντι στην κοινωνία. Μόνο όταν έχεις ένα τέτοιο νόημα μπορείς να αναλάβεις την ευθύνη απέναντι στην κοινωνία για την εκπαίδευση των παιδιών, των νέων ανθρώπων.

Τρεις - τέσσερις για την ακρίβεια επισημάνσεις - προτάσεις. Τις έχω αναφέρει και σε άλλες συναντήσεις που είχα και με τη ΔΟΕ, προσπαθώ να τις αναδεικνύω και σε άλλες ομιλίες που έχω κάνει πρόσφατα για την αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου.

Κατά την άποψή μου για να συμβάλλουμε στη δημιουργικότητα των εκπαιδευτικών, στην ικανότητά τους να υλοποιούν δημιουργικά το έργο τους και να λαμβάνουν ικανοποίηση απ' αυτό χρειαζόμαστε, τις λέω επιγραμματικά: θεμελιώδεις σπουδές. Πρέπει να συζητήσουμε κάποια στιγμή στην Ελλάδα, προφανώς στην Κύπρο και διεθνώς: πώς εκπαιδεύουμε τους εκπαιδευτικούς. Αυτό δεν είναι μόνο θέμα καθαρά των πανεπιστημιακών, είναι βεβαίως των Παιδαγωγικών Τμημάτων, οπωσδήποτε εδώ πέρα βλέπουμε, θεωρούμε αδιανόητο να λειτουργήσουμε αλλιώς, με συνομιλητή μας την Ομοσπονδία. Δεν μπορεί να το συζητήσουμε αυτό χωρίς να έχουμε τον εκπρόσωπο όλου του κλάδου.

Ποιες είναι οι αναγκαίες σπουδές για τους εκπαιδευτικούς του 21^{ου} αιώνα; Ναι, είναι αναγκαίο, είναι σημαντικό. Είναι σημαντικό να μορφώσουμε στην πράξη. Λέω κάτι υπαινικτικά. Είμαι υπέρ της παιδαγωγικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών η οποία τι κάνει; Επιτρέπει στις φοιτήτριες και στους φοιτητές που θα γίνουν δασκάλες και δάσκαλοι να κατανοήσουν το ανθρωπιστικό - κοινωνικό περιεχόμενο του έργου τους. Να κατανοήσουν την αποστολή τους. Εκπαίδευση εκπαιδευτικών που δεν επενδύει σ' αυτό, στην καλλιέργεια της συνειδητοποίησης της αποστολής του εκπαιδευτικού, μπορεί να έχει πολλά άλλα στοιχεία αλλά δεν πετυχαίνει τον στόχο της.

Δεύτερον: είμαι υπέρ ξέρετε της μετεκπαίδευσης, δεν είμαι υπέρ τόσο των διαφόρων διαδικασιών επιμόρφωσης. Θεωρώ ότι τα ποικίλα, τα κουβεντιάσαμε και το πρωί, προγράμματα επιμόρφωσης κλπ. παραδέχονται την αποτυχία της προπτυχιακής εκπαίδευσης, κατά την άποψή μου. Έτσι τα ερμηνεύουμε. Δεν θέλω τώρα να αξιολογήσω την αποτελεσματικότητα των ίδιων των προγραμμάτων.

Είμαι υπέρ της μετεκπαίδευσης και βεβαίως δεν είμαι υπέρ του προσοντολογίου και της συλλογής τίτλων μεταπτυχιακών σπουδών από δω - από κει που έχουν την αξία τους αλλά δεν αφορούν το έργο μας. Μετεκπαίδευση, λοιπόν, για όλες και όλους, όπως την είχαμε στα διδασκαλεία και αναβάθμισή της, με όρους μεταπτυχιακών σπουδών, όχι ακριβώς μεταπτυχιακές σπουδές, με όρους μεταπτυχιακών σπουδών και με ζητούμενο στη μετεκπαίδευση τι άραγε; Όχι να έρθουν στη μετεκπαίδευση οι δασκάλες και οι δάσκαλοι μετά από 10 - 15 χρόνια χωρίς εξετάσεις, χωρίς εξετάσεις, ως επαγγελματική δυνατότητα, όχι όμως να 'ρθουν στην εκπαίδευση για να τους

κάνουμε τι; Ξανά μερικές μεθόδους διδακτικής των μαθηματικών. Όχι γι' αυτό. Μπορεί να είναι και αυτό αλλά πρωτίστως, για να δώσουμε τη δυνατότητα, γιατί γι' αυτό μιλάω για μετεκπαίδευση μεταπτυχιακού επιπέδου στις δασκάλες και τους δασκάλους να αναστοχαστούν μέσα από συγκεκριμένα μαθήματα. Δηλαδή να γράψουν, να παρουσιάσουν εργασίες. Να κάνουν έρευνα έχοντας εμπειρία και σε ακαδημαϊκό πανεπιστημιακό πλαίσιο, όπως δουλεύουμε στα μεταπτυχιακά. Να αναστοχαστούν, γιατί τότε πραγματικά επιτυγχάνει κανείς τη μέγιστη δυνατή συνειδητοποίηση, όταν δίνεις τη δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς, αυτή τους την εμπειρία να τη μετουσιώσουν σε κείμενο, σε θέση, σε λόγο, με αξιοποίηση βιβλιογραφίας. Να δείτε μετά τι ικανότητες προκύπτουν. Αλλά αυτό με στόχο το σχολείο, όχι το να κάνω καριέρα στα μαθηματικά ή κάτι άλλο. Δηλαδή, γι' αυτό και μιλάω για μετεκπαίδευση. Το δεύτερο λοιπόν.

Τώρα, όσον αφορά την επιμόρφωση κλπ., μεγάλο ζήτημα, είμαι υπέρ, να το πω αυτό, του να συναντιόνται οι εκπαιδευτικοί σε ημερίδες, συνέδρια και να παίρνουν οι ίδιες και οι ίδιοι τον λόγο περισσότερο, αντί να τον παίρνει ένας διευθυντής ή κάποιος / κάποια, σχολικός σύμβουλος κλπ. Να παίρνουν οι ίδιοι τον λόγο και να ανταλλάσσουν εμπειρία. Αλλά...

Τρίτο στοιχείο. Απαραίτητο για την επιτυχή υλοποίηση του εκπαιδευτικού και την αντιμετώπιση και της εξουθένωσης. Ειπώθηκε νομίζω ναι, παιδαγωγική αυτονομία και εμπιστοσύνη. Εμπιστοσύνη της κοινωνίας και της πολιτείας. Αυτό δεν χαρίζεται σήμερα, δεν υπάρχει, από την πολιτεία και η πολιτεία εμφανίζεται ενώπιον της κοινωνίας υπονομεύοντας την εμπιστοσύνη της κοινωνίας στους εκπαιδευτικούς. Η πολιτεία συμβάλλει σ' αυτό, μαζί με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Να το πούμε, έχει παραγίνει αυτό το πράγμα.

Να εκτίθενται σε λιντσάρισμα οι εκπαιδευτικοί από οποιοδήποτε γονιό και το Υπουργείο να σωπαίνει. Να λέει ναι, κάντε τη δασκάλα, αν τολμήσει κάποια δασκάλα, θυμάστε την ιστορία, την είχαμε συζητήσει και στην Πάτρα με εκείνη την ταινία που παρουσίασε στα παιδιά, που τελικά απεδείχθη ότι δεν υπήρχε κανένα πρόβλημα εδώ πέρα, την λίντσαρε η κοινωνία, ένα μέρος της κοινωνίας και το Υπουργείο έκανε πως δεν ήξερε. Εμπιστοσύνη, λοιπόν, της κοινωνίας, αυτό θα το διεκδικήσουμε παρακάμπτοντας το Υπουργείο. Δεν είμαι αισιόδοξος για τα Υπουργεία που μπορεί να έχουμε, αλλά πρέπει να το τονίσουμε: χρειαζόμαστε την εμπιστοσύνη, είναι

υποχρέωση της κοινωνίας να εμπιστεύεται. Είναι υποχρέωση της κοινωνίας να εμπιστεύεται στους εκπαιδευτικούς.

Τελειώνω. Τέταρτος παράγων, λοιπόν, αποφασιστικός ρόλος του Συλλόγου των Εκπαιδευτικών στη διαχείριση της σχολικής ζωής. Από κοινού με θεσμοθετημένους τρόπους με τον Σύλλογο Γονέων και Κηδεμόνων. Δεν μπορεί οι εκπαιδευτικοί να παρευρίσκονται στο σχολείο ως βουβά όντα. Ως όντα που αποτελούν αντικείμενο διαχείρισης. Ουσιαστικός ο ρόλος της Συνέλευσης των εκπαιδευτικών πρωτίστως, όχι του διευθυντή. Ο διευθυντής ένας μεταξύ ίσων, υπόλογος στη Συνέλευση, υλοποιεί τις αποφάσεις της Συνέλευσης. Αλλά η Συνέλευση. Κανείς δεν μπορεί να έχει καλύτερη σοφία από τη συλλογική σοφία της Συνέλευσης.

Και αυτό είναι σημαντικό γιατί; Για τη συλλογικότητα και τη συλλογική ευθύνη. Κανείς που δεν έχει λόγο στα κοινά πράγματα δεν μπορεί να αναπτύξει και αίσθημα ευθύνης. Και επεκτείνοντας αυτό τον ρόλο του Συλλόγου, ναι, ισχυρά Σωματεία. Ισχυρά Σωματεία για τη συλλογικότητα, τη συλλογική προστασία, την καλλιέργεια συλλογικού πνεύματος δέσμευσης απέναντι στο επάγγελμα και αφοσίωσης σε αυτό, και για έναν άλλο λόγο και θα τελειώσω μ' αυτό.

Πιστεύω ότι απέναντι στην εξουθένωση, απέναντι στο άγχος, στη μοναξιά, στην απαξίωση του έργου των εκπαιδευτικών, στην παθητικοποίηση των εκπαιδευτικών, στη συναισθηματική αποστασιοποίηση που λέει: πλέον δεν με ενδιαφέρει αυτό που κάνω, σε τελευταία ανάλυση, σε συνάρτηση με όλα όσα είπα, ο πιο σημαντικός παράγων, δύσκολος παράγων, που μπορεί να επιστρατεύσει τους εκπαιδευτικούς, να καλλιεργήσει αυθεντική αλληλεγγύη και συλλογικότητα είναι οι αγώνες των εκπαιδευτικών. Οι αγώνες των εκπαιδευτικών, οι συλλογικοί αγώνες με τα Σωματεία τους στην εκπαίδευση και στην κοινωνία. Το έχουν κάνει αυτό οι εκπαιδευτικοί, έχουν αγωνιστεί και για την κοινωνία, είναι οι αγώνες που καλλιεργούν τι; Το αίσθημα της εργασιακής αξιοπρέπειας, είναι οι αγώνες που σφυρηλατούν την αλληλεγγύη εκεί που λαμβάνεις το ρίσκο, είναι οι αγώνες που δίνουν την ισχυρότατη ώθηση στην καλλιέργεια συνείδησης, συλλογικών αναγκών και συμφερόντων με τους άλλους εκπαιδευτικούς αλλά και με τους γονιούς, που συμβάλλουν στη μέγιστη δυνατή συνειδητοποίηση.

Μ' αυτές τις επισημάνσεις σας ευχαριστώ για την υπομονή και την προσοχή σας.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Νομίζω ότι καλό είναι να καθίσετε για να ξεκινήσουμε με ερωτήσεις αν υπάρχουν, ώστε να μπορέσουν να απαντηθούν από τον κ. Παυλίδη.

«Ερωτήσεις και τοποθετήσεις συνέδρων επί των εισηγήσεων».

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Υπάρχουν ερωτήσεις; Νομίζω ότι ήταν εξαιρετικά σαφής η τοποθέτησή σας, δεν δημιούργησε περιθώρια ερωτήσεων. Δεν έμειναν σημεία. Τοποθετήσεις; Ερώτηση ή τοποθέτηση; Τοποθετήσεις; Τοποθετήσεις. Η Κατερίνα, η Ελένη. Προς το παρόν ξεκινάμε με τις δύο που σήκωσαν το χέρι. Κατερίνα. Μικρόφωνο έχει μπροστά, νομίζω. Το όνομα και την ιδιότητα, αν θέλεις, για τα πρακτικά.

Κ. ΑΣΠΡΑΓΚΑΘΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΕΟΡΔΑΙΑΣ): Ευχαριστούμε πολύ για την πολύ ωραία τοποθέτηση. Κατερίνα Ασπράγκαθου, Πρόεδρος του Συλλόγου Εκπαιδευτικών Εορδαίας και νηπιαγωγός.

Πάντα στην τάξη, γιατί ξέρετε, εμείς οι νηπιαγωγοί όπως το αναφέρατε και στις έρευνες έχουμε μια ιδιαιτερότητα σε σχέση με το ωράριο και το πόσο μπορούμε να καλύψουμε και τις συνδικαλιστικές μας ιδιότητες.

Με βάση αυτά που αναφερθήκατε, κ. Παυλίδη, είναι πολύ σωστά όλα αυτά που είπατε, ότι, καταρχήν η δημιουργικότητα είναι μία σχέση αμφίδρομη μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή, έχει σχέση με τον τόπο, έχει σχέση με τον αριθμό των μαθητών και εκεί που λαμβάνει χώρα η εκπαιδευτική πράξη. Διαφορετική δημιουργικότητα μπορεί να επιδείξουν οι μαθητές σε ένα μεγάλο αστικό κέντρο, διαφορετική οι μαθητές που είμαστε εμείς σε περιφερειακές περιοχές και διαφορετική και η συνθήκη που υπάρχει μέσα σε ένα Σύλλογο Διδασκόντων. Παρόλα αυτά, επίσης, συμφωνούμε ότι το διδασκαλείο, η μετεκπαίδευση, τα μεταπτυχιακά έχουν προσφέρει πάρα πολλή γνώση στους συναδέλφους, όμως παρατηρείται με βάση αυτά που βλέπουμε και με πιο νέους συναδέλφους που έρχονται μέσα και με μας που είμαστε μέσα στην τάξη και φροντίζουμε για την επιμόρφωσή μας, η δύναμη της συνήθειας να μην μπορεί να αλλάξει.

Τι εννοώ μ' αυτό; Η δύναμη της συνήθειας και η δύναμη της τεχνολογίας. Η συνήθεια, δηλαδή, το θα πρέπει να κάνω πάντα συγκεκριμένα προγράμματα, με το υλικό που είναι διαφορετικό, το ανθρώπινο δυναμικό των μαθητών, σε συγκεκριμένο χρόνο και θα πρέπει να το κοινοποιήσω μέσα από την τεχνολογία και πολλές φορές αυτό οδηγεί τον συνάδελφο να δημιουργείται σε παιδαγωγικά αποτελέσματα τα οποία δεν έχουν σχέση με την τάξη του.

Θα πρέπει, δηλαδή, πάντα να γίνονται συγκεκριμένα γιατί το κοινοποίησε η συνάδελφος, άρα εδώ φαίνεται ότι ο συνάδελφος εκπαιδευτικός ενώ έχει τόσο επιστημονική γνώση δεν κατάφερε, ιδιαίτερα σ' αυτό το κομβικό κομμάτι που είναι για μας πολύ σημαντικό, να αποκτήσει την ηλικιότητά του ως επαγγελματίας και ως εργαζόμενος, γιατί ενώ μπορεί να δείξει μία δημιουργική δράση με τα παιδιά που μπορεί να είναι πολύ απλή, καταφεύγει σ' αυτά που βλέπουμε στο internet, να βγάζει απ' αυτό το printrest που υπάρχει και πολλές φορές και εγώ ανατρέχω, δεν βγάζω και τον εαυτό μου απέξω, αν δεν είμαι κάποια στιγμή έτοιμη παιδαγωγικά, να βγάζουμε πράγματα στα παιδιά τα οποία και δημιουργικά δεν είναι και φαίνονται στους γονείς ότι είναι σωστά γιατί είναι σωστά επειδή μπαίνουν σε άλλα blogs σχολείων, άρα είναι σωστά επειδή το βλέπουν κάπου αλλού αλλά όχι, δεν είναι όμως σωστά παιδαγωγικά για τα δικά τους παιδιά.

Μπαίνουμε, λοιπόν, σε μία συνήθεια, η οποία μπορεί να γυρίσει, έχει γυρίσει ήδη μπούμερανγκ σε μας, γιατί προασπιζόμενοι τον ρόλο μας απέναντι στους γονείς πολλές φορές είμαστε εκτεθειμένοι στο να τους καλύψουμε κάποια κενά που βλέπουμε στα παιδιά τους και κάνουμε πράγματα που πολλές φορές αντίκειται των προβλημάτων.

Από την άλλη πλευρά, όταν ο συνάδελφος ή η συνάδελφος πάει να κάνει κάτι δημιουργικό, γι' αυτό θέλω να μου απαντήσετε, όχι ερώτηση, μια τοποθέτηση, μπορεί να «υποστεί» ένα μικρό μπούλινγκ, μέσα από τον Σύλλογο Διδασκόντων. Γιατί κάποιος συνάδελφος μπορεί να έχει μάθει στη συνήθεια και κάποιος θέλει να κάνει τη δημιουργική καινοτομία γιατί έτσι τον εμπνέουν τα παιδιά.

Τι γίνεται, λοιπόν; Πόσο μπορούν οι Διευθύνσεις (;), εμείς ως εκπαιδευτικοί (;) να μπορέσουμε να στηρίξουμε τη δυνατότητά μας για καινοτομία, για δημιουργικότητα, για αλλαγή σχολικής κουλτούρας μέσα στην τάξη και φυσικά σε σχέση με την τεχνολογία, γιατί από τη στιγμή που έχει

έρθει μέσα η τεχνολογία στις ζωές μας, ο δάσκαλος δεν αξιοποιεί τα δημιουργικά του στοιχεία αλλά φαίνεται να απολογείται για κάθε τι που υπάρχει σε κάποιο άλλο σχολείο.

Ευχαριστώ.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Επειδή ούτως ή άλλως είναι τοποθετήσεις, νομίζω καλό είναι να κρατήσουμε σημειώσεις και να απαντήσουμε στο τέλος.

Π. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Στο τέλος.

Ε. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ (ΜΕΛΟΣ Α ΣΥΛΛΟΓΟΥ): Νομίζω ότι είναι πολύ χαρακτηριστικό ότι το θέμα που...

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Αν θες επανάλαβε το όνομα και την ιδιότητα.

Ε. ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ: Ναι, ναι. Παπαποστόλου Ελένη, μέλος του Α Συλλόγου Εκπαιδευτικών και εκπρόσωπος στο ΙΠΕΜ της ΔΟΕ από τις Παρεμβάσεις - Κινήσεις - Συσπειρώσεις.

Είναι χαρακτηριστικό της πολυπλοκότητας του φαινομένου της εκπαίδευσης, της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ότι ανοίγεις ένα ζήτημα, αυτό της εργασιακής εξουθένωσης των εκπαιδευτικών και ανοίγονται χιλιάδες άλλα, μαζί, ταυτοχρόνως. Μέχρι και τα ζητήματα της εξωτερικής πολιτικής που έθεσε χθες ο κ. Φωτόπουλος. Εγώ νομίζω λοιπόν ότι άνοιξε και ένα άλλο ζήτημα, εξαιρετικά ενδιαφέρον και εξαιρετικά πολύπλοκο, αλλά που έχει μια σημασία να το σκεφτούμε, που είναι η σχέση του Κράτους με τους Διεθνείς Οργανισμούς και εν γένει, όχι με τους Διεθνείς Οργανισμούς, με την Παγκόσμια Πολιτική να το πω έτσι, αυτό που ονομάζεται διακυβέρνηση και τους ήπιους μηχανισμούς διακυβέρνησης, που είναι ανάμεσα σ' αυτούς και ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Ένωση και πώς οι κυβερνήσεις έχουν ή δεν έχουν ευθύνη, γιατί εδώ μπορεί να πέσουμε στη λούμπα, στο λάθος, να απενοχοποιήσουμε την οποιαδήποτε κυβέρνηση διότι είναι στριμωγμένη και δεν μπορεί να κάνει διαφορετικά. Να πέσουμε, δηλαδή, στη λογική του ΤΙΝΑ, δεν υπάρχει άλλη λύση.

Εδώ λοιπόν θέλω να επισημάνω ότι σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, οι διάφορες εκθέσεις του ΟΟΣΑ και άλλων Διεθνών Οργανισμών αποτελούν πολλές φορές αφόρμηση και δικαιολογία για τις κυβερνήσεις για να εφαρμόσουν πολιτικές. Και υπάρχει στην περίπτωση της

Ελλάδας και στις τρεις εκθέσεις του ΟΟΣΑ, έγινε διαπραγμάτευση ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και στα μέλη του ΟΟΣΑ. Ήτανε, δηλαδή, κοινή συναινέσει αυτά τα οποία δημοσιεύθηκαν, γι' αυτό και βλέπουμε και διαφορές ανάμεσα στην έκθεση του '10, του 2010 και σε αυτήν του 2017 και '18, σε ό,τι αφορά τον λόγο βέβαια και όχι την ουσία και τα συμπεράσματα.

Να πω, επίσης, ότι ο ΟΟΣΑ και οι άλλοι Διεθνείς και Υπερεθνικοί Οργανισμοί εν προκειμένω, με διαφορετικό τρόπο ο καθένας, γιατί έχουν και διαφορετική οργάνωση και διαφορετικό τρόπο να παρεμβαίνουνε, είναι μεσάζοντες κατά τη γνώμη μου, μεσιτεύουνε πολιτικές της αγοράς, πίσω απ' αυτούς τους Οργανισμούς οι οποίοι λειτουργούνε μέσα σε δίκτυα πολιτικής που έχουνε πολλούς δρώντες και όχι μόνο τους ίδιους, είναι Κράτη, είναι οι Διεθνείς Οργανισμοί, είναι μεγάλα συγκροτήματα επιχειρηματικά, υπάρχει αυτό που λέμε βιομηχανία της εκπαίδευσης, που έχει πριν, σ' αυτό που έλεγα πριν από 4 - 5 χρόνια 4,5 τρις τζίρο παγκόσμια. Δεν είναι λίγο το 4,5 τρις τζίρο. Και επεκτείνεται.

Και ξεκίνησε όλη αυτή η ιστορία, μάλλον επεκτάθηκε αυτό πολύ περισσότερο μετά την κρίση του 2008 γιατί βλέπανε σαν τρόπο επέκτασης της αγοράς, οι επιχειρήσεις την εκπαίδευση. Σαν μία νέα, τώρα ξεχνάω τον όρο, να επεκτείνουνε την αγορά τους μέσα στην εκπαίδευση.

Επομένως, δεν μπορούμε έτσι εύκολα να ξεπερνάμε αυτό το ζήτημα γιατί θα έρθουμε μετά, οι κυβερνήσεις παίζουν ένα ρόλο σ' αυτό, δεν είναι..., είναι μαζί. Μπορεί να είναι σε αντίθεση αλλά πάντως δεν είναι χωρίς ευθύνες. Αν αυτό δεν το δούμε θα πέσουμε σε μια λογική που λέει ότι δεν μπορούμε να κάνουμε τίποτα, ότι πρέπει να υποταχθούμε, πρέπει να προσαρμοστούμε όπως ειπώθηκε εχθές και να κολυμπήσουμε σ' αυτά τα νερά.

Άρα λοιπόν, απ' την άλλη να πω και το εξής: η ΔΟΕ και η οποιαδήποτε ΔΟΕ, η ΠΟΕΔΗΝ από μόνη της είναι προφανές ότι δεν μπορεί να τα βάλει με ένα τέτοιο συγκρότημα. Έτσι; Διεθνών Οργανισμών. Αυτά τα δίκτυα πολιτικής με το παγκόσμιο κίνημα μεταρρύθμισης, εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης όπως το λένε, όπως το αναφέρουν.

Όμως έχει μπροστά της μία κυβέρνηση η οποία εξυπηρετεί τα συμφέροντα αυτά. Δεν θα πρέπει να κοντραριστεί; Δεν είναι απέναντι; Στο

βαθμό που διαλύει το δημόσιο σχολείο αυτή η πολιτική; Δηλαδή κάπου πρέπει να ξεκαθαρίζονται κάποια ζητήματα.

Αυτά είχα να πω έτσι για να..., αφορά βέβαια και τη συζήτηση που έγινε προηγουμένως με τον κ. Κληρίδη, περί πολιτείας και Διεθνών Οργανισμών. Ευχαριστώ πολύ.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Η Ντίνα η Ρέππα έχει ζητήσει τον λόγο.

Ν. ΡΕΠΠΑ (ΜΕΛΟΣ Δ.Σ. ΔΟΕ): Είμαι η Ντίνα η Ρέππα από το Διοικητικό Συμβούλιο της ΔΟΕ, εκλεγμένη με τις Παρεμβάσεις - Κινήσεις - Συσπειρώσεις.

Δυο επισημάνσεις γρήγορες. Γιατί έγινε συζήτηση και νομίζω είναι πολύ σημαντικό στις σημερινές συνθήκες. Ο κόσμος μας είναι πολύπλοκος αλλά ταυτόχρονα ο κόσμος μας είναι ταξικά τοποθετημένος.

Και απ' αυτή την άποψη είναι σαφές ότι οι Υπερεθνικοί Οργανισμοί, δεν μιλάμε μόνο για την Ευρωπαϊκή Ένωση και τον ΟΟΣΑ, μιλάμε για την Παγκόσμια Τράπεζα, μιλάμε για όλους εκείνους τους Οργανισμούς, αξίζει τον κόπο να πούμε ότι την περσινή χρονιά υπήρχαν εξαιρετικά μεγάλης σημασίας διεθνή συνέδρια, όπου οι βασικοί εκπρόσωποι των επιχειρηματικών ομίλων και των εκπροσώπων τους ανά χώρες, για την Ελλάδα ήταν ο ΣΕΒ, με κεντρικά ζητήματα την εκπαιδευτική πολιτική. Ακριβώς γιατί ζούμε σε μία εποχή μεγάλης, βαθιάς καπιταλιστικής κρίσης, δεν έχει νόημα τώρα να την εξελίσσουμε και η εκπαιδευτική πολιτική προσαρμόζεται σ' αυτήν με βάση και τις σχέσεις των κυβερνήσεων και των κρατών.

Νομίζω πως δεν υπάρχει, τουλάχιστον κατά τη δική μας την αφήγηση, δεν υπάρχει διάσταση ανάμεσα στις κυβερνήσεις και τους διεθνείς οικονομικούς οργανισμούς του κεφαλαίου, γιατί στην πραγματικότητα με τους δικούς τους τρόπους συναινούν, εξελίσσουν και ούτω καθεξής. Όμως θέλω να πω πως κατά τη γνώμη μας στην πραγματικότητα το εκπαιδευτικό κίνημα και η εκπαίδευση στο σύνολό της και οι εργαζόμενοι, δηλαδή, στο χώρο της εκπαίδευσης, όπως, επίσης, και οι εργαζόμενοι στην κοινωνία βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα πραγματικό ερώτημα. Υπάρχουν εναλλακτικές; Και αυτό είναι πραγματικό ερώτημα. Εξελίχθηκε στη συζήτησή μας σε πάρα πολλές πλευρές, εγώ δεν θα αναλύσω ή δεν θα πω τη γνώμη μου για κάθε μια απ' αυτές, αλλά είναι πραγματικό ερώτημα.

Μπορεί να υπάρχει πρόταγμα εκπαιδευτικού κινήματος που θα υπερασπίσει το δημόσιο σχολείο αν δεν αρνηθεί το πλαίσιο, το σημερινό πλαίσιο στο σύνολό του; Δηλαδή το πλαίσιο της ανταγωνιστικότητας, το πλαίσιο της αγοράς, το πλαίσιο της επιχειρηματικότητας, το πλαίσιο που αντιμετωπίζει το δημόσιο σχολείο ως επιχειρηματικό, μια επιχειρηματική μονάδα η οποία πρέπει να βρίσκεται σε ανταγωνισμό με τη διπλανή της, σε κατηγοριοποίηση, σε αξιολόγηση;

Κατά τη γνώμη μας δεν μπορεί. Το εκπαιδευτικό κίνημα και οι προτάσεις του είναι υποχρεωμένο, απαντώντας σε όλες τις προηγούμενες συζητήσεις, είναι υποχρεωμένο να βγει έξω απ' αυτό το πλαίσιο. Και στο πλαίσιο των δυνατοτήτων του, γνωρίζοντας πάντα τις πολιτικές και ιδεολογικές διαφορές που υπάρχουν, κατά τη γνώμη μας να μιλήσει στα πλαίσια μιας κοινωνικής χειραφέτησης, της κοινωνικής χειραφέτησης, της εργασίας σε μια κοινωνία κοινωνικής χειραφέτησης και απελευθέρωσης αυτής της εργασίας απ' τα δεσμά της εκμετάλλευσης. Και σ' αυτά τα πλαίσια να αναδείξει και προτάγματα σε σχέση με την εκπαίδευση. Γιατί δεν μιλούμε για τους μαθητές μας και τις μαθήτριάς μας, για το εκπαιδευτικό σύστημα έξω απ' αυτά τα πλαίσια. Έρχεται να απαντήσει κάθε φορά στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης σχέσης στην παραγωγή. Και συγκεκριμένου προφίλ εργαζόμενου που αυτό επιδιώκεται να υπηρετηθεί.

Αυτό δεν πρέπει να..., οφείλουμε να μην το ξεχνάμε, νομίζω πως όλες οι εισηγήσεις που ακούσαμε και τις δύο αυτές μέρες έβαλαν αυτές τις πλευρές, άσχετα αν δεν..., η καθεμιά με το δικό της τρόπο τις έφερνε ή δεν τις έφερνε στη σημερινή πολιτική πραγματικότητα και στα πολιτικά επίδικα. Αυτό ήταν το ένα.

Και το δεύτερο και μ' αυτό να ολοκληρώσω, είναι πάρα πολύ σοβαρή η συζήτηση που γίνεται για τη δημοκρατία στο σχολείο και την αξία του Συλλόγου Διδασκόντων. Και κατά τη γνώμη μου έχει να κάνει και με τη συζήτηση που κάναμε με τον Α ή Β τρόπο για το ρόλο των διευθυντών. Δεν θα αναφερθώ, τα εκπαιδευτικά συστήματα έχουν διαφορές, και οι θέσεις των Ομοσπονδιών έχουν διαφορές, δεν είναι κακό αυτό, είναι αναμενόμενο θα έλεγα, αλλά πάντως το σίγουρο είναι ότι τουλάχιστον στην Ελλάδα, έτσι όπως κατάλαβα το εκπαιδευτικό σύστημα στην Κύπρο, το ίδιο περίπου ισχύει και στην Κύπρο, αλλά, τέλος πάντων, τουλάχιστον στην Ελλάδα βρισκόμαστε

αντιμέτωποι με μια βαθιά τομή στο ζήτημα της δημοκρατίας στο σχολείο, μια προσπάθεια που γίνεται από την κυβέρνηση σήμερα και το κράτος κυριολεκτικά να διαρραγεί κάθε έννοια αξίας του Συλλόγου Διδασκόντων, έχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία, κατά τη γνώμη μου, η επισήμανση που έγινε από τον Περικλή Παυλίδη προηγουμένως ότι είναι ένα ζήτημα βασικό η ενίσχυση του Συλλόγου Διδασκόντων, όλες οι αποφάσεις εκεί, να πω παρεμπιπτόντως για τα πρακτικά μια και το είπε ο Φασφαλής στην αρχή, στον 1566 δεν συμφωνήσαμε όλες και όλοι και όλα τα κομμάτια του κινήματος την εποχή όπου ερχόταν το 1985.

Ξέρετε γιατί; Γιατί πολύ απλά σήμερα μας φαίνεται ένας πολύ δημοκρατικός νόμος και είναι μπροστά στην επίθεση που δέχεται σήμερα το δημόσιο σχολείο και κάθε δημοκρατική λειτουργία στο εσωτερικό του, αλλά για εκείνη την εποχή που όλη η κοινωνία βοούσε κυριολεκτικά, ήταν βασικό, κομβικό ζήτημα του εργατικού κινήματος και του εκπαιδευτικού κινήματος, όλη η εξουσία στους εκπαιδευτικούς με την καλή έννοια, πώς να το πω (;), όχι στους εκπαιδευτικούς, είναι όλη η εξουσία στη συλλογική λειτουργία του σχολείου, εκείνος ο νόμος δεν έβαζε την κορυφή αλλά έβαζε τη στοιχειώδη βάση μιας εποχής που η λέξη δημοκρατική και συλλογική λειτουργία βοούσε από παντού, από κάθε πλευρά και ικμάδα της κοινωνίας.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Ο συνάδελφος ο Γιάννης ο Σαρδέλης έχει ζητήσει τον λόγο.

Γ. ΣΑΡΔΕΛΗΣ (ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΑΜΑΡΟΥΣΙΟΥ): Σαρδέλης Γιάννης από τον Σύλλογο Αμαρουσίου.

Ήτανε μια πολύ καλή συζήτηση και νομίζω τα στοιχεία της έρευνας μας οδηγούν έτσι σε αρκετά πράγματα τα οποία για το επόμενο διάστημα θα μπορούμε να τα αξιοποιήσουμε, ιδίως μέσα στις επεξεργασίες που πρέπει να κάνουμε σαν συνδικαλιστικό κίνημα, στη μάχη απέναντι σ' αυτή την επίθεση, θα το πω έτσι, που δεχόμαστε τα τελευταία χρόνια. Είναι αντιδραστικές αλλαγές τουλάχιστον πιστεύω στην κατεύθυνση από τη μία πλευρά όσον αφορά τους ίδιους τους εργαζόμενους στην εκπαίδευση αλλά και από την άλλη στο κομμάτι που λέμε γονείς και μαθητές. Γιατί από τη μία εμείς είμαστε τα εργαλεία τα οποία πρέπει να προσελκύσουμε το προϊόν. Που το προϊόν είναι οι μαθητές και οι πελάτες είναι οι γονείς.

Πρέπει να το δούμε αυτό. Οι αλλαγές οι οποίες επιχειρούνται σήμερα στην εκπαίδευση βλέπουμε με αυτή την οπτική, με αυτή την ιδεολογία την εκπαίδευση. Και εδώ πρέπει να απαντήσουμε. Δηλαδή στο κέντρο δεν έχουνε τον άνθρωπο, δεν έχουν τον μαθητή και για τον λόγο αυτό υπάρχει αυτό το χτύπημα και στα εργασιακά και στα οικονομικά ζητήματα - δικαιώματα των εργαζομένων, για να έχουμε και άμεσο αντίκτυπο στο αποτέλεσμα της εργασίας των εκπαιδευτικών.

Και το λέω αυτό, ένας συνάδελφος όταν έχει να πληρώσει το ρεύμα, το νοίκι, να πληρώσει τα φροντιστήρια των παιδιών του, να καλύψει μια σειρά ανάγκες οι οποίες είναι αναγκαίες σήμερα, με ποιο σκεπτικό, με ποιο καθαρό μυαλό θα πάει την άλλη μέρα να κάνει το μάθημά του; Δεν είναι κάτι, δεν είναι μια προσωπικότητα που ζει έξω και πέρα από την πραγματικότητα. Ζει μια κοινωνική - οικονομική πραγματικότητα. Και νομίζω ότι το πρώτο κομμάτι έχει να κάνει μ' αυτό, δηλαδή και τα οικονομικά και τα εργασιακά δικαιώματα. Γιατί όταν θα πάει το πρωί στο σχολείο θα έχει έναν καταϊγισμό εγκυκλίων και καθηκόντων που θα πρέπει να εκπληρώσει μέσα στη διάρκεια της ημέρας. Που δεν έχουνε να κάνουνε με τη μαθησιακή διαδικασία. Με το μάθημα. Με τη μετάδοση των γνώσεων στους μαθητές. Έχουνε να κάνουνε με άλλα πράγματα. Το πώς θα κλείσει προγράμματα, το πώς θα ολοκληρώσει δράσεις, ποιους θα φέρει, γιατί θα είναι στοιχεία που θα αξιολογηθεί και ο ίδιος και η σχολική μονάδα γιατί θα είναι και υπόλογος απέναντι στους συναδέλφους. Γιατί δεν κάνεις δράσεις; Γιατί δεν κάνεις προγράμματα; Γιατί δεν κάνεις αυτό;

Άρα βλέπουμε ένα πλαίσιο που το ίδιο το αναλυτικό πρόγραμμα και απ' ό,τι βλέπουμε στα καινούργια που θα έρθουνε θα είναι ακόμη πιο πιεστικό. Ο στόχος είναι ο εξής: να είναι ο δάσκαλος στο σχολείο, να μην κάνει αυτό το έργο το οποίο καλείται από το επάγγελμά του και τουλάχιστον αυτό που μάθαμε από την Παιδαγωγική, να εκπληρώνει, δηλαδή να μεταδώσει τις γνώσεις, να μάθει στο παιδί ένα σύστημα σκέψης, μια οργάνωση της σκέψης, να μπορεί να εξηγεί σε μια διαδικασία γιατί εδώ μιλάμε για την πρωτοβάθμια αλλά αυτή τη διαδικασία θα πρέπει να την δούμε μέχρι και την τριτοβάθμια εκπαίδευση, νομίζω ότι πρέπει να την δούμε ενιαία και όχι ξεκομμένη, με στάδια, γιατί έχει φροντίσει το αστικό κράτος να βάλει τις

βαθμίδες. Δεν το έχει κάνει τυχαία. Νηπιαγωγείο, δημοτικό, γυμνάσιο, λύκειο. Ο κατακερματισμός έχει συγκεκριμένο στόχο.

Άρα λοιπόν αντί να βγάζουμε ανθρώπους, πολίτες αυριανούς με ολοκληρωμένη σκέψη, βγάζουμε ανθρώπους με αποσπασματικές γνώσεις, με μη κριτικό πνεύμα, να βλέπει κοινωνικά φαινόμενα ή να έχει καταστάσεις μπροστά στη ζωή του που να μην μπορεί να τις εξηγήσει και να βρει λύσεις. Ή να περιμένει από κάπου αλλού να 'ρθει η λύση.

Άρα λοιπόν νομίζω όλα αυτά τα φαινόμενα φέρνουν αυτό που λέμε και την εξουθένωση και την κούραση των εκπαιδευτικών που την έχουνε μέσα στην καθημερινότητά τους. Γιατί δέχονται πιέσεις από παντού. Εγώ θα πω ένα παράδειγμα στο σχολείο το δικό μας. Για να κάνουμε καλύτερο το περιβάλλον, πιο ευχάριστο στα παιδιά στα διαλείμματα, βάζαμε μουσική. Η γειτονιά πήγε στην Αστυνομία. Τη δεύτερη φορά στείλαν και την Ασφάλεια. Δύο αστυνομικοί με πολιτικά. Και ζητήσαν τον διευθυντή. Αυτή είναι η κοινωνία η οποία... Τώρα θα μου πείτε, είναι η Κηφισιά που είναι το σχολείο. Δεν έχει σημασία. Αυτή είναι η κοινωνία η οποία σήμερα καθορίζει και τις εκπαιδευτικές πολιτικές, γιατί κάποια στιγμή θα πρέπει να μιλήσουμε με την πραγματικότητα.

Θέλουμε μια εκπαίδευση που θα έχει στο κέντρο τον μαθητή, τον άνθρωπο, δηλαδή θα εκπαιδεύει τους μαθητές έτσι ώστε να είναι οι αυριανοί πολίτες οι οποίοι θα ικανοποιούν τις ανάγκες της κοινωνίας που έχει ανάγκη (;) ή θα είναι οι πολίτες οι αυριανοί που θα είναι μέσο - κέρδος για κάποιους από την εργασία τους; Είναι ζητήματα αυτά.

Και να τελειώσω μ' αυτό, γιατί καμιά φορά βλέπουμε τη διεθνή εμπειρία αλλά στεκόμαστε σ' αυτούς τους Διεθνείς Οργανισμούς οι οποίοι καθορίζουν τις πολιτικές, δηλαδή το ότι η ύπαρξη των λόμπι στην Ευρωπαϊκή Ένωση που καθορίζει τις οδηγίες και μας έρχονται την ξέρουμε. Ποιες εταιρείες, ποια οικονομικά συμφέροντα κρύβονται από πίσω. Εγώ θέλω να τελειώσω παραφράζοντας τα λόγια ενός μεγάλου παιδαγωγού, του Μακαρένκο, ο οποίος σε μια διάλεξη για τους γονείς στις μητέρες μπήκε το ζήτημα αν η μητέρα έπρεπε να αγοράσει ένα ωραίο φουστάνι ή να πάρει τα παπούτσια στο παιδί. Και ήτανε κατηγορηματικός ότι έπρεπε η μητέρα να αγοράσει το φουστάνι για να αισθανθεί η ίδια καλά, ευχάριστα, για να μπορεί αυτό το συναίσθημα να το μεταδώσει στο παιδί. Και παραφράζοντας αυτό, για

να μπορέσουμε και εμείς να νιώσουν τα παιδιά καλά θα πρέπει να νιώσουν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, όπως είπε και ο κ. Παυλίδης, να αναπτύξουμε τη δημιουργικότητα μέσα στο σχολείο.

Μ' αυτό σας ευχαριστώ.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, νομίζω ότι ολοκληρώθηκε και αυτός ο κύκλος. Κύριε Παυλίδη, νομίζω έχετε ερεθίσματα - να σχολιάσετε πράγματα.

Π. ΠΑΥΛΙΔΗΣ: Λοιπόν, ευχαριστώ για τα ερωτήματα, επειδή δεν θέλω να τα υποτιμήσω θα εστιάσω την προσοχή σε ορισμένα σημεία, γιατί πράγματι τα ερωτήματα προσφέρονται για πολύ μεγάλη συζήτηση, την κάνουμε ήδη και θα την κάνουμε και με άλλες ευκαιρίες, θα απαντήσω εστιάζοντας σε κάποιες στιγμές των ερωτημάτων και των σκέψεων που αναφέρθηκαν εδώ και για την οικονομία αν θέλετε της συζήτησης.

Τώρα θα αναφερθώ στις συναδέλφισσες, τον συνάδελφο με τα μικρά σας ονόματα, το λέω καθαρά συναδελφικά, δεν το λέω υποτιμητικά, έτσι;

Λοιπόν, η Κατερίνα που έθεσε το ζήτημα της συνήθειας, μεγάλο πρόβλημα, πράγματι, θέλω εδώ να τονίσω το εξής, έχοντας υπ' όψιν το σκεπτικό που παρουσίασε η Κατερίνα: Θα έλεγα καταρχάς ότι οι νηπιαγωγοί, οι δασκάλες / οι δάσκαλοι, ούτως ή άλλως σε πείσμα των συνθηκών στις οποίες βρίσκονται καταπιάνονται με στοιχεία δημιουργικότητας, δηλαδή το επιδιώκουν. Όπου υπάρχουνε περιπτώσεις, μπορώ να αναφέρω, δηλαδή το λέω και βιωματικά το ξέρω από φοιτήτριες / φοιτητές μας που είναι τώρα στα σχολεία, το επιδιώκουν και γίνονται ακόμα και κάποιες πρωτότυπες ευέλικτες ενέργειες που κάνουμε στην καθημερινότητά μας έχουν στοιχεία καινοτομίας, αυτά δεν προκύπτουν αυθόρμητα, δεν είναι έμφυτα αυτά, έτσι; Δεν είναι αυτόματα, ανεξάρτητα αντανακλαστικά. Είναι επιλογές που κάνουμε. Και υπάρχει μια εσωτερική ανάγκη. Ναι, να δουλέψω, να γίνουμε δημιουργικοί. Να κάνω κάποια πράγματα με τα παιδιά που πηγαίνουν παραπέρα.

Θα έλεγα ότι αυτή η συνήθεια μπορεί να συνδέεται, αυτή η νοοτροπία, αυτός ο τρόπος λειτουργίας, προφανώς ενδεχομένως να συνδέεται και με μια ανεπαρκή εκπαίδευση των εκπαιδευτικών. Είναι σημαντικό αυτό ξέρετε. Το πώς εκπαιδεύουμε τους νηπιαγωγούς, τις δασκάλες, τους δασκάλους, είναι πολύ σημαντικό. Αλλά κατά την άποψή μου

συνδέεται περισσότερο με τη συνολική εικόνα του σχολείου, με τις συνολικές συνθήκες και το έθος που καλλιεργούν.

Προσπάθησα να το τονίσω, αν αυτό που επιχειρείς να κάνεις βγαίνει πέραν του μέσου όρου, το ερώτημα που τίθεται: ποιο θα είναι το κόστος για σένα; Γιατί σε κάθε περίπτωση για να πας πέραν του μέσου όρου πρέπει να προσπαθήσεις περισσότερο. Αν το κόστος επιμερίζεται και αναλαμβάνεται και υποστηρίζεται κιόλας από τις συναδέλφισσες, τους συναδέλφους και τους γονείς, θα το αναλάβεις. Θα αναλάβεις το ρίσκο. Αν όμως το κόστος ενέχει μια ευρύτερη διακινδύνευση δεν θα το αναλάβεις.

Αν πρέπει και όπως, Κατερίνα, το είπες, αν πρέπει να επιδείξεις κάτι, αν πρέπει στο τέλος να επιδείξουμε κάτι και ξέρετε, να το πω ευθέως, για να μην μιλάω για άλλους χώρους, να μιλήσω για το Πανεπιστήμιο. Το Πανεπιστήμιο επιδεικνύει, το λέω ευθέως και εκτίθεμαι σ' αυτό που λέω, ένα μεγάλο μέρος του δημοσιευμένου έργου -δεν είναι προσωπική μου άποψη, πάρτε, του Russel Jacoby, οι τελευταίοι διανοούμενοι, αμερικανική κοινωνιολογική έρευνα- είναι επίδειξη τετριμμένων ιδεών. Ανακύκλωση τετριμμένων ιδεών. Επιδεικνύει. Γιατί; Δεν είναι ικανοί οι άνθρωποι για δημιουργικό έργο; Προφανώς είναι ικανοί. Αλλά γιατί το σύστημα δεν τους ευνοεί. Αν πρέπει να έχεις κάθε εξάμηνο ποσοτικούς δείκτες δημοσιεύσεων, αν πρέπει σ' αυτό να προσανατολιζέσαι, τότε πρέπει να επιδείξεις. Δεν μπορείς να αποτολμήσεις κάτι που να είναι ουσιαστικό ή να ασχοληθείς με κάτι ουσιαστικό που απαιτεί όμως χρόνο και ενέχει ρίσκα.

Εδώ λοιπόν απλά να επαναλάβω, ναι, υπάρχει η ανάγκη για καλή εκπαίδευση, για καλή μετεκπαίδευση, για ένα ασφαλές περιβάλλον, τονίζω όχι μόνο με την έννοια να μην χάσω τη δουλειά μου ή να μην ρισκάρω αλλά και συναισθηματικά υποστηρικτικό. Και να συμπληρώσω εδώ,μίλησα για την κοινότητα τη σχολική, για τον Σύλλογο, ναι, σαφώς εδώ πρέπει να είναι δίπλα και οι γονείς και βεβαίως η πολιτεία πρέπει αυτόν να το στηρίζει, αντί να περιμένει ανταγωνιστικά αποτελέσματα.

Και να θυμηθώ εδώ μιας και ο Γιάννης αναφέρθηκε στον Αντόν Μακάρενκο, ο Αντόν Μακάρενκο είχε υπ' όψιν και την εκπαίδευση των γονιών. Έτσι; Δηλαδή πρέπει και οι γονείς να έχουν μια πιο ουσιαστική σχέση με τους εκπαιδευτικούς. Να εκπαιδεύονται και αυτοί. Εξ ου και οι διαλέξεις για τους γονείς που βρήκα σ' αυτό το βιβλίο.

Περνώ στην Ελένη. Εδώ συζητήθηκε, συνεχίσαμε να συζητούμε ένα κρίσιμο, φλέγον ζήτημα, τη σχέση των κυβερνήσεων με τους Διεθνείς Οργανισμούς, συμφωνώ με το σκεπτικό της Ελένης, έτσι; Να πω εδώ μόνο το εξής: να προσθέσω σ' αυτή τη συζήτηση, στο ίδιο μήκος κύματος. Σαφώς δεν έχει αποεθνοποιηθεί η εκπαιδευτική πολιτική. Έχει διεθνοποιηθεί, αλλά σε αρκετά ζητήματα οι κυβερνήσεις βάζουν τις πινελιές τους και έχουν τις αποχρώσεις τους.

Συμφωνώ με τον τρόπο που το έθεσε η Ντίνα, η Ντίνα Ρέππα. Ναι, πάνε από κοινού, κινούνται από κοινού. Οι Διεθνείς Οργανισμοί δίνουν μια ισχυρή στήριξη, μια ισχυρή ομπρέλα σε ταξικές και πολιτικές εγχώριες δυνάμεις για να προωθήσουν την πολιτική τους. Τι πιο ισχυρή στήριξη όταν αυτό που έχεις εσύ στο εκπαιδευτικό σου πρόγραμμα το λέει ο ΟΟΣΑ; Και ξέρετε τώρα, εδώ γίνεται κάτι που δεν μας τιμά. Καμιά φορά το βλέπω και μεταξύ μας, μεταξύ εκπαιδευτικών της τριτοβάθμιας, της πρωτοβάθμιας, της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, να λέγεται καμιά φορά, ότι μα κοίταξε, έτσι κάνουν όλοι. Μα το κάνουν και αλλού. Το κάνουν και αλλού, γιατί; Γιατί το είπε και ο ΟΟΣΑ, ο ΟΟΣΑ λέει: μα αυτό λέει το άρθρο στο capital.gr, ότι αλλού οι εκπαιδευτικοί διορίζονται απ' τους διευθυντές. Γιατί δεν το κάνει η Ελλάδα;

Τι σημαίνει άραγε ότι το κάνουν αλλού; Προσωπικά με ενοχλεί ιδιαίτερα όταν μου το λένε στο πανεπιστήμιο, άνθρωποι που πρέπει να αναστοχάζονται. Τι σημαίνει ότι το κάνουν αλλού; Το ότι κάτι υπάρχει ως φαινόμενο συνάπτεται και με την αιτιολόγησή του; Και τη δικαιολόγησή του; Το ότι κάτι είναι κυρίαρχο συνάπτεται και με την αποδοχή του; Δηλαδή το ότι μια πολιτική, μια κατάσταση πανούκλας, καταστροφική για τους λαούς είναι κυρίαρχη παντού σημαίνει ότι θα πρέπει να το δεχθούμε ως αυτονόητο; Μακριά από μας η λογική του αυτονόητου. Είμαστε δασκάλες / δάσκαλοι, άρα σκεπτόμενα όντα. Αν κάτι υπάρχει πρώτα απ' όλα πρέπει να θέσουμε το ερώτημα: γιατί υπάρχει (;), ποιες κοινωνικές ανάγκες και συμφέροντα εξυπηρετεί; Και κατά πόσον μας βοηθά να κινηθούμε σε ένα καλύτερο μέλλον; Πρέπει αυτό που υπάρχει να το ελέγξουμε.

Αν λοιπόν πραγματικά ο ΟΟΣΑ αυτή τη στιγμή λειτουργεί ως ομπρέλα, για πάρα πολλές εκπαιδευτικές πολιτικές, αυτό τι μας λέει; Ότι ναι, υπάρχει ισχυρός συντονισμός στην προώθηση συγκεκριμένης στρατηγικής. Το διακύβευμα ποιο είναι; Ποια τα αίτιά της; Ποιους εξυπηρετεί; Και εμείς

τονίζω, ναι, σε αυτό το μήκος κύματος κινείται και η Ομοσπονδία και η συζήτηση που κάναμε. Πρέπει εμείς, ναι, στους θεσμούς τους δικούς μας να στοχαζόμαστε κιόλας. Έτσι είναι. Έτσι είναι. Δεν μπορεί να περιμένουμε από κάποιους. Θα πρέπει να στοχαζόμαστε. Θα πρέπει να παράγουμε και θεωρητικό λόγο και ερευνητικό λόγο. Έτσι ακριβώς. Δεν μπορούμε, δεν έχουμε πολλά άλλα πράγματα στα οποία θα ελπίζουμε.

Και εδώ κάτι, ένα παράδειγμα απλό για το ότι ναι, κινούνται συντονισμένα αλλά με κάποιες emphases μερικές φορές που είναι καθαρά εθνικές. Ας πούμε τα ιδιωτικά πανεπιστήμια. Τα ιδιωτικά πανεπιστήμια, το έχουμε μάθει, δεν είναι δεδομένο ότι είναι κυρίαρχα παντού. Και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ότι παντού έχουν ιδιωτικά πανεπιστήμια. Ναι, σε κάποιες χώρες έχουν προχωρήσει, σε κάποιες άλλες χώρες, με πιο ισχυρή βιομηχανία, επιστημονική έρευνα κλπ., δεν παραιτήθηκαν από τα δημόσια πανεπιστήμιά τους, εντάξει; Κλασικό είναι το γερμανικό μοντέλο. Αυτό έχει να κάνει με κάποιες επιλογές της Ελλάδος. Στα πλαίσια αυτής της ομπρέλας. Και δεν γίνεται, μακριά από μας, δεν απέδειξε κανένας ότι τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα βελτιώσουν το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν είναι για αυτό. Είναι για την αγορά. Είναι θέμα επενδύσεων. Υπάρχουν συσσωρευμένα κεφάλαια, πρέπει να επενδυθούν.

Το λέω δημόσια. Είναι θέμα υπόσχεσης σε συγκεκριμένα συμφέροντα που έχουν κεφάλαια και ψάχνουν τομείς για να τα επενδύσουν. Δεν απέδειξε κανένας ότι θα αποδώσουν καλύτερα στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Δεν απέδειξε κανένας ότι τα ελληνικά πανεπιστήμια πάνε άσχημα. Τα δημόσια πανεπιστήμια. Αν ήθελε κανείς να ενισχύσει την Ανώτατη Εκπαίδευση ενίσχυσε τα δημόσια πανεπιστήμια. Ακόμα και μ' αυτούς τους δείκτες αξιολόγησης που υιοθετούνται από τις κυβερνήσεις, το λέω χωρίς ίχνος διάθεσης να ευλογήσω τα γένια μας. Πάμε πολύ καλά. Τα ελληνικά πανεπιστήμια πάνε πολύ καλά.

Και ξέρετε, το λέω προκλητικά. Σε ποιες συνθήκες; Το ΑΠΘ αυτή τη στιγμή είναι μείον 600 θέσεις ΔΕΠ, στοιχεία που ανακοινώθηκαν στη Σύγκλητο, σε σύγκριση με το 2011. Έχουμε μείον 600 θέσεις ΔΕΠ. Συγκριτικά με το 2011. Και παρόλα αυτά, στα 500 καλύτερα πανεπιστήμια παγκοσμίως. Δεδομένου ότι καμιά εκατοστή είναι τα αμερικάνικα, έτσι; Τα αγγλοσαξονικά

καμία διακοσαριά. Εντάξει; Λοιπόν, γιατί γίνεται αυτό; Είναι επιλογή συγκεκριμένη, εθνική επιλογή εδώ πέρα.

Λοιπόν, προχωράω σε ένα - δυο ακόμα σχόλια εξ αφορμής, δεν θα..., συμφωνώ με τον τρόπο που έθεσε το ζήτημα η Ρέππα, για το ζήτημα του Συλλόγου. Ξέρετε, η αποδόμηση του Συλλόγου, η υπονόμηση του Συλλόγου, των συλλογικών μορφών διαχείρισης των εκπαιδευτικών θεσμών από τους εκπαιδευτικούς πάει χέρι-χέρι με την αλλαγή του τρόπου λειτουργίας των δημόσιων εκπαιδευτικών θεσμών και της σχέσης της κοινωνίας με τους δημόσιους εκπαιδευτικούς θεσμούς.

Κλασικό παράδειγμα, στην πρωτοβάθμια / δευτεροβάθμια το ξέρετε, κλασικό παράδειγμα είναι τα πανεπιστήμια. Γιατί αυτή τη στιγμή, σ' αυτό το μεγαθήριο εκπαιδευτικών μέτρων, μεταρρυθμίσεων που αποδομεί το δημόσιο πανεπιστήμιο και αφορά την πολιτική της Νέας Δημοκρατίας; Γιατί το πρώτο πλήγμα καταφέρθηκε ενάντια στην πανεπιστημιακή αυτοδιεύθυνση; Στην ουσία αυτή τη στιγμή έχουμε Συμβούλια Διοίκησης, με ό,τι συνεπάγεται αυτό, οι κοσμήτορες διορίζονται, δεν εκλέγονται, έχουμε συρρίκνωση της αυτοδιεύθυνσης των πανεπιστημίων και ο Σύλλογος σε πάρα πολλά ζητήματα πράγματι συρρικνώνεται, περιορίζεται. Γιατί; Απέτυχε η αυτοδιοίκηση των πανεπιστημίων; Οι Σύλλογοι των τμημάτων, δηλαδή τα τμήματα, η Συνέλευση των τμημάτων, δεν παίρναν καλές αποφάσεις; Δεν ξέρουν τις ανάγκες τους; Γιατί άραγε αυτό; Γιατί αυτό πάει πακέτο με ένα σωρό άλλους ρόλους που θέλουν να αναλάβει το δημόσιο πανεπιστήμιο σε συνάρτηση όμως με την εμφάνιση και ιδιωτικών. Έχει να κάνει, δηλαδή, με την συνολικότερη αλλαγή του τρόπου λειτουργίας των δημόσιων ιδρυμάτων.

Τελειώνω με κάτι που ανέφερε ο Γιάννης και με βάση αυτό θα επιχειρήσω να συναγάγω ένα συμπέρασμα. Πάει η εκπαιδευτικός, η δασκάλα και ο δάσκαλος που έχει οικονομικά προβλήματα και συνθλίβεται απ' αυτά τα οικονομικά προβλήματα, υπάρχουν αυτά, πάει μέσα στην τάξη. Με όλες τις καλές προθέσεις, έχει κάνει και σπουδές με ζήλο και έχει και τα όνειρά της και έχει και τους στόχους της. Θα μείνουν απέξω τα οικονομικά της προβλήματα; Όχι. Σε τι μετουσιώνονται τα οικονομικά προβλήματα; Σε έναν κατεστραμμένο ψυχισμό. Σε μια κατεστραμμένη συναισθηματική κατάσταση.

Εδώ τώρα καταλαβαίνουμε κάποιες ιδιαιτερότητες πάλι του εκπαιδευτικού έργου. Όλος ο ψυχισμός του δασκάλου και της δασκάλας

εμπλέκεται στο εκπαιδευτικό έργο, άρα το ζητούμενο για καλές συνθήκες υλοποίησής του αφορούν και τους όρους ζωής σε όλες τις στιγμές του εκπαιδευτικού έργου, αυτό το έχω πει και άλλες φορές, ο δάσκαλος και η δασκάλα, όπως ο επιστήμονας και ο καλλιτέχνης, αντλούν πόρους γι' αυτό που κάνουν απ' όλες τις στιγμές της ζωής τους.

Το έχω επισημάνει, το έχω αναδείξει και θεωρητικά οι ιδέες, η έμπνευση, οι επιλογές που μπορεί να κάνει μια δασκάλα και ένας δάσκαλος δεν γίνονται μόνο στο συμβατικό χρόνο μέσα στο σχολείο. Γίνονται και στο χρόνο που είναι στο σπίτι της, σε μια στιγμή που παρακολουθεί μια θεατρική παράσταση, σε μία δημιουργική συζήτηση. Αν λοιπόν οι οικονομικοί όροι και οι όλοι ευρύτεροι όροι ζωής των εκπαιδευτικών τους συνθλίβουν δεν θα γίνουν μέσα στο σχολείο θαύματα, γιατί αυτά που συνθλίβουν τον ψυχισμό τους, τα συναισθήματά τους τα κουβαλούν και μέσα στο σχολείο.

Πράγματι το ζητούμενο εδώ πέρα, λοιπόν, για μας πρέπει να θέσουμε το ζήτημα για ευνοϊκές συνθήκες διαμόρφωσης της προσωπικότητας των εκπαιδευτικών εντός αλλά και εκτός του σχολείου. Σε όλες τις στιγμές της ζωής των εκπαιδευτικών.

Προσπάθησα κάπως να ανταποκριθώ στα ερωτήματά σας, ελπίζω κάπως να ανταποκρίθηκα, σας ευχαριστώ και πάλι για το ότι τα θέσατε. Να είστε καλά.

**Κλείσιμο συνεδρίου από τους Προέδρους Δ.Ο.Ε. και Π.Ο.Ε.Δ. και
ανακοίνωση συμπερασμάτων.**

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Λοιπόν, νομίζω ότι πλησιάζουμε προς το τέλος. Δεν ξέρω αν θέλει η Μύρια η Βασιλείου να πει, να σχολιάσει, να πει, να χαιρετίσει και εκ μέρους της ΠΟΕΔ, όλα μαζί.

Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΠΟΕΔ): Λοιπόν, ευχαριστώ, Θανάση.

Όντως η αλήθεια είναι ότι ερχόμενη εδώ είχα στο μυαλό μου κάποια σημεία κλπ. που αφορούν στο συγκεκριμένο θέμα του Συνεδρίου, η αλήθεια είναι ότι μέσα από τις πραγματικά πολύ αξιόλογες τοποθετήσεις των εισηγητών και όχι μόνο και μέσα από τις τοποθετήσεις των συνέδρων, τα

ερωτήματα των συνέδρων και τις απαντήσεις που δόθηκαν, κάποια απ' αυτά που είχα στο μυαλό μου επιβεβαιώθηκαν, για κάποια έτσι έχω προχωρήσει σε αναθεώρηση και σίγουρα έχουν προστεθεί αρκετά άλλα. Έχω έτσι σημειώσει κάποια σημεία στα οποία θα ήθελα να εστιάσω εν κατακλείδι.

Υπάρχει εξουθένωση και άγχος στους εκπαιδευτικούς; Βεβαίως. Και κανένας δεν το αμφισβήτησε και μάλιστα επιβεβαιώθηκε ότι αυτό το θέμα, το θέμα του άγχους και της εξουθένωσης δεν αφορά μόνο τους εκπαιδευτικούς του 2023 αλλά αφορούσε τον εκπαιδευτικό σε κάθε ιστορική στιγμή αν θέλετε, στο βάθος της ιστορίας, με τις αναφορές που έκανε και ο αγαπητός εισηγητής Κληρίδης, αναφερόμενος σε κάποιες ιστορικές στιγμές οι οποίες επιβεβαίωσαν το γεγονός αυτό.

Το ζητούμενο όμως είναι να επέλθει η εργασιακή ικανοποίηση ή να επέλθει η εργασιακή ικανοποίηση σε τέτοιο βαθμό έτσι ώστε ο εκπαιδευτικός να μπορέσει σε μεγαλύτερο βαθμό να προσφέρει για το παιδί, για τον μαθητή που ναι, συμφωνώ απόλυτα με τους συναδέλφους και με την τοποθέτησή τους ότι αυτό πρέπει να είναι το μέλημά μας, αυτός είναι ο κεντρικός στόχος, αυτός είναι ο αποδέκτης όλων των προσπαθειών των εκπαιδευτικών και ναι, ένας εκπαιδευτικός που νιώθει εργασιακή ικανοποίηση σαφώς μπορεί να προσφέρει και περισσότερο και να είναι πιο αποδοτικός σε αυτό που κάνει.

Αναφέρθηκαν σε κάποιες εισηγήσεις, στην εισήγηση του κ. Κληρίδη και στις τοποθετήσεις του έγινε αναφορά στο μικροεπίπεδο του σχολείου και του κ. Ζεμπύλα, στο μικροεπίπεδο του σχολείου και στο μακροεπίπεδο της πολιτείας. Πολλά από τα ζητήματα μπορούν να τύχουν διαχείρισης όντως σε επίπεδο σχολείου και ναι, το σχολείο, το σχολικό περιβάλλον μπορεί να προσφέρει εκείνες τις, αν θέλετε, πρακτικές ή εκείνες τις συνθήκες που μπορούν να προσθέσουν, να προστεθούν θετικά προς την επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών, όμως σε καμία περίπτωση δεν μπορώ να αποδεχθώ ή δεν μπορεί να γίνει αποδεκτό ότι η πολιτεία δεν πρέπει και δεν μπορεί και κατά ακρίβεια επιβάλλεται να βοηθήσει έτσι ώστε το σχολείο να μπορέσει να βοηθήσει τον εκπαιδευτικό σε ό,τι αφορά στην επαγγελματική ικανοποίηση και στη διαχείριση του άγχους και της εξουθένωσης.

Σε ό,τι αφορά στο ότι η πολιτεία είναι ένας παίκτης που και αυτός δέχεται πιέσεις σε σχέση με το διεθνές συγκείμενο, κανένας δεν το αμφισβητεί αυτό, αλλά εγώ θα προσθέσω ακόμα κάτι. Ακριβώς εδώ είναι ο ρόλος της πολιτείας, στα προτάγματα των Διεθνών Οργανισμών, στα προτάγματα ή στις επιδιώξεις των διεθνών πιέσεων, ναι, θα πρέπει να σταθεί στη βάση του οράματος, ακούστηκε και η έννοια του οράματος προηγουμένως, ναι, θα πρέπει η πολιτεία να έχει ξεκάθαρο όραμα, τι εκπαίδευση θέλω (:), τι παιδιά θέλω (:), τι αυριανούς πολίτες θέλω να βγάλω από τις σχολικές μονάδες (:), και με αυτό το φίλτρο, αν θέλετε, ή σε αυτό το πλαίσιο και λαμβάνοντας υπόψη σαφώς και το συγκείμενο της κάθε χώρας και το συγκείμενο και το εκπαιδευτικό και το κοινωνικό και το οικονομικό, γιατί σαφώς είναι παράγοντες οι οποίοι επηρεάζουν, θα πρέπει να φιλτράρονται τα όποια προτάγματα των Διεθνών Οργανισμών, στη βάση, επαναλαμβάνω, και του οράματος και των τελικών επιδιώξεων της κάθε πολιτείας και του κάθε Υπουργείου.

Χωρίς όμως σ' αυτήν την εξίσωση να παραβλέπεται ο ουσιαστικός ρόλος που έχουν λειτουργοί των εκπαιδευτικών συστημάτων, οι οποίοι ναι, θα πρέπει να τύχουν της ανάλογης υποστήριξης και σε πόρους και σε, αν θέλετε, πρακτικές και γενικότερα εδώ επιτρέψτε μου να πω ότι η πολιτεία έχει και έναν πολύ-πολύ σημαντικό ρόλο σε ό,τι αφορά, νομίζω, ακούστηκε προηγουμένως και από τον συνάδελφο, σε ό,τι αφορά στον τρόπο που η κοινωνία αντιμετωπίζει τους εκπαιδευτικούς, που και αυτό είναι ένας σημαντικός παράγοντας, ο οποίος νομίζω, θα με επιβεβαιώσετε και εσείς, ότι διαχρονικά αυτό φαίνεται να αυξάνεται, δηλαδή να αυξάνεται η απαξίωση του ρόλου μας στην κοινωνία, σε αντίθεση με το πώς οι εκπαιδευτικοί πριν 100 χρόνια αντιμετωπίζονταν από την κοινωνία. Ναι, εδώ, σ' αυτό το σημείο θα πρέπει να πω ότι έχει να διαδραματίσει έναν πολύ σημαντικό ρόλο η πολιτεία, γιατί πολλές φορές ο λόγος για τον οποίον απαξιώνεται ο εκπαιδευτικός έχει να κάνει και με δημόσιες δηλώσεις και γενικότερα με ένα κλίμα και με μια κουλτούρα στην οποία, στη διαμόρφωση της οποίας έχουν συμβάλει και δημόσιες τοποθετήσεις υπουργών και βουλευτών και πολιτικών και δεν ξέρω και εγώ τι άλλο.

Τι μπορεί να γίνει; Θεωρώ ότι λαμβάνοντας, μάλλον ξεκινώντας από τη βασική αρχή ότι ναι, σε ό,τι αφορά στην επαγγελματική ικανοποίηση

και σε σχέση με την επαγγελματική εξουθένωση και έχοντας υπόψη ότι ναι, η πολιτεία έχει ρόλο να διαδραματίσει, πώς μπορεί να γίνει αυτό; Δίνοντας βήμα στις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις οι οποίες άλλωστε είναι και η φωνή των μάχιμων εκπαιδευτικών, είναι και αυτοί οι οποίοι θα μεταφέρουν στο Υπουργείο, στην επίσημη πλευρά τα ζητήματα που όντως δημιουργούν προβλήματα, και στη διαχείριση της καθημερινότητας και γενικότερα στην εκπαιδευτική διαδικασία, επομένως σαφώς πρέπει να επιμένουμε σε αυτό το κομμάτι.

Πρέπει να σας πω ότι στην Κύπρο τους τελευταίους μήνες υπάρχει βελτίωση, να θυμίσω ότι το 2018, έτσι πηγαίνοντας λίγο και στο προηγούμενο κομμάτι που έχω πει, βιώσαμε καταστάσεις που πραγματικά νιώσαμε ότι στηνόμασταν στον τοίχο και μηδενιζόταν εντελώς έτσι ο ρόλος και η αξία των εκπαιδευτικών, ακούσαμε χαρακτηρισμούς τραγικούς, γι' αυτό και το 2018 13.000 εκπαιδευτικοί δημοτικής, μέσης και μέσης τεχνικής εκπαίδευσης βγήκαμε στους δρόμους και μάλιστα είχαμε και τη συμπάρασταση του τότε Διοικητικού Συμβουλίου, γιατί πραγματικά νιώσαμε ότι βαλλόμασταν από παντού.

Επομένως, σαφώς υπάρχει η ανάγκη αυτό να διορθωθεί, μέσα από την ανάγκη να υπάρχει διάλογος και να δίνεται βήμα στις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις. Σίγουρα όλο αυτό θα πρέπει να πλαισιώνεται από ένα ξεκάθαρο όραμα, από πλευράς πολιτείας, σε σχέση βεβαίως και με τις συζητήσεις και τον διάλογο που θα πρέπει να γίνεται με τις Εκπαιδευτικές Οργανώσεις.

Επίσης, είναι σημαντικό πλέον να καταστεί σαφές ότι η εκπαίδευση πρέπει να σταματήσει να θεωρείται ως απλή δαπάνη, τουλάχιστον στην Κύπρο έτσι το βιώνουμε, όποτε ζητήσουμε κάτι για να βελτιωθεί, για παράδειγμα, ένα πρόβλημα που υπάρχει, πάντα ο τοίχος είναι το οικονομικό κόστος, το τι θα στοιχίσει κλπ. - κλπ.

Πρέπει, λοιπόν, να γίνει ξεκάθαρο προς την πολιτεία ότι η εκπαίδευση δεν είναι απλή δαπάνη, δεν είναι ότι δίνουμε τόσα στην εκπαίδευση και δεν γίνεται τίποτα, σε καμία περίπτωση, πρέπει να γίνει ξεκάθαρο ότι η εκπαίδευση είναι επένδυση για το μέλλον και δεν το λέω εγώ, λείπει ο αγαπητός Ζεμπύλας και Κληρίδης, δεν το λέω εγώ, το λέει η βιβλιογραφία, ότι επενδύοντας στην εκπαίδευση διαχρονικά υπάρχει βελτίωση στην οικονομία, και μάλιστα η επένδυση στην εκπαίδευση τοποθετείται όχι στη

δημοτική εκπαίδευση, αλλά στην προδημοτική εκπαίδευση, που εκεί είναι η πρώτη, αν θέλετε, το πρώτο σκαλί στο οποίο θα μπει το παιδί.

Επενδύοντας, λοιπόν, όσο πιο νωρίς στην εκπαίδευση και στις εκπαιδευτικές πολιτικές που θα βοηθήσουν τα παιδιά, φαίνεται να υπάρχει θετικό πρόσημο σε ό,τι αφορά στη βελτίωση και της οικονομίας. Άρα είναι ένα σημαντικό σημείο το οποίο πρέπει να είναι ξεκάθαρο προς το Υπουργείο και στην πολιτεία.

Επίσης, συνεχίζοντας, επομένως, ξεκάθαρο ότι η εργασιακή ικανοποίηση και εργασιακή απόδοση συνδέονται, ζητούμενο είναι οι αξιοπρεπείς συνθήκες εργασίας, ευκαιρίες για επαγγελματική ανάπτυξη και προσπάθεια να αλλάξει το κλίμα και η κουλτούρα σε ό,τι αφορά στην απαξίωση των εκπαιδευτικών.

Ανάγκη για στήριξη και υποστήριξη των σχολικών μονάδων με πόρους, πρακτικές και όλα αυτά και επιτρέψτε μου, είναι κάτι το οποίο λέω σε αρκετές τοποθετήσεις μου, αναφέρθηκε χθες νομίζω το όνομα του κ. Κουτούζη, επειδή ήταν και δικός μου καθηγητής στο μεταπτυχιακό, ο κ. Κουτούζης, λοιπόν, μας είχε πει ότι ένας σημαντικός παράγοντας ο οποίος θα βοηθήσει στη βελτίωση και των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων και γενικά σε ό,τι αφορά στην επαγγελματική ικανοποίηση των εκπαιδευτικών, είναι ο χρόνος. Δώστε χρόνο στα σχολεία. Δώστε χρόνο, νομίζω μια απ' τις παραμέτρους, για παράδειγμα, που ειπώθηκε και στην έρευνα του κ. Ανδρουλάκη, είναι ότι οι καλές σχέσεις μεταξύ των εκπαιδευτικών είναι παράγοντας ο οποίος βοηθά στην επαγγελματική ικανοποίηση. Μα για να υπάρξει αυτή η δυνατότητα θα πρέπει ο εκπαιδευτικός να έχει τον χρόνο, να μην κάνει μόνο μάθημα μέσα στην τάξη αλλά να έχει τον χρόνο να συζητήσει με τον συνάδελφο, να ανταλλάξει, τέλος πάντων, προβληματισμούς, σκέψεις, όχι μόνο για τα εκπαιδευτικά αλλά γενικότερα. Και αυτό είναι ένα απλό παράδειγμα.

Οι διευθυντές είναι το Α και το Ω ακούστηκε σε μια εισήγηση, σε ό,τι αφορά στην ανθεκτικότητα των εκπαιδευτικών. Μα τότε θα γίνει αυτό; Χρειάζεται χρόνος. Άρα λοιπόν σημαντικό να υπάρξουν εκείνες οι αλλαγές και εκείνες οι εκπαιδευτικές πολιτικές οι οποίες θα βοηθήσουν ως προς αυτό, η ύλη, η γραφειοκρατία είναι και αυτές παράμετροι, ζητήματα τα οποία μειώνουν τον παραγωγικό χρόνο, αν θέλετε, των εκπαιδευτικών και των διευθυντών μας

και τους μετατρέπουν από εκπαιδευτικούς ηγέτες σε απλούς διαχειριστές και δεν είναι αυτό το ζητούμενο. Για να μπορέσουν να έχουν πραγματική συμβολή σε ό,τι αφορά στην ικανοποίηση των εκπαιδευτικών θα πρέπει να έχουν τη δυνατότητα να το πράξουν αυτό.

Τώρα σε ό,τι αφορά στο ρόλο των Συνδικαλιστικών Οργανώσεων, νομίζω εδώ επιτρέψτε μου να τοποθετηθώ πάνω σε δύο επίπεδα. Στο ένα νομίζω είναι πλέον αδιαμφισβήτητο και επιβεβαιώθηκε με τον καλύτερο τρόπο ότι ακριβώς οι πιέσεις, οι προκλήσεις, οι απαιτήσεις του σύγχρονου σχολείου, οι αλλαγές που βιώνουμε από τη μια στιγμή στην άλλη, επιβεβαιώνουν όσο ποτέ άλλοτε την ανάγκη και ύπαρξης των συνδικαλιστικών οργανώσεων και δυναμικής αν θέλετε παρουσίας των συνδικαλιστικών οργανώσεων, ακριβώς για να αποτρέψουν εκπαιδευτικές πολιτικές νεοφιλελεύθερες, που υπονομεύουν το δημόσιο σχολείο.

Εμείς για παράδειγμα στην Κύπρο πριν, το '20 - '22, το αναφέρω γιατί σήμερα υπήρξε σχετική Υπουργική Απόφαση σε ό,τι αφορά στην προς κάτω επέκταση της προδημοτικής εκπαίδευσης. Πριν λοιπόν από δύο περίπου χρόνια είχαμε πολεμήσει πραγματικά με όλη τη σημασία της λέξης σε όλα τα επίπεδα, γιατί υπήρχε στα σκαριά η εφαρμογή μιας πολιτικής, της πολιτικής των κουπονιών, σε ό,τι αφορά στην προς κάτω επέκταση της προδημοτικής εκπαίδευσης, με άλλα λόγια η υποχρεωτική δημόσια προδημοτική εκπαίδευση στην Κύπρο αφορά στην ηλικία των 4 ετών και 8 μηνών, η αλλαγή που ήθελε να κάνει η τότε κυβέρνηση ήταν να πάμε στην ηλικία των 4 ετών ως υποχρεωτική προδημοτική, αλλά αυτό να μην γίνει μέσα από τις δομές του δημόσιου σχολείου αλλά μέσα από τη χρήση κουπονιών, να επιχορηγούνται, δηλαδή, οι γονείς και να επιλέγουν και ιδιωτικά, ιδιωτικά νηπιαγωγεία, για να μπορέσουν να φοιτούν τα παιδιά.

Αντιλαμβάνεστε αυτή ήταν μια πολιτική καθαρά νεοφιλελεύθερη, ήταν μια πολιτική η οποία είχε αποτύχει κιάλας σε χώρες στις οποίες είχε εφαρμοστεί και πραγματικά δώσαμε μια τεράστια μάχη για να το αποτρέψουμε αυτό.

Και επομένως επανέρχομαι στο ρόλο των Συνδικαλιστικών Οργανώσεων, ναι, είναι περισσότερο, ίσως νιώθω, τουλάχιστον εγώ νιώθω την αίσθηση ότι επιβάλλεται περισσότερο από ποτέ η ύπαρξη και η δυναμική παρουσία των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, ακριβώς για να στηρίξουμε το

δημόσιο σχολείο, να στηρίξουμε τον χαρακτήρα του δημόσιου σχολείου και να, να ζητήσουμε την αντίστοιχη στήριξη από την πολιτεία.

Αφετέρου ναι, υπάρχει ανάγκη οι θέσεις των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων να είναι τεκμηριωμένες. Επιτρέψτε μου όμως εδώ να πω, να κάνω έναν διαχωρισμό. Η τεκμηρίωση δεν είναι κατ' ανάγκην, δεν πρέπει να είναι κατ' ανάγκην βιβλιογραφική, γιατί νομίζω μάθαμε και στο πανεπιστήμιο ότι υπάρχει και η θεωρία, υπάρχει και η πράξη.

Σαφώς υπάρχει η ανάγκη να υπάρξει τεκμηρίωση σε ό,τι αφορά στη βιβλιογραφία, αλλά η τεκμηρίωση επέρχεται και μέσα από τα βιώματα και την εμπειρία που εισπράξαμε ως μάχιμοι εκπαιδευτικοί στα σχολεία και μέσα από την εμπειρία που έρχεται κοντά μας από τα μέλη, από τους συναδέλφους εκπαιδευτικούς, επομένως πρέπει να υπάρξει ένα πάντρεμα αυτών των δύο, το οποίο θα βοηθήσει στην τεκμηρίωση των θέσεων των Εκπαιδευτικών Οργανώσεων, έτσι ώστε να γίνει πιο σαφές ή να τεκμηριωθεί αν θέλετε περισσότερο οι θέσεις, οι εισηγήσεις και όλα αυτά που προτείνουμε.

Τελειώνω, αγαπητέ Θανάση, τώρα. Πραγματικά νιώθω την ανάγκη να ευχαριστήσω από καρδιάς τους συναδέλφους της ΔΟΕ για την άψογη συνεργασία που είχαμε για να καταφέρουμε να κάνουμε πραγματικότητα το 27^ο Πανελλήνιο Εκπαιδευτικό Συνέδριο, είμαι πραγματικά περήφανη γιατί ως Πρόεδρος κατάφερα να βιώσω αυτή την εμπειρία και πραγματικά είναι έτσι, ήταν πολύ εποικοδομητικές και οι συζητήσεις και πολύ καλές και οι εισηγήσεις των ακαδημαϊκών μας.

Εύχομαι, λοιπόν, τελειώνοντας ο θεσμός αυτός να κρατηθεί, να συνεχίσει, νομίζω φάνηκε και από τις συζητήσεις και από τις έτσι άτυπες συζητήσεις που είχαμε ότι τα θέματα είναι πολλά, και πολλά απ' αυτά είναι κοινά.

Κλείνοντας, λοιπόν, ευχαριστώντας και όλους όσοι συμμετείχατε στο Συνεδριό μας, κλείνοντας, λοιπόν, με την ευχή ότι και του χρόνου θα βρεθούμε ξανά μαζί για να ανταλλάξουμε ιδέες, απόψεις και να μάθουμε και να μάθετε και έτσι να γίνει ξανά όλο αυτό που ζήσαμε τις τελευταίες δύο μέρες - τρεις μέρες στην Αλεξανδρούπολη.

Ευχαριστώ.

Θ. ΚΙΚΙΝΗΣ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΔΟΕ): Κάποιες σκέψεις και από μένα, έτσι στο κλείσιμο.

Νομίζω ότι το 27^ο Συνέδριο ΔΟΕ - ΠΟΕΔ πέρα απ' το ότι έρχεται σε μια πολύ κρίσιμη στιγμή για την εκπαίδευση στην Ελλάδα τουλάχιστον αλλά νομίζω γενικότερα η εκπαίδευση, η δημόσια εκπαίδευση έχει ζητήματα, έρχεται με ένα θέμα, το είχαμε πει και εισαγωγικά, το οποίο πραγματικά αγγίζει όσο κανένα ίσως σήμερα τον εκπαιδευτικό.

Άκουσα με πολύ ενδιαφέρον όλα αυτά που είπε, πέρα από τις εισηγήσεις των καθηγητών και πέρα απ' τα δεδομένα της έννοιας, αυτά που είπε η Μύρια η Βασιλείου, η Πρόεδρος της ΠΟΕΔ τώρα στο τέλος. Αλλά και από την όλη διαδικασία της συζήτησης, δυστυχώς ή ευτυχώς έχουμε πολλές ομοιότητες σε σχέση με τις βασικές πολιτικές που ακολουθούνται σε σχέση με το δημόσιο σχολείο, αλλά έχουμε και σημαντικές διαφορές. Σημαντικές διαφορές, το είδαμε άλλωστε στο πώς εφαρμόζεται για παράδειγμα η αξιολόγηση στην Κύπρο ή για το πώς, τι άποψη υπάρχει αυτή τη στιγμή για το ποια είναι η θέση των διευθυντικών στελεχών και πώς, τι ρόλο όλα αυτά καλούνται να επιτελέσουν.

Δεν ξέρω αν είναι προνομιούχος η θέση της ΠΟΕΔ σε αυτό το ζήτημα, δηλαδή αν έχει να αντιμετωπίσει πιο ευνοϊκές συνθήκες, αυτό το ξέρουνε οι ίδιοι και με την καθημερινότητα την οποία αντιμετωπίζουν, ξέρω όμως ότι αυτό που αντιμετωπίζουμε αυτή τη στιγμή στην Ελλάδα σίγουρα δεν μας επιτρέπει την πολυτέλεια να αναγνωρίζουμε, γι' αυτό και έκανα και την ερώτηση προηγουμένως στον κ. Καθηγητή για το αν λαμβάνονται υπόψη οι επιστημονικές απόψεις από τους κυβερνώντες, γνωρίζοντας την απάντηση, δεν ζούμε σε ένα παραμυθένιο κόσμο, δεν έχουμε την πολυτέλεια, λοιπόν, να περιμένουμε καλές προθέσεις.

Και είναι ένα βασικό ζήτημα το οποίο τουλάχιστον στη δική μας τη θεώρηση της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας τα τελευταία χρόνια και με τη διάσταση των αγώνων που δίναμε τα τελευταία χρόνια μας έχει, έχει αποτινάξει από πάνω μας τις ψευδαισθήσεις για το πόσο καλοπροαίρετη μπορεί να είναι η στάση της πολιτείας απέναντί μας.

Αυτό και για να το συνδέσω με αυτά που είπε η Μύρια για τον ρόλο των συνδικάτων, σαφέστατα δίνει μεγαλύτερη ευθύνη και στο συνδικάτο.

Εδώ είναι και η στάση που νομίζω θα μου επιτρέψετε να το πω και στους συναδέλφους από την Κύπρο τα τελευταία χρόνια με αφορμή τον αγώνα που δίνουμε ενάντια στην εφαρμογή της αξιολόγησης των Νόμων 4692 και 4823 που έχει επιβάλλει η κυβέρνηση χωρίς κανέναν διάλογο και χωρίς κανένα σεβασμό σε επιστημονικές απόψεις, αυτό δεν το λέω εγώ, δεν είμαι εγώ επιστήμονας, με την έννοια της πανεπιστημιακής ιδιότητας, αλλά οι δύο καθηγητές που βλέπω εδώ, οι δύο Πρόεδροι των Παιδαγωγικών Τμημάτων οι οποίοι είναι πολύτιμοι αρωγοί στην προσπάθεια της Διδασκαλικής Ομοσπονδίας όλο αυτό το χρονικό διάστημα, το καταδεικνύουν με τον πιο σαφή τρόπο, ότι ουδεμία επιστημονική σχέση δεν έχει και όλοι οι άλλοι εισηγητές που πέρασαν και απ' τις διαδικτυακές εκδηλώσεις της ΔΟΕ, καταδεικνύουν με τον πιο σαφή τρόπο ότι δεν υπάρχει καμιά επιστημονική σύνδεση με αυτά τα οποία συμβαίνουν στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα και είναι σίγουρα, δεν ξέρω αν είναι μόνο στο πλαίσιο αποφάσεων των Διεθνών Οργανισμών που ήταν μια άποψη που την ακούω με ιδιαίτερο ενδιαφέρον, αλλά θεωρώ ότι είναι σαφέστατα και μια ξεκάθαρη πολιτική επιλογή του τι συμβαίνει αυτή τη στιγμή στη χώρα μας και τι μορφή παίρνει το εκπαιδευτικό σύστημα.

Υπ' αυτή την έννοια, λοιπόν, ναι, ο ρόλος του συνδικάτου και το είχα πει και εισαγωγικά θεωρώ ότι με Συνέδρια σαν το σημερινό είναι πολύ καίριος. Δηλαδή είχαμε την παρουσίαση μιας έρευνας η οποία αποτύπωσε τις απόψεις εκπαιδευτικών ακριβώς στη διαδικασία της φωτιάς να το πω έτσι, δηλαδή την εποχή που τα σχολεία πραγματικά αντιμετωπίζουν σωρεία προβλημάτων.

Άκουσα με πολύ ενδιαφέρον όλα τα πορίσματα και έδεσαν πάρα πολύ καλά και οι εισηγήσεις που ακούστηκαν στη συνέχεια, κατάφερε και τάραξε πολύ τα ύδατα η χθεσινή τοποθέτηση του Θανάση του Καραφύλλη με την έννοια ότι έθεσε το ζήτημα που απασχολεί περισσότερο από οποιονδήποτε άλλο αυτή τη στιγμή την ελληνική εκπαίδευση και αυξάνει και το εργασιακό άγχος φυσικά, ελπίζουμε να μην οδηγήσει πολύ σύντομα στην εργασιακή εξουθένωση και απογοήτευση και αντίθετα να τονώσει τη θέλησή μας για να αλλάξουμε πράγματα. Δηλαδή την αξιολόγηση έτσι όπως πάει να εφαρμοστεί. Έτσι. Έκανε μια αναδρομή ο Θανάσης ο Καραφύλλης από τα παλαιά χρόνια μέχρι σήμερα, για να αναδείξει τις εξαιρετικές ομοιότητες τις

οποίες υπάρχουν και το τι πραγματικά συμβαίνει. Και σήμερα η τελευταία τοποθέτηση που έκανε ο κ. Παυλίδης έδωσε ακόμη περισσότερο τη διάσταση του τι πραγματικά συμβαίνει στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα.

Θα μου επιτρέψετε έτσι μια..., τι θα μπορούσαμε να πούμε επειδή τα αποτελέσματα της έρευνας θα παρουσιαστούν, είναι δεδομένο ότι θα παρουσιαστούν. Εάν έχουμε μια σωστή εικόνα της εκπαιδευτικής, της πολιτικής ηγεσίας αυτή τη στιγμή στη χώρα μας και αν λάβουμε υπόψη και τις απόψεις που διατύπωσε προ ολίγου η πρώην πλέον Υφυπουργός Παιδείας, που είχε διατυπώσει προ ολίγου διαστήματος η πρώην πλέον Υφυπουργός Παιδείας η κα Μιχαηλίδου, μετά από την παρατήρηση για το τι συμβαίνει με το κλείσιμο των σχολικών μονάδων και το πόσο ωφέλιμος μπορεί να είναι αυτή η διαδικασία για την άθληση των μαθητών, χθες ακούγοντας τα αποτελέσματα, τις παρατηρήσεις της έρευνας ακούσαμε για παράδειγμα ότι παίζει πάρα πολύ μεγάλο ρόλο στο εργασιακό άγχος με το οποίο επιφορτίζονται οι εκπαιδευτικοί το ζήτημα της διασκέδασής τους, των κοινωνικών συναναστροφών τους αλλά και της άθλησής τους.

Μία πολιτική ηγεσία που θα το δει αυτό και θα έχει τη διάθεση να αντιμετωπίσει σοβαρά το ζήτημα, θα το σκεφτεί με την έννοια του τι χρόνος πραγματικά δίνεται και τι συνθήκες δίνονται μέσα απ' τη γενικότερη πολιτική που ασκείται στους εκπαιδευτικούς για να μπορέσουν να γίνουν καλύτεροι και σε αυτό.

Ο κίνδυνος που έχουμε με τις συνθήκες που αντιμετωπίζουμε τα τελευταία χρόνια, στα όρια της υπερβολής αυτό που θα πω, είναι την επόμενη ημέρα, λοιπόν, να βγει μια ωραιότατη Εγκύκλιος που να λέει ότι το πρωί, λίγο πριν την έναρξη των μαθημάτων, καλούνται οι εκπαιδευτικοί να προσέρχονται στον χώρο του σχολείου, να γυμνάζονται για να μπορέσουν να είναι καλύτεροι στο έργο τους και ενδεχόμενα να κάνουν και μερικές παραμονές μετά τη λήξη των μαθημάτων στον χώρο του σχολείου για ανάπτυξη της κοινωνικοποίησής τους και της καλύτερης γνωριμίας μεταξύ τους, αφού έχουν επιτελέσει όλα τα άλλα καθήκοντα τα οποία θα έχουν κληθεί να επιτελέσουν. Αυτοί δυστυχώς... το λέω σε κλειστό κύκλο, δεν έχουμε εκπρόσωπο, ελπίζω, του Υπουργείου...

Λοιπόν, όσο δε για προβολή ταινίας που λέει και ο φίλος μου ο Μάνος ο Ανδρουλάκης μου θύμισε η όλη συζήτηση μια δανέζικη ταινία που είχα δει πριν από δυο - τρία χρόνια που λέγεται «Άσπρο πάτο» όπου

καθηγητές της Μέσης Εκπαίδευσης στη Δανία μέσα σε ένα πλαίσιο κατάθλιψης και εργασιακής απογοήτευσης και εξουθένωσης, διαβάζουν μια έρευνα, φανταστικό φαντάζομαι το σενάριο, όπου χρησιμοποιούν την ιδέα του να πίνουν τη διάρκεια, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων ώστε να μπορέσουν να κάνουν πιο ανεκτές τις συνθήκες διαβίωσης και να μειώσουν το εργασιακό στρες.

Αυτό έχει μια κωμική θα έλεγα διάσταση σε ένα σημείο και τραγικά αποτελέσματα στη συνέχεια, καταδεικνύει όμως και αυτό μια ομοιότητα που έχουμε με ένα άλλο εκπαιδευτικό σύστημα, που τα σκανδιναβικά συστήματα συνήθως εμφανίζονται ως ιδανικά, του ότι και εκεί η κατάθλιψη και το εργασιακό στρες είναι πράγματα τα οποία πραγματικά ταλανίζουν τους εκπαιδευτικούς και που καλούνται να βρουν συχνά τρόπους - αντιμετώπιση η οποία δεν είναι αυτή που θα λέγαμε τουλάχιστον ορθόδοξη.

Όλα αυτά λοιπόν θα μπορούσαν να μοιάζουν και χιουμοριστικά, θα μπορούσαν να μοιάζουν και λίγο γλυκά στη διάθεσή τους για το τι συμβαίνει στην πραγματικότητα.

Θα κρατήσω εδώ τη φράση που είπε ο Μιχαλίνος ο Ζεμπύλας και νομίζω ότι ήταν πολύ σημαντική φράση: δεν είναι οι εκπαιδευτικοί επιζώντες. Δηλαδή, δεν είναι αυτό το οποίο είναι το ζητούμενο σε όλη αυτή τη διαδικασία και νομίζω ότι αυτή είναι η σωστή συζήτηση πάνω σ' αυτό. Δεν είναι ατομικό το ζήτημα των εκπαιδευτικών λοιπόν και δεν μπορεί να είναι αυτή η ερμηνεία του και ούτε μπορεί να είναι οι εκπαιδευτικοί οι οποίοι θα φροντίσουν από μόνοι τους, σαφώς το κάνουν, γιατί αλλιώς θα καταλήξουν όλοι στους ψυχιάτρους, να μπορέσουν να μειώσουν το εργασιακό άγχος, το εργασιακό στρες.

Είναι μια υπόθεση που καταδείχτηκε από τις εισηγήσεις αυτό, ότι είναι βασική υποχρέωση και δεν το λέω με την έννοια κανενός ευχολογίου αλλά με την έννοια ότι είναι υποχρεωμένη από τον θεσμικό της ρόλο η πολιτεία να επιτελέσει αυτό το έργο, δηλαδή να αντιμετωπίσει ένα πρόβλημα το οποίο εάν δεν αντιμετωπιστεί σωστά θα είναι διαλυτικό για την εκπαίδευση και τους εκπαιδευτικούς τα επόμενα χρόνια, εκτός και αν υπάρχουν προθέσεις για κάτι τέτοιο. Αυτό είναι ζήτημα πολιτικής και κοινωνικής απόφασης, ζήτημα πολιτικής και κοινωνικής επιλογής.

Τώρα, διαβάσαμε για παράδειγμα προ ολίγου καιρού με ιδιαίτερο ενδιαφέρον ένα άρθρο στην «Καθημερινή» από μια εφημερίδα η οποία δεν έχει σταθεί και ιδιαίτερα ευνοϊκά απέναντι στους εκπαιδευτικούς στην Ελλάδα, για το ζήτημα ότι το τελευταίο τρίμηνο, απ' την έναρξη, δηλαδή, του σχολικού έτους και δώθε, παραιτήθηκαν για να έρθουμε και στο ρόλο των Διευθυντών δηλαδή, είχαμε, παραιτήθηκαν περί τα 184 στελέχη εκπαίδευσης, είτε μιλάμε για Προϊστάμενες / Προϊσταμένους Νηπιαγωγείων, Ολιγοθέσιων Σχολείων, Δημοτικών Σχολείων, Γυμνασίων, Λυκείων.

Το φαινόμενο αυτό αν το συνδυάσει κανείς και ότι φέτος, στις φετινές επιλογές στελεχών της εκπαίδευσης, ήταν λιγότερες οι αιτήσεις από κάθε άλλη φορά στην ιστορία των διευθυντικών θεσμών στην Ελλάδα, καταδεικνύει ότι και εδώ το άγχος έρχεται να κάνει πάρα πολύ μεγάλη ζημιά, γιατί ακριβώς η πολιτεία στην άσκηση της πολιτικής της τείνει να φορτώσει τους Διευθυντές, τους δίνει και το τυράκι της... το είδαμε τελευταία με τις τελευταίες αυξήσεις στο μισθολόγιο βέβαια των κάποιων αυξήσεων στους μισθούς προσπαθώντας να τους κάνει συνεργάτες, η ουσία όμως πραγματικά ότι αυτοί που πραγματικά είναι ταγμένοι με την έννοια της εκπαίδευσης και που πραγματικά θέλουν να πάνε μπροστά την εκπαίδευση βιώνουν ένα τρομερό δίλημμα: εάν μπορούν να συνεχίσουν κάτω από αυτές τις συνθήκες ή αν πρέπει να παραιτηθούν απ' τις θέσεις τους, και αν συζητήσει και κανείς με πολλούς ανθρώπους οι οποίοι δεν έκαναν καν αίτηση για Διευθυντές το προηγούμενο χρονικό διάστημα, ακριβώς γιατί γνώριζαν τι έχουν να αντιμετωπίσουν, καταλαβαίνει κανείς το εκρηκτικό τοπίο που υπάρχει αυτή τη στιγμή στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα και γι' αυτό είπα προηγούμενα ότι είναι πάρα πολύ σημαντική η χρονική στιγμή στην οποία έρχεται αυτή η έρευνα να βγάλει τα συμπεράσματά της και αυτές οι εισηγήσεις που ακούστηκαν εδώ να φτάσουν προς την ελληνική κοινωνία.

Είπε ο Περικλής ο Παυλίδης ότι η θεμελιώδης... οι σπουδές για την εκπαίδευση έχουν τη βασική - πολύ βασικό ρόλο. Είπε για τη στρέβλωση που υπάρχει με το πώς έχουν χρησιμοποιηθεί τα ποικίλα μεταπτυχιακά, δηλαδή το ότι οι βασικές σπουδές να έχουνε χάσει το νόημά τους και να έχουμε ένα αέναο κυνήγι προσόντων. Αυτό έγινε με το περίφημο προσοντολόγιο και είχε ήδη προετοιμαστεί από πριν και συνεχίζει να υφίσταται, να χάνουμε, δηλαδή, βασικές σπουδές, το αντικείμενό τους, ο

εκπαιδευτικός να αισθάνεται ότι ποτέ δεν είναι επαρκής σ' αυτό που κάνει, και να πρέπει να αναζητά μόνος του αυτό που του έχει στερήσει την άλλη προϋπόθεση που είχε βάλει, τον άλλο παράγοντα που έβαλε ο Περικλής ο Παυλίδης, τη μετεκπαίδευση και την επιμόρφωση, που ήταν στοιχειώδεις υποχρεώσεις της πολιτείας μέχρι το 2011, αλλά από τότε τις ξέχασε ολότελα και έπαψε να ασχολείται μ' αυτές, κάνοντάς τες ατομική υποχρέωση του καθενός και ατομικό κυνήγι τίτλων και προσόντων, μοριοσυλλέκτες όπως ακούστηκε εδώ μέσα να είναι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί, πράγμα το οποίο είναι ένα εξαιρετικά, επίσης, προβληματικό ζήτημα στο πώς βιώνουν την καθημερινή, οι ίδιοι, την αυτοεκτίμησή τους και τον ρόλο τους μέσα στο σχολείο και φυσικά τι τους επιφυλάσσει ως αντιμετώπιση η πολιτεία.

Φανταστείτε τι έχει να γίνει και στο επόμενο χρονικό διάστημα με την ένταση όλων αυτών, ειδικά με τα ιδιωτικά πανεπιστήμια και όλα αυτά τα οποία προετοιμάζονται στη συνέχεια.

Όσο για την παιδαγωγική αυτονομία και εμπιστοσύνη που θα πρέπει η πολιτεία να εξασφαλίσει γιατί δεν είναι αυτονόητο ότι οι γονείς θα την έχουν, μην ξεχνάμε ότι μιλάμε σε ένα πλαίσιο κοινωνικού αυτοματισμού σε πάρα πολύ μεγάλο βαθμό, εδώ οι απαντήσεις δυστυχώς είναι πολύ πραγματικές και αν σκεφτεί κανείς τις ποικίλες δηλώσεις που είχε κάνει η προηγούμενη Υπουργός Παιδείας σε σχέση με τους εκπαιδευτικούς, τον ρόλο που έπαιξαν τα βασικά μέσα μαζικής... με ρωτούσε χθες η Μύρια, όταν πήγαμε στο κανάλι εδώ στο Θράκη NET το βράδυ, πόσο συχνά μας προσκαλούν και μας δίνουν λόγο τα κανάλια στην ελληνική τηλεόραση και της απάντησα ότι αυτό συνέβαινε μέχρι κάποιο σημείο, μέχρι που ήρθαμε σε σύγκρουση με την πολιτική ηγεσία για το θέμα της αξιολόγησης.

Τότε κόπηκε κάθε λόγος, όπου βγαίναμε δεχόμεσταν μια τεράστια επίθεση, και αυτό που έμεινε ήταν ο λόγος εφημερίδων, συντάκτες σαν τον κ. Λακασά που τώρα είδε τις παραιτήσεις των εκπαιδευτικών αλλά πιο πριν έντυσε με τα μελανότερα χρώματα τον ρόλο των εκπαιδευτικών στο εκπαιδευτικό σύστημα ή άλλων ομολόγων, οι οποίοι φρόντισαν να στολίσουν με ποικίλους χαρακτηρισμούς τους εκπαιδευτικούς, ακόμη και την πρόθεσή μας να γνωρίζουμε, θα θυμηθώ τον καιρό των εμβολίων, το ότι πρέπει η ελληνική κοινωνία και όχι μόνο οι εκπαιδευτικοί να γνωρίζουν ποια... να γνωρίζει κάποιος το ιστορικό τους, γιατί μιλήσαμε για τον εμβολιασμό τότε, και

είπαμε ότι πρέπει να γνωρίζουμε ποιο εμβόλιο θα κάνουμε και αν αυτό ταιριάζει με το ιστορικό μας προφίλ, κατηγορηθήκαμε ούτε λίγο-ούτε πολύ, πήγαν να μας εντάξουν στους ψεκασμένους και μας πολέμησαν ακόμη και γι' αυτό. Γιατί τολμήσαμε να βάζουμε βασικά ζητήματα που δικαιούται να έχει ο κάθε πολίτης στη διάθεσή του.

Θέλω να πω λοιπόν ότι η πολεμική που έχουμε δεχθεί τα τελευταία χρόνια είναι μεγάλη και σίγουρα και αυτή επιτείνει το εργασιακό άγχος και αυτή σίγουρα δεν συμβάλλει σε καμία περίπτωση στο να έχουμε την εκτίμηση που χρειάζεται στο έργο μας από τους γονείς, πράγμα το οποίο όταν οι ίδιοι βιώνουν απίστευτες συνθήκες πίεσης στην καθημερινότητά τους, όταν οι ίδιοι δεν ξέρουν πώς να αντιμετωπίσουν τα εκπαιδευτικά ζητήματα που έχουν οι μαθητές τους, παράδειγμα φέτος είχαμε παράλληλη στήριξη η οποία δεν δόθηκε από την αρχή και οι εκπαιδευτικοί... ,και έπρεπε τα σχολεία, οι Σύλλογοι Διδασκόντων να μοιράσουν τις ανάγκες των παιδιών. Εε μοιραία οι γονείς στρέφονταν κατά των εκπαιδευτικών, δεν στρέφονταν κατά του οποιουδήποτε άλλου, πράγμα το οποίο φυσικά επιτείνει την όλη κατάσταση του άγχους, πράγμα το οποίο δημιουργεί ακόμη περισσότερα προβλήματα στη διαδικασία τη μαθησιακή και επιβαρύνει την κατάσταση των εκπαιδευτικών.

Επομένως, είναι επιζώντες ακόμη οι εκπαιδευτικοί από όλη αυτή τη διαδικασία, δεν είναι όμως αυτό το ζητούμενο, να είναι επιζώντες, αλλά πρέπει να είναι αυτοί οι οποίοι θα έχουν πράγματι την εμπιστοσύνη των γονέων, αλλά πρωτίστως πρέπει να έχουν την εμπιστοσύνη της πολιτείας και πρέπει αυτό να είναι πολιτική βούληση για να μπορέσουμε να συνεννοηθούμε και να ξέρουμε ότι πηγαίνουμε στη σωστή κατεύθυνση.

Μίλησε η Μύρια για την κατάσταση που βίωσαν στην Κύπρο το 2018 και, ναι, τότε βρεθήκαμε και εμείς μαζί με το Κυπριακό Συνδικάτο, όπως βρέθηκε το Κυπριακό Συνδικάτο μαζί μας στις δύσκολες συνθήκες που αντιμετωπίσαμε και στον καιρό της απόλυτης οικονομικής κρίσης με την ενίσχυση οικογενειών και μαθητών στο να ζήσουν ή με τις πυρκαγιές, κλπ. Είναι αυτονόητο ότι τα Συνδικάτα θα τείνουν χέρι βοήθειας, δεν είναι πάντα αυτονόητο αλλά για τα δύο συνδικάτα της Ελλάδας και της Κύπρου είναι κοινή η μοίρα και κοινός ο δρόμος.

Όμως εδώ πρέπει να πούμε ότι δεν φτάνει το να έχουμε μια αλληλεγγύη μεταξύ των συνδικάτων, πρέπει να έχουμε και μια πολιτική η οποία θα είναι τέτοια που θα διασφαλίζει τις συνθήκες ώστε το σχολείο πραγματικά να είναι αυτό μέσα στο οποίο θα πρέπει να λειτουργούμε.

Τώρα, επίσης, επειδή πολλή συζήτηση γίνεται για το πώς μετεξελίσσεται και ο ρόλος των συνδικάτων μέσα σε μια σύγχρονη πραγματικότητα η οποία έχει πάρα πολλή πληροφόρηση, έχει πάρα πολύ και προς τους γονείς, δηλαδή, πρέπει σίγουρα να δούμε και τον ρόλο μας διαφορετικά. Ως Διδασκαλική Ομοσπονδία, ως δύο Ομοσπονδίες να το πω καταρχήν το έχουμε ξεκινήσει από τη δεκαετία του '80, η Μύρια έκανε μια ενδιαφέρουσα ιστορική αναφορά στη δεκαετία του '60 που έγινε η πρώτη προσπάθεια.

Το ότι υπήρχε η αγωνία στα συνδικάτα της Ελλάδας και της Κύπρου να ντύσουν τον συνδικαλιστικό λόγο με τον επιστημονικό, δείχνει ακριβώς ότι οι δύο Ομοσπονδίες είχαν αντιληφθεί τον ρόλο τους.

Το βλέπουμε συχνά και στην Ευρώπη πηγαίνοντας, στις διάφορες συνεδριάσεις. Μόνο που εκεί θα μου επιτρέψετε μια αυθαίρετη ερμηνεία ίσως απ' την παρουσία που είχα τα 4 χρόνια σαν εκπρόσωπος της Ελλάδας στην ETUCE. Εκεί τείνει να πηγαίνει προς τον ακαδημαϊσμό καθαρά και να πετάει μακριά τη συνδικαλιστική δράση και να θεωρείται γεγονός ότι αντιδράσαμε πανευρωπαϊκά μία μέρα σε μία πόλη είναι σίγουρα ένας προβληματικός παράγοντας ή θυμάμαι για παράδειγμα τους συναδέλφους από την Ολλανδία να παρουσιάζουν, να πανηγυρίζουν πριν από μερικά χρόνια, ήμασταν στο Μόναχο με τον Μάνο τον Ανδρουλάκη τότε, να πανηγυρίζουν γιατί κατάφεραν να κάνουν μία μέρα πετυχημένης απεργίας.

Είναι σίγουρα μια άλλη στρέβλωση, όχι τόσοσ ακαδημαϊσμός ίσως δηλαδή. Νομίζω ότι θα πρέπει ο επιστημονικός λόγος να ντύσει με ικανά επιχειρήματα τον συνδικαλιστικό για ένα και βασικό λόγο. Πέρα από τον εξοπλισμό της δικής μας φωνής για να γίνει και η εικόνα μας προς την κοινωνία.

Η κοινωνία αυτή τη στιγμή δέχεται πληροφόρηση η οποία είναι ψευδής, είναι συκοφαντική. Γι' αυτό και οι όποιες πρωτοβουλίες παίρνουν τα συνδικάτα, είτε αυτές είναι σε επίπεδο ενίσχυσης σχολείου, για παράδειγμα

μαζί με την Κυπριακή Ομοσπονδία φροντίσαμε τον εξοπλισμό του σχολείου στη Νταού Πεντέλη που κάηκε. Έτσι; Τέτοιου είδους πρωτοβουλίες, η ενίσχυση που έκανε η Διδασκαλική Ομοσπονδία στα νοσοκομεία στον καιρό της πανδημίας και την οποία τα μέσα ενημέρωσης την πέρασαν στο ντούκου όσες ανακοινώσεις και αν βγάλαμε, όσα δελτία τύπου και αν κυκλοφορήσαμε.

Βελτιώνουν το προφίλ προς μια κοινωνία η οποία πρέπει να καταλάβει ότι δεν είμαστε απλή συντεχνία, δεν θέλουμε απλά να διεκδικήσουμε την καλοπέρασή μας και ότι το δικό μας εργασιακό άγχος, η δική μας εργασιακή εξουθένωση θα έχει φανερά αντίκτυπο στο μαθησιακό αποτέλεσμα, θα έχει φανερά αντίκτυπο στο τι τα παιδιά τους θα εισπράξουν μέσα σε μια κοινωνία και μέσα σε ένα σχολείο το οποίο δεν θα είναι αυτό που πρέπει να είναι.

Αυτός είναι και ο αγώνας που κάνουμε και εμείς ως Διδασκαλική Ομοσπονδία τα τελευταία χρόνια, ένας αγώνας ύπαρξης του δημόσιου σχολείου στην ουσία, από την έρευνα που αναφερθήκαμε, είχαμε αναφερθεί με τοποθετήσεις μας μέλη του Δ.Σ. του 2019 για την ολοένα αυξανόμενη ιδιωτικοποίηση της δημόσιας εκπαίδευσης, από τη στάση που κρατάμε απέναντι στην υποτιθέμενη, επιστημονικά μιλάω για να αποφύγω τις συνδικαλιστικές παρεξηγήσεις, αξιολόγηση την οποία υπάρχει, απέναντι στην προσπάθειά μας να ενισχυθεί πραγματικά το δημόσιο σχολείο.

Έτσι και νομίζω ότι τα πορίσματα αυτής της έρευνας και τα πορίσματα και οι εισηγήσεις, οι πολύτιμες εισηγήσεις που ακούστηκαν σ' αυτό το Συνέδριο θα πρέπει να γίνουν ένα όπλο, για να βγει μια εμπειριστατωμένη όχι κραυγή αγωνίας, αλλά μια εμπειριστατωμένη στάση και απαίτηση να γίνουν ανθρώπινες οι συνθήκες λειτουργίας μέσα στο σχολείο για τους εκπαιδευτικούς, ώστε πραγματικά και τα παιδιά να βιώσουν αυτό που πρέπει να βιώνουν και όχι να έχουν έναν εκπαιδευτικό ο οποίος θα ταλαιπωρείται, είτε γιατί μένει στο ράντζο γιατί είναι νεοδιόριστος ή αναπληρωτής σε κάποιο νησί ή σε κάποιο μέρος με μεγάλη τουριστική ζήτηση, ούτε γιατί απ' τα λεφτά που θα παίρνει δεν θα του φτάνουν ούτε τα ελάχιστα για να μπορέσει να ζήσει, τα υπόλοιπα θα πρέπει να τα δώσει στα ενοίκια, ούτε γιατί θα πρέπει να κυνηγιέται καθημερινά από γραφειοκρατία και μια αξιολόγηση που μόνο φόβητρο και τιμωρία μπορεί να είναι και όχι ουσιαστική επιστημονική ενίσχυση.

Δεν θέλω να μακρηγορήσω, θέλω να πιστεύω ότι θα καταφέρουμε να περάσουμε και να κάνουμε βασικό όπλο της Ομοσπονδίας αυτά προς τα έξω, θέλω να ευχαριστήσω τους συναδέλφους από την ΠΟΕΔ για τη συνεργασία που έχουμε και στο επίπεδο των Συνεδρίων ΔΟΕ - ΠΟΕΔ και στο επίπεδο των Ακριτιδείων που οργανώνουμε, σε κάθε δράση την οποία κάνουμε, το θεωρώ πολύτιμο και πρέπει να το διαφυλάξουμε.

Θέλω να ευχαριστήσω τον Γιώργο τον Ανδρουλάκη, τον Νίκο τον Φωτόπουλο, τον Λευτέρη τον Κληρίδη, τον Θανάση τον Καραφύλλη, τον Μιχαλίνο τον Ζεμπύλα και τον Περικλή τον Παυλίδη που ήταν εδώ και έδωσαν πολύ ιδιαίτερες και πολύτιμες εισηγήσεις, να ευχαριστήσω τον καθέναν από σας που μέχρι αυτή τη στιγμή είναι εδώ σ' αυτή την αίθουσα και μειώνει το δικό μας εργασιακό στρες όσο γίνεται, για το ότι ποτέ δεν είναι αρκετή η παρουσία των μελών μας στις εκδηλώσεις μας, είτε αυτές είναι Γενικές Συνελεύσεις, είτε αυτές είναι επιστημονικές εκδηλώσεις και φυσικά τους Προέδρους των Συλλόγων της περιοχής του Έβρου που ήταν εδώ μαζί μας και συμμετείχαν και αυτοί σε όλη αυτή τη διαδικασία.

Καλή επιστροφή σε όλους, καλή συνέχεια στο πρόγραμμά σας, όποιο και αν είναι αυτό. Τώρα, μέχρι τις 8 το βράδυ, έχω εδώ τον Μάνο που θέλει να το υπενθυμίσει, υπάρχει το αποχαιρετιστήριο δείπνο, μην συγχέεται με το δείπνο υποδοχής, δεν είναι το ίδιο, δεν θα έχει τα ίδια χαρακτηριστικά. Λοιπόν, μια στιγμή θα είναι στο κέντρο «ΧΑΡΑΜΑ», είναι για όλους και είναι δωρεάν. Λοιπόν, δεν θα έχει δίσκους περιφερόμενους κλπ., επομένως μπορείτε να έρθετε με ασφάλεια. Εύχομαι καλή δύναμη στο έργο σας, καλή δύναμη σε όλους στην επιστροφή τους και μακάρι η δημόσια εκπαίδευση σε Ελλάδα και Κύπρο να είναι ο μεγάλος νικητής και όχι όπως θέλουν κάποιοι ο μεγάλος ηττημένος.

Κάτι θέλει να πει η Πρόεδρος του Συλλόγου της Αλεξανδρούπολης.

Ζ. ΚΑΛΤΣΟΥ (ΠΡΟΕΔΡΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΥΠΟΛΗΣ): Με τη λήξη του Συνεδρίου θα ήθελα ως ευχαριστήριο να σας προσφέρουμε, στους δύο Προέδρους, ΔΟΕ και ΠΟΕΔ, από ένα λεύκωμα με τίτλο «Προσφύγων τόποι», αποτελεί μια καταγραφή ανέκδοτων τραγουδιών της Ανατολικής Θράκης και ταυτόχρονα καταγραφές της από την ιστορία της πόλης, για άλλη μια φορά να σας ευχαριστήσουμε για την παρουσία εδώ των δύο Ομοσπονδιών, ήταν

πολύ σημαντικό για μας, για το Σωματείο και φυσικά δώσατε μία άλλη πνοή, μία ζωή στην πόλη, ιδιαίτερα και οι Κύπριοι αδελφοί μας, σας αναμένουμε και πάλι στον τόπο μας.

Ευχαριστούμε πάρα πολύ.

ΛΗΞΗ ΕΡΓΑΣΙΩΝ